

DE
POTESTATE
PAPÆ:

2-12-11

*An & quatenus in Reges &
Principes seculares ius & impe-
rium habeat:*

G VIL. BARCLAY I. C.
Liber posthumus.

*Reddite Cesari que sunt Cesaris,
& qua Dei Deo.*

Anno M. D. C. IX.

686:00

BENEVOLO

Lectori S.

Hunc librum à Guilielmo Barclaio, & genere & moribus illustri viro, diu elaboratum, necdum tamen exactum ad ultimam limam, primum curis, mox senectà, fato denique interueniente, Accipe, mi Lector, vt & opus tuo seculo vtile, & cum Mundo duraturum. Tot vigilias extinguere cum authore nolimus, sed potius authorem in ijs perennare. Maiestas argumenti & quotidianus vsus; tum aperta & subtilis disputandi ratio,

Ad Lectorem.

non conuitiis atrox, non transuersa
affectibus; & præterea authoris inte-
gritas & in religione constantia, hunc
librum ita commendabunt, vt tantum
in Virtutis & Veritatis exilio repudi-
ari possit. Argumentum antea vel in-
fame vel suspectum, hæreticis eo abu-
tentibus ad Pontificis & Religionum
despectum, & mixturâ *spiritualium*
rerum hanc *Temporalem* corruppen-
tibus causam. Ecclesiam Palmæ facil-
limè componas: Vt hæc in onera ni-
titur, sic illa in hæresium pondera a-
nimosior exurgit. Quicquid secta-
rij hoc seculo susceperunt oppugnan-
dum, sanctius & religiosius coluimus.
Plura templa peregrinantibus aperta,
plures *Indulgentiæ* concessæ merenti-
bus, tituli que sanctæ Virgini non su-
pra pietatem, sed supra morem addi-
ti. Præcipuè Pontificem Romanum,
cui potestatem omnem abrogabant,
à Nouatorum furore asseruimus. Sub-
lata

Ad Lectorem.

lata ex Scholis quaestio supra Concili-
um necne esset. Nihil Conciones,
nihil subsellia, quam eius prerogati-
vas detonare; quæ profectò, in Spi-
ritualibus summæ sunt. Denique vi-
debatur ad externam gloriam fuisse
Apostolicæ sedi exoptandus hic hæ-
reseos turbo. Sed veteri mortalitatis
malo aut in superstitionem religio-
nes degenerant, aut à cælis ad humana
commoda abducuntur. Igitur multi-
dum Spiritualia Pontificis iura pro-
pugnant, illam quoque potestatem
astruxere, quam à quingentis demum
annis sedes Romana in temporalem
authoritatem Principum vsurpavit;
si monumentis credimus, non sæpius
aut atrocius Principibus quam Pon-
tificibus funestam. Illam, inquam,
non pauci astruebant, vel cæca pie-
tate & hæreticorum odio, vel Hie-
rarchæ suo (qui enim præter Eccle-
siasticos?) studentes, & quasi ex do-

Ad Lectorem.

mini maiestate addituri seruituti dignitatem. Mox vulgus (in quos scilicet omnes pono, id est magnam Latine scientium partem) statim adduci ad religiosam ineptiam, ut quicquid magni isti & cauti magistri præcepissent, tuerentur, & præterea in Pontifice ipsum Numen aut Regibus præfici aut repudiari crederent. At alij quibus mens altior, nec empta Ecclesiasticis opibus, hunc errorem credulorum, aut prudentum versutiam deuouere vel ridere. Raro tamen vox publica aut libera tam iuste querentium exsonuit. Quidam hanc vanitatem contempserunt. (Nam reuera quid absurdius quam Principum fasces omnium iure, omni lege liberos, Romanæ Purpuræ mancipare, nec armorum vi nec rationis, sed miseris argumentis, consequentijs detortis & similitudinibus; quæ saltem non ijs validiora sunt quibus Heretici volunt Spiritualem

Ad Lectorem.

tualem potestatem à Pontifice extor-
quere?) Alij non publicam omnium
Regum, sed priuatas, vt incidebant,
certorum Principum causas egerunt.
Multi denique timuerunt ne turbi-
dis rebus, & stulta vulgi pietate viderentur, non tam amore veritatis quàm
Pontificis odio istam quæstionem excus-
sisse. Nam & præclarum Politici
nomen quàm nuper turpiter viola-
tum, quàm malè audiuerit, non pos-
sumus nisi cum sempiterno sensu no-
strarum miseriarum obliuisci. Nun-
quam tamen desuerunt, qui his no-
stris temporibus, ex illo malorum
freto, easdem procellas expectarent
quæ in nostros Maiores sæuierunt.
Nam quæ in immensâ libertate Pon-
tificum vel causa vel religio hos tur-
bines à Principibus prohibeat? cum
priuata inimicitia Nauarram Ioanni
Regi abstulerint; & nuper Philippus
ille Catholicus, hæresis in suo po-
pulo

Ad Lectorem.

pulo in suâ prole ultor, Sixti V. animosa consilia vix euaserit. Res certa; sed quia in cunabulis extincta, obscurior, Sixtum conceptâ iam in Hispanum seuâ illâ Excommunicationis formulâ, subitâ febre esse sublatum. Quod ni interuenisset illa mors, quæ fax, quæ tempestas Ecclesiæ imminebat; Italiâ & Hispaniâ bellis, & per hoc hæresibus, aperta? Adeò cæleste Pontificatus munus plus mortalium affectuum ab illud obeuntibus accipit, quàm in eos diuinitatis infundit. Nec, vt modò dicebam, desuerunt qui particulares causas susciperent, vt qui antea pro Rege Christianissimo, & nuper pro Venetis scripserunt. Sed omnes in partibus erant; nec adhuc extitit qui procul à factionibus hanc quæstionem aggrederetur. Ecce tandem in hoc libro vox hominis Catholici non præoccupata, non corrupta; & in
câ

Ad Lectorem.

eâ sensus Catholicorum omnium qui
nec ineptiunt, nec sua iudicia ad pri-
uatas vtilitates cogunt. Quid autem
hunc Authorem impulerit, illustris
memoriæ virum, vt de hac Pontifi-
cis potestate scriberet, vt ab eius in-
timis accepi sic referam. Nam de
eius religione tot testes sunt quot il-
lum aut in Lotharingia, aut Andibus,
nouerunt. Acerrimus Catholicæ ac
Romanæ fidei assertor, ne quidem
minimâ impietatis aut hæreseos suspi-
cione inundatus. Ipsâ quoque Iesui-
tarum sententiâ vir eximie supra do-
ctos religionis, & supra Laicos pie-
tatis. Istum librum ante annos plus
minus viginti exorsus est, furenti-
bus bellis, & penè in supremo Galliæ
fato. Henricus iij. parricidio Mona-
chi ceciderat, & Lotharingia, vbi
tunc degebat, ad miseri foederis so-
cietatem accesserat. Barclaius in sen-
tentiâ constans, cum res parum ver-
bis

Ad Lectorem.

bis iuuaretur, scriptis incubuit; Reges tum à Pontificis tum à populi potestate asserens. Et quidem *De regno* libros, quibus popularem ambitum exagitabat nulla dissimulatione conscripsit. Sed hoc opus secretò aggressus est, cum tunc aliquid Pontifici negare hæresis censeretur. Sedatis tandem rebus ipse per ocium recensere primas curas, & opus iam maturum Clementi Viii. Pont. Max. vouere. Verùm domesticis negotijs auocatus à communi curâ, retraxit à typographiâ iam fugientem foetum. Nec infelix mora fuit, quamquam longa & annorum penè decem. Multa in eo addita, emendata plura, sed & detractis leuioribus ingens volumen commodè ad pauca reuocatum. Accendebant hominem & pietate & iam senectâ liberiolem illæ turbæ quas multi ominabantur; cum Pontifex in Anglum Venetosque distributus,

Ad Lectorem.

ctus, illum quidem iam à sacris nostris alienum acerbare, hos autem alienare videbatur. Sed tam pium conatum interceptit felix & in Christo obitus. Amici autem hunc posthumum fœtum à paterno sepulchro emerunt. Accipe igitur, Lector, hoc scriptum, quod ut imperfectum fine caret, ita & morte. Non videbis ineptias Bosij, aut Doctorem Martham, homines omni risu dignos, (nam graviora supplicia non omnino desipientibus relinquo) sed robusta argumenta, graui iustoque pondere ferientia. Quòd si aliquis hoc opus refellere instituet, velim ne oratoria fraude tantum leuia quædam carpat, in quibus nec ipse author multum subsidij posuerit: Sed ipsam vim rationum excutiat; diluendi aut asserendi vitia accuset. Si quis aliter faxit, sciat Guilielmi Barclaij cineres loqui posse. Vale, & frueri.

SANCTISSIMO

PATRI AC DOMINO,

Clementi Viii. Pontifici

Maximo

GVIL. BARCLAIVS S.P.

SI à Petro in hunc diem tuæ
Sanctitati similes Episcopos
Roma vidisset, (Summe
Christianorum pater &
Præsul) non fuisset hoc tempore isti qua-
stioni locus. Moderatio, & nomine tuo dig-
na æquabilitas, aut non aperuisset aditum
huius rei, aut grauiori præiudicio firmaf-
set. Questionem de temporali tuæ sedis in
Reges & Principes potestate hic excussi,
quæ tantis motibus tantq; sanguine agi-
tata, non sæpius Principes quàm Ecclesiam
afflixit. Tuoque nomini dicaui, ne aut de-
fugisse

Epistola Dedicatoria.

fugisse auctoritatem tuam viderer, aut
Regum potius quam Ecclesie rem gessisse.
Quod si id non ad gustu omnium, cogitem
velim, nulla medicamina sine amaritudine
salubritatem infundere. Argumentu for-
tasse inuidiosum, scrupulosis hominibus,
aut inimicis meae mentem sensumq, tor-
quentibus: quod tamen Sanctissime Pater,
tum Veritatis studio suscepi, tum quod
hanc potestatem semper censui omnium
fuctuum fontem esse, quibus hodie heresis
tuum nauigium hicescit. Iulius ij. Ponti-
fex, repentinis inimicitis mutatus, non
modo in Ludouicum xij. Gallie Regem de-
tonuit, sed & Iohanni Nauarra Regi,
quod in auxilijs Galli fuisset, imperium
abrogauit. Et quidem Ludouici fortuna
hoc Pontificium fulmen a Gallia submo-
uit. Sed Nauarrenus, cum a latere Hispa-
num haberet, Pyrenaeis autem excludere-
tur a Gallia, Romanae irae & Iberica am-
bitioni impar fuit. Spoliatus maiori parti
regni recessit in Galliam, vbi amplas cli-
entela

Epistola Dedicatoria.

entelas, & gentiles habebat. Superuenit
incendium quod Lutherus conflaguit, &
Ioannis Nauarreni heredes proprio odio
incitati facile ad partes abcesserunt quæ
in sedem Romanam coibant. Horum igitur
Optimatum studiis heresis primum per
Galliam dispersa est, quæ per ipsas flam-
mas, mox per bella in hunc diem durauit.
Henricum autem Viij. Angliæ Regem quis
dubitatur eiusdem potestatis odio non tam à
religione quam à Pontifice secessisse? Cle-
mens Vj. se Henricum Regni iure priuare
edixerat; & ille non iniusta fortasse, sed
ceca & intemperanti iracundia exarsit.
Angliam occasione Schismatis hæreticis pa-
tescit, qui mox sub Edwardo Vi. validi
auita sacra sustulerunt. Scotia autem vi-
cinia & communionem Angliæ tentata, cum
sub Jacobo V. restitisset, tandem sub Ma-
rie initijs imbuta, & mox insinuante se
veneno corrupta est. Ita quicquid hæreti-
corum in Gallia Britanniaq; hodie est, id
est illorum vnicum robur, hoc temporalis
potestatis

Epistola Dedicatoria.

potestatis miserabili calore, tanquam pestilenti ovo conceptum est & educatum. Vide, Pater Sanctissime, quàm non expediat Ecclesiae istud imperium vindicare, quod veluti Seiani equus proprios dominos peruertit. Hoc igitur opus, non Principum, sed religionis & veritatis studio aggressus sum, tibiq; summo pastori, sincero & supplici animo obtuli, cuius est de lepra & lepra iudicare. Si quid erit in his scriptis quod probum aut utile putabis, ego sane tanti testis suauissimam memoriâ meam senectutem oblectabo. Sin probato fortasse studio meo, tamen improbabis sententiam, erit apud posteros moderationis tue signum quod innoxia libertas disputandi sub te nemini fraudi fuerit. Sit hoc moderationis tue, at nunquam pertinacia mea signum: quicquid enim huius negotij est, tuo examini relinquo, ut hoc libello non tam quid sentiam exprompsisse, quàm à tuâ Sanctitate quid sentire debeam, videar quesuisse. Vale.

GVIL. BARCLAY. I. C.
DE POTESTATE

PAPÆ;
AN, ET QVATENVS, IN
REGES ET PRINCIPES
seculares ius & imperium
habeat,

LIBER POSTHVIVS.

MULTI de hac quæstione, no-
stro præsertim seculo, mul-
ta variè & varias ob causas
scripserunt: sed nemo do-
ctius & luculentius, quàm
illusterrimus Cardinalis, & eruditissimus
Theologus, *Rob. Bellarminus*, in libris quos
de Summo siue Romano Pontifice inscri-
psit: qui si vt spirituales & Ecclesiasticas
Pontificis Romani potestatem egregiè con-
probavit, ita temporalem illam potesta-

A

tem

tem, quam ex quorundam Theologorum sententia dicit eum habere indirectè, solidioribus autoritatum & rationum momentis stabilire potuisset; non esset quod in illo tractatu aut iure carperet aliquis, aut desideraret. Si itaq; complures tum Theologi, tum Iurisperiti, alij post alios, in eandem hanc quæstionem excutiendam incubuerunt, nec priorum de ea iudicium sequentium scriptorum sententijs præiudicauit; cum non & ego aliquem indagandæ veritatis locum, (quandoquidem in eo studio ætatem consumpsi) meo mihi quodammodo iure vendicem?

• In resolut.
circa m. 10.
etiam entium.
consider. m.

Sed antequam ordior quid de hac re sentiam explicare, diligens à me cautio & præmunitio adhibenda est, *ne vel aliquod inde sequatur scandalum pusillorum, qui æstimant Papam esse unum deum qui habet potestatem omnem in celo & in terra* (vt Gersonis ^a verbis utar) vel adiumentum aliquod accedere videatur nouatorum calumnijs, quibus sedem Apostolicam consecrantur, vt supremo animarum Pastori potestatem omnem abrogent. Monendus igitur imprimis lector est, omni me reuerentiâ & beneuolentiâ Sedem illam prosequi, nec id aut hîc aut alibi

alibi agere, ut debitæ potestatis & dignita-
tis aliquid decedat Vicario CHRISTI, &
successori S. S. Apostolorum Petri & Pauli;
quorum patrocínio adiutum me quotidie,
piè planèque mihi persuadeo: sed eo tan-
tùm animo esse, ut quæ illa potestas sit &
quanta, quam in Pontifice Romano, id est,
summo Pontifice & Papa, (ut vocant) Chri-
stiani omnes agnoscere debeant, sine furo
& fallacijs, sine studio & odio perquiram: &
ut earum affectionum vacuus, quæ in alter-
utram partem mentes hominum inclinant,
Deum solum præter oculos habeam; ne
fortè redeunte Domino, vel inutiliter ex-
pensi, vel absconditi talenti reus postuler.

Eos itaque obsecro qui ante me, bono ut
opinor animo, scripserunt, ne indignentur
aut succenseant, si ab illorum opinione re-
cessero. Neque enim, ut cum S. Augustino
dicam, *quorum libet disputationes, quamvis*
Catholicorum & laudatorum hominum, velut
Scripturas Canonicas habere debemus, ut no-
bis non liceat, salva reverentia qua illis debe-
tur hominibus, aliquid in eorum scriptis im-
probare atque respuere, si fortè inuenerimus
quòd aliter senserint quàm veritas habet di-
uino adiutorio ab alijs intellecta, vel à nobis.

Epist. III.
ad Fortuna-
tionem Episc.
de videndo
Deo, refer-
tur dist. 9.
can. 10.

Qualis ego sum in scriptis aliorum, tales velle esse intellectores meorum, ut aut gratis scilicet admittant, aut cum ratione reprehendant. Sed ad rem.

Duplex Catholicorum quidem hominum (nam alij quid sentiant nihil moror) sed nimis Pontifici addictorum de hac questione opinio est. Vna Canonistarum, qui *Papam a omnia celestis & terrestris imperij à Deo concessa*, & quicquid in hoc terrarum Orbe potestatis est, siue temporalis & civilis, siue Spiritualis & Ecclesiastica, id omne in *Petrum* & eius successores a Christo collatum esse affirmant; cui principio nulla non facile annectunt, quoties de absoluta potestate, siue de plenitudine potestatis (ut loquuntur) summi Pontificis, aliqua suboritur disputatio. Altera opinio est quorundam Theologorum, quibus fundamentum hoc Canonistarum meritò displicet, quòd neque Scripturæ autoritate, neque Apostolorum traditione, neque veteris Ecclesiæ praxi, neque antiquorum Patrum doctrina & testimonijs liquidò comprobetur. Hi ergo istam illorum opinionem solidissimis rationibus conuellant: sed ita tamen ut ex eius abdicatione, nihil iuris & potestatis temporalis

poralis Pontifici depereat, quin id ei alio modo in tuto collocent, integrumque conseruent. Sic igitur statuunt, *Pontificem ut Pontificem non habere directè ullam temporalem potestatem, sed solum spirituales: tamen ratione spiritualis habere saltem indirectè potestatem quandam, eamque summam, disponendi de temporalibus rebus omnium Christianorum.* Atque ita quicquid illi recto ordine, id isti obliquè & per consequentias Papæ tribuunt; ut ratio tantum diuersa, res eadem sit.

Mihi verò hanc animo quæstionem versanti, neutra istarum opinionum, quantum ad temporalem potestatem, satis firma visa est; Canonistarum tamen quam Theologorum, si inter se conferantur, facilius posse defendi: cum saltem, non repugnet ordini naturæ, quo quis imperium sibi in alios concessum iure suo exercet: ac proinde nihil contineat *absurdum*. At verò Theologorum sententia, ut est à suis assertoribus proposita, naturalem rerum ordinem euertit, qui vult ne quis potestate & imperio in alios utatur, quod neque sibi nominatim concessum est, neque ad explicandas res suæ fidei mandatas prorsus est necessarium. Theologi itaq;

isti Canonistarum opinionem probissimè refellunt, sed pace ipsorum dicam, nec ipsi melius sentiunt; ut inde dignosci possit, quanto cuique facilius sit in aliorum scriptis falsum deprehendere, quàm in suis verum astruere.

Est & inter ipsos Theologos de hac re contentio: nam multi Canonistis se socios addiderunt, seu quòd veri specie decepti sint: seu quòd sedem *Petri* nulla non laude dignam, nimio & cæco affectu prosequentes, hoc etiam potestatis & dignitatis apice ornare voluerunt: seu denique quòd singularibus Pontificum beneficijs deuincti, isto eos referendæ gratiæ studio sibi arctius conciliare, ne dicam immodica assentatione demereri, cupierunt. Atque horum ut opinor in numero est, qui nuper de congregatione Oratorij exortus, acriorem se cæteris astipulatorem Canonistarum obtulit; quem propterea vir doctissimus, & nobilis Concionator, si quis in Iesuitis est, cum ab eo quid de hac *Bozj* opinione sentiret percontarer, Papalem parasitum vocabat. Nam libris editis enixè contendit, *Omnem vim regiam, omniumque rerum quæ in terris sunt, potestatem & dominium datum esse Romano Pontifici*

Pontifici iure diuino : & quicquid potestatis
 vſpſiam terrarum habent Reges & Principes
 ſeculares, tam fideles quàm infideles, id to-
 tum à Papa pendere, & quantum ad execu-
 tionem temporalem tantummodo ab eo in
 illos deriuatum : ita vt ipſe, velut totius
 Mundi dominus, regna & principatus, cui
 & quando voluerit, dare vel auferre poſſit,
 quamuis nemo ſciat cauſam cur ita faciat.
Ac proinde, inquit, *potuit Indias Occidentales*
Caſtella, Orientales verò Luſitania Regibus
adiudicare & addicere, quamuis cuneti homi-
nes ignorarent connexionem rationis qua ad-
dicebantur, vt ſupra dicebamus.

Huius itaque opinionis tuendæ fiduciâ
 erectus, multos excellentes Theologos (in
 quibus eſt vir ille maximus & nunquam ſatis
 laudatus Bellarminus) grauiter incuſat, ⁴ & ⁴ Lib. 2. cap.
 nouos Theologos vocat : ^{11.} aitque eos *aper-* ^{Lib. 5. cap.}
tiſſimè falſa, & aduerſus omnem veritatem ^{vi.}
pugnantia docere, eò quòd dicant Chriſtum,
 vt hominem, non fuiſſe Regem tempora-
 lem, nec vllum dominium temporale in ter-
 ris habuiſſe, nec exercuiſſe vllam regiam
 poteſtatem (iſtis enim aſſertionibus euer-
 tuntur præcipua deliriorum Bozij funda-
 menta) cùm tamen magni illi Theologi ve-
 riſſima

¹ *Matth. 8.*
Luce 9.

rissima, ac proprio Saluatoris testimonio confirmata asserant. *Vulpes*, inquit, ¹ *foueas habent, & volucres celi nidos, filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* Vbi ergo eius regnum? ubi dominium temporale? quis animo concipiat, Regem aliquem aut dominum esse posse, cuius neque regnum ullum, neque rei alicuius dominium in rerum natura sit? Scimus Christum, quæ Dei filius est, Regem gloriæ, Regem Regum, cæli & terræ rerumque omnium dominum esse, unâ cum Patre & Spiritu Sancto æternum regnantem: at hoc quid ad regnum temporale? quid ad sceptrum fascisque secularis maiestatis? Legi equidem diligenter quæ in hanc rem Bozius edidit; sed nihil solidæ rationis ad sententiæ suæ confirmationem, non alicuius fallaciæ & captionis admissione corruptum, nihil vetustæ & probatæ authoritatis, non adulterinæ interpretationis fucò deprauatum inueni. Fuit olim in eodem errore Henricus Segusianus Cardinalis Hostiensis, cuius noua tunc & inaudita opinio Bonifacium VIII. hominem per se quidem gloriæ auidum, velut nouis ambitionum facibus non multò post supra modum videtur accendisse. Sed bene nunc res
vertunt,

vertunt, quòd Hostiensis illa opinio (quam Canonistæ postmodum sequuti sunt, quàmque Bozius iam amplectitur) à Theologis quibusdam firmissima ratione damnata sit; Et quòd Ecclesia Dei eum nunc habeat Pontificem Max. nempe Clementem VIII. qui non solum pietate & doctrinâ, sed humilitate, iusticia, charitate, cæterisque virtutibus tanto Pastore dignis, insignem se & conspicuum orbi præbet; vt non sit quòd metumamus tantum Pontificem, tam putida opinione, quæ solis ineptijs, & captiunculis verborum suffulta est, commotum & infectum iri, vt aliquid sibi indebitum arroget. Neq; Bozius tam temerarias assertiones tanto Pontifici dedicasset, nisi omnia auderet audacia. Superuacui ocij esset, errores & ineptias eius omnes, minutatim perstringere. Tantum, ne hominem gratis reprehendisse videar, vnum deliriorum & argutiarum eius testimonium subijciam, vt Lector ex vnguibus de animali iudicet.

C A P. II.

PRincipiò sciendum est duas illas potestates, quibus Mundus in officio continetur,

* Rom. 13.

b Can. duo
sunt. can.
cum ad ve-
rum 96. diff.
cap. nouit de
iudic. cap. per
venerabi. 7.
qui filij sunt
legit.

* Cap. 6.

d Lib. 2. de
liber. Christi.
cap. 2.

* Matth. 22.
Mat. 12.

f Incap. in-
quisitioni de
fens. excom.

netur, Ecclesiasticam scilicet, & Politicam, ita iure diuino distinctas & separatas esse, vt (quamuis ambæ à Deo sint *) ytraque suis terminis conclusa, in alterius fines inuadere suo iure nequeat, neutrique in alteram imperium sit^b, vt pulchrè, & suauiter S. Bernardus docet libro 1. de Consider. ad Eugenium^c; & inter recentiores Theologos Ioan. Driedo.^d Eamque ipsam harum potestatum discretionem Magnus ille Hosius Episcopus Cordubensis, ad Constantium Imp. Arianum scribens, apertissimè ostendit: cuius sententia, in S. Athanasij epistola ad solitariam vitam agentes, in hunc modum relata est: *Tibi Deus imperium commisit, nobis quæ sunt Ecclesia concedidit: & quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinæ, ita & tu caue, ne quæ sunt Ecclesia ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Date, scriptum est, quæ sunt Caesaris Caesari, & quæ Dei Deo.* ^e Neque igitur fas est nobis in terris imperium tenere, neque tu thymiamatum & sacroram potestatem habes, Imperator. Hinc est, ex hac inquam potestatum distinctione, quòd Innocentius & Panormitanus cōcludunt, ^f laicos non teneri obedire Papæ in ijs quæ non sunt spiritualia,

spiritualia, siue quæ non concernunt animam, vt loquuntur: nisi fortè in illis terris degant quæ subsunt temporali iurisdictioni Papæ. Atque ita restringi debet iusiurandum illud professionis fidei in Bulla Pij III. vbi dicitur: *Romano Pontifici, &c. veram obedientiam spondeo, ac iuro.* quando laicus est qui iurat.

Negat tamen Bozius hanc istarum potestatum distinctionem & temporalem sub Ecclesiastica contineri, eique directò subiectâ esse, oppidò quàm imprudenter, affirmat. Sed animaduvertebat se perspicua sanctissimi Pontificis Nicolai I. confessione premi, qui in Epistola ad Michaellem Imperatorem docet, ⁸ quod licet olim *Pagani Imperatores ydem & maximi Pontifices dicerentur*, tamen cùm ad verum ventum est eundem *Regem atque Pontificem*, ultra sibi nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorium usurpauit: quoniam idem mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, sic actibus proprijs, & dignitatibus distinctis, officia potestatis vtriusq; discreuit, propria volens medicinali humilitate sursum efferri, non humana superbia rursus in infernum demergi, ut & Christiani Imperatores
pro

8 Diss. cau.
cum ad ver.
tum 96 diss.

pro aterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices, pro cursu temporalium tantummodo rerum, imperialibus legibus uterentur, &c.

Cum igitur hoc summi Pontificis testimonio utramq; potestatem suis proprijs actibus, dignitatibus, & officijs, ita seiunctam & separatam ab altera cerneret, ut neque potestas temporalis iura spiritualis potestatis, neq; hæc illius, usurpare sine iniuria possit: ut inde homo ingeniosus se extricaret ad inauditæ interpretationis diuerticulum confugit: in quo se ridiculum, nec tam in inueniendo artificiosum, quam in efferendo temerarium ostendit. *Aduertendum verò,*

Lib. 1. cap. 12.

inquit, in his Nicolai dictis. Primò non asserere ipsum laicalem potestatem disiungi à spirituali, ut eam non habeat ecclesiasticus, sed ut secularis non habeat ecclesiasticam: propterea inquit discretas esse has potestates, non omnino, quasi alteri altera non subordinetur ac sit subiecta, sed discretas esse ait officijs, actibus, dignitate: simulq; cum dixisset, nec Imperator iura Pontificatus arripuit, non vicissim dixit, Pontifex non arripuit iura Imperatoris. Non ait iura, ut Nauarra in cap. nouit. perperam, neque, uti credo, aduertens retulit, sed ait Nomen.

Quid

Quid facias tam futili aucupe verborum? quem putares studuisse vt Pontifex Nicolaus non Pastor sed impostor, nec docere sed deridere Imperatorem videatur. Quid enim? Nunquid de verbis ac non de rebus, de nomine ac non de iure & potestate, inter Papam & Imperatorem sermo? aut nunquid Pontifex, vt obscura verbi ambiguitate, vel mutatione, Imperatorem caperet, ac non potius vt simplice veritatis oratione instrueret, illam epistolam conscripsit? Scitum est ^{L. 2. C. cum de legat.} leges rebus non verbis imponi: & hæc epistola veluti Ecclesiastica quædam lex est. Quod ergo ait Nicolaus, *nec Pontifex nomen Imperatorium usurpauit*, perinde est ac si dixisset, *ius, siue iura, Imperatoris non usurpauit*: quod aduertens doctissimus Canonista pariter & Theologus Nauarrus, alijque omnibus sæculis in scientijs illis exercitati, *nomen & iura*, pro eodem in illa epistola acceperunt; quæ tamen ab isto verborum captatore, vel inscienter, vel malitiosè, aliò & aliò perperam detorta sunt. *Scire leges non hoc est, verba earum tenere, sed v m ac potestatem.* ^{L. Scriba leges. D. de legib.}

Sed & hanc Bozij interpretationem refellit, quòd Papa istis verbis, *Vt Pagani Imperatores*
ijdem

ijdem & Maximi Pontifices dicerentur (id est, *nominarentur*) non de inani & solo nomine intellexerit, quasi Imperatores vocarentur tantum Pontifices, sed de iure & officio; quod iura atque officia omnia scilicet, & dignitates utrique potestati convenientes unâ cum nominibus occuparent: quod cum sit verissimum, nec id Bozcius negare audeat; consequens profectò est, aut nullam illic antidialtolen, nec perfectam inter horum & illorum temporum Pontifices & Imperatores, differentiam constitui à Nicolao, aut per *nomen Imperatorium*, intelligere cum iura omnia Imperialia: ut quemadmodum post Christum agniti & recepti Imperatores non amplius iura pontificatus, ita nec Pontifices, iura Imperialia sibi arripuerint. Denique si Papa se nomen tantummodo Imperatorium repudiare, ius verò & potestatem retinere illo in loco significasset: an non meritò Imperator reponeret, se non tam de nomine quam de iure esse sollicitum? quò sibi nomen, si alius ius ac potestatem habeat? Dixisset certè, nec tam gravem tulisset iniuriam, si tale quid ex verbis Nicolai Pontificis posse colligi credidisset.

At non dixit has potestates esse omnino separatas,

separatas, inquit Bozius. Fateor, & id providè, ne Pontificijs adulatoribus, aut alijs malè feriatis hominibus facilem calumniandi ansam præberet: id enim verbum Bozius interpretaretur, *ominino, quantum ad executionem scilicet*: plus igitur & explicatiùs dixit, nempe has potestates proprijs actibus, officijs, & dignitatibus esse discretas, vt manifestè ostèderet nullomodo esse coniunctas, nec alteram alteri esse subiectam, quamvis ambæ in eadem persona possint concurrere. Idem enim & Princeps temporalis & Pontifex esse potest: sed nec vt Papa temporalium, nec vt Princeps spiritualium rerum actus, officia, dignitates, cæteraque iura sibi poterit vindicare. Si ergo neque dignitatibus, neque officijs, neque actibus coniunctæ sunt hæ potestates, dicat nobis Bozius, ecquæ in re sunt coniunctæ? Si dixerit, in eo quod *altera alteri subordinetur & subiecta sit*: id ipsum est quod negamus, quodque si verum esset, sequeretur necessario potestates illas, neque dignitatibus, neque officijs, sed tantum actibus esse discretas; atq; ita hanc Nicolai Pontificis sententiam falsam esse. Nam dignitas, itemque officium, quod est in subordinato non potest non esse
in

in subordinante, cum ab eo in subordinatum detruetur; inde est ut Princeps se violatum putet, dum eius ministri in exequendis officiis impediuntur; & Papa se ac sedem Apostolicam contemni, ex spreta Legatione se missi autoritate arbitratur. At vero res omnes & personæ præsumuntur esse liberæ & non subiectæ, nisi contrarium probetur. Quæ cum ita sint, ridiculum planè est, & Boziani cerebri commentum, quod ait, ex superioribus Nicolai Papæ dictis apparere eum *non asserere laicalem potestatem disungi à spirituali, ut eam non habeat ecclesiasticus, sed ut secularis non habeat ecclesiasticam.* Vnde enim poterit apparere? cum ne verbum quidem in illa epistola extet, ex quo id probabili aliquaratione colligi possit. Atque hætenus de isto Boziji errore satis. Equidem non arbitror quemquam usque adeo insanire, ut non potius Hosio quam Bozio fidem in huius rei definitione, in harum inquam potestatum distinctione adhibeat.

CAP. III.

A Dnecterem hic alia Boziani erroris exempla, ni scirem opinionem illam quam

quam sopitam & pene extinctam conatur animare, usqueadeo iam absurdam eruditis videri & tot perspicuis rationibus esse conuulsam, vt iam non sit metuendum, multos ea captum iri. Nam in primis certum est, neq; Bozium, neq; eius astipulatores omnes, quantumlibet sacras literas & scripta Patrum terant & torqueant, vnquam inde certum aliquod testimonium prolaturus, quo illa quam somniant, temporalis Papæ iurisdictio & potestas, in Principes & populos totius Orbis, liquido confirmetur.

Sed nec vllum vestigium talis potestatis temporalis per manus traditæ ab Apostolis, & eorum successoribus, in septingentesimum, ne dicam millesimum annum à Christo passo reperitur. Qua de caussa doctissimus Bellarminus in istius opinionis refutatione, hoc validissimo argumento scitè & succinctè vtitur. ¹ *Si res ita se haberet* (quod Papa scilicet sit Dominus tēporalis totius Orbis) *deberet id constare ex Scripturis, aut certe ex Apostolorum traditione. Ex Scripturis nihil habemus nisi datas Pontifici claves regni caelorum: de clauibus regni terrarum nulla mentio. traditionē Apostolorum nullam aduersarij proferunt.* Quæ res, simulque ingens

¹ Lib. 5. de
Rom. Pont.,
cap. 3.

B

Theologos

Theologos inter & Canonistas, & utrorumque inter se, de hac re dissensio, dum hi directâ, illi indirectam potestatem asserunt, facit ut quæstio hæc de temporali potestate Papæ, dubia & incerta, ac tota in hominum opinione posita videatur : ac proinde solutionis eius veritatem lumine rationis, & differendi subtilitate esse peruestigandam : nec esse de fide, ut loquuntur, de ea hoc aut illo modo sentire, quæ enim fidei sunt, ea ab omnibus & vno modo tenenda sunt.

Ad me autem quod attinet, quanquam ore animoque profiteor, summum Pontificem Urbis Romæ Antistitem (utpote vicarium Christi, & legitimum D. Petri successorem, atque adeo universalem & supremum Ecclesiæ Pastorem) spirituali potestate super omnes Reges & Monarchas Christianos præditum esse, inque eos imperium habere & exercere posse, quod in omnes animas Petro Apostolo datum fuisse Scriptura testatur, ligandi scilicet & soluendi ; Non tamen propterea adducor, ut æquè credam eum Reges & Principes seculares in sua potestate temporali continere, aut illis in Deum vel homines delinquentibus, vel suo alioqui munere abutentibus, imperium abrogare, sceptraque

traque auferre & alijs conferre, vllō modo
posse: aut denique ius aliquod temporale in
homines laicos, cumuscunque sint ordinis vel
conditionis, obtinere; nisi id ciuilibus & le-
gitimis modis acquisierit. Quod opinionem
id asserentem a multis quidem tentatam,
sed a nullo satis firma ratione probatam ha-
ctenus animaduertentem: & pro sententia ne-
gante grauioribus multo & certiores rationes
afferri posse videantur. Equidem pro meo in
sedem Apostolicā studio, id ei iuris compe-
tere, certis & indubitatīs argumentis osten-
di posse vehementer cuperem, eo paratus
inclinare, quo ratio potior & autoritas
propendunt. Sed propius ad disputationem
veniamus.

Papam temporali potestate in Reges &
Principes dominari, perspicue falsum esse;
vel ex eo constat, quod absurdum & ini-
quum sit dicere Principes Ethnicos diuore
& deteriore conditione ab Ecclesia esse re-
ceptos, quam singulos quosque de multitu-
dine: vel Papam habere maiorem nunc po-
testatem in Principes politicos Christianos,
quā olim D. Petrus & ceteri Apostoli in
quemlibet priuatum hominem Ecclesiae fi-
lium. At hi nullum ius & potestatem tem-

poralem habuerunt tunc temporis in Christianos laicos : ergo nec Papa in Principes seculares potestatem vllam temporalem nunc habet. Assumptio inde probatur, quod certo certius sit ecclesiasticam potestatem fuisse omnino separatam à politica, tempore Apostolorum (Bozij ineptias nunc non moror) & hanc totam penès Ethnicos Principes extra Ecclesiam fuisse : adeo vt ipsi Apostoli in potestate temporali Ethnicorum fuerint, idq; & Albertus Pigghius, ^m & Robertus Bellarminus, ⁿ alijque Theologi insignes ingenuè fatentur. Christus enim venit, *non soluere legem, sed adimplere* ; nec naturæ & gentium iura tollere, aut quenquam temporali rerum suarum dominio excludere : itaque sicut ante eum Reges politica potestate subditis præerant, ita etiam posteaquam aduenit, & à nobis deinde in coelos recessit, eam ipsam potestatem Apostolorum doctrinâ confirmatam, nullaue ex parte delibatam retinuerunt. Si itaq; Petrus cæterique Apostoli, antequam Christum sequeretur, temporali Principum Ethnicorum ditioni & iurisdictioni subijciebantur (quod negari non potest) nec Dominus vllibi diserte & nominatim ipsos ab illa naturalis

^m Lib. 5. ca.
7. Hierar.
Eccles.

ⁿ Lib. 2. de
Rom. Pont.
cap. 29.

ralis & gentium iuris obligatione liberauit: consequitur necessario mansisse eos sub eodem iugo etiam post Apostolatam, cum id nihil prædicationem & propagationem Euangelij potuerit impedire. Nam etsi fuissent verbo Saluatoris liberati, quid contulisset quæso eorum exemptio ad Euangelium seminandum? aut quid amplius pauci illi & pauperes homines, vinculo temporalis potestatis in conscientia soluti, efficere potuissent, quam relictæ in pristina conditione parendi? Siquidem ius illud libertatis, si quod fuissent nacti, illiberali & iniusto Principum & populorum infidelium facto impeditum, ac inutile fuisset. Sed & eos aliorum civium instar Principibus subditos extitisse, ex ipsorum doctrina & factis apparet. quippe id illis exprobari non potest, quod Christus Scribis & Phariseis impropert, aliud eos fecisse, aliud docuisse. Docuerunt autem Christianis subiectionem & obedientiam, de qua loquimur, Regibus & Principibus exhibendam. Quæ de causa Paulus ipse ad ^{Ad Rom.} Casarem appellauit, & iussit Christianos ^{13.} omnes subiectos esse temporali potestati Ethnicorum, *non solū propter iram, sed etiam* ^{1. Petr. 2.} *propter conscientiam.* Nam quod quidam di-

cunt D. Paulum non de temporali potestate
secularium Principum illic loqui, sed de po-
testate in genere, ut quisque suo superiori o-
bediat, laicus laico, ecclesiasticus ecclesia-
stico, mera cavillatio est, & responsum viris
doctis ac Theologis indignum. Nulla siqui-
dem tunc temporis alia quam politica &
temporalis potestas vulgò ab hominibus a-
gnoscebatur; & Apostolus diuino spiritu af-
flatus ita suas epistolas conscripsit, ut non so-
lum conuersos ad fidem erudiret, sui que of-
ficij commoneret, ne existimarent se ita
Christi sanguine redemptos, ut nulli ampli-
us potestati seculari obedire tenerentur,
(quod quorundam animis, Christiani no-
minis dignitate & libertate fretis, perperam
infederat) sed etià ut Ethnicis & infidelibus
ostenderet, legem Christianam nulli ius su-
um auferre, nec esse villo modo temporali
Regum & Imperatorum authoritati & po-
testati contrariam. De sola igitur temporali
potestate intelligi debere eo loco Aposto-
lum apparet, quod tunc temporis alia nulla
ut dictum est, agnosceretur. Et eo quidem
sensu antiqui Patres Apostolum ibi semper
interpretati sunt, vnde D. Augustinus in eius
loci expositione, fateretur seipsum, & per con-
sequens

sequens in sua persona Prælatos omnes Ecclesie, temporali potestati subditos esse; cuius verba, quoniam magnam huic disputationi lucem adferunt, integra ascribam. Sic ergo ille. ^p Quod autem ait, Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi à Deo: rectissime admonet ne quis ex eo quod à Domino suo in libertatem vocatus est, factus Christianus, extollatur in superbiam, & non arbitretur in huius vite itinere seruandum esse ordinem suum, ut potestatibus sublimioribus, quibus pro tempore rerum temporalium gubernatio tradita est, existimet non se esse subdendum. Cum enim constemus ex anima & corpore, quamdiu in hac vita temporali sumus, etiam rebus temporalibus ad subsidium degēda huius vite utamur, oportet nos ex ex parte qua ad hanc vitam pertinet subditos esse potestatibus, id est, hominibus res humanas cum aliquo honore administrantibus. Ex illa verò parte qua credimus Deo, & in regnum eius vocamur, non nos oportet esse subditos cuiquam homini, id ipsum in nobis euertere cupienti, quod Deus ad vitam aternam donare dignatus est. Si quis ergo putat, quoniam Christianus est, non sibi esse vectigal reddendum, aut tributum, aut non esse exhibendum hono-

In lib. ex-
positionis
quarundam
propos. ex e-
pist. ad Rom.

rem debitum eis qui hac curant potestatibus, in magno errore versatur. Item si quis putat se esse subdendum, ut etiam in sua fide habere potestatem arbitretur eum qui temporalibus administrandis aliqua sublimitate præcellit, in maiorem errorem labitur. Sed modus iste seruandus est, quem Dominus ipse præscribit, ut reddamus Casari que Cesaris sunt, & Deo, que Dei sunt.

Multa hinc paucis complectitur Augustinus, quæ varias assertiones nostras sparsim hoc libro positas fulciunt. Nam & primum docet, quod iam diximus, Christianæ religionis professionem non eximere quenquam à temporalis potestatis subiectione: ex quo duo necessario sequuntur, quorum alterum est, Apostolos ceterosq; Christianos omnes temporali Ethnicorum Principum & Magistratum potestati fuisse subiectos, ac proinde neq; D. Petrum neq; alium vllum Apostolum aliqua temporali potestate in Christianos præditum fuisse, quòd ea tota penes Ethnicos esset, ut hoc capite ostēdimus. Alterū verò, non licuisse primis illis Christianis ab Ethnicorum Principum imperio deficere, & alios sibi Principes & Reges constituere, etiamsi vires illis ad id perficiendum superpetissent,

petissent, ut falso putat Bellarminus. [¶] quia non erant liberati à iugo potestatis temporalis cui ante susceptam Christi fidem subijciebantur. quod etiam infra cap. 21. proluxa dissertatione ostendemus. Deinde intelligit locum illum Apostoli de temporali potestate tantum, sicut & nos hoc capite. Tertio cum generaliter de illa subiectione loquitur, eoque sermone utatur in quo seipsum includit, neminem verò excipit, satis aperte indicat, Clericos iuxta ac Laicos temporali potestati in hac vita subditos esse. Postremo illustrem nobis doctrinam tradit, de duplici officio subditorum, erga Deum scilicet, & Regem, siue potestatem temporalem, quo modo debeant utriq; servire, & quod suum est reddere; quam nos doctrinam secuti sumus hoc libro, & in libris de Regno. Sit ergo hoc positum, locum illum D. Pauli, de quo supra, non nisi de potestate temporali ab eo scriptum esse. Fatemur tamen sententiam illam de obedientia præstanda, ad spiritua-lem quoque potestatem, propter omnimodam similitudinem, & *identitatem rationis*, ut aiunt, rectissime accommodari posse.

Si ergo nullam temporalem potestatem habuerunt tunc Apostoli in privatos homi-
nēs

¶ Lib. 5. de
Rom. Ponti-
ficis, cap. 7.

¶ Lib. 2. D.
ad leg. A-
gost.

nes regeneratos, & filios Ecclesiæ factos, qui fieri potest ut successores Apostolorum eam potestatem in Principes ad Ecclesiam venientes nacti sint? quandoquidem ex parte successorum repugnat, eos plus iuris habere in filios spirituales virtute potestatis Ecclesiasticæ, quàm habuerunt ipsi Apostoli quibus succedunt. Ex parte verò Principum quid indignius & iniquius dici potest, quàm eos fidem Christi profitentes, duriori iugo pressum iri quam singulos de multitudine? At priuati homines quando in spiritualem Ecclesiæ ditionem concedebant, nihil patrimonij aut iuris temporalis amittebant, exceptis rebus illis quas sponte obtulerant, & in communem usum contulerant, ut ex actis Apostolorum patet, *ubi Ananias morte mendacium luit, increpitus, à D. Petro his verbis: Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate?* Similiter ergo & Principes ubi Christo nomen dabant, ius omne suum temporale (imperium dico & potestatem politicam) integrum & intactum retinebant. Nec iuvat aduersariorum causam, dicere Apostolos ideo non habuisse temporalem potestatem in sui seculi Principes, quia nondum facti erant Christiani:

Cap. 5.

Christiani : secundum illud , ¹ *Quid enim* ^{1. Cor. 5.}
mibi de ijs qui foris sunt indicare ? Papam
verò nunc illam potestatem habere , quia fa-
cti sunt Christiani & filij Ecclesiæ , cuius ipse
supremus Princeps & caput in terris est atq;
omnium Christianorum pater : & rectum
naturæ ac rationis ordinem postulare , vt fili-
us patri , non pater filio subijciatur . Hæc in-
quam adeo nihili ratio est , vt mirum sit lo-
cum ei aliquem a viris Doctis datum esse .
Nam illa subiectio spiritualis per quam Prin-
cipes facti sunt filij Papæ , penitus distincta
& separata est a subiectione temporali , in
vt altera alteram non sequatur . Sed quem
admodum Præses vel Consul , interea dum
Magistratum gerit , potest se in adoptionem
alij dare , ² atque ita in familiam patris a-
doptini & patriam potestatem transire : <sup>2. L. 3. D. de
adopt.</sup>
cùm tamen per illum actum legitimum nec
fasces consulares , nec aliud quicquam iure
magistratus sibi competens in adoptantem
transferat : ita Reges & Principes , atq; om-
nes omnino homines , cùm in Ecclesiæ gre-
mium se conferunt , & summo Pontifici tan-
quam patri in adoptionem dant , insignia
imperij , & quicquid vspiam temporalis iu-
risdictionis aut patrimonij habent , eodem
planè

* Cap. 14.

planè iure quo antè, libera, integra, atque intacta sibi retinent. atq; ita Pontifex nihil amplius temporalis potestatis per illam adoptionem spiritualem acquirit, quàm ante adoptionem habuerat. quod pluribus infra demonstrabitur *.

Huc accedit, quòd florente plurimùm republica Christiana, tum multitudine credentium, tum sanctimonia Pontificum, tum eruditione & exemplis Doctorum, atque à malis interim Principibus, etiam filijs Ecclesiæ per regenerationem factis, vexata, atque iactata, nulla de hoc principatù & iurisdictione temporali Papæ in Principes seculares, non dicam expressa & manifesta declaratio, sed ne lenissima quidem mentio inter Ecclesiasticos facta sit : quæ tamen si in Petri personam a Domino fuisset collata, aut eius successoribus aliquo modo competisset, licet eam re vera, siue de facto vt loquuntur non exercuissent, haudquaquam à tot tantisque viris sanctis & sapientibus, ac præ Dei & Ecclesiæ causa nihil non contemnentibus, fuisset tam alto silentio & tam diu prætermissa. Quid inquam minus credibile quàm omnes illorum temporum Pontifices, zelo & studio Ecclesiæ gubernandæ

nandæ flagrantes, hanc sui officij pastoralis partem, si modò partem esse censuissent, (in qua eorum successores quidam, maximum fidei protegendæ præsidium collocarunt) ita negligere voluisse, ut eâ aduersus Imperatores hereticos, tot tantisque occasionibus nequaquam vterentur. Nemo tamen inter eos exiit, qui se Imperatoribus iure Diuino superiorem in temporalibus, vel scripto vel verbo vnquam significauerit: quin potius, ut quisque doctrinâ & sanctitate magis excelluit, ita Imperatorem submissius obseruans, eius subditum & seruum se esse professus est.

B. Gregorius Magnus multorum instar sit, qui in quadam ad Mauricium Imp. epistola.

Ego autem indignus pietatis vestra famulus, inquit. & paulò post, *ad hoc enim potest as super omnes homines dominorum meorum pietati calitus data est.* (dominorum dixit, ut Imperatorem simul & Augustam comprehenderet cum qua Mauricius Imperium in dotem accepit) En ut sanctissimus hic Pontifex testatur Imperatori potestatem cælitus datam super ipsum Papam. *super omnes,* inquit, *homines:* super Papam ergo si homo est. Vtrum autem ut Episcopus & Papa, an ut homo priuatus id scripserit, ad mentem sensumque;

7 Lib. 2. c.
p. 61. in
dist. 11.

sumq; authoris non interest. cum idem vtro-
uis casu & sensisse eum & scripsisse creden-
dum sit. ad institutum nostrum satis est, scire
qualiter seculi illius Pontifices erga Impera-
torem se gesserint. Non enim vereor ne vir
doctus aliquis dicat, Gregorium in illa epi-
stola, per humilitatem, ita Imperatorem ex-
altasse, & subiectione non debita se ei sub-
misisse. quod si sciulus forte aliquis obijciat,
ei responsum volo, gravem tam sancto Pon-
tifici ab eo iniuriam inferri, quod dicat illum
humilitatis causa mentiri, & mentiri magno
cum Ecclesiæ & dignitatis Pontificalis præ-
iudicio, ut non iam officiosum sed pernicio-
sum mendacium fuerit. audiat S. Augusti-

num. ¹ Serm. 29. ² Cum humilitatis causa mentiris, si non
de verb. Apostoli, tom.
10. *eras peccator antequam mentireris, mentien-
do efficeris quod evitaueras.* Gregorium au-
tem non fictè & officiosè, sed ex animo locu-
tum esse, testantur quæ sub finem illius epi-
stolæ expressius de sua subiectione & obedi-
entia erga Imperatorem necessaria scribit.
Tulerat Mauricius legem, quam Gregorius,
licet iniquam, & Ecclesiasticæ libertati non
nihil aduersantem, accepto Imperiali de ea
publicanda mandato, ad varias regiones
promulgandam transmisit. Ita igitur epistolam

lam

lani illam concludit. Ego quidem in fioni sub-
iectus, eandem legem per diuersas terrarum
partes transmitti feci: & quia lex ipsa Omni-
potenti Deo minimè concordat, ecce per sugge-
stionis mea paginam serenissimis dominis nun-
ciaui. Vtrobique ergo quæ debui exolui, qui &
Imperatori obedientiam præbui, & pro Deo
quod sensi minimè tacui.

O diuinum Antistitem, & sententiam nul-
lis non sequentium seculorum Pontificibus
inculcādam. Sed pro Numen! quò benigna
illa & humilis confessio a nostris sæculis exu-
lauit? cui paulatim succreuit hæc minax &
fastuosa aduersus Reges & Imperatores ora-
tio. Nos in supremo iustitia throno collocati,
supremam in omnes Reges & Principes uni-
uersæ terra, cunctosq; populos, gentes, & nati-
ones, non humana sed diuina institutione, nobis
traditam potestatem obtinentes. declaramus,
iubemus, præcipimus. ^a &c. quæ verba falsa &
inania vel ex eo esse patet, quòd Papa in
Principes & populos infideles, qui multitudi-
ne Christianos superant, neq; temporalem
neq; spirituales potestatem habeat. vt Bel-
larminus in libris de Romano Pontifice fir-
missima ratione ostendit. ^b

Hæc igitur & his similia, quem non in tan-

^a Ex Bulla
Pij v. aduers.
Regin. Angl.
& Sicut v.
contra Regem
Francia.

^b Lib. 5.
cap. 2.

tæ mutationis status & imperij Pontificalis admirationem trahant? aut cui non iustam inquirendi causam offerant, cur priores Pontifices florentissimo Ecclesiæ seculo, se Principum famulos, seruos, & subditos agnouerint, eorumq; imperio in temporalibus obsequuti sint, cum illis nihilominus in spiritualibus præessent: posteriores autem, se Regum, Principum, gentium, & nationum omnium Dominos profiteantur. Multis certè ea res, eruditis & Catholicis hominibus, non medicrem de huius mutationis iure dubitandi causam præbet, imò verò credendi tam ingens & absolutum imperium temporale, in personis Pontificum, non ab Omnipotente Deo, sed ab impotente hominum quorundam cupiditate originem habuisse: nec à Christo Domino in Petrum initio diuinitus collatum, sed ab aliquot Petri Successoribus, post multas ætates, humano more fuisse usurpatum. nempe Pontifices quosdam auctis in inmensum opibus, cæcæ ambitioni atque odio indulgentes, sensim eam sibi potestatem vindicasse, qua sibi licere quicquid est vspiam regnorum & principatuum adimere dareq; contenderent. Homines fatiæ erant, & vt cæteri mortales, interdum

dum appetentiores vanitatis : qualis ille qui solo odio Philippi pulchri Regis Franciæ decretalem constitutionem edidit, ^{e. quæ tot} scandala, tot pericula peperit, vt statim a Bonifacio successore meruerit abrogari. <sup>Cap. cleri-
cu de immu-
nit. eccl. in 6.
Clement.
de immunit.
eccl. ubi
gloss. id no-
tat.</sup> Auxit verò in illis, & aluit id vitij mira & misera palponum quorundam adulatio, qui ineptis assertionibus, cuiusmodi nunc sunt Boziana Deliria, Papæ omnia licere, omniaq; iure diuino subiecta esse affirmabant. quo minus mirari oportet, nonnullos ipsorum, Pontificalis & Apostolicæ modestiæ usque adeo esse oblitos, vt potentiæ amplificandæ studio in fines alienos incurrerint. De quibus Gaguinus vir Doctus & religiosus, *Hanc tam late patentem & usurpatam authoritatem* (vt ille vocat) obiter taxans ^{e.} Itaque ea est, <sup>* Lib. 10.
hist. Franc.
in vita Ca-
roli VII.</sup> inquit, *hodie illorum sublimitas & amplitudo, vt parui habitis Regibus, licere illis omnia glori-
fientur. Neque quisquam ad Pontificatum mea-
tate venit, qui, dignitate adepta, non statim
suos nepotes magnis opibus & principatu dona-
uerit. Et ante Gaguinum diu S. Bernardus.* <sup>* Lib. 3. di
consider. ad
Eugen.
in vita Ho-
nisacii VIII.</sup> *An non limina Apostolorum iam plus ambi-
tio quam deuotio terit? Hinc Platina & Mor-
tur autem hoc modo Bonifacius ille, qui Impe-
ratoribus, Regibus, Principibus, nationibus,
populis,*

^a Lib. 7. hist.
in vita Phi-
lip. Pulchri.

populis, terrorem potius quàm religionem in-
jicere conabatur: quiq; dare regna & auferre,
pellere homines ac reducere, pro arbitrio animi
conabatur. Atq; idem Gaguinus alibi: ^b Ta-
lem vite exitum habuit contemptor omnium
hominum Bonifacius, qui Christi præceptorum
minimè recordatus, adimere & conferre regna
pro suo arbitrio conabatur, cum non ignoraret
eius se loco versari in terris, cuius regnum non
de hoc mundo & terrenis rebus, sed de cæle-
stibus esset: quiq; dolo & malis artibus episco-
patum Romanum sibi quasiuerat, & Cælesti-
num (sanctissimum virum) à quo dignitatem
receperat, in carcere dum vixit habuerat.

C A P. IV.

DVas autem res potissimum inuenio,
quæ animum Pontificibus tantam po-
testatem arrogandi videntur præbuisse.
Harum vna est, ingens ille honos, qui, vt par-
erat, Principibus & populis Christianis sum-
mo animarum pastori deferrebat, & defer-
ri adhuc debet: atque etiam præiudicata
sanctitatis opinio de sede illa beatorum A-
postolorum Petri & Pauli, quæ inter omnes
in omni dignitate & authoritate spiritali v-

na eminet: eoque maximis copijs & facultatibus præ cæteris aucta est & ornata. His de causis facile omnes adducebantur; ut crederent nec Papam pro sua sanctitate alieni iuris quicquam sibi velle assumere: nec fas esse Christiano iussa Pontificia vlllo modo detrectare. Inde factum, ut huius tantæ reuerentiæ & benevolentię fiduciã, erecti Pontifices nonnulli, quibus animus ad gloriam procliuior, istam ad se potestatem in Reges traherent primis successoribus Petri fuisse decessoribus prorsus ignotam. Eo accessit præoccupatum vulgi & illiteratorum iudicium, qui hac sanctitatis opinione imbuti, Papam nec dicto nec facto errare posse credebant: atq; etiam Clericorum & Canonistarum quorundam scriptio. qui, seu veritatis ignoratione lapsi, seu in Principis sui Pape, a quo vno pendebant adulationem effusi, quicquid toto orbe terrarum potestatis est, in eius solius personam contulerunt: illis blandimentis atq; illecebris Pontifices sponte sua ad gloriam currentes, velut nouis ambitionum facibus, accensi sunt. Omnes enim quotquot sedem illam legitimè tenuerunt, pari cum Petro autoritate regimini Ecclesiæ præsuere, sed non omnes Petri zelo ac-

censi, paribus eam studiis gubernarunt. Proh dolor, & nonnullos constat per vim & scelus in locum illum irrepsisse, alios irrupisse, & sanctissimam cathedram moribus inquamatisissimis foedavisse: alios verò, quam legitimè ad eius fastigium dignitatis euectos, ambitiosa dominandi libidine exarsisse, & magna Regum ac Principum secularium amulatione, fines imperij sui, quod initio merè fuit spirituale, temporalis potestatis accessione proferre, nullo non artificio esse annexos. quod studium licet principio videbatur nonnullis ad ornamentum tantæ dignitatis pertinere qua Christi in terris Vicarius, & B. Petri successor fungitur, tamen ubi eorum aliqui eò arrogantiae deventerunt, ut non solum Reges de solio deijcere, sed regna etiam amplissima in præmium imò in prædā dare & occupanti concedere, sibi licere, in animum inducerent: tum certè nemo sanus insanam illam animi elationem non magnopere improbavit, & vel lachrymas vel indignationem tenuit. Quis tum non ingemuit vel infrendit cum superbissimus ille Pontifex, cuius modò meminimus, potentissimo Monarchæ Philippo Pulchro regnum abrogare, & Alberto Austriz Duci

Duci vnà cum Imperio conferte oppidò
 quam arroganter præsumpsit. Nec id alia
 de causa, quam quòd Rex Legatū ipsius mi-
 nitantem sibi audacius in carcerem misisset:
 quasi eo facto Rex Franciæ (quem paulò an-
 tè Innocentius III. ingenuè fassus erat¹ non
 habere superiorem in temporalibus) regnum
 tanquam Papæ cliens & beneficiarius com-
 misisset. Ita enim per Archidiaconum Nar-
 bonensem Regi mandat, *regnum Franciæ ob
 eius contumaciam, & violatum ius gentium,
 ad Romanam Ecclesiam esse deuolutum.* quod
 quid aliud sonat, quam regnum illud, omni-
 um opinione libertimum & florentissimum,
 eiusque exemplo cætera omnia regna Chri-
 stiana, Ecclesiæ Romanæ atque adeo Papæ
 beneficia seu feuda esse? cū non aliter ad
 illam Ecclesiam propter contumaciam &
feloniam, vt vocant, deuolui possint, quam si
 ipsa dominium directum temporale illo-
 rum regnorum obtineat.

Alteram tantæ iurisdictionis temporalis
 occupandæ ansam, præbuit gladius excom-
 municationis maximum spiritualis imperij
 propugnaculum, qui tanto terrori erat, vt
 populus minas Pontificias, excommunicati-
 onis fulmine, quo iure quaque iniuriâ com-
 munitas,

munitas, neque contemnere, neque negligere auderet: aut in concionibus frequenter ea vox personaret, *omnem excommunicationem, etiam iniustam, esse timendam.* & solius Pontificis esse, æstimare iusta sit an iniusta. Etiam illud, *cum excommunicatis nec cibum esse sumendum, nec ulla in re communicandum esse.* * quibus monitionibus & minis contreriti plerumque Principum excommunicatorum subditi, ab obsequio deficiebant: & quod extremum in eiusmodi malis erat, Papa in excommunicatum à se Principem, Principes alios partim simili anathematis interminatione, partim blandimentis & largitionibus concitabat. Itaque Principes illi, quos ista Pontificum invidia premebat, tot undique periculis inuoluti, tot casibus expositi sceptri potius submissione iratum Pontificem placare, vexationemque redimere maluerunt, quam omnia intestinis seditionibus, publicoque incendio, suam causam miscere. Hæc via Pontificibus compendiaria fuit ad metum Regibus & Principibus iniiciendum & victoriam pene sine certamine parandam. nonnulli tamen infractis animis aduersus eiusmodi conatus Pontificios resisterunt tanto robore ut inde orta calamitas Papam quam

* Can. sicut.
can. excom-
municatores.
c. 3.

quàm Principem magis afflixerit. Sed hic Lector monendus est sententiam illam omnium vocibus celebratam, *excommunicationem omnem esse timendam*, cum hac exceptione intelligi debere, *extra quàm si manifestè constet esse iniustam*. tunc enim nec curanda, nec timenda est, modò absit ab excommunicato contemptus & presumptio: nec eum enim in quem fertur, sed à quo fertur afficit atque lædit. Cuius generis excommunicatio illa videtur, quæ in subditos profertur, eo quod Regi vel Principi suo excommunicato pareant in ijs quæ temporalis sunt iurisdictionis, & Dei mandatis non repugnant: ut infra commodiore loco demonstrabitur¹. ¹ Cap. 31.

Præterea nec illud vniuersè verbum est; *cum excommunicatis non esse communicandum, aut cibum sumendum*. Neque enim id verum est, ubi periculum impendat, ne ex eiusmodi separatione magnum in Ecclesia malum oriat, ut solet Principe excommunicato, si subditi eius communione abstineant: nam vix ullus Principum tam perditus est, qui non inueniat amicos & clientes, quorum operâ & armatâ manu causam suam quamlibet iniustam, magno cum Ecclesiæ ac reipublico intertrimento, tueatur: cuius rei, & pa-

trum memoria & nostra ætate, exempla luctuosa in Christianis gentibus extiterunt, vbi inquam tale quid timetur, corporum separatio non est necessaria, *sed sufficit à talibus corde seiungi, vita moribusque distingui, propter compensationem custodienda pacis & unitatis, propter salutem infirmorum*, vt præclare docet S. Augustinus. ^m ex quo sequi videtur Papam inconsideratè facere qui subditis communionem Principum interdicit, quoties inde secessio & turba non mediocris Ecclesiæ vel reipublicæ impendet, imò nec teneri subditos in eiusmodi casu, Papæ separationem corporum imperanti obedire. Sed ea de re vberius suo loco.

■ Lib. 3. contra
Epistolam
Parm. cap. 2

Ex his & similibus apparet, quod dixi, Pontifices postremis Ecclesiæ seculis temporalem istam in Principes potestatem sensim sibi usurpassè, quam nemo omnium decessorum neque primis neque medijs temporibus vnquam agnouit. Et verò Gregorius V I I. partim publica offensa Henrici I V. Imperatoris, partim priuata iniuriâ permotus, id iuris dandi & auferendi regna, apertè sibi prius omnium asseruit, affirmans Christum Petro & eius successoribus omnia Mundi scepra dedisse, hoc versiculo,

Petra

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rodulpho.

Verum nihil aliud Gregorius eo facto, quam cruentas & furiosas tragedias excitavit; nec infelicitèr destinata, vi & armis prohibitus perfecit. Quod autem Ecclesia potestatem eiusmodi primis temporibus non habuerit, ac ne quidem habere se crediderit, ex illa quam attulimus Hosij epistola, ad Constantium Ariana hæresi infectum, & Romanum Pontificem Liberium, aliosque Orthodoxos Episcopos exilijs, varijsque molestijs vexantem, liquetò comprobatur. Nam loquitur ibi vir magnus non in privati hominis Christiani, neque in simplicis Episcopi persona, sed totius ordinis Ecclesiastici, atque adeo summi Pontificis nomine: & aut verum dicit aut falsum. Si verum, constat Ecclesiam tunc temporis sensisse, nullam se in Reges & Principes Christianos temporalem iurisdictionem, ne quidem ob hæresim, quod crimen grauissimum & perniciosissimum est, habere. Sin falsum, quamobrem? an ut Imperatori assentaretur? scilicet, qui tunc verè dicere poterat, *loquebar de testimonijs tuis, in conspectu Regum & non confundebat*^r: An quia rei veritatem, & eccle-

^r Psal. 118.
Van.

non

non arbitror quenkum id ei viro ascriptum, qui plerosq; coetaneos suos doctrinâ & eloquentiâ non æquauit modò sedet experientiâ propter ætatem anteiuit : qui cum sæpius Concilijs & cætui sanctorum Patrum interfuisset; eorumq; de iure ac potestate Ecclesiæ sententias audiisset, non potuit ignorare quid ibi esset de malis Principibus, & Ecclesiæ in eos iurisdictione definitum. Ad-
do, quod caput est, hanc nobilissimam Confessoris ad Constantium sententiam a S. Athanasio laudatam, à nullo autem sanctorum Patrum eius ætatis aut sequentium seculorum improbatam, vt meritò præiudicatam de hac sententiâ opinionem habeamus.

CAP. V.

DE Bozj & Canonistarum ineptia qui Papæ Dominium & imperium totius orbis iure diuino tributum esse dicunt, satis iam, superq; disserui. Neq; enim in ea refutanda operam consumere mihi necesse est, cùm sit communi Theologorum calculo iampridem explosa. Nunc ad alteram opinionem transeamus, quam Theologi, quibus illa Canonistarum displicet, reiectæ loco substi-

substituunt: & an sit cum veritate coniuncta videamus. Hanc autem ita capite primo proposuit; *Papam habere potestatem temporalem indirectè, & aliquo modo, id est, ratione, suæ spiritualis Monarchiæ: habere inquam summam potestatem etiam temporalem disponendi de temporalibus rebus omnium Christianorum.* quæ sententia si vera est, quicquid Pontifici per abnegationem directæ potestatis subtractum est, id ei per obliquam & indirectam hanc imperandi viam cumulatè restituitur. Sed vereor ne vera non sit, & expugnetur iisdem machinis quibus illa Canonistarum conuellitur. Nam Theologi, & doctè præ ceteris Bellarminus, Canonistarum opinionem, quæ Papæ totius orbis Dominium, tribuit & Regibus ac Principibus secularibus executionem tantum à Papa dēmandatam, hac ratione redarguunt, quòd ipsimet Pontifices ingenuè fateantur (vt varijs ipsorum epistolis expressum est). Imperia & regna temporalia à Deo Principibus esse tributa: & quicquid habent Reges & Imperatores, siue potestatis siue executionis, id illos à Christo habere. vnde idem Bellarminus argumentum illud aduersus Canonistas hoc dilemmate scitè concludit. *⁹ Peto igitur, in-*

*⁹ Lib. 5. de
Rom. Pont.
quit, cap. 3.*

quit, *vel potest summus Pontifex auferre à Regibus & Imperatoribus hanc executionem, tanquam summus ipse Rex & Imperator, aut non potest? Si potest, ergo est maior Christo: si non potest, ergo non habet verè potestatem regiam.*

Quidni & nobis, eiusdem generis argumento aduersus alteram hanc Theologorum opinionem, vti liceat? Regna & imperia dantur à Deo, vt multi sanctissimi Pontifices testantur. Qua ratione B. Gregorius in quadā ad Mauricium Imperatorē epistola,^b his verbis orditur. *Piissimus atq; à Deo constitutus dominus noster.* & in alia ad Constantiam Augustam,^c *Vestra itaq; pietas,* inquit, *quam Omnipotens Deus, cum serenissimo domino, vniuerso Mundo praeesse constituit, illi per fauorem iustitiae famulatam suum reddat, à quo ius tanta potestatis accepit.* Quid multis? ipsa Scriptura testatur Reges & Imperatores à Deo potestatem accipere, cuius sunt in eo vicarij, vt ait Lyranus ad illud Sapientiae. 6. *data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo qui interrogabit opera vestra.* quid igitur vetat quo minus aliquis ex Bellarmino contra Bellarminum hoc dilemma te vtatur. Aut potest summus Pontifex aliquo

^b Lib. 4. in-
dist. 13.
epist. 32.

^c Eodem.
lib. epist. 34.

quo modo, hoc est, directe vel indirecte, auferre Regibus & Imperatoribus regna atq; imperia, alijsq; conferre : aut non potest. Si potest, ergo est aliquo modo maior Deo, quia quod Deus dedit ipse aufert : minor enim vel par non potest auferre quod à maiore vel equali concessum est. Ac ne vicarius quidem eius qui concessit, sine expresso domini mandato : ne quis nobis reponat, Papam tanquam Christi vicarium id facere : cum ipse nullum de ea re mandatum, neq; expressum neq; tacitum accepisse inueniatur. Vt ex sequentibus facile apparebit. Si non potest, ergo falsum est quod dicunt, eum habere summam potestatem indirecte disponendi de omnibus rebus temporalibus Christianorum, & deponendi de solio Reges & Imperatores, aliosq; in eorum locum sufficiendi. Perpendant velim, vt suum ipsos argumentum premat. nec hoc solum, sed aliud etiam longè efficacissimum, quod ex eodem Bellarmini libro & capite supra retulimus. ^{d.} ^{cap. 3.} quodq; hoc loco ad institutum nostrum optimo iure in hunc modum adaptabimus.

Si verum est Papam habere potestatem temporalem indirecte disponendi de rebus temporalibus omnium Christianorum, aut
cam

eam habet iure Diuino aut iure humano. Si iure Diuino, *deberet id constare ex Scripturis, aut certè ex Apostolorum traditione. Ex Scripturis nihil habemus nisi datas Pontifici clauēs regni calorum: de clauibus regni terrarum nulla mentio fit: traditionem Apostolorum nullam aduersarij proferunt, neq; scilicet Canonistæ neq; Theologi. Si iure humano; proferant ius illud, vt vna cum ijs sentiamus. Quod si dixerint, neq; expresso Dei verbo, neq; traditione Apostolorum ad huius potestatis confirmationem opus esse, cum indirectè tantum & ex quadam sequela Pontifici competat, tanquam inseparabilis quedam accessio & appendix potestatis illius spiritualis, qua supremus animarum Pastor in omnes Christiani gregis oues peditus est. Nos rursus ab ijs petemus aliquod eius accessionis & coniunctionis testimonium ex Scripturis vel traditione Apostolorum: petimus inquam, vt ex Scripturis vel Apostolorum traditione doceant, hanc esse accessionem, & sequelam necessariam & inseparabilem illius potestatis spiritualis quam habet summus Pontifex: atq; ad munus Pontificale pertinere aliquo modo, (hoc est indirectè, vt loquuntur) disponere de omnibus rebus*
tempo-

dem habere posse. Quapropter ut suam hominibus sententiam persuadeant, debent ex Scripturis aut Apostolorum traditionibus testimonium proferre: vel saltem docere temporalem potestatem de qua loquuntur, ita coniunctam esse cum spirituali, ut ab ea diuelli & separari, ut inquam spiritualis sine ea consistere, nullo modo possit. quod quoniam præstare nequierunt, nihil nisi opiniones incertas sunt sequuti, & rationes quæ non satis videntur concludere quod assumunt. quas suo ordine & loco examinabimus.

C A P. VI.

SVperiolem sententiam de potestate temporalis, quam dicunt Papam habere indirectè, fortiter impugnatur, quod neq; usus, neque exemplum, neq; mentio vlla talis Pontificiæ potestatis, annis circiter mille in Ecclesia fuerit: cum multi interea Principes Christiani impiè, crudeliter, peruersè, & magno Ecclesiæ detrimento, regnis atq; imperijs abuterentur: ex quo duorum alterum consequi necesse est, aut illorum scilicet temporum Pontifices officio suo defuisse, aut sequentium temporum Pontifices maiore cum potestate

potestate & imperio Ecclesiæ præfuisse & etiamnum præsidere; quod hi temporalem istam potestatem aperte sibi vindicarint; eamq; in Reges ac Principes exercere pro arbitrio conati sint: illi verò ius tale ad se pertinere neq; dictis neq; factis vnquam agnouerint. Non ignoro quæ ad excusandos primos illos Pastores responsa à nonnullis edita sunt, sed scio esse eiusmodi quæ si examini perpendantur nullius æquæ rerum æstimatoris, iudicio comprobentur. Ea igitur audiamus.

Prodiit libellus Romæ excusus anno Domini M. D. LXXXVIII, sub fictitio nomine Francisci Romuli cum hac inscriptione euulgatus. *Responsio ad præcipua capita Apologia, quæ falso catholica inscribitur, pro successione Henrici Nannarreni in Francorum regnum.* Cuius libri author, quem Bellarminus satis nouit & amat, conatur hanc grauissimam obiectionem diluere ex mutatione status Ecclesiæ, & diuersa temporum ac personarum ratione & conditione, quæ iuris varietatem sæpe inducunt. Ita enim ille: *¶ Jam verò, • cap. 12.*
quod quarto loco aduersarius obijcit de maiorum nostrorum consuetudine, qui Principes multos Hæreticos passi sunt, ut Constantium &
D Valentem

Valentem Arianos, Anastasium Entychianum, Heracium Monothelitam, & si qui sunt alij, ad rem nihil facit. Neque enim Ecclesia temere & inconsiderate potestate sua debet abuti. Parro non raro accidit, ut tanta sit quorundam Regum cum improbitate ac sauitia iuncta potentia, ut Ecclesiastica censura neque ad eos coercendos quicquam prosit, & Catholicis populis in quos Principes irritati magis sauiunt, plurimum obset. Quid enim quaso profuisset quondam Ecclesia si tentasset vel Ostrogothos Reges in Italia, vel in Hispania Wisigothos, aut Vandalos in Africa excommunicare, ac de solio deturbare, quamvis id facere iure optimo potuisset? quod idem de Constantio, Valente, & alijs supra nominatis intelligi debet. siquidem ea tunc erant tempora, ut potius ad martyrium subeundum Episcopi, quam ad Principes coercendos parati esse deberent. At ubi vidit Ecclesia sua potestati locum aliquem aperiri, vel cum ipsorum Principum spirituali utilitate, vel certe sine detrimento & perniciæ populorum, non sibi defuit, ut exempla paulo antè allata demonstrant. Sic enim Ecclesia Leonem Isaurum imperij parte, & Henricum quartum toto imperio, & Childericum regno Francia spoliandos esse indicavit, ut re ipsa deinceps & Leo parte imperij,

imperij, & Henricus imperio toto, & Childericus regno caruerit. Itaque veteres illos Imperatores, Constantium, Valentem, & ceteros non ideo tolerauit Ecclesia (ut aduersarius somniat) quòd legitimè in Imperium successissent, alioqui enim Leonem etiam, Henricum, & Childericum, qui non minus legitimè successerunt, pertulisset: sed quod illos sine populi detrimento coercere non poterat, istos poterat.

Hæc ille; in quibus duplicem diuersitatis causam reddit, cur Ecclesia Constantium, Iulianum, Valentem, Valentinianum iunio-rem, Anastasium, Heraclium, & alios Principes hæreticos tolerauerit: Leonem verò Isaurum, Henricum IV. Childericum, & sequentium seculorum Principes damnosos nequaquam pertulerit. Vnam quidem, quòd ea tunc erant tempora, ut potius ad martyrium subeundum Episcopi quàm ad Principes coercendos parati esse deberent. Alteram verò, quòd Constantium, Iulianum, Valentem, & cæteros illius ordinis supra nominatos, Ecclesia siue summus Pontifex, sine populi detrimento coercere non poterat: Leonem autem, Henricum, Childericum, & sequentes poterat; ideo illos pertulit, istos non pertulit. Sed videamus ne vtraq; diuersitatis ratio

falsa sit, & in meris mirisq; mendacius fundata: & nemo tamen hætenus meliorem assignauit, aut, vt arbitror, assignare poterit, nisi illam solam quæ aduersariorum causam penitus destruit, nempe Ecclesiam priores illos Imperatores & Principes tolerasse, quia nondum in eam irreperat cæca illa ambitio, qua Pontifices sequentes temporalem de qua loquimur iurisdictionem auiditate gloriæ usurparunt. Itaque illius temporis Pontifices spirituali imperio contentos, quod in omnes æquali iure exercebant, temporali potestate, quam ad se non pertinere sciebant, prorsus abstinuisse: ita Ecclesiæ causam diuino iudicio commendantes, malorum Principum conuersionem aut euersionem, vt Deo placitum, humiliter patienterque expectasse. Sed redeo ad rationes ab isto authore redditas, vt quàm sint vitiosæ videamus.

Et verò, ne quid dissimulem, prior eius ratio, seu causa diuersitatis, indigna mihi videtur quæ ab vlllo Catholico, nedum Theologo in medium afferatur, quam ego propterea legere sine lachrymis vix sustineo. Quid enim? an nos incidimus in ea tempora, quibus Episcopi milites potius quàm Martires

tyres esse debeant? aut legem Dei, atq Ecclesiam, prælijs quàm prædicationibus potius defendere? At non hoc dicit, inquiet aliquis. Quid ergo? aut prorsus nihil, aut omnino tale quid dicit: vult quippe horum & illorum temporum differentiam, quantum ad Principum coercionem, in eo consistere, quod tunc potius ad martyrium subeundem parati esse debuerint Episcopi, quàm ad redigendos in ordinem Principes: Quod cum ita sit, quis nō innato iudicio, & naturali dialectica facilè deprehendat, aut rationem illam ex dissimilibus non consistere, aut id in altera parte collocandum quod nos posuimus? Et tamen audacter affirmem, nullum vnquam à Constantino Magno tempus offerendi se martyrio Episcopis opportunius & magis necessarium extitisse. Leo vndique prædam inhiat, Lupus astat ad caulas, Reges & Principes potentissimi, plurimæ nationes & populi in Christi gregem se accingunt, & iste non retur tempus exigere, vt Episcopi exponant se martyrio, & animam pro ouibus ponant? Ergone florente Ecclesia, ac per totum orbem diffusa, Episcopi nihil nisi martyrium sperare & expectare debebant; nunc verò cum eo deuentum sit, vt ipsa gra-

inter agitata, ac velut in angulum Europæ coniecta sit, Episcopi tanquam extra metum, ad coercendos Principes, ac non potius ad martyrium animos intendant? An quia nunc ingentes comitatus, & pedestres atq; equestres copias alunt, quibus se, vitam, corpusque tueantur, & Ecclesiam ab iniuria tot Principum & populorum eam vastantium, vi & armis vindicent? An potius quia pauci nunc ea mente legeque Episcopatus accipiunt, ut illis aut animi aut corporis molestiis angantur, quas in persecutionibus & confessione sibi Pastores bonos perpeti oporteat: sed ut vitam mollius & cum voluptate transigant; & ex bonis pauperum & patrimonio Christi, cognatorum familias illustrent? An denique quia ex eo quod mercenarii tantum Pastores sunt, lupo veniente & gregem laniante, sibi fugam capeffere & martyrium declinare ius fasque esse credunt? Hæc equidem non ad iniuriam vel invidiam ordinis Ecclesiastici profero, quem semper a puero observavi. Nec dubito multos esse qui commissum sibi gregem vigilantissime custodiant, parati in omnem eventum mandatas sue fidei oves obiectu corporum tueri, & Christi confessionem sanguine consignare.

re. Sed totum ad superioris responsi repræ-
hensionem dico, simulque ad ignominiam
eorum qui dignitates Ecclesiæ nunc passim
affectant nullo Ecclesiasticæ vitæ desiderio,
sed ut ipsi magnificè & laudè agitent, & quas
ecclesiasticæ vitæ puritas opes promeruit,
impurè & magnè cum Ecclesiæ scandalo, in
usus vitiosos, certè non necessarios, expen-
dant. O tempora & mœurs! Iam maxima
pars rei publicæ Christianæ ab annis plus mi-
nus centum periit. Hoc ipsi quod Episco-
porum & Sacerdotum plerique, ad militiam
quam martyrium promptiores, superioris re-
sponsi sensum inconsideratè sequuti sunt: ra-
ti nimirum, quod res non erat, hæresim armis
facile oppressum iri, ipsis interea suæ vitæ
modum tenentibus, id est, pristinam vici-
tatem, & delictam alentibus: itaque *videbant*
lupum venientem & fugiebant: neque pauci
ad ipsos lupos transfugerunt. *Haud ignota so-*
lupor, Scotia mihi & Anglia testes sunt, aliæ-
que in hæresim prolapsæ regiones, in quibus
licet nonnulli viriliter resisterint, pars maxi-
ma ecclesiasticorum ne primam quidem in-
cursionem sustinuerunt, statim fæda prodi-
tione defectionem moliti, partim ut liberius
vivendi potestate a novatoribus permessa

promissaq; fruerentur, partim ne præsentibus commodis spoliati, ad mendicitatem pervenirent: quod si, ut olim primi illi Patres, se ad martyrium accinxissent, monstrum illud immanissimum in ipsa infantia sustulissent. Fieri potest ut illius libelli author bono animo, & sine vilo dolo malo, talia scripserit, sed fieri profecto non potest, ut in hoc rerum Ecclesiæ statu, ea ullius pōderis aut momenti censeantur. Nam cum totus pene orbis Ecclesiæ Catholice velut nexu mancipioque tenebatur, dicit ea tunc fuisse tempora quibus Episcopi ad martyrium subeundum quam ad Principes in ordinem cogendos paratiores esse debebant: nunc vero, cum partim infideles, partim hæretici totam Asiam, Africanam, Europam, uno aut altero regno excepto, pervaserint, atque Ecclesia ad tantas fere quantas unquam redacta sit angustias, non eandem officij necessitatem Episcopis putat incumbere. Nimia certe hæc est vel in persecutando indiligentia, vel in iudicando & monendo indulgentia: nec debuit vir doctus & Theologus, qualis videtur ille author, Prælati Ecclesiæ in magnam vivendi licentiam velut tempestate quadam delatis tam facilem deserendi officij viam ostendere,

re, ut existimense iam non tam ad martyrium paratos, quam ad bellum in malos principes ciendum, quos certum est, sine bello in ordinem redigi, & regnis priuari, nunquam posse. Quanto illi rectius qui (siue primi Iesuitarum, siue alterius ordinis fuerint: nihil enim præter auditum habeo) obuiam se Cardinalibus Romæ ferebant & suam illis cum pompa pro more prætereuntibus molli-
tiem, luxum, indiligentiam, asperrimis ver-
bis increpabāt, quod orta paulò ante turbu-
lentissima Lutheranae heresis tempestate,
tempus illud aliam Prælati Ecclesiæ vitam
adferebat, aliosque mores postulabat. Ex his
igitur perspicuum est, allucinari plane an-
thorem *Responsionis*, constituendo rationem
differentiæ in priscorum & horum tempo-
rum dissimilitudine, quantum ad Episcopo-
rum & Prælatorum Ecclesiæ officium, sta-
tum, & conditionem attinet.

C A P. VII.

Altera ratio quam adfert nihilo melior
est. Ecclesiam nempe non ideo per-
tulisse Constantium, Valentem, & cæteros,
quia legitimè in Imperium successerant, non
magis

magis quàm Leonem, Henricum, & Childe-
ricum, qui non minus legitime successerant,
*sed quia illos sine populi detrimento coercere
non poterat, istos poterat.* Nam hoc falsissi-
mum est, & miror Bellarminum hanc alibi

• Lib. 5. de
Rom. Pont.
cap. 7.

rationem secutum esse *. Falsissimum dico
est, non potuisse Ecclesiam coercere illos æ-
què facile atq; istos, ne dicam facilius, & sine
detrimento populi, siue id armis tentare,
siue arte aliqua, & hominis deuoti operâ vti
voluisset. Iam enim totus orbis sub Con-
stantio Christianus fuit (vt ex epistola Con-
stantini Magni ad Ecclesiam, ab Eusebio^b &
Nicephoro^c relata constat) & eius pars ma-
xima Orthodoxa; ita vt vires illis ad oppri-
mendum Imperatorem nequaquàm defuerint,
si fas aut piū credidissent armis aduersus
legitimū Principem decertare: Et sane
credibile est Deū ipsū milites suos, non
odio vel ambitione, sed solo Ecclesiam ser-
uandī studio in id bellum in-
cumbentes, facili & non dispendiosa victoria
ornaturum. Quid, quod multitudo magna
Monachorum in Ægypto Lybiæq; atq; alij
per Asiam & Europam viri pij innumerabi-
les versabantur: in quibus haud dubiè multi
erant non minoris zeli, quàm ille sceleris qui

• Lib. 3. de
vit. Con. 7.
• Lib. 8.
cap. 25.

Henricum

Henricum III. Regem Franciæ iugulauit, sed maiore scientiâ gratiâq; illustrati, quibus zelo inconsiderato, præcipiti, & temerario modum constituiebant. Hi facile (si licuisset) Imperatorem sine ullo tumultu bellico & armorum strepitu confecissent, & si quod in eum Ecclesia ius habuisset, sine populi detrimento exequi potuissent.

De Iuliano Constantij successore quid dicam? Non eum credo Ecclesia sine ullo populi detrimento coercere potuit? cùm Apostata scēdissimus, & qualis nemo alter inuentus est inter Christianos Imperator exercitum ferè totum ex Christianis haberet, nam & statim ab eius interitu cum Iouinianus omnium suffragijs Imperator electus, proclamasset se Christianum esse, ac propterea nolle exercitui Ethnicorum præesse; ^d responderunt milites, & exclamauerunt communiter vniuersi; ne dubites Imperator, neue repellas imperium nostrum, ut improbum: Imperator es enim Christianorum futurus, qui in pietatis disciplina edacati sunt: nos enim Christiani sumus: & grandiores quidem inter nos doctrinam Constantini perceperunt, minores vero illis Constantinus instruxit. Neq; istius proximè mortui diuturnum Imperij tempus fuit,

ut

^d Ruffin.
lib. 2. hist.
eccles. cap. 1.
Socra. Schol.
lib. 3. cap. 22.
Theodoret.
lib. 4. cap. 1.

ut circumuentis quibusdam ad infigendum malum suffecerit. Cogitet velim, & recogitet, tam author illius libelli quàm lector huius, an non potuerit facilè Ecclesia tantis copijs adiuta impium illum Imperatorem sine populi intertrimento tollere: præsertim cum Imperatores tunc à solis militibus crearentur, quibus inter prima religionis tempora, spemq; martyrij, nihil erat antiquius quàm Antistibus legem Numinis & voluntatem edicentibus credere & parere. Quòd si in sanctissimorum patrum illis scholis didicissent, fas esse Ecclesiæ impio Principi abrogare imperium, subditisq; licere eiusmodi dominum seu aperta vi, seu per insidias tollere, nihil eis facilius quàm Iuliano imperium abrogare, vel vitam eripere, & alium pro arbitrio sufficere sine tumultu vllò siue periculo, publicæue iactura. quippe ad exercitum ius nominandi Imperatoris, ex longa tunc consuetudine, spectare putabatur: ut & re ipsa, Iovinianus primùm, mox Valentinianus, ambo Christi Confessores, post excessum Iuliani, ab eodem exercitu ad imperium sunt subuecti. Quid, quod etsi non totus exercitus in Christi hostem conspirasset; at tamen soli illi milites, de quibus ex Nazian-

zeno in libris nostris de Regno *, memini- • *Lib. 4.*
mus vna cum Iouiniano tunc Confessore, *cap. 5.*

Iulianum nullo negotio sustulissent? utpote
quos, si audaciam & fortitudinem specte-
mus, usus rei militaris: si oportunitatem, fa-
cilis militum tunc temporis ad Imperatores
accessus: si voluntatem, ardor animorum
martyrij desiderio flagrantium, & quiduis
pro fidei defensione molientium, ad Eccle-
siam a sceleratissimi hominis perfidia & ty-
rannide, claro aliquo facinore liberandam,
longè promptiores reddidisset, quàm vel vl-
la furiosum monachum vesana temeritas.
Quid, quod Christiani eo tempore inclytos
Euangelij tubicines, Athanasium, Basilium,
vtrumq; Gregorium, Cyrillum, Epiphani-
um, Hilarium, Hosium, aliosq; complures
doctrinâ & virtute insignes Pontifices audi-
ebant, qui neq; quid iuris Ecclesia in Princi-
pes haberet propter doctrinam ignorare,
neq; cognitum & perspectum tam necessa-
rio Reipub. Christianæ tempore silere aut
dissimulare, propter summam vitæ sanctita-
tem atq; in aduersis constantiam potuerunt?
Quid, quod populum diuini illi Antistites
docebant, nullum nisi in patientiâ & lachry-
mis remedium aduersus Apostatam super-
esse?

Orat. in
Julian.

esse? ita enim Nazianzenus. *Hæc, inquit, Julianus deliberabat* (loquitur de ijs quæ crudelis Apostata aduersus Ecclesiam meditabatur) *quemadmodum secretorum illius sodales & testes propalarunt: coercitus est tamen Dei clementiâ, ac lachrymis Christianorum, quæ multa iam & à multis erant effusa, quum solum hoc contra persecutorem haberent remedium.* Quæso aduerte animum sis, Lector, & perpende Nazianzenum hoc loco. Negat Christianos, hoc est, Ecclesiam, habuisse ullum remedium præter lachrymas aduersus persecutionem Iuliani, cum tamen certum sit eos pro se totum Iuliani exercitum habuisse. Non igitur sensit hic Pontifex qui *isæus* Theologus est appellatus, Ecclesiam ius ullum habere in Imperatorem impiissimum ad commouendum aduersus eum exercitum Christianum: alioqui falsum esset Christianos siue Ecclesiam non habuisse aliud remedium contra persecutorem præter lachrymas. habebant enim exercitum qui iussus ab Ecclesia, propter Dei causam facile à Iuliano defecisset.

Iam verò quod de Constantio & Iuliano diximus, scilicet nullo negotio in ordinem ab Ecclesia cogi & sceptris vitæq; priuari sine ullo

ullo populi incommodo potuisse, id in Valente & Valentiniano iuniorē multò est evidentius. Quandoquidem Valens præcipuos exercitus sui duces & præfectos habuit viros summè Catholicos, per quos ipse reses & secors bella conficiebat: nempe Terentium, Traianum, Arintheum, Victorem & alios, qui fidem Catholicam constanter profitebantur, suamq; Imperatori hæresim & *heresia* in os intrepidè exprobrabant. sed in tam religiosa libertate, manus abstinuerunt, nec ultra admonitionem processit indignatio: quod scirent se vitia Principis indicare tantum debere, non etiam vindicare. Itaq; in omnibus quæ secularis erant imperij, morem gerebant Hæretico quem facile de medio tollere potuissent, & Monarchiam totam, maximo afflictæ Ecclesiæ commodo, ad Valentinianum Principem Catholicum, unde processerat, reducere. An non poterāt hi belli Duces scedus inter se aduersus Principem suum Hæreticum icere, si id iure licuisset? An non expediebat Ecclesiæ Imperatorem Hæreticum Catholicis non imperare? An denique Ecclesia doctis & vigilaci-
bus tunc Pastoribus caruit, eòq; ius suum temporale aut ignorauit aut neglexit? Nam
quod

quod solum superest, nulla ætas Christianos Prælatiſ ſuis magis morigeros, quàm illa habuit : vt ſi non ius imperandi Principibus temporalia, ſed iuris tantum executio Eccleſiam defeciſſet, nec tardè eam populus & exercitus, Conſtantij, Iuliani, & Valentis tyrannide liberaturus fuiſſe videatur. Cuius rei fidem facit teſtimonium illuſtre D. Auguſtini ^b inter Canones relatam. ^h *Iulianus extitit infidelis Imperator, inquit : Nonne extitit Apoſtata, iniquus, idololatra ? Milites Chriſtiani ſeruierunt Imperatori infideli. Vbi veniebant ad cauſam Chriſti, non agnoſcebant niſi illum qui in caſo erat. Quando volebat vt idola colerent, vt thurificarent, præponebant illi Deum. Quando autem dicebat, producite a-
ciem, ite contra illam gentem, ſtatim obtemperabant. Diſtinguebant dominum æternum à domino temporali : & tamen ſubditi erant propter dominum æternum etiam domino temporali. Quis hic non videt facillimum fuiſſe Eccleſiæ coërcere omni modo Iulianum, ſi tẽporalem aliquam in eum poteſtatem habuiſſet ? quippe ventum tunc fuiſſet ad cauſam Chriſti, quo caſu Imperatori Chriſtũ, id eſt Dominum æternum domino temporali milites præponerent. Nam & Eccleſiæ cauſa,*
Chriſti

^a In Tſalm.

114.

^b Cxi. 93.

can 98.

Christi causa est. Aut ergo Pontifices Romani, siue summi Pontifices, atq; adeo tota Ecclesia, tunc pro certo crediderunt, nullam se iurisdictionem & potestatem temporalem vlllo modo habere in Principes seculares, aut certè defuerunt officio suo, nec tam sollicitè gregem suæ fidei mādatum curauerunt, quàm post multa sæcula recentiores nostri Pontifices, qui ad pastoralis sui muneris partem pertinere contendunt, Principes & Monarchas omnes, non solum ob hæresim aut schisma, sed ex alijs etiam causis temporali pœna coërcere, & regnis atq; imperijs, si id illis visū est, spoliare. cum ceteroquin neque ipsi vitæ sanctitate, & doctrinā, cum primis illis Pontificibus conferendi sint, neque iam populus Christianus tam dicto audiens, atque primis illis temporibus extitit. Quapropter, si verum amamus, fatendum est, neminem vtrorumque temporum Pontifices in hac re vel accusare vel excusare posse. Extra præuaricationem aut calumniam, alterutrorum laus alteris ad vituperium cedit. Sed pergamus.

CAP. VIII.

Iunior Valentinianus omnium qui in hunc diem, non solum Imperio, sed Regno aut Principatui cuiquam præfuerunt, facillimè ab Ecclesia coërceri potuit. Nam non solum summi Episcopi, id est, Pontificis Romani iussu ab Imperio reiici, sed & solus Episcopi Mediolanensis, Ambrosij scilicet, nutu & arbitrio à proprijs militibus & stipatoribus deferi, & ad priuati hominis statum redigi potuit. *Ante lucem*, inquit Ambrosius, ^a *Vbi pedem limine extulsi, circumfuso milite occupatur basilica: idq; à militibus Imperatori mandatum dicitur, ut si prodire vellet, haberet copiam, se tamen præsto futuros si viderent eum cum Catholicis conuenire: alioquin se ad eum extum quem Ambrosius cogeret transiture. Prodire de Arianis nullus audebat, quia ne quisquam de ciuibz erat, pauci de familia regia, nonnulli etiam Gotthi, quibus ut olim plaustrum sedes erat, ita nunc plaustrum Ecclesia est. & post in eadem epistola de seipso loquens, Ego tyrannus appellor, & plus etiam quam tyrannus, inquit. Nam cum Imperatorem Comites obsecrarent ut prodiret ad Ecclesiam, idq; petitu militum facere se dicerent, respondit: Si*

vobis

^a Ad fora.
vna suam
de illud
et 3. 33. u. 5.

vobis iusserit *Ambrosius*, vinctum me trade-
tis. Quid ad hæc aduersarij? an non vnus
iste locus sat est qui omnibus linguam oc-
cludat? Omitto quod *Maximus* cum valida
manu ex *Britannia* & *Gallia* partibus colle-
cta in *Italiam* contendebat, curaturus (vt il-
le dicebat) ne quid vltra religio *Catholica*
detrimenti caperet: & *Ecclesiae* iam à *Val-*
entiniano deprauatae in pristinum statum
reponerentur; quod & ipsi *Valentiniano* per
litteras significauerat. qui tamen non vnicus
illi scopus; sed (quod a nonnullis nostro se-
culo factitatum) hoc colore pietatis flagran-
tem regnandi cupiditatem tegebat. Nam
constitutum illi erat, occiso iam apud *Lug-*
dunum *Gratiano*, in *Valentiniani* Imperi-
um inuadere. Itaq; eius aduentu perterritus
Valentinianus, ex *Italia* in *Illyrium* ad *Theo-*
dosium *Orientis* Imperatorem profugit. Res
notatu digna; Hæreticus à *Catholico* fuga-
tus, ad *Catholicum* auxilij causa fugit: à quo
& reprehensus est propter hæresim, & prop-
ter reuerentiam Maiestatis humaniter ex-
ceptus, atq; in regnum restitutus. Et quia
Ecclesia rebellionem religionis ergo aduer-
sus legitimum Principem non laudauit, *Ma-*
ximus neq; reformator Imperij dictus est, ne-

• *Saxmen.*
lib. 7 ca. 13.
Nepher.
li. 12, ca. 20.

que restaurator Ecclesiæ, sed rebellis & tyrannus^b.

Hæc cum ita sint, desinant nunc velim aduersarij commento suo nobis imponere: aut saltem dicant vnde id hauserint? An apud probatum scriptorem vsquam legerint, Christianos ita viribus & copijs suis tunc diffidisse, vt ne tentare quidem ausi fuerint, quod fortiter aggressi facile perfecissent? aut tentasse saltem, sed belli fortunam humanaque omnia expertos, impijs Principibus succubuisse? Adeone illis animus & voluntas defendendæ Ecclesiæ decrat? Adeone illos religionis ardor & *zelus domus Dei* deficiebat? Adeone Cōcionatoribus eruditissimis & buccinis Euangelij destituebantur, vt quid iuris in Principem peruersum & hæreticum Pontifici aut populo sit, minimè intelligerent? Replicent aduersarij omnium annalium memoriam, & versent quousque volent scripta ecclesiastica & profana, nusquam profecto inuenient Ecclesiam illis seculis (cum fuerit multò quàm nunc potentior) aliquid in Principum quantumuis malorum perniciem esse molitam, aut eis imperium abrogare conatam, vt est à nobis in libris nostris de Regno, perspicue fuseque demonstratum

stratum *. At ex ijs contrā quæ in sanctorum ^{Lib. 3.}
Patrum scriptis de principum secularium ^{cap. 5.}
potestate legimus, constat omnes ea ætate ^{lib. 4.}
sensisse, nullam vel, Episcopo Romano ^{cap. 5.}
siue summo Pontifici, vel Ecclesiæ uni-
uersæ temporalem potestatem, vllō modo,
vllaue ex causa in eos competere: sed solius
Dei iudicio, quantum ad pænas temporales
relinquendos. Atque hæc, vt videtur, causa
fuit, cur illi Patres nō nisi perraro atque obi-
ter de libertate & impunitate Principum
meminerint: quod nimirum de ea tunc con-
trouersia non fuerit; sed vna omnium sen-
tentia, quam inde ab Apostolis ex prædica-
tione maiorum, velut per manus accepe-
rant: Principem in temporalibus solum De-
um iudicem habere, licet in spiritualibus
Ecclesiæ iudicio subijciatur.

Huius rei testem in primis Tertullianum
produco, qui de Imperatoribus loquens. ^{d In apolo.}
sentiunt, inquit, Deum esse solum, in cuius so- ^{get. aduers.}
lius potestate sunt, à quo sunt secundi, post ^{gentes.}
quem primi, ante omnes deos & super omnes
homines. & ^{Ad Scia-} alibi, Colimus Imperatorem sic, ^{pulam Pra-}
quomodo & nobis licet, & ipsi expedit, vt ho- ^{fid. Caribog:}
minem a Deo secundum, & quicquid est à Deo
consecutum, solo Deo minorem. Hoc & ipse vo-

let: sic enim omnibus maior est, dum solo vero Deo minor est. Hæc ille, non ex sua sed communi Christianorum omnium persona, velut certam & indubitatam totius Ecclesiæ doctrinam, profitetur. Nec aliquis hoc argumentum sic eludat, quòd Imperatores tunc fuerint extra Ecclesiā, ac proinde non subiecti Ecclesiæ. Nam lex Christi iure suo neminem priuat (quod ipsimet aduersarij fatentur) ac proinde, vt supra ostendimus, Reges & Imperatores accedendo ad Ecclesiā, nihil iuris sui temporalis amittunt ^f.

! Cap 3.

^a In lib. qui
inscribitur
Apologia
David.

Secundo loco prodibit S. Ambrosius, qui de Dauide adulterio homicidium cumulan-
re scribens. ^b Rex utique erat, inquit, nullus ipse legibus tenebatur, quia liberi sunt Reges à vinculis delictorum. Neque enim ullis ad penam vocantur legibus, tuti imperij potestate.

^b Lib. 8.
lib. 1. cap. 7.
Ambrs.
lib. 3. cap. 26.

Tertio B. Gregorius Archiepiscopus Turonensis, ^h qui Francorum Regem Chilpericum Sacerdotes Dei calumniosè vexātem, & iniuriose tractantem, his verbis alloquitur. Si quis de nobis, o Rex, iustitia tramites transgredere voluerit, à te corripì potest: si verò tu exceßeris, quis te corripiet? loquimur enim tibi, sed, si volueris, audis: si autem nolueris, quis

quis te damnabit, nisi is qui se pronunciauit esse iustitiam?

Quarto, D. Gregorius Magnus, Gregorij Turonensis ferè coartaneus, qui cùm Pontifex Maximus esset, Imperatoris se famulum & subditum esse fassus est; ipsique Imperatori potestatem cælitus datam in omnes homines, humaniter humiliterque agnouit, vti paulo ante retulimus¹.

¹ Cap. 3.

Quinto, præclarus Antistes, Otto Episcopus Frisingensis, ^k *Soli Reges*, inquit, *utpote constituti supra leges, diuino examini reſeruaſi, ſeculi legibus non cohibentur. Vnde eſt illud tam Regis quàm Prophetæ, TIBI SOLI PECCAVI.* & Mox. Cùm enim iuxta Apoſtolum, omni mortali horrendum ſit incidere in manus Dei viuentis; Regibus tamen, qui nullum præter ipſum ſupra ſe habent quem metuant, eo erit horribilius, quo ipſi cæteris poſſunt peccare liberius.

^k In epiſtola ad Freder. Ocmobarlū.

Possum & alios non paucos ad huius rei fidem accire: sed quid pluribus opus est? in ore duorum vel trium testium stet omne verbum¹. Si contrariæ opinionis assertores tot antiquorum Patrum testimonia, imò si vel vnum aliquod proferre possint, quo disertè scriptum sit Ecclesiam, vel eius caput Sum-

¹ Matth. 18.

mun Pontificem, habere temporalem vllam potestatem in Reges & Principes seculares, & posse eos temporalibus pœnis quoquo modo, directè scilicet vel indirectè, coercere, aut regno, regniue parte multare: non equidem recusabo quo minus lis tota secundum ipsos sine prouocatione iudicetur. Nihil enim est quod malim quàm certam rationem inueniri posse, per quam aduersarie opinionis sententia liquidò confirmetur: sed dum id frustra expecto, interea Veritas me victum vinctumque, secum in aliam partem abducit,

Hoc igitur ab aduersarijs nunc quæro: Nunquid verisimile sit hos sanctos & antiquos Patres, qui de summa Regum & Imperatorum potestate impunitateq; scripserunt, adeo negligentes fuisse, vt per incuriam non admonuerint sui seculi Principes huius Pontificis potestatis temporalis, aut eam admonitionem tabulis consignatam non reliquerint: quò Principes non solum occulta Dei iudicia extimescant, sed etiam Ecclesiasticam & Pontificalem iurisdictionem temporalem, per quam deijci loco possint, quoties id Ecclesia, vel eius caput Papa, è religione atq; è republica esse putauerit? Certè id fuisse,

luisse, si verum erat, fallere fuit Reges & Principes, quibus literis & prædicationibus persuaferant, eos posse à solo Deo in temporalibus iudicari. An fingemus ignaros adeò & infcios fuisse authoritatis Ecclesiæ, vt tali eam potestate præditam esse non intellexerint? An deniq; adeo meticulosos & pusillanimos, vt quod scirent, id Principibus nunciare non sint ausi? Si nihil horum priscis illis Patribus imputari potest, cur aliam, quæso, nunc nouam potestatem, nullâ certâ neque auctoritate neq; ratione fundatam, sed postremis seculis ab hominibus quibusdam summo Pontifici misere addictis excogitatam populoq; obtrusam amplectamur, & nouum iugum Principibus imponamus?

C A P. IX.

PRiorem partem secundæ rationis aduersariorum falsissimam esse iam planè ostendi, *Ecclesiam* scilicet, *ideo tolerasse Constantium, Iulianum, Valentem, & ceteros Principes Hæreticos, quia non potuit eos sine populi detrimento coercere.* Posteriorem partem nunc æquè falsam esse demonstrabo, nempe *Henricum IV. Imperatorem, & alios Principes*
in

in quos posteriores Pontifices ius sibi temporale arrogarunt, potuisse ab Ecclesia sine populi detrimento coerceri. Quod priusquam aggrediar, obsecro atq; obtestor non modò lectorem beneuolum, sed ipsosmet aduersarios, vt quæstione pertractata perpendant animo, & temperatè, ac sincerè æstiment, an non facilius Ecclesiæ fuerit in primos istos Principes, supradictis modis & medijs animaduerrere, quàm dictum Henricum quartum per Rudolphum Sueuum, vel Philippum Pulchrum per Albertum Austriacum in ordinem cogere? quorum alter Papæ arrogantiam risit & repressit: ^a alter verò æmulum & aduersarium sibi à Pontifice datum, post varias vario Marte dimicationes, postremo tandem prælio confecit. ^b & Papam, à quo fuit excommunicatus, Româ eiectum perpetuo exilio multauit.

Quanto cum populi detrimento Papa temporalem illam in Henricum IV. potestatem exercere conatus sit, testatur Otto Frisingensis (quem Bellarminus & genere, & eruditione, & vitæ probitate nobilissimum meritò vocat ^c) qui de excommunicatione & depositione dicti Henrici facta à Gregorio VII. sic scribit. ^d *Lego & relego Romano-*

rum

^a Philippus
Pulcher,
auctores
Platin.
Gaguin.
& alij.
^b Marian.
Scotus in
Chronico
an. 1080.

^c Lib. 1.
cap. 4. de
translat.
Imp. & li. 4.
de Roman.
Pont. ca. 13.
^d Lib. 6.
Chro. ca. 35.

rum Regum & Imperatorum gesta, & nusquā
 inuenio quenquam eorum ante hunc à Romano
 Pontifice excommunicatum, vel regno priua-
 tum: nisi fortè quis pro anathemate habendum
 ducat, quod Philippus ad breue tempus à Ro-
 mano Episcopo inter penitentes collocatus, &
 Theodosius à beato Ambrosio propter cruentam
 eadem, à liminibus Ecclesie sequestratus sit. Vbi
 animaduertendum est, Ottonem planè pro-
 fiteri se nullum de priuatione regni exem-
 plum præcedentibus seculis inuenire; licet
 de excommunicatione duo ista, si non vera
 at faltem verorum speciem habentia propo-
 nat. Deinde verò paucis interiectis * sic scri-
 bit: *Quanta autem mala, quot bella, bellorumq;*
discrimina inde subsequuta sunt: quoties mise-
ra Roma obsessi, capta, vastata, quod Papa super
Papam, sicut Rex super Regem positus fuerit,
tudet memorare. Deniq; tot mala, tot schisma-
ta, tot tam animarum quam corporum pericula,
huius temporis turbo inuoluit, ut solus ex
persecutionis immanitate, ac temporis diutur-
nitate, ad humana miseria infelicitatem suffi-
ceret comprobendam. Unde à quodam Ecclesi-
astico scriptore densissimis Aegypti tenebris
comparatur. Prædictus enim Pontifex Grego-
rius à Rege urbe pellitur, Gibertusq; Rauenna-
tensis

* Cap. 36.
 sue vi.

ensis Episcopus in locū eius subtruditur. Porro Gregorius Salerni manens, appropinquante vocationis suae tempore, dixisse fertur. Dilexi iustitiam & odi iniquitatem propterea morior in exilio. Quia ergo in Principe suo regnum ab Ecclesia praecisum grauiter percussum fuit, Ecclesia quoq; tāto Pastore, qui inter omnes sacerdotes & Romanos Pontifices praecipui zeli ac auctoritatis erat, orbata dolorem non modicum habuit.

Hocine est Principem sine populi detrimento coërcere? Qui scribunt Romanum Pontificem (quem Ecclesiae nomine intelligunt) non tolerasse hunc Imperatorem, quia poterat eum sine populi detrimento coërcere, aut hunc authorem non legerint, aut nominis & existimationis suae curam nullam gerant, necesse est; qui tam manifesto mendacio se implicant. Si hoc prius ignorabant, discant nunc saltem ex hoc scriptore grauissimo, falsum id esse quod pro vero inscienter proponunt: & cogitent velim, candideque iudicent, an non satius fuisset Gregorium Papam vitia & mores desperatos Henrici, instar Constantij, Iuliani, Valentis, & aliorum Imperatorum Ecclesiam vexantium perferre, ac Dei bonitatem

lachrimis

lachrymis & precibus pro eius salute vel interitu exorare, quàm tot schismata & cædes, tot populorum & urbium direptiones, tot in sedem Apostolicam contumelias, in Pontifices bella, aliasque furibundas tragedias cum totius populi pernicie, vno facto insolente & inaudito, minimeque necessario excitare, excitateque annos plures magno Ecclesiæ malo alere & fouere? Fieri potest vt bono id animo fecerit Gregorius (Deus de intentione iudicet) At fieri non potest, vt rectè, prudenter, & ex officio fecerit, & quin largiter errauerit, more & consilio humano, cum id sibi tribueret quod suum sanè non erat; deponendi scilicet & abdicandi Imperatoris munus, inq; eius locum alterius substituendi potestatem; ac si ad eum regni illius humani dominium pertinuisset. quod satis versiculus ille indicat ab Ottone relatus, & à nobis supra transcriptus. *Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolfo.* Constat autem non semper rectè, & ex Dei voluntate fieri, quod pietatis seruire & bono zelo, etiam à viris ceteroquin optimis, agitur. Moyses, dum Hebræi defendendi zelo occidit Ægyptium, peccauit. Oza zelo fulciendi arcam Domini nutantem, eam tetigit

¹ Lib. 5.
epist. 29.

² Rom. 10.

git & interijt. Petrus zelo tuendi Dominum
& Magistrum, Malcho auriculam abscidit,
& reprehensus est. Hinc D. Ambrosius ad
Theodosium. ¹ *Novi te pium, clementem, mi-*
tem atque tranquillum, fidem ac timorem Do-
mini cordi habentem : sed plerumque aliqua
nos fallunt. Habent aliqui zelum Dei, sed non
secundum scientiam ². zelus inconsideratus
non raro ad scelus impellit.

³ Lib. 2.
cap. 2. contra
epist. Par-
meniani.
⁴ Can. non
potest. 23.
9.4.

Culpa igitur Gregorij Papæ mihi per-
magna in hoc negotio videtur, quod non a-
nimaduerterit ad supremi Pastoris officium
pertinere, vnius facinus impunitum potius
relinquere, quàm eius vindicandi desiderio
innocentem atque innoxiam multitudinem
periculo inuoluere. Ac proinde ne excom-
municare quidē Imperatorem illum debu-
it, in cuius sceletis societatem tantus ho-
minum numerus coierat, vt separari sine
schismate, & vnitatis Ecclesiæ dissolutione
nequiret. Id multis antè seculis, magnum
Ecclesiæ lumen Augustinus sanctè & sapi-
enter admonuit, ⁴ atque ex Apostoli Pauli
scriptis luculenter comprobavit : cuius sen-
tentiam Ecclesia adeo gratam & ratam ha-
bet, vt eam in Canones retulerit ¹ : digna
ergo quam huc transcribam, & quæ non a-
tramento

tramento sed auro, nec in charta peritura
 sed filice vel adamante, aut siquid illis duri-
 us & diuturnius est, exaretur. *Non potest,*
 inquit, *esse salubris à multis correptio, nisi*
cum ille corripitur qui non habet sociam multi-
tudinem. Cum verò idem morbus plurimos
 occupauerit; nihil aliud bonis restat quàm do-
 lor & gemitus, ut per illud signum quod Eze-
 chielis sancto reuelatur ¹, illasi euadere ab illo-
 rum vastatione mereantur. Ne cum voluerint
 colligere zizania, eradicent simul & triticum:
 nec per diligentiam segetem Domini purgent,
 sed per temeritatem ipsi potius inter purga-
 menta numerentur. Ideoque idem Apostolus
 cum iam multos comperisset, & immundos lux-
 uria, & fornicationibus inquinatos, ad eosdem
 Corinthios in secunda epistola scribens, non i-
 tidem praecepit ut cum talibus nec cibum sume-
 rent. Multi enim erant, nec dici de his poterat,
¹ Si quis frater nominatur fornicator, aut ido-
 lis seruiens, aut auarus, aut aliquid tale, cum e-
 iusmodi nec cibum quidem simul sumere: sed
 ait, ^m Ne iterum cum venero ad vos, humiliet
 me Deus, & lugeam multos ex ijs qui antè pec-
 cauerunt, & non egerunt panitentiam super
 immunditia & luxuria & fornicatione quam
 gesserunt: Per luctum suum potius eos diuino
 flagello

Ezechiel 9.

1. Corin. 5.

2. Cor. 12.

• Id est,
secum diuini
iudicio
& ultioni
relinquendus
est.

flagello coercendos minans, quàm per illam correptionem ut ceteri ab eorum coniunctione se abstineant. et paulò post, reuera si contagio peccandi multitudinem inuaserit, diuina disciplina seuera misericordia necessaria est. nam consilia separationis (hoc est excommunicationis) & inania sunt, & perniciofa atque sacrilega: quia & impia & superba sunt, & plura perturbant infirmos bonos, quàm corrigunt animosos malos.

Hæc cum ita sint, nemo ut arbitror, et collatione doctrinæ S. Augustini, quæ & Ecclesiæ est, cum gestis à Gregorio in Henricum, non perspicuè cernet, Papam magis opere errasse, qui Imperatorem, cuius partes ingens Clericorum & laicorum multitudo sequebatur, cum manifesto maximo schismatis periculo excommunicauerit: multoq; amplius, cum eum Imperij iure (in quod ipsemet Pontifex ius nullum habebat) odiosa sententia nixus est spoliare: ut mirum non sit si (quod Sigebertus scribit) eundem Gregorium paulò ante mortem penituerit omnium quæ aduersus Imperatorem gesserat.

Libet Sigeberti locum referre, quòd non suam ipsius opinionem aduersarijs suspectam,

am, eò quòd Henrici partes sequutus sit, sed
 historiam narrationem alterius authoris
 continet. Hildebrandus Paps, inquit, 9 qui
 & Gregorius septimus apud Salernum exu-
 lans moritur. De hoc ita scriptum reperi. Vo-
 lumus vos scire quòd Ecclesiastica cura solliciti
 estis, quòd Dominus Apostolicus Hildebran-
 dus qui & Gregorius nunc in extremis positus
 ad se vocavit unum de duodecim Cardinali-
 bus, quem multum diligebat præ cæteris, &
 confessus est Deo, & sancto Petro, & toti Ec-
 clesie se valde peccasse in Pastoralia cura, quæ ei
 ad regendum commissa erat, & suadente dia-
 bolo contra humanum genus iram & odium
 concitasse. — Tunc demum misit prædi-
 ctum confessorum ad Imperatorem & ad totam
 Ecclesiam, ut optaret illi indulgentiam, quia fi-
 nem vite sue aspicebat, & tam cito induerat
 se Angelica veste, & dimisit ac dissoluit vin-
 cula omnium lannorum suorum Imperatori,
 & omni populo Christiano, vivis & defunctis,
 Clericis & Laicis, & iussit suum abire de domo
 Deoderici, & amicos Imperatoris ascendere.

• In Chron.
 graph.
 an. 1085.

CAP. X.

REdco nunc ad Episcopum Frisingensem,
 genere, pietate, & eruditione, uti dixi-
 mus,

mus, nobilissimum, atque harum rerum testem penè oculatum. Is cum in loco à nobis producto, tum in alijs, non obscure indicat non probari a se decretum illud Papæ de abdicando Imperatore, sed novum, insolens, atque iniustum videri. Nam primum quod ad facti illius novitatem & insolentiam, sic scribit, *lego & relego Romanorum Regum & Imperatorum gesta, & nusquam inuenio quemquam eorum ante hunc à Romano Pontifice excommunicatum, vel regno priuatum.* Et rursus libro primo de gestis Friderici^a; *Gregorius septimus, inquit, qui tunc vrbis Romæ pontificatum tenebat, eundem Imperatorem tanquam à suis destitutum, anathematis gladio feriendum decernit. Cuius rei novitate eò vehementius indignatione motum suscepit Imperium, quò nunquam ante hac tempora huiusmodi sententiam in Principem Romanorum promulgatam cognouerat. Iniustitiam verò & iniquitatem facti varijs modis declarat. Primum quod inter mala & damna quæ ex illo Papæ decreto nata sunt, ponat mutationem & deiectionem Papæ & Regis, quod Papa super Papam sicut Rex super Regem positus fuerit. quibus verbis ostendit utrumque pari iure, seu potius pari iniuria*

Cap. I.

ria factum esse, ut sicut iniuste Papa super Papam ab Imperatore, ita etiam iniuste Rex super Regem à Papa *positus sit*. Deinde quod ait, *quia ergo in Principe suo regnum, &c.* id quid aliud sonat, quam propter violatum in Principe Imperium, violatam fuisse in Pontifice Ecclesiam, siue propter percussam regnum in persona Principis, percussam fuisse Ecclesiam in persona Pontificis. inter quæ cum nullum iuris aut iniuriæ discrimen faciat, nec possit utrumque iuste fieri, consequens est ut utrumque iniuste factum esse existimet.

Præterea tam defectionem Rudolphi, quem Papa Imperatorem creauerat, quam insurrectionem filij ipsius Henrici excommunicati, aperte & simpliciter rebellionem vocat: quod utique nunquam dixisset, si Henricum iure priuatum imperio credidisset. Nam rebellium esse non potest, nisi aduersus superiorem, ac proinde nec in Henricum esse potuit, qui, si iuste abdicatus & *depositus est*, amplius superior non erat. De Rudolfo itaque sic scribit^b: *Nec multo post* ^b Lib. 1 de gest. Frid. rici ap. 6.
*tempore duo præfati duces Guelfo & Rudol-
fus, qua occasione dubium, Principi rebellantes,
Saxonibus inunguntur. Et mox, At Romanus*

Pontifex Gregorius, qui iam, ut dictum est, Principes aduersus Imperatorem concitabat, omnibus ut alium crearent, latenter & manifestè scribebat. Scire autem hic obiter oportet, quod ait qua occasione dubium, de priuata occasione intelligendum, cuiusmodi multæ solent inter Magnates & Regem oboriri: ut nostra ætate inter Borbonium & Franciscum Regem, Guysum & Henricum, Auriacum & Philippum: nam uterq; & Guelfo & Rudolphus publicam occasionem prætendebant, nempe efferatos Henrici mores, & quod à Papa excommunicatus esset ac regno depositus, ut scribit Albert. Schafnaburgensis^c, atque ita priuatum odium, ut rebellantibus mos est, prætextu publico velauerunt. De filio autem Noster Episcopus Frisingensis sic loquitur; ^a Anno dehinc iterum sequente, natale Domini Moguntia Imperatore celebrante, Henricus filius eius rebellionem contra patrem in Noricis partibus, consilio Theobaldi Marchionis, & Berengarii comitis, sub specie religionis, eò quod pater eius à Romanis Pontificibus excommunicatus esset, molitur: ascitisq; sibi quibusdam ex Orientali Francia, Alemaniam, Baiuaria, Principibus, Saxoniam terram & gentem contra Regem

^a De reb.
German.

^c Lib. 7.
Chron. cap. 8.

Regem facile animandam ingreditur. Lector hic duo obseruet. Alterum quod hic author scientia & pietate conspicuus, hanc insurrectionem Henrici filij in Henricum patrem, rebellionem vocet, Alterum, quod Henricum patrem, & hic & alibi semper, Regem & Imperatorem nominet, quamuis excommunicatus & regno priuatus per sententiam Pontificis, ante annos plus minus viginti quinque fuisset; & primum Rudolfus, deinde Hermannus à Papa & rebellibus in eius locum successus. ex quo satis indicat existimare se summum Pontificem ius abdicandi Reges nullum habere, aut aliquid statuendi de ipsorum imperio temporali: ac proinde decretum illud Gregorij nec iustum nec legitimum fuisse: alioqui neque Rex appellari Henricus, neque eius aduersarij rebelles, sine Romani Pontificis iniuria potuerunt.

Est & alius eiusdem authoris locus, in quo idipsum manifestius declarat, Papam scilicet per illam excommunicationem & abdicationem nihil iuris regni Henrico ademisse. Nam postquam narrauit Bertolfum Rudolphi generum (quem vt dictum est Papa Regem creauerat) perempto socero, ducatum

*Lib. 1. de
gest. Frid-
rici. cap. 8.*

tum Sæuiæ tanquam sibi à socero concessum usurpasse, & ex altera parte Henricum (Papæ iudicio depositum) concessisse eundem ducatum nobili cuidam Sæuiæ, cui Friderico nomen, qui Bertolfum ad pacis conditiones, & ad *exfestucationem ducatus* adegit, addit. *Bertolfus iste, quamuis in hoc negotio Imperio simul & iustitia cesserit, tamen strenuissimus ac fortissimus fuisse traditur.* En ut nihil circuitione vsus, affirmat Imperium & iustitiam ab Henrico stare, in quem Pōtifex sententiam depositionis multò antè tulerat, nō autem à Rudolfo, quamuis Pontificia authoritate ad Regnū vocato, cū epigraphie iam bis superius relata; *Petra dedit Petro &c.*

Denique cū seriò dicat & doceat, *Reges nullum præter Deum supra se habere quem metuant.* Nonne hoc ipso satis admonet, nihil iuris temporalis Pontifici Romano esse, ut de ipsorum regnis & imperijs vllō modo disponat? Et verò licet aliud non esset, quo facinus illud Gregorij Pontificis improbetur, sanè tot lugubres & calamitosi euentus, tot funesti ac miserabiles casus, qui ex illa Papæ in Imperatorem tunc primum occupata & usurpata iurisdictione orti, vniuersum Imperium totos viginti quinque annos afflixerunt,

afflixerunt, & Ecclesiam continuo schisma-
te lacerarunt, nobis argumento esse possunt,
decretum illud non afflatu diuino, sed hu-
mano impetu factum esse: nec ab ordinaria
sanctæ sedis Apostolicæ iurisdictione, sed vel
ab extraordinaria sedem tenentis ambitio-
ne, vel iuris sui ignorance & zelo inconsi-
derato processisse. Neque enim verisimile
est Deum, qui Iustitiæ author & Ecclesiæ
protector est, quique primas spiritualis po-
testatis Ecclesiæ executiones, præsentibus
miraculis & horrendo effectû formidabiles
reddidit, non eodem modo primam illam
tantæ tamque sublimis authoritatis & iuris
Ecclesiæ suæ executionem, singulari aliquo
miraculo vel extraordinario auxilio secun-
dare voluisse: cum præsertim tot precibus à
Pontifice in auxilium esset vocatus, ipsique
Apostoli solennj obsecratione rogati, his
verbis. *Agite igitur Apostolorum sanctissimi*
Principes, & quod dixi vestra autoritate in-
terposita confirmate, ut omnes nunc demum
intelligant, si potestis in calo ligare & solue-
re, in terra quoque Imperia, Regna, Principa-
tus, & quicquid habere mortales possunt, au-
ferre & dare vos posse. Ediscant nunc Reges
huius exemplo, & omnes seculi Principes, quid

in calo possitis, quantique apud Deum sitis, ut deinceps timeant sancta Ecclesia mandata contemnere. Hoc autem iudicium citò in Henricum exercere, ut intelligant omnes, iniquitatis filium non fortuito, sed vestra opera è regno cadere. Hoc tamen à vobis optauerim, ut penitentia ductus, in die iudicii vestro rogatu gratiam à Domino consequatur. Actum Roma Nonis Martij indictione tertia^a. His & similibus precationibus ad Deum & Principes Apostolorum fuis, inque Henricum execrationibus & imprecationibus solenni more coniectis, quis Deum, qui Ecclesiam per beatos suos Apostolos continua protectione custodit non facile passurum se exorari, & primam hanc Pontificis supplicationem in tantæ authoritatis Ecclesiæ manifestanda exordio non statim fuisse auditurum arbitretur, si talis ad Ecclesiam authoritas pertinuisset? Cum tamen planè contrà, nihil non infaustum Pontifici, Pontificiæque partis authoribus & fautoribus acciderit, triumphante interim & Imperium tenente Henrico. Nam quod à filio tandem post annos viginti quinque passus est, *sub specie religionis*, ut ait Frisingensis, id parum aut nihil ad hanc rem pertinet; prætextus hic tantum

¹Platin in
vita huius
Pontif.

tantum filio pessimo fuit, qui ante diem patrios in annos inquirebat. Vera autem causa, ambitio, & ardens dominandi libido, *que multos mortales falsos fieri subegit.* & patres in filios, & hos in illos, sævis & furialibus odijs sæpe armavit, ut vberius alibi ostendimus: ^b Bellissimè quidam, ^c *patris longior vita malo filio servitus videtur.*

^a Salust.^b Lib. 6. de
vrena, cap. 4.
^c Gaguin.
in vita Lu-
den. Pij.

C A P. XI.

EX his, ut opinor, satis patet, Ecclesiam non tolerasse olim Constantium, Iulianum, Valentem, & alios malos Principes, quod suis tunc copijs & viribus diffideret, nec quod eos sine magno populi incommodo in ordinem cogere nequiret. Nam re vera facilius, & minore populi detrimento, veteres illos coercere potuit, quam non solum Henricum IV. cuius causa tam diuturnum schisma ortum est, sed vel Othonem IV. vel Fridericum II. vel Philippum Pulchrum, vel Ludovicum XII. vel Ioannem Nauarrum, & alios, in quos Pontifices successu rerum tumidi, sententias excommunicationis & priuationis regnorum protulerunt; non ob hæresim, neq; ob malè obitum imperium, neq; ad

ad supplicationem subditorum, sed proprio motu, priuato inquā odio incensi infensiq;. Nō deniq; quòd status Ecclesiæ illā ætate Episcopos magis quàm hoc seculo ad martyrium paratos esse voluerit. Tunc enim Ecclesia tutissimo loco erat, atq; in portu vt dicitur, nauigabat: vtpote fundata iam pridē Apostolicis institutis, & satis superq; labore ac sanguine Martyrum stabilita. Quinimo is tunc Ecclesiæ status erat, vt multò minus quàm hoc tempore Episcopis ad martyrium paratis opus esset: quòd tota tunc multitudo, velut recente Martyrum sanguine aspersa, nihil nisi martyrium redoleret: adeo vt non minus exemplo gregis Pastor, quàm singuli de grege exemplo Pastoris, officij sui commoneretur.

At nunc secus, proh dolor! se res habet: Ecclesia grauissimis tempestatibus agitata est, ac tantum non obruta Hæreticorum impetu, multis eorum ipsorum qui Catholici dici cupiunt ita affectis, vt nec magnas exantlare molestias, nedum exequi mortem, pro vera religione velint: quapropter vt incalescat ille tepor, & homines ad expeditissimam viam & quasi compendariam salutis excitentur, quis non videt opus esse Episcopis

pis qui verbo & exemplo viam monstrent :
& ad martyrium potius, quàm ad arma & in-
surrectiones, in quæ naturâ procliues sumus,
& semetipsos componant & alios adhorten-
tur? Quis non paternam Clementis VIII.
pietatem cum summa prudentia coniunctâ,
quâ Reges & Principes Christianos ad con-
cordiam reducere, & in concordia retinere
annititur, infinitis partibus Ecclesiæ utilio-
rem iudicet, quàm Iulij II. loricati furores
Martios, quibus Italiam, Galliam, Germa-
niam, Hispaniam, cæterasq; gentes Christi-
anas, hostilibus animis inter se committere,
impiè & inhumaniter connitebatur?

Hæc cum ita sint, sane vel priscos Ecclesiæ
patres grauitè deliquisse fateamur, quod
fontes illos, & execrâdos fidei desertores, nō
solū pertulerint, & cum faciliè possent, non
peremerint; sed obseruarint comiter, & re-
galibus titulis atq; honoribus dignati sint: vel
eos eiusmodi Principibus pepercisse propter
reuerentiam Maiestatis, & solo Deo inferio-
rem in temporalibus potestatem, arbitre-
mur necesse est: vel certè præter causas ab
aduersarijs redditas, aliam adhuc subesse
meliorè credamus, quā nemo ipsorū hacten-
us prodidit, nec vt suspicor, vnquā proder.

Nam

• Lib. 3.
cap. 18. de
inst. Henr. 4.
abdicatione.

• Esaiâ 49.

Nam quod quidam seditiosus in opere illo infami quod aduersus Reges scripsit, ^a ut vim superioris obiectionis de antiquorum Patrum tolerantia eludat, *quasi verò*, inquit, *eadem instituenda Ecclesia ratio, atq; instituta esse credenda sit, ac non prius plantari & irrigari vineam, quàm incidi oporteat: sed tum demum id potestatis datum est Ecclesie, cum id Propheta impletum est: Erunt Reges nutritij tui, & vultu in terra dimisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent.* ^b id certè est eiusmodi quod vix responsione dignum putem cum nec authorem ipsum sat quid dicat scire arbitrer. Quid enim? An non putida Ecclesiæ membra ab eius infantia & primordijs abscindi solebant? An nescit incisionem illam spiritualem, quæ propria Ecclesiæ est, vnà cum ipsa Ecclesia capisse? Quid Ananias, quid Corinthius, an non ab Ecclesia amputati? Hoc si ignorat, malus Theologus, & peior vinitor credendus est: siquidem in plantatione refecat hic etiam quicquid in vite superfluum est & inutile, nec prominere terra putridas aut vitiatas gemmas finit: mox eam, vbi paululum excreuerit, pampinat, ne infructuosis colibus oneretur. Quod si de incisione corporali intelligat, scire

scire debet Ecclesiam non nosse sanguinem,
non solere inquam extremo supplicio quen-
quam afficere, nisi fortè per miraculum, vt
in persona Ananiæ & Saphiræ *, contingat.
Sed quid? an Ecclesiam temporibus Am-
brosij, Hieronymi, Augustini nondum per-
fectè institutam fuisse retur? aut non satis
plantatam & irrigatam, vt iam tunc com-
modè incidi potuerit? Certè B. Augustinus
alicubi asserit, ^d paucos suo seculo vspiam
inueniri qui de Christo malè sentirent. Cur
ergo Valentem, Valentinianum, Heraclium,
& alios similes tolerauit Ecclesia? Nam à
Constantino Magno impletum erat id pro-
phetiæ quod allegat. At nondum tempus in-
cidendi vineam Domini. Egregia ratio scili-
cet, atq; inter alias eius viri ineptias, quas a-
libi seorsus indicauimus, ^e collocāda. Nunc
ad indirectæ potestatis propugnatores tran-
seamus.

CAP. XII.

HOrum opinionem capite primo & ca-
pite quinto supra proposui: ea est, Pa-
pam ratione sua spiritualis Monarchia habere
potestatem temporalem indirectè, eamq; sum-
mam disponendi de temporalibus rebus omni-
um

Mat. 23.
Luc. 11.
Mat. 23.
Luc. 11.

^d Tract. 27.
in Ioh. 14.

^e Lib. 5. &
6. de Regno.

*Aduersario-
rum senten-
tia toti an-
tiquitati ec-
clesiastica
contradicit.*

*• Vide cap. 8.
sect. 5.*

*• L. Prin-
ceps. D. de
legib.*

*• 2. d. 1.
cap. 1. d. 1.*

um Christianorum, & posse mutare regna, &
uni auferre atque alteri conferre, si id necessa-
rium sit ad animarum salutem. Cui sententiæ
tam multa repugnant, vt eam omnino im-
probabilem, ne dicam incredibilem, existi-
mem. Nam in primis quid ei magis contra-
rium, quàm quòd tota antiquitas Christia-
na semper censuit, Reges solo Deo minores
esse, solum Deum iudicem habere, nullis
legibus humanis subijci, nullisq; pœnis tem-
poralibus plecti vel coërceri posse, ac pro-
inde quod iuris authores dixerūt, *Princeps le-
gibus solutus est*, id Græci de legibus pœna-
libus præcipuè intelligūt; *ἡ γὰρ ἀρχὴ τῆς πό-
λεως ἐλευθερὴ ἐστίν*, videlicet si quid delinquat non
punitur. Nihil horum cum aduersariorum
opinionem potest consistere. Nam si verum
est, Papam de Regnis rebusq; Principum se-
cularium posse disponere, & ab ijs sceptrum
omnemq; dignitatem auferre, consequitur
necessario Papam Regibus superiorem atq;
etiam iudicem in temporalibus esse, ac præ-
terea Reges omnes temporalibus pœnis sub-
ijci posse: quod superiori veterum senten-
tiæ ex diametro vt aiunt opponitur. conse-
cutionis necessitas inde patet, quòd qui ali-
um legitime iudicat, is superior sit eo quem
iudicat

iudicat necesse est. (Nam par in parem non habet imperium, ^{l. Nam magistratus. D. de recep. qui arbi.} multo minus inferior in superiorem) & quod regni priuatio, sicut bonorum publicatio, inter pœnas temporales easq; grauissimas numeranda sit.

Quid quod ipsi Pontifices fatentur Reges non habere superiorem in temporalibus ^{d. Cap. per venerabilem qui fil. sunt legit.} Habent & non habent, simul vera esse nequeunt. falsum ergo est Reges non habere superiorem in temporalibus, si alius ijs possit iure temporalia auferre alteriq; conferre. si enim hic non sit actus superioritatis, vt ita loquar, non video equidem quid sit esse superiorem: aut si Regem causa cognita condemnare, & regali dignitate multare, non sit Regis iudicem esse; nullam neq; iudicij neq; iudicis notionem à maioribus traditam & relictam esse fatendum est. Nam quod in verbis, *directè & indirectè*, discrimen statuit, id non ad facultatem iudicandi & effectum iudicij, sed solum, ad modum & rationem acquirendi tantam potestatem pertinet. Canonistæ enim dicunt Papam directè dominium temporale totius orbis à Christo accepisse. Hi verò negant eum accepisse tale dominium directè, quasi dicas per se, simpliciter, & sine alterius rei consideratione; Responat confessioni Pontificum.
sed

sed tantum indirectè, hoc est per consequen-
 tiam, ratione illius potestatis spiritualis quæ
 directè a Domino accepit. hæc igitur ex
 verbis istis differentia, ad initium & modum
 acquirendi temporalem potestatem, non
 autem ad eius vim & effectum refertur debet.
 Vtrumvis enim dicas, nihil ad Pontificalis
 iudicii in Reges firmitatem & efficaciam
 omnino interest: nisi fortè quis dicat Pa-
 pam, si vitæ malus fuerit, liberius indirectè
 quàm directè in Regum corpora & fortunas
 posse grassari.

Quod si aduersariorum sententiæ locus
 sit, Reges & Principes Christiani non erunt
 solum vasalli & clientes Papæ in temporali-
 bus, sed quod vilius est, quasi precarij Regna
 & Principatus ab eo possidebunt. Id facile
 ex ipsis aduersariorum principiis sic ostendo.
 Summus Pontifex potest alicui regnum au-
 ferre, & alteri conferre, si id necessarium sit
 ad animarum salutem: Atqui iudicare & de-
 cernere an sit necessarium, pertinet ad eun-
 dem Pontificem, de cuius iudicio, æquum
 ne sit an iniquum, nemo potest iudicare: S
 ergo ubi libitum ei erit poterit quemlibet
 regno priuare, & illud alteri conferre. Pro-
 positio in hac ratiocinatione, est ipsamet

* Can. patet.
 eam. aliorum
 ex. 93.

sententia aduersariorum. Assumptio verò inter omnes Catholicos extra cōtrouersiam est: nemo enim nisi Hæreticus negabit curam animarū ad Petri successorem & Christi vicarium pertinere. Conclusio denique ex præmissis necessariò sequitur; quia si volet Pontifex Regnum aliquod ab vno in alium transferre, poterit dicere se iudicare ad animarum salutē id esse necessarium: & de eius quidē iudicio, vt dictum est, iudicare nemo debet. Atq; ita semper in eius voluntate situm erit, vtrum velit sceptrā Regibus adimere. quod quid est aliud, quam Reges omnes velut iure precarij regna ad nutum Pontificis auferenda detinere? Ecce quā ^{L. 1. D. de precar.} lubrico in loco Reges & Principes Christiani consisterent, si verum esset, Papam habere potestatem indirectē disponendi de omnibus rebus temporalibus Christianorum, qui eam potestatem suo semper arbitrio iudicioq; metietur, vt nihil irato illi facilius futurum sit, quā indirectæ potestatis exercendæ causam prætexere, quoties eum aut priuatas iniurias vlciscendi libido, aut ambitiosè dominandi cupiditas incesse- rit, aut etiam vbi se laxum spretūue, quamuis sine publica offensione, esse credet.

Cuius rei illustria documenta præbuerunt Bonifacius VIII. & Iulius II. vt alios taceam, cum magno multorum scandalo, conceptum in Reges potentissimos odium, obliqua hac indirectæ potestatis via effundere conarétur. Quod igitur de beneficijs Clericorum tradunt Pontificij iuris interpretes, *omnia scilicet manualia esse respectu Papa*: idem de Regnis dici posset, si ista ei in Reges potestas temporalis indirectè concedatur, quasi in manu & potestate eius sit, alijs subinde atq; alijs tanquam precario possessoribus ea auferre & conferre. Sed mitto hanc ab incommodo siue absurdo rationem, quæ licet aduersus Bozium & Canonistas nullius sit momenti, quòd ipsi id quicquid est incommodi admittant, fateanturq; Reges nihil nisi mandatam à Papa executionem in regnis obtinere, tamen est efficax contra Theologos, & omnes indirectæ potestatis assertores.

¶ Tract. 6.
ad cap. 1.
In can. quæ
iure diff. 8.

Sed & omnis potestas, omneq; dominium & iurisdictio, aut iure diuino acquiritur, aut iure humano: & qui aliquid possidet seu tenet, si neutro horum possideat, iniuste possidet, vt præclare in Donatistas ratiocinatur Augustinus §. Fieri igitur non potest,

potest, ut Papa imperium aliquod temporale in Reges & Principes seculares iuste exerceat, nisi constet id ei iure diuino vel humano esse tributum. At nullus neq; in diuinis neq; in humanis legibus locus reperitur, qui talem illi potestatem conferat. cum tamen contra, Regum Dominatio & auctoritas multis sacrarum literarum testimonijs aperte commendata sit & probata, ut cum dicitur, *Per me Reges regnant. Data est à Domino potestas vobis. Reges gentium dominantur eorum. Cor Regis in manu Dei. Dabo illis Regem in furore meo. Time Dominum, fili mi, & Regem. Deum time, Regem honorificate, & passim id genus similia.*

Postremò, quandoquidem potestas & iurisdictio ista temporalis Papæ, de qua nobis sermo, neq; expresso Dei verbo in Scripturis comprehensa, neq; ex traditione Apostolorum quasi per manus recepta; neque vsu & consuetudine in Ecclesia per totos mille annos & amplius obseruata, aut ab vllò Pontifice occupata; neque ab antiquis Ecclesiæ Patribus laudata & probata, imò ne memorata quidem inuenitur; quæ nos, obsecro, credendi necessitas, cogat eam admittere? aut qua nobis eam auctoritate persuadeant?

Rationibus, inquit, & exemplis nostra probatur sententia. quàm vellem inquam id verum esse. Sed scire inprimis oportet, eas tantùm rationes huic ipsorum sententiæ probandæ idoneas esse, ex quibus apodixes & demonstrationes evidentes conficiuntur, quales nemo illorum adhuc attulit, aut ut arbitror afferre potuit. Nam quod ad probabiles & verisimiles tantùm rationes attinet, ex quibus syllogismi Dialectici constant, illarum non ea vis est, ut per eas summum Regibus & Principibus imperium abiudicetur: cum ne quidem in quotidianis minimarum rerum controuersijs aliquid euinci possit, nisi manifestis & evidentibus testimonijs vel testibus res petitoris esse comprobetur. & ideo *actore non probante, qui conuenitur, etsi nihil ipse præstat, obtinebit.*^b In exemplis autem infirmum atq; inualidum omnino præsidium est, quia quid factum sit tantummodo, non quid fieri debuit, ostendunt: exceptis ijs quæ sacrarum literarum testimonio laudi vel vituperio dantur. Quæ cum ita sint, videamus nunc quibus rationibus sententiam suam aduersarij confirmant.

^b L. qui accusare. C. de eden. l. actor. C. de prob. cap. 1. de probat.

CAP. XIII.

Nemo omnium, ut antè dixi, Pontificiæ partis, rationes aut diligētius collegit, aut argutius proposuit, aut breuius & subtilius conclusit, quàm insignis Theologus Bellarminus, quem honoris causa nomino, qui licet quantum honestè potuit, & plus etiam quàm debuit Papæ authoritati in temporalibus tribuit: satisfacere tamen non potuit ambitioni imperiosissimi hominis Sixti V. *qui se supremam in omnes Reges & Principes uniuersa terra, cunctosq. populos, gentes, & nationes non humana sed diuina institutione sibi traditam potestatem obtinere affirmabat.*^{a.}

Itaq; parum absuit quin omnia Doctoris illius opera, quæ hæresim summo hodie successu oppugnant, Pontificia censura magno cum Ecclesiæ detrimento aboleret. ut illius ordinis patres, cuius tunc erat Bellarminus, seriò mihi narrarunt. Quæ res me reficit, si fortè, quod nolim, Pontifex aliquis pari ambitione præditus, librorum meorum lectione ob similem causam Catholicis interdicet. Quicquid volet sanè faciat, at nunquam efficiet, ut ego Catholicam, Apostolicam, & Romanam fidem, in qua à puero ad grauem

^{a.} In Bulla
contra Hen-
ric. III.
Francia
Regem.

hanc senectutem versatus sum, vnquam deseram; aut in alia fidei professione moriar, quam quæ à Pio IV. præscripta est. Rationes igitur ex Bellarmino huc referemus; sunt enim numero quinque, relictis alijs, maxime verò nugis Bozianis, quæ indignæ sunt, in quarum refutatione vir doctus se exerceat.

Prima ratio est, quam his verbis proponit Bellarminus. *Potestas civilis subiecta est potestati spirituali, quando utraque pars est eiusdem Reip. Christiana: ergo potest Princeps spiritualis imperare Principibus temporalibus, & disponere de temporalibus rebus in ordine ad bonum spirituale. omnis enim superior imperare potest inferiori suo.* Et ne quis fortè rationem hanc eludat per inficiationem propositionis, eam illicò tribus argumentis, siue medijs, vt aiunt, demonstrare conatur, hoc modo.

Quod autem potestas politica, non solum vt Christiana, sed etiam vt politica, sit subiecta Ecclesiastica, vt talis est: primo demonstratur ex finibus utriusq̃. Nam finis temporalis subordinatur fini spirituali, vt patet. quia felicitas temporalis non est absolute ultimus finis, & ideo referri debet in felicitatem aternam: constat autem ex Aristotele lib. I. Ethic. cap. I. ita subordi-

subordinari facultates, ut subordinantur fines.

Secundo, Reges & Pontifices, Clerici & Lai-
ci, non faciunt duas Respub. sed unam, id est,
unam Ecclesiam. Sumus enim omnes unum
corpus. Rom. 12. & 1. Corinth. 12. at in omni
corpore membra sunt connexa, & dependentia
unum ab alio: non autem rectè assertitur, spiri-
tualia pendere à temporalibus, ergo temporalia
à spiritualibus pendens, illisq; subijciuntur.

Tertio, si temporalis administratio impedit
spirituale bonū, omnium iudicio tenetur Prin-
ceps temporalis mutare illum modum admini-
strandi, etiam cum detrimento temporalis boni,
ergo signum est subiectam esse temporalem po-
testatem spirituali. Hæc ille.

Quibus ut ordine satisfiat, respondeo, fal-
sum in primis esse, quod pro vero, certo, &
solido fundamento in hac prima ratione no-
bis obtruditur: falsum inquam, civilem po-
testatem subiectam esse spirituali, quando
utraq; pars est eiusdem reipublicæ Christi-
anæ: nisi id ita intelligant, subiectam esse in
spiritualibus, & è diuerso hanc illi in tempo-
ralibus obedire oportere. Siquidem hæ duæ
potestates ita sunt partes reipublicæ Chri-
stianæ, ut neutri in alterum imperium sit,
utpote quæ cum liberæ & sui iuris essent,

mutuo amore cōiēunt. Vtraq; ergo alteram in suo ordine & munere *recognoscit* & veneratione, & suam vtraq; functionem arbitrato suo exercet: tantum inter eas conspirans quidam consensus & societas est, ad Christianam Rempub. conseruandam: vtraq; enim potestate, siue (vt Genebrardi^b verbis vtar) *utroq; magistratu Ecclesiastico & Politico Ecclesia continetur, munitur, & viget.* ad quam protegendam & factam rectam conseruandam

— alterius sic

Altera poscit opem res, & coniurat amice,
 Vt quamdiu societatem retinet, Respublica Christiana innumeris concordiae & pacis commodis efflorescat: At vbi coitam dissolunt, spiritualis quidem potestas, licet diuinā virtute praestans, imbecillior tamen in oculis hominum & corporalibus auxilijs destituta plerumq; cōtemnitur: temporalis vero quantumvis potens atque fortis, in suam ipsius perniciem per omne scelus & insaniam properat, nimirum caelesti gratia destituta, qua per spiritualis potestatis coitionem fruebatur. Nihilo tamen magis potestas Ecclesiastica suas vlcersi iniurias per se, nisi armis spiritualibus, vel potestas temporalis in
 Eccle-

Ecclesiasticam scire, nisi visibilibus & corporalibus telis potest. Cuius rei utinam non tot luctuosis exemplis & superiorum seculorum monumenta, & nostra nos ætas memoriae admonerent. Atque hoc nimirum illud est, quod, ut antè dixi, Hosius ad Constantium Arianum. *Neque fas est nobis, inquit, in terris imperium tenere, neq. tu thymiamatum & sacrorum potestatem habes, Imperator.* & quod D. Bernardus ad Eugenium Papam. *habent hæc infima & terrena iudices suos, Reges & Principes terrarum. Quid fines alienos inuaditis? quid falcem vestram in alienam messem extenditis?* Non sunt igitur hæ potestates, Ecclesiastica & Politica, ita partes rei publicæ Christianæ, ut altera in alteram planè dominetur: sed ita sunt partes, ut quæ cum essent separatæ & inter se diffidentes, singulari tandem concordia se coniunxerunt, ut utraque alteri opem & operam suam præstaret, mutuisque officijs & munijs sese inuicem demererentur. Nec quòd potestas Ecclesiastica sanctior & excellentior sit Politicâ, idcirco hanc illi subiectam esse concedendum est: sed tantum (ut sit non rarò in societate civili) illam digniorem & diuitiorem huic ignobiliori & minus locupleti, ad

Lib. I. No
consider.
cap. 6.

utriusq;

^a Lib. 2. de
liber. Eccle.
facil. cap. 2.

utriusque vtilitatem se adiunxisse; ita vt ambæ in illa societate liberæ maneat, neutraque ab altera vlllo modo pendeat. Itaq; perbellè in hanc sententiam Driedo^d: *Christus*, inquit, *utriusq; potestatis officia discreuit, vt vna diuinis & spiritualibus rebus atque personis, altera profanis ac mundanis præsideret.* & mox, *En. planè vides Christum discreuisse utriusq; potestatis officia.* *Distinctio igitur Ecclesiastica potestatis Papalis à potestate seculari ac imperiali est de iure diuino facta.* & post eodem capite, *Vnde Papa & Imperator sunt in Ecclesia non tanquam duo rectores summi inter se diuisi, quorum neuter alterum cognoscit, aut veneratur tanquam superiorem* (Nam hic illum in spiritualibus, hunc ille in temporalibus recognoscere ac venerari tanquam superiorem debet, & secundum antiquam glossam in can. Hadrianus. 63. dist. quemadmodum ille huic in spiritualibus, ita hic illi in temporalibus pater est) *quia regnum sic contra se diuisum desolabitur. Neq; item sunt tanquam duo iudices subordinati, sic vt alter suam iurisdictionem accipiat ab altero. Sed sunt tanquam rectores duo, qui sunt vnius Dei ministri, diuersis officijs deputati, ita vt Imperator præsit secularibus causis & personis ad pacificum*

efficium conuictum huius seculi: Papa verò praestit spiritualibus ad lucrum Christianae fidei & charitatis.

Sed & ipsemet Bellarminus *. *Nota, inquit, quemadmodum non est idem sydus Sol & Luna, & sicut Lunam non instituit Sol, sed Deus: ita quoque non esse idem Pontificatum & Imperium, nec unum ab alio absolutè pendere. Sunt quidem Sol & Luna duo luminaria magna¹, quæ Pontifex Innocentius per allegoriam interpretatur². duas dignitates, quæ sunt Pontificalis authoritas, & regalis potestas: & illam Soli, hanc Lunæ comparat. Unde hoc modo disputo. Quemadmodum Luna non minus Luna est, nec minus per se consistit, tunc cùm à Sole recedit, & mutuum ab eo lumen errans amittit, quàm cùm eius radijs pleno orbe atque aspectu illustratur; & neutro casu aut hæc ab illo, aut ille ab hac dependet: sed ambo institutionis suæ ordinem & modum tenentes, deo mundoque deseruiunt. Sic etiam potestas Regalis siue politica, proprijs subnixa viribus per se semper consistit: & licet magnum quidem lumen ad benè beateq; viuendum à Pontificali & spirituali potestate accipiat, tamen eius neque accessu neque recessu vlla*

¹ Lib. 9 de
Rom. Pont.
cap. 3.

² Genes. 1.

³ Cap. soluta
de maiorib.
& obedient.

ex parte in sua *ivola* siue essentia mutatur, minuitur vel augetur: multoq; minus aduenienti subiicitur. Superest vt vitia argumentorum, quibus primam istam rationem fulciri Bellarminus putat, singillatim indicemus.

CAP. XIII.

QUod igitur ad primam attinet, nego constanter talem ordinationem vel subordinationem finium harum potestatum esse, quatenus ipsæ potestates tales sunt. Nam finis Politicæ seu ciuilis potestatis, quatenus politica est, nihil aliud absolute complectitur quàm felicitatem temporalem, commune scilicet bonum, & vitæ degendæ ordinatam tranquillitatem, vt ipsemet alibi Bellarminus fatetur. *Politica potestas, inquit, habet suos Principes, leges, iudicia &c. & similiter Ecclesiastica suos Episcopos, Canones, iudicia. Illa habet pro fine temporalem pacem; ista salutem aternam.* Nec vltius progreditur hæc potestas ciuilis, nullumque alium in finem refertur, vt talis est. Nam quod ad æternam felicitatem aspirat, id non à seipsa habet: non, inquam, quatenus politica

politica est, eò tanquam in vltimum scopum conatus suos dirigit : sed quà spiritualis, siue ecclesiasticæ potestatis societate & consilijs adiuuatur. vt patet ex innuementis populis & ciuitatibus, apud quos ciuilis potestas seuerè viguit, licet exiguam vel planè nullam æternæ felicitatis, de qua loquimur, notionem habuerint. Hoc etiam indicat Apostolus ^a, cùm iubeat orare pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, *vt tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate* : tranquillitatem vitæ nimirum politicæ gubernationi, pietatem & castitatem Christianæ disciplinæ adscribens. Itaque, vt vno verbo dicam, sciendum est fines actionum humanarum in intentione esse, & non in intellectu, id est, non quod intellectus discursu rationis excogitare potest, id finis actionis est; sed quod voluntas agendo consequi cupit, dum animus actionem meditatur, id actionis finis est. Vnde Nauarrus ^b rectè ait, *finem potestatis laicæ esse vitam bonam, beatam, & quietam temporalem mortalium, quæ & finis est legum ab ipsa emanantium. Potestatis verò ecclesiasticæ finem esse vitam æternam supernaturalem : eandemq; esse finem legum ab ipsa emanantium.* Prosequeretur hæc pluribus,

ni

^a 1. ad Tim.
moth. 2.

^b In relect.
cap. nouit.
num. 90. de
iudit.

ni rem acutis hominibus, vel ex ipsa Philo-
sophia satis perspectam iudicarem.

Secundum verò argumentum vsque adeo
friuum est & fallax, vt nihil infcitius dici,
aut vitiosius colligi possit, quàm quod eo
concluditur. Ecqua enim anus tam exco-
cit, vt nesciat non valere hanc consequuti-
onem, *Sunt membra vnius corporis; ergo v-*
num ab alio pendet. Nam neque pes à pede,
neque brachium à brachio, neque humerus
ab humero pendet, sed alicui tertio & me-
dio connexa sunt per se, vel per alia mem-
bra quibus adherent. An non eadem ratio-
cinandi forma, & eodem planè argumento
colligitur: brachia vniuscuiusque hominis
sunt membra vnius corporis: *at in omni cor-*
pore membra sunt connexa & dependentia
unum ab alio: non autem rectè asseritur dex-
trum pendere à sinistro: ergo sinistrum cu-
iuslibet hominis brachium pendet à dextro,
eique subijcitur? Quis eiusmodi argu-
menta futilitatis plena non rideat? Ego mi-
seras istas demōstrationes odi, quæ rem qua
de agitur argutijs, præstigijs, & captionibus
inuolunt potius, quàm explanant. Vt enim
brachia ad humeros, & humeri ad collum
& caput annectuntur: nec dextrum brachi-
um,

um, dexteræ humerus, sinistro, vel contrâ,
 subijcitur: ita potestas spiritualis & tempo-
 ralis, siue Ecclesiastica & Politica, licet
 membra sint vnius corporis politici, & par-
 tes vnius Reipublicæ atq; Ecclesiæ Christi-
 anæ, neutra tamen alteri subijcitur, neutra-
 que alterius fines & iurisdictionem sine sce-
 lere potest inuadere: sed ambæ, velut vnius
 corporis humeri, ad caput qui Christus est
 annectuntur. quarum hæc, Politica scilicet,
 vitæ degendæ præcepta, quibus societatis
 humanæ tranquillitas continetur, ciuib; &
 subditis præscribit: illa verò ad immortalitatis
 & felicitatis æternæ contemplationem
 supernaturalem (quæ & cum politica tran-
 quillitate, & sine ea interdum subsistit) ani-
 mos hominum erigit informatq; . ex qui-
 bus sequitur separatas esse has potestates in
 eadem Republica Christiana, ita vt neutra
 alteri, quatenus talis est, subijciatur. Et verò
 nisi hoc ipse Bellarminus fateatur, sua eum
 doctrina alibi tradita redarguet. Nam libro
 tertio de Romano Pontifice, cap. 19. vbi nu-
 gas Synodi Smalchaldicæ Lutheranorum
 refutat, atque ad illud eorum argumentum
 respondet, quo dicunt *Papam se Deum facere*
cum nolis ab Ecclesia aut ab ullo indicari.
 ostendit

ostendit vitiosam esse consequentiam, argumento ducto à Regibus, qui & ipsi quoque nullum in terris Iudicem habent quantum ad temporalia. *Reges terra*, inquit, *certè Iudicem in terris quo ad res politicas attinet nullum agnoscant; Num igitur tot erunt Dii quot sunt Reges?* Quid aliud est quæso Reges non habere iudicem in terris, *quo ad res politicas*, quam quod nos contendimus, separatam esse potestatem Politicam ab Ecclesiastica, & de illa summum Pontificem nullo modo disponere vel iudicare posse? Nam si posset, certè aut Reges haberent iudicem in terris etiam *quo ad res politicas*, aut Papa semper in cælestibus habitaret. Fieri ergo non potest quin Bellaminus aut à se ipso diffideat, aut immemoriâ lapsus sit, aut, quod non credo, veritatem variare studeat, cum alibi assumat pro certo & concessio, Reges nullum habere iudicem in terris quo ad res politicas; alibi verò Regibus & Principibus omnibus iudicem ferat Pontificem, qui eos iudicare & deponere, ac de regnis rebusque ipsorum omnibus arbitrari suo disponere possit. Nam quod in verbis istis, *directè & indirectè*, discrimen statuit, id ad formam & modum procedendi tantum spectat,

Stat, non autem ad vim & effectum iudicij: semper enim verum est, eum habere iudicem in terris quo ad temporalia, quem Papa quoquo modo, seu directè seu indirectè, in temporalibus iudicat. Et verò quid interest ad miseriam & calamitatem Regis à Papa iudicati & regno priuati, vtrum Papa directè id fecerit, veluti si in Siculum aut Neapolitanū Regem, tanquam directus dominus feudi in vasallum, sententiam ferat: an verò indirectè, vt in Reges alios, qui ei nullo clientelari iure subiecti sunt, si modò vtramque sententiam par poena sequatur? Et hæc quidem de secundo argumento satis. Nunc tertium quam vim habeat dispiciamus.

Tertium igitur argumentum quàm suble-
stum sit, vel ex eo patet, quod nihil inde col-
ligi ab authore potuerit, quàm quodd *signum*
sit subiectam esse temporalem potestatem spiri-
tuali. Suscepit rem demonstrandam, & signum
tantum profert, & illud quidem non *conuincit*,
sed *uidet*, quod sæpe nos falso indicio decipit.
Ad argumentum igitur respondetur, negan-
do consequentiam. Quamuis enim verum
sit, Principem temporalem teneri mutare
regiminis modum, si eo impediatur bonum
spirituale: non tamen inde efficitur necessa-
ria

ria consequutione, subiectam esse temporalem potestatem spirituali: sed hoc tantum, spirituale bonum temporali bono esse præstantius; quod verum est, & nos fatemur. Non enim si vnum alio dignius est, protinus consequitur minus dignum à magis digno pendere, eiq; substerni. Possunt namq; generibus siue ordinibus adeo diuersis contineri, vt neutrum ab altero pendeat, aut subiectionis vinculo teneatur. Concedimus itaq; Principem in casu proposito mutare debere formam politicæ administrationis; & vt id faciat, ab Ecclesia, vel eius capite & summo Pastore in terris Papa, cogi posse: sed pœnis tantum spiritualibus, quarum metus viro bono quibuscunque supplicijs grauior est (nam vel Ethnico teste, *metus diuini supplicij multos à scelere renouauit*) non autem pœnis temporalibus, qualis est bonorum amissio, regniq; priuatio, cum Princeps in temporalibus nullum superiorem agnoscat. Itaque quantum ad has pœnas attinet, diuino iudicio & ultioni relinquendus est. Hinc Isidorus, cuius sententia inter Canones refertur, *Siue augetur pax & disciplina Ecclesia per fideles Principes, siue soluatur, ille ab his rationē exiget, qui eorum potestati suam Ecclesiam tradidit.*

^a Cic. lib. 2.
de legib.

^d 22. q. 5.
can. Princ.
per in p.

C A P. XV.

Etsi postremum istud argumentum per ea qua diximus iam satis enervatum est, operæ pretium tamen erit adhuc longius excurrere, & totum animi nostri sensum de ea re vberius explicare. Sciendum igitur, sic nos statuere, Reges, & Principes omnes christianos, quæ Ecclesiæ filij sunt, Ecclesiasticæ potestati esse subiectos, eique, quoties spiritualia imperat parere debere: quod ni faxint, Ecclesia, pro suo in illos imperio & iurisdictione, animaduertere in eos Ecclesiasticis censuris, & ancipiti spiritus gladio potest (licet non semper debeat ut superius ostendit^a) sed eo solo gladio, non etiam visibili & temporalis: quoniam hic politicæ tantum & seculari potestati commissus est. unde quoties gladij temporalis auxilio spiritualis potestas indiget, fidem atq; amicitia solet sociæ civilis potestatis implorare. E cōtrariò autē Principes & Prælatos Ecclesiasticos Principibus politicis in tēporalibus esse subiectos, & non secus obedire debere in omnibus quæ ad politicā dispensationem pertinent, quàm hi illis spiritualia imperantibus parere tenentur:

¶ Pag. 114.

dummodo talia sint, quæ neque fidei Catho-
licæ neque bonis moribus aduersentur.
Quin imo nec ipsummet summū Pontificem
alia ratione ab hac temporali subiectione
excludi, quàm quòd Regum beneficio Rex
ipse factus sit, Princeps inquam politicus,
neminem in temporalibus superiorem ag-
noscens. idque fatetur acerrimus ille iurisdic-
tionis Ecclesiasticæ assertor, quem plerique
Bellarminum esse affirmant, in sua responsi-
one ad præcipua capita *Apologia &c.* ^b *Genera-*
lis, inquit, & *verissima est illa sententia, de-*
bere omnes omnino superiori potestati obtem-
perare. Sed quia potestas est duplex, spiritualis
& temporalis, Ecclesiastica & Politica, quarū
altera Episcoporum altera Regum est: Episcopi
Regibus in temporalibus rebus, & Reges Epi-
scopis in spiritualibus subiecti esse debebunt,
ut copiose disputant Gelasius primus in epist.
ad Anastasium, & Nicolaus primus in epist. ad
Michaelem. quoniam verò Roman. Episcopus
non modo summus est Princeps Ecclesiasticus,
cui omnes Christiani diuino iure subijciuntur,
sed est quoq. in suis prouincijs Princeps tempo-
ralis; neque vllum in temporalibus superio-
rem agnoscit, ut neque reliqui absoluti ac su-
premi Principes in suis regnis & ditionibus,
inde

inde fit, ut ipse nullam supra se potestatem in
 terris habeat. Non ergo quia summus Pon-
 tifex est, & pater spiritualis omnium Christi-
 anorum, ideo à subiectione temporali libe-
 ratur, sed quia temporalem principatum ne-
 mini subiectum obtinet. In ijs itaque quæ
 ad reipublicæ salutem, & ciuilem societatem
 spectant, nec ordinationi diuinæ refragan-
 tur, Clerici non minus summo Principi tem-
 porali parere, quam ceteri ciues tenentur:
 ut ipsemet Bellarminus egregiè ostendit, • In lib. de
Clericis
cap. 28.
 addita etiam ratione, quia Clerici, prater
 quam quod Clerici sunt, sunt etiam ciues, &
 partes quadam reipublica politica. Non sunt
 exempti clerici ullo modo, inquit, ab obligatio-
 ne legum ciuiliū, quæ non repugnant sacris
 Canonibus vel officio Clericali. & quamuis di-
 cat se non de obligatione coactiua loqui, ta-
 men veriùs est eos ad obsequium legum ubi
 causa postulat, à temporali Iudice cogi pos-
 se, ut nec in ea re exemptionis suæ beneficio
 gaudeant, quod ab Imperatorum & Princi-
 pum legibus eos accepisse satis constat. Fru-
 stra enim legum auxilium inuocat qui con-
 tra eas committit.

Hinc est, ex hac inquam Clericorum &
 Laicorum in reipublica societate, quod in
 H 3 conuentibus

Lib. 4.
cap. 75.

Ex lib. 1.

cap. 75.

Reg. 2.

conuentibus publicis, Clerici de temporali-
bus negotijs consulturi, primo post Princi-
pem loco confidunt. Potestas itaq; spiritua-
lis (potestatis verbo potestate præditos sig-
nificam ritum est) politicæ potestati, & hæc
illi vicissim, pro suo. vtraque imperio, impe-
raturq; patet. Atq; hoc nimirum est, de quo
B. Gregorius Pontifex Mauriciū Imperato-
rem admonet. *Sacerdotibus, inquit, non ex
terrenis potestate dominus noster. citius indig-
neatur, sed ex excellenti consideratione, propter e-
ius antius seruit sunt, eis ita dominetur, ut etiam
debitam reuerentiam impendat. Dominetur
nimirum, quatenus ciues sunt, & partes rei-
publicæ, reuerentiam impendat, quæ Dei sa-
cerdotes & patres spirituales, quibus ipse Im-
perator ut Ecclesiæ filius subijcitur. Et hæc
quidem inter vtramque potestatem parendi
imperandiq; vices, Salomon singulari exem-
plo demonstrauit, qui summum Sacerdo-
tem Abiatharem capitis reum pronuncia-
re non timuit, quod coniuranti Adonia
consensisset. At enim historia, *Abiathar
quoq; sacerdoti dixit Rex. Vade in Anathoth ad
agrorum tuum, & quidem vir mortis es; sed ho-
die te non interficiam, quia portasti Arcam Do-
mini coram David patre meo, & sustinisti la-
borem**

borem in omnibus quæ laboravit pater meus. Eiecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset sacerdos Domini. En ut Salomon ostendit ius sibi in sacerdotes ex causa politica & temporali esse: cum tamen satis constet in veteri lege Sacerdotes præfuisse Regibus, eisque imperare ac resistere solitos, in omnibus quæ ad cultum diuinum & ministerium Sacerdotale pertinebant.

Quod autem Bellarminus contendit ^{Lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 29.} Salomonem non ut Regem hoc fecisse, sed ut Prophetam & executorem Diuinæ iustitiæ, eius ego interpretationis probationem aliquam requiro, cum id neutiquam ex Scripturis appareat: eoq; mera diuinatione nitatur. Nam nulla ibi neq; mandati speciatim à Domino dati, neq; extraordinariæ potestatis Delegatæ mentio fit: quin planè contra, Salomon ipse apertè satis indicat, se ut Regem, pro ordinaria imperij potestate quod iure regni erat adeptus, iudicium illud exercuisse, hac præfatione usus. *Vixit Dominus qui firmavit me, & collocavit me super solium David patris mei, &c.* Et verò non de re spirituali vel Ecclesiastica, sed de temporali & politico negotio agebatur, cuius iudicem legitimum & ordinarium esse Regem, ut Re-

gem, Salomon non ignorabat: & ideo non alio iure in Adoniam, alio in Abiatharem sententiam pronunciassse legitur. Deinde quod Bellarminus pro interpretationis suæ firmamento arripit, verba scilicet illa, *ut impleatur sermo Domini.* &c. leuissimum quidem est, ne dicam absurdum. quid hoc enim ad modum implendi pertinet? quis nescit eiusmodi Scripturæ dictum, tam de eo verificari, quod iure communi & ordinaria potestate perficitur, ut hoc loco; quam de eo quod vel extra ordinem mirabili quodam euentu, vel per hominum impietatem & tyrannidem completum est? Impij cum crucifixissent Saluatorem, *diuiserunt vestimenta eius, ut impleteretur quod dictum est per Prophetam,* ⁸ *siue, ut Scriptura impleteretur.* ^h Verba igitur eiusmodi in Scripturis apponi tantum solent, ad prædictionis & prophetiæ veritatem ostendendam, ut inde argumentum sumere ad aliud colligendum, planè ridiculum & puerile videatur. Erat quidem eo casu Salomon executor diuinæ iustitiæ, nihil moror: erat & Propheta, esto, quid tum postea? At regia tamen autoritate, & iure communi, ne leuissima quidē specialis mandati mentione facta, id eum fecisse legitur.

Nec

⁸ Mat. 27.^h Ioan. 19.

Nec ullus in Scripturis locus est, ex quo hanc ei iurisdictionem nominatim mandatam fuisse legamus: verisimile porro non est, auctorem historię diuino spiritu afflatum, tam differentes tantę rei tantiq; momenti causas, sine vlllo indicio vel admonito pręterire voluisse, si Rex alio iure & autoritate in Adoniam laicum, alio in Abiatharem Sacerdotem sententiam protulisset.

Æquę fallitur vir idem doctissimus, ¹ cūm ait, ¹ *non mirum esse si in testamēto veteri, summa potestas fuisset temporalis, in nouo spiritualis: quia in veteri testamento promissiones tantū temporales fuerunt, & in nouo spirituales & æternę.* Nam neq; in vetere Testamēto summa potestas omnino temporalis fuit, neq; in nouo spiritualis est: sed in suo vtraq; regno, hoc est, in suę potestatis iurisdictione, vt par est, tunc dominabatur, & adhuc imperat: Iam tunc, inquam, suis ambę finibus contentę, alienis abstinēbant, vt nec temporalis potestas spirituales iurisdictiones, & Sacerdotale munus, nec spiritualis temporalem pro suo iure innaderet. ² Ius autem quod in Clericos Salomon illa tem-
pestate Principibus competere ostendit, & Regibus in noua lege, & republica Christi-
ana

¹ Eod. lib.

& cap.

² Paralip.

26.

ana agnitionem & retentum est. Inde privilegia, quæ Principum nonnulli insignes pietate Ecclesiasticis personis concesserunt: nam quorsum illis Privilegia, si iure communi Regibus subiecti non fuissent? quandoquidem communi auxilio, & merito iure munitis exemptisq; nullo privilegio, vel extraordinario auxilio opus est. Et his quidem consentiunt, quæ ipsemet Bellarminus rectissime contra Canonistas asserit. ^a *Exemptionem nempe Clericorum in rebus politicis, tam quoad personas, quàm quoad bona, iure humano introductam esse, non divino. idq; confirmat tum autoritate Apostoli (cuius illud, omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, ° tam clericos quàm laicos, teste Chrysostomo includit) tum testimonijs antiquorum Patrum: et tum deniq; quod, ut ipse ait, nullum proferri potest Dei verbum, quo ista exemptio confirmetur.* Addo ego, gravissimum eius rei argumentum esse, quod in florentissimo Ecclesiæ statu, & sub illis Principibus, qui summam Pontificem Pastorem Ecclesiæ vniuersalis, & Christi Vicarium agnoscebant, Imperialibus legibus constitutum & observatum fuerit, ut Clerici de criminibus civilibus responderent

^a Extant in Cod. & Decretis, atque in Hist. Ecclesiast.

^a L. incant. 16. D. de minor. l. 1. de consensu.

Princip.

^a Tom. 1.

Controuer. 5. lib. 1. cap. 28.

^a Rom. 13.

derent apud iudices seculares, & ab eisdem
condemnarētur, si rei criminis essent inuen-
ti. Et verò, nequā erremus, sciendum est,
non omnia ista libertatis personarum & re-
rum priuilegia, quibus nunc Clerici fruun-
tur, ab iisdem Principibus, neq; eodem tem-
pore, fuisse concessa. Nam primum Con-
stantinus Magnus tantum illis singulari pri-
uilegio indulgit, ne nominationibus & sus-
ceptionibus essent obnoxij, id est, ne nomi-
nati sine electi cogerentur magistratum ge-
rere, aut tutelam aliquam administrare, vel
annonis aut tributis colligendis & recipien-
dis præesse; cum antea aliorum ciuium mo-
re ad ea omnia sine excusatione vocarentur.
Anno postea octauo vacationem & excusa-
tionem munerum omnium ciuiliū, eius-
dem Principis beneficio acceperunt, ut pa-
tet ex illius Imperatoris constitutionibus.
in quibus hanc priuilegij sui rationem red-
dit. Ne scilicet Clerici sacrilego luore quo-
rundam à diuini obsequijs auocantur. Et qui-
dem notatu digna res, aduersus ingratam
quorundam Clericorum temeritatem, qui
immunitatis suæ originem Principibus secu-
laribus accepto ferre fastidiunt, quod idem
pijssimus Princeps exemptiones illas priuile-
gia

⁷ Nouell. 79
Clerici 83. §.
Si tamen
collas. 6.

⁷ L. 1. & 2.
Cod. Theod.
de Episc. &
Cleric. li. 10.

gia appellet, ita enim ille. *Hæreticorū factio-
ne comperimus Ecclesia Catholica Clericos ita
vexari, ut nominationibus seu susceptionibus
aliquibus, quas publicus mos exposcit, cōtra in-
dulta sibi priuilegia pragrauentur.* Constan-
tius deinde & Constans, anno circiter trige-
simo sexto à primi priuilegij concessione,
Arbitione & Lolliano Conss. aliud Episco-
pis priuilegium indulserunt, ne de crimini-
bus apud seculares iudices accusarentur. Cæteri verò Ecclesiastici ordinis homines,
Episcopis inferiores, Clerici scilicet & Mo-
nachi, sub magistratum ciuiliū iurisdic-
tione usq; ad Iustiniani tempora permanse-
runt. ob eamq; causam Leo & Anthemius
Impp. (ante imperium Iustiniani annis plus
minus sexaginta) beneficij loco sanxerunt,
*ne Orthodoxæ fidei sacerdotes & clerici, cuius-
cunque gradus, aut monachi, in causis ciuilibus,
extra prouinciam, aut locum, aut regionem quā
habitant, ex vltimis penitus maioris minorisue
sententiæ iudicis, pertrahantur; sed apud suos
iudices ordinarios, id est, Prouinciarum recto-
res, omnium contra se agentium excipiant acti-
ones.* en vt isti, admodum pij & Catholici
Principes ordinarios Clericorum & Mona-
chorum iudices, esse præsides prouinciarum
affir-

*l. mansue-
tudinis 12.
cod. tit.*

affirmant. quos nemo tamen eius seculi Patrum Pontificumue errare, aut non verè, piè, & orthodoxè loqui professus est. Inde patet eos nimis peruersè de Iustiniano iudicare qui asserunt eum aliquam in Ecclesiasticos iurisdictionem vsurpasse; cùm gratias ei maximas habere debeant, quòd Imperatorum primus fuerit, qui Clericos ante eum diem politicis magistratibus omnino subiectos, seculari iudicio in ciuilibus causis exemit. ^{l. Di. N. 3.}
Quæ cùm ita sint, satis patet Reges & Principes seculares summa potestate temporali præditos, ijsq; Clericos in rebus politicis esse subiectos. Alioqui profectò nec Reges potuissent hæc priuilegia concedere: nec viri sancti & sapientes, ita malè sibi & toti Ecclesiæ consuluissent, vt liberos se suo iure solutosq; à vinculo tēporalis potestatis, talibus beneficijs ac priuilegijs obligari paterentur. quippe esse se in ditione eorum fatebantur à quibus poterant eiusmodi libertate donari. solui enim vel eximi nō potest, quod non fuit colligatū vel cōclusum. Præterea tantæ pietatis Principes toto orbe tunc erant, vt si iure diuino Clericos ab omni iurisdictione seculari exemptos esse, vel per se resciuissent, vel ab Episcopis & Principibus sacerdotum au-
diuis-

diuissent, id statim in edicta & leges relaturi fuerint, nec sibi ius vllum in ipsorum corpora bonaue vindicaturi. Si enim quæ sua propria credebant, solo pietatis zelo tam profuse largiebantur, quanto magis ab alienis & nullo iure debitis abstinuissent?

Exemptiones ergo & priuilegia, quæ Principes Christiani Ecclesiasticis personis, honestatis & reuerentiæ causa, concesserunt, sat ostendunt, imò conuincunt, eosdem Principes temporali potestate cunctis Sacerdotibus esse maiores: nec summum Pontificem & Principem Sacerdotum, atq; adeo Christi Vicarium, alia ratione eximi, & diuerso iure censerì, quàm quòd ipse Princeps quoq; temporalis sit, & duplicem personam sustineat, successoris nimirum Petri in regimine Ecclesiæ, & Principis secularis in temporali imperio, quod aliorum Principum largitate accepit.

C A P. XVI.

EAdem opera refelli manifestè potest differentia, quam constituit inter Principes Ethnicos, & Principes Christianos, quantum ad dominationem temporalem in Ecclesiasticos attinet: qui locus præteriri hic
sine

sine vitio nequit. Ait enim * Pontificem fu-
 isse subiectum *civiliter & de facto* Ethnicis
 Principibus, quia *lex Christiana neminem*
privat suo iure & dominio. sicut ergo ante
Christianam legem homines subiecti erant Im-
peratoribus & Regibus, ita etiam postea. At
 verò cum Principes Christiani facti sunt, &
 sponte leges Evangelij susceperunt, continuo se,
 tanquam oves Pastori, & membra capiti, subie-
 cerunt *præsidi Ecclesiastica Hierarchiæ,* & pro-
 inde ab illo iudicari, non illum iudicare dein-
 cept debent.

* Lib. 1. de
 Roman. Pon-
 tific. cap. 29.

Maximum in differendo vitium est, ea
 quæ de vno aliquo certa de causa dicuntur,
 vel ab vno aliquo certa de causa remouen-
 tur, alij planè diuerso ac dissimili, & cui non
 eadem causa coheret, attribuere, vel eripe-
 re: aut quæ distinctione aliqua secerni ac
 separari debent, ea indistinctè confuseq;
 concludere. Quod vitium quis non in supe-
 riore hac Bellarmini ratiocinatione perspi-
 cuè deprehendat? in qua id generalitèr &
 indefinitè de vtraq; potestatis & iudicij spe-
 cie concluditur, quod de altera tantum verè
 recteq; dici debuit. Nam quod Principes ad
 Christum conuersi sese, *tanquam oves Pastori*
& membra capiti, subiecerunt præsidi Ecclesi-
astica

astica Hierarchia, id non nisi de subiectione spirituali intelligi, citra calumniam, potest. Quandoquidem nō alia ratione efficiebantur filij eius & oues, quā quod ab eo spiritu regenerati in Christo Iesu erant, atq; in fide Ecclesiæ gubernati. Proinde in omnibus quæ spiritualis iurisdictionis sunt, verum est eos ab illo, non illum ab ijs debere iudicari. At hæc quid ad civile iudicium & temporalem iurisdictionem submissio? Nunquid tam diuersas & separatas species permiscere & confundere oportuit? & quod de altera tantum verum fuit asserere, de vtraq; generaliter & indefinite pronunciare? Si dixisset, *ac proinde ab illo iudicari in spiritualibus, non illum iudicare deinceps debent*, rectè sane argumentum concludisset. At illud simpliciter & absolute, *ab illo eos iudicari posse*, vitiosa collectio est. quippe duplex est iudicij species, quarum altera tantum possunt Principes à Pontifice iudicari, altera verò ab ijs iudicaretur ipse, nisi temporale imperium nulli alij subiectum fuisset adeptus. Nunquid veniente ad Ecclesiam Constantino Magno, Imperium Romanum, quod ante baptismum eius erat, in ditionem ac potestatem Siluestri Pontificis ilico transijt? & Imperator tam auidus

uidus gloriæ temporalem Papæ illius supra
se potestatem agnouit? Nunquid aut Fran-
cicum Clodouæus, aut Scoticum Donaldus
primus, aut alij sua regna, simul atq; fidem
amplexi sunt, in manum & potestatem tem-
poralem Pontificis transtulerunt? Scitum
est illud Pauli I. C. ^b *ante omnia animaduer-*
tendum est, ne conuentio in alia re facta, aut
cum alia persona, in alia re aliæ persone no-
ceat. Replicet igitur Bellarminus quantum
volet annales omnium nationum; Scriptu-
ras, & Historias perlegat, nullum in ijs lo-
cum inueniet, ex quo colligi possit, primos il-
los Principes Christianos cum Ecclesiæ no-
men darent sceptrum submisisse Pontifici, &
summo semagistratu temporali specialiter &
nominatim abdicasse. At verò constare o-
portet, Principes scientes prudentes conces-
sisse in ditionem ac potestatem temporalem
Pontificis; vel fatendum, ipsos eo iure & con-
ditione, quantum ad regalem dignitatem
attinet, post baptismum permansisse, quo fu-
erant antequam sacris Christianis initiaren-
tur. Nam, vel ipsomet teste, ^c *lex Christiana*
neminem priuat suo iure & dominio. At verò
antequam Christo nomen darent, ciuilitate
de iure & de facto, ut ille ait, dominabantur

^b I. Si unus
^c 27. §. ante
omnia. D. de
pass.

^c Lib. 2. de
Rom. Pont.
cap. 39.

Pontifici, & cum iudicare in temporalibus iure poterant: ergo similiter & post baptismum iure potuerunt. Quod si ita est, fieri nullo modo potest, ut ipsi ab illo in temporalibus iudicentur: cum sit impossibile aliquem esse superiorem & inferiorem in eodem potestatis genere, respectu vnius & eiusdem. Verum quidem est, Principes illos Christianos, ob reuerentiam qua non solum solum Pontificem, sed ceteros etiam Episcopos, atque adeo sacerdotes omnes prosequabantur, id iudicii petrarè sibi assumptisse. Sed hoc voluntatis tantummodo, non etiam potestatis defectum arguit. Quapropter ut Consul, vel Præses, cum se in adoptionem dat, nihil eorum quæ iure magistratus ei competunt, in patris adoptiuæ familiam & potestatem transfert, vel transferre potest: sed integrè omnia, sibi reservat: ita Principes cum se initio in adoptionem spirituales Hierarchæ Ecclesiastico tradiderunt, nihil eorum quæ ad ius regni, & statum publicum civilem pertinebant, amittere illo facto potuerunt: quod harum potestatum separata natura sit, ut quamvis iugatæ in eadem republica Christiana concinnè apteque cohercant; tamen neutra, quæ talis est, alte-

ri subijciatur aut imperet, neutraque alteram
necessario comitet: sed alterutra tum acqui-
ri sine altera, tum amitti vel retineri possit.

Iam verò quoniam eruditissimus Bellar-
minus similitudinibus plurimum delectatur:
& præterea vulgarem istam *de indirecta po-
testate temporali summi Pontificis* opinionem,
nullo vel sacrarum literarum, vel antiquo-
rum Patrum testimonio probat: sed tantum
argumentis quibusdam à simili petitis, (sub-
lesto admodum & debili ad demonstran-
dum fundamento) operæpretium me factu-
rum arbitror, si nostram quoque de ea re sen-
tentiam, similitudine multò accommodatissi-
ma confirmauero.

Filius familias, licet militet, vel magistra-
tum gerat, & publica potestate fungatur, pa-
tri, in cuius sacris constitutus est, iure diuino
atque humano subijcitur, ei que quatenus filius
est parere debet: & rursum pater, cui hæc
in filium potestas est, ipsi filio, ut magistra-
tui, subijcitur: alio tamen atque alio potesta-
tis genere. Alter enim, quæ parens, imperium
sibi in filium vendicat, quo delinquentem &
committentem in leges familiares, aut in se
aliquid molientem, aut alioqui filio probò
indigna facientem, multet, puniat, & coër-

Ephes. 6.

Col. 3.

L. Si maritus

7. C. de patr.

101. §. filius.

familias

Iustit. quib.

mod. l. in po-

test. soluit.

ceat, non iure quidem magistratus, sed auctoritate patriæ potestatis: nec poenis quibuslibet, sed certis tantum à iure concessis. Itaq; malè meritum exhæredare, domo eicere, familiæ & adgnationis iure priuare, aliq; domesticis remedijs coercere potest. At neq; magistratum ei abrogare, neq; castrensia bona auferre, neq; publico iudicio condemnare, aut multam vel poenam aliam lege ob scelus debitum irrogare, directè vel indirectè potest: quòd hæc patriæ potestatis modum & iurisdictionem excedant. Alter verò, quamuis filius, & nexu patris detentus, tamen quatenus est magistratus publico cum imperio, in patrem dominatur, eiq; in publicis negotijs potest, atq; etiam in priuatis non domesticis, perinde ac cæteris ciuibus imperare. Si quis filius familias est, inquit Vlpianus, & magistratum gerat patrem suum, in cuius est potestate, cogere poterit, suspectam dicentem hereditatem, adire & restituere. hinc si Consul vel Præses filius familias sit, poterit apud semetipsum vel emancipari, vel in adoptionem dari. Quia de causa paterfamilio magistratum habenti, haud secus ac si esset extraneus, non solum obedire, sed etiam assurgere tenetur, & cum omni honore atq; cultu

• L. 3. C. de
patr. potest.

† L. illi à quo
13. in fin. D.
ad Sc. Treb.

‡ L. 3. D. de
adopt.

cultu qui magistratui debetur venerari. ^{h.}
 Eodem planè modo summus Pontifex, qui
 spiritualis omnium Christianorum pater est,
 Regibus & Principibus, perinde ac cæteris
 fidelibus, paterna potestate Ecclesiastica, ut
 Christi in ea re vicarius præsidet: ob eamq;
 causam Reges, si quid in Deum vel Ecclesi-
 am commiserint, spiritualibus pænis acer-
 bius castigare, & domo atq; familia Dei eij-
 cere, regniq; cælestis exhæredes facere po-
 test (at quàm timenda & tremenda Christi-
 anis animis supplicia?) quòd hæc omnia
 patriæ potestatis spiritualis propria sint. At
 neq; principatum & dominationem tempo-
 ralem auferre, neq; pœnis ciuilibus eos affi-
 cere potest, quòd nullam in eos politicam &
 temporalem iurisdictionem nactus sit, per
 quam talis animaduersio expediri debeat:
 & patria illa potestas spiritualis, qua Ponti-
 fex præditus est, à politica & temporali fini-
 bus, officijs, etiam personis plurimum se-
 paretur. Ut enim spirituales Deus Ponti-
 fici, & cæteris Sacerdotibus, sic politicam
 Regi, & qui sub eo sunt magistratibus, æter-
 na dispensatione commisit. *Non est potestas
 nisi à Deo.* ^{1.}

¹ Lio. lib. 24.
² Valer. Max.
 lib. 2. cap. 2.
 Plutarc. in
 apoth. Rom.
 Gell. lib. 2.
 cap. 2.

¹ Rom. 13.

Huc pertinet antiqua illa glossa, quam
 I 3 Car-

Lib. 3. de
concord.
eccl. cap. 3.

Cap. 4.

Cardinalis de Cusa ^k scribit fuisse apposi-
tam ad Can. Hadrianus Papa. dist. 63. in quo
Canone traditur Papam cum vniuersa Sy-
nodo cōcessisse Patriciatus dignitatem Ca-
rolo Magno. dicebat enim glossa, Patricium
fuisse patrem Papæ in temporalibus, sicut
Papa eius pater in spiritualibus. Atq; idem
Cardinalis eodem libro, ^l de Germanorum
Imperatorum Electoribus loquens, *Vnde Ec-
lectores, inquit, qui communi consensu omni-
um Alemanorum, & aliorum qui Imperio sub-
iecti erant, tempore secundi Henrici constituti
sunt, radicalem vim habent ab ipso communi
omnium consensu, qui sibi naturali iure Impe-
ratorem constituere poterant: non ab ipso Ro-
mano Pontifice, in cuius potestate non est, duci-
cūq; prouincia per Mundum Regem vel
Imperatorem, ipsa non consentiente. Addit &
alia ibidem Cardinalis ille, magnus quidem
& Theologus & Philosophus, quibus disti-
ctionem nostram confirmat, & Imperatorem
ac Reges tum præesse Pontifici, tum subesse
declarat. Atq; hæc de prima ratione Bellar-
mini, & argumentis ad eam demonstran-
dam adductis.*

CAP. XVII.

Sequitur secunda, quæ duplici argumen-
to concluditur. *Secunda ratio*, inquit,
Respublica Ecclesiastica debet esse perfecta, &
sibi sufficiens in ordine ad finem suum. Tales
enim sunt omnes respublica bene instituta. er-
go debet habere omnem potestatem necessari-
am ad suum finem consequendum. sed necessa-
ria est ad finem spiritualem potestas utendi &
disponendi de temporalibus rebus: quia alio-
qui possent mali Principes impunè fovere ha-
reticos, & euertere religionem. igitur & hanc
potestatem habet. Item potest qualibet respub-
lica, quia perfecta & sibi sufficiens esse debet,
imperare alteri rei publicae non sibi subiectae, &
eam cogere ad mutandam administrationem,
imò etiam deponere eius Principem, & alium
instituire, quando non potest aliter se defende-
re ab eius iniurijs: ergo multo magis poteris
spiritualis respublica imperare temporali rei-
publicae sibi subiectae, & cogere ad mutandam
administrationem, & deponere Principes, atq;
alios instituire, quando aliter non potest bonum
suum spirituale tueri.

Respondeo, tam variè hic peccatum esse,

vt verisimile sit authorem vel hoc totum quicquid est ex alio perfunctoriè & oscitanter trāscripsisse, vel, si totum eius est, non satis eorum quæ prius dixerat meminisse. Nam paulò antè, cū niteretur alio argumento probare, politicam potestatem esse subiectam Ecclesiasticæ, asseruit has duas potestates esse partes tantum vnius reipublicæ, & tantum vnā Rempublicam constituere. *Prima ratio*, inquit, *est eiusmodi; potestas civilis subiecta est potestati spirituali, quando vtraque pars est eiusdem reipublicæ Christianæ.* Et iterum, *Secundo Reges & Pontifices, Clerici & Laici, non faciunt duas respublicas, sed vnā.* At hoc loco transmutat has duas Potestates, in duas Respublicas, quas proinde ita separari ac disiungi oportet, vt Reges & Laici constituent politicam & temporalem Rempublicam; Pontifices & Clerici spirituales siue Ecclesiasticam. quo nihil absurdius, aut minus appositè, quantum ad præsens institutum, dici potest. Nam aut loquitur hic de potestate Ecclesiastica separata prorsus à potestate civili, vt olim fuit tempore Apostolorum, & nunc est ijs in locis, vbi Christiani inter Ethnicos aut infideles degunt: quo casu satis constat potestatem illam,

lam, siue Rempubicam Ecclesiasticam, vt ille vocat, aut eius Principem & Hierarcham, nihil quicquam iuris, ne quidem spiritualis, habere in Principem politicum: quod neuiquam filius sit Ecclesiæ^a. Aut ^{a. ad Cor. rimb. 3.} loquitur de potestate Ecclesiastica coniuncta cum ciuili, vt in Republica Christiana: & tunc perperam facit duas Reipublicas, vnā Ecclesiasticam, & alteram Politicam: cum sint due tantum potestates vnius Reipublice Christianæ, vniūque Ecclesiæ & mystici corporis Christi partes & membra, vt ipse met antea tradidit.

Deinde falsum est quod assumit, potestatem scilicet vtendi & disponendi de temporalibus rebus necessariam esse ad finem spiritualem, &c. Nam ipse Princeps Apostolorum apertè docet, nullum sibi ius eiusmodi fuisse in res temporales Christianorum, præter illas quas ipsi sponte contulerant obtulerantque Ecclesiæ, cum ait ^{b. Act. 5.} *Anania cur tentauit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri? Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate?* Si Apostolis facultas fuisset disponendi de rebus temporalibus Christianorum, non utique dixisset Petrus, Nonne? &c. cum

cùm ei statim reponere posset Ananias: imò verò tibi potestas est de rebus meis disponendi, & propterea veritus ne eas mihi fortè ex causa auferres, pretij partem occului. sed quia Ecclesia hanc potestatem non habebat; ipse sine causa erat *Spiritus sancto* mentitus. Quid, quòd ex isto Bellarmini fundamento sequeretur, Ecclesiam *primariam* *sive primitiuam* non habuisse omnem potestatem necessariam ad suum finem consequendum? Nam hac potestate disponendi de rebus temporalibus Christianorum, inuitis dominis, trecentis, & amplius, post Christi passionem annis, sub Ethnicis Principibus agens, omnino caruit: quo tempore tamen infinitam hominum multitudinem, ac penè maximam Orbis partem, Christo nomen dedisse, & multò quàm vnquam seueriorem in Ecclesia disciplinam viguisse, satis constat: vt nefas sit dicere Ecclesiam tunc omnibus medijs necessarijs iuris & facti ad finem suum adipiscendum instructam non fuisse. *opera enim Dei perfecta sunt.* Et verò non mediocrem Christo iniuriam faciat, qui destitutam medijs necessarijs Ecclesiam ab eo relictam, atque Apostolis traditam arbitretur. Quidquid Ecclesiæ necessarium fuit

fuit ad suum finem consequendum, id à Christo abundè collatum est Apostolis, cum dixit, *ego dabo vobis os, & sapientiam, cui nō poterunt resistere, & contradicere omnes adversarij vestri*^c. Quicunque igitur Dominum commendasse Ecclesiam suam Petro intelligit, & ei ter mandasse ut agnos & oves suas pascat, ^d nec ei ad illos pascendos, & finem mandati explendum necessaria omnia & iuris & facti tribuisse existimat, is mihi Atheo similis videtur, & de diuina providentia, potentia, ac bonitate dubitare. Fingamus eum non dedisse omnem potestatem ad executionem tanti mandati necessariam; nunquid alia non dandi causa excogitari potest, quàm quòd aut ignorabat Dominus quid facto opus esset, aut eius dandi facultatem non habebat, aut, quod extremæ malitiæ est, servos & amicos suos decipere volebat, id illis munus imperando, quod eos per impotentiam exequi non posse certò sciret? Ex his perspicuum est, temporale imperium, & potestatem deponendi Principes, nullo modo necessariam esse Ecclesiæ ad finem suum consequendum: licet humana consideratione videri aliquando utile possit: Deus enim, qui *quæ stulta sunt mundi elegit,*

^c Luc. 21.

^d Iohn. 21.

*Apostolos
Christi servos
& amicos
esse.*

*elegit, ut confundat sapientes : & infirma
 mundi elegit, ut confundat fortia^e, sciens Ec-
 clesiam non nisi spiritualibus armis indige-
 re, eam illis ita ab initio instruxit, ut omnem
 humanam potentiam superaret, dicique
 verè potuerit, à Domino factum est illud, &
 est mirabile in oculis nostris^f. Præclare ut cæ-
 tera, D. Bernardus ad Eugenium Papam^g.
*Petrus hic est, qui nescitur processisse aliquan-
 do vel gemmis ornatus vel sericis, non tectus
 auro, non vectus equo albo, nec stipatus milite,
 nec circumstrepentibus septus ministris. Abs-
 que his tamen credidit satis posse impleri salu-
 tare mandatum, Si amas me pascere Oves me-
 as : in his successisti non Petro sed Constantino.*
 Quamvis itaque potestas temporalis, de qua
 nobis sermo, hominibus videri potuerit Ec-
 clesiae necessaria, Deo tamen neque neces-
 saria neque utilis visa est, ob eam fortè ratio-
 nem, quam rerum euentus atque experien-
 tia posteritatem docuit : ne humano sci-
 licet imperio freti Apostoli, & eorum suc-
 cessores, spiritualia segnius curarēt, & quam
 in virtute verbi diuini, Deiq; auxilio singu-
 lari, spem ponere debebant, eam in armis
 & autoritate ac potestate temporali po-
 tissimum collocarent. Et verò si quis statum
 Ecclesiae*

^e 1. Cor. 1.

^f Psal. 117.

^g Lib. 4. c. 3.

Ecclesiæ à Christo passo in hunc diem, oculis atque animo in historijs collastret, cernet omnino illam citò creuisse, ac diù floruisse, sub Pontificibus sua ditione, id est, spirituali iurisdictione contentis, qui Christi humilitatis discipuli, vnicum Ecclesiæ tuendæ præsidium in virtute prædicationis Euangelij, & sedula disciplinæ Ecclesiasticæ obseruatione, sine vlla potestatis temporalis mentione, esse positū iudicabant. Et rursus ex quo Pontifices quidam ad summum, quod habent, spirituale imperium, summum quoque temporale adiungere atque annectere conati sunt, Ecclesiam & numero credentium & moribus præsidentium indies defecisse; & remissa, seu verius omissa, illa antiquæ disciplinæ seueritate, multos Ecclesiæ ministros sua munera segnius & negligentius obijisse.

Omitto, quòd, si ratio istorum bona esset, sequeretur econtrariò, Rempublicam temporalem vt illi loquuntur, habere potestatem disponendi de rebus spiritualibus, & deponendi supremum Reipublicæ Ecclesiasticæ Principem: quia *debet esse perfecta & sibi sufficiens in ordine ad finem suum, & habere omnem potestatem necessariam ad suum finem consequendum.* Sed necessaria est ad finem temporalem

temporalem potestas disponendi de rebus spiritualibus, & deponendi Principem Ecclesiasticum. quia alioqui possunt mali Principes Ecclesiastici turbare statum & quietem Reipublicæ temporalis, & impedire finem ciuilis gubernationis, vt de facto nonnulli summi Pontifices aliquando perturbarunt: igitur hanc potestatem habet Respub. temporalis. Consequens planè falsum est & absurdum (Nam Princeps temporalis, quatenus talis est, nullam habet potestatem spirituales) proinde & illud quoque falsum est, cui hoc est consequens.

Sed, vt dici solet, *dare absurdum, non est soluere argumentum*, Respondeo igitur aliter ad priorem partem huius secundæ rationis. Non esse scilicet hîc duas Respublicas, vt ille retur, sed vnâ tantum; in qua sunt duæ potestates, sine duo Magistratus, Ecclesiasticus, & Politicus, quorû vterq; habet ea quibus necessario indiget ad suum finem obtinendum, alter nempe spirituales, alter temporalem iurisdictionem: & neque hanc iurisdictionem illi potestati, neque illam huic prorsus esse necessariam. Alioqui fatendum est vtramque potestatem medijs necessarijs fuisse destitutam, tunc cum separata, vt olim,

lim, fuerunt : quod planè falsum esse iam ostendi, tam ex fine temporalis siue politicæ gubernationis, quatenus talis est, ^h quam ex statu Ecclesiæ sub Ethnicis & infidelibus Principibus constitutæ ⁱ. Ad hunc modum ^{i Sum. hoc cap.} in vna eademq; *ciuili politia*, in vna inquam Ciuitate aut Regno, plures Magistratus distinctis officijs, potestate, atq; imperio, præditi inueniuntur, qui Rempub. in partibus sibi mandatam gubernant; quorum quilibet potestatem necessariam ad muneris sui finem consequendum, à Rege vel Repub. accipit; ita vt nemo eorum possit vel audeat alterius iurisdictionem atque imperium inuadere, sibi que arrogare. Non si Consulibus aliquid Tribunitiæ potestatis deest, vel contra Tribunis abest imperium Consulare, idcirco dici potest, vtrique alterius potestatem necessariam esse ad suum finem consequendum : Nam vterque magistratus, secundum suæ institutionis rationem, perfectus, atque omni potestate necessaria ad muneris sui executionem munitus est.

Vel vt notiora exempla proferamus. Quemadmodum in eodem regno, & sub vno Rege, duo amplissimi magistratus sunt, quorum alterum Cancellarius, alterum Conestabulus

Conestabulus Rege mandante gerit (Illi
muscularis & iuris ac iudiciorum cura præci-
pua incumbit: huic armorum administratio
ac totius disciplinæ militaris præfectura
committitur) & vterque pro ratione & qua-
litate sui officij perfectus est, atque omnem
potestatem necessariam ad muneris sui exe-
cutionem, finisque eius consequutionem à
Rege obtinet. Nec, si alter fortè alterius ex-
ercitiū vel incuria vel iniuria impediatur, po-
test impeditus propria authoritate alteri
magistratū abrogare, aut eius iurisdic-
tionem usurpare, aut eum denique ad peccati
sui emendationem, nisi modis legitimis à Re-
ge sibi cum officio concessis adigere: sed
vtrūque de alterius commissio ad Regem,
à quo ipsi distinctam officijs potestatem ac-
ceperunt, referre oportet; vt ipse læsum vl-
ciscatur, & quid de causa statuendum sit, im-
perio iudicioq; suo arbitretur. Quandiū au-
tem hi magistratus in regno concordēs sunt,
alter alterius ius tuetur, & quod ei deest, de
suo supplere consuevit. Vt si paganus, vt
iudicium eludat, in castra ad exercitum pro-
ficiscatur, auxilio Præfecti militiæ implora-
to, ad eum vnde fugerat locum remitti so-
leat. et cōtrā, si militiæ defector ab exercitu
in

in urbem se proripit, magistratus urbanus à militari rogatus, eum mox in castra puniendum releget. Ast ubi dissentiunt, ea statim Reipublice vulnera imponunt, quibus potest solus Princeps occurrere ac mederi; quòd ipsis inter se ius fasque non sit alieno imperio uti: & huic solum arma tractare, illi iudicia tantum exercere liceat. Simili planè modo summi illi magistratus Reipub. Christiana, Rex & Pontifex, potestatem aliam atque aliam, utramque in suo genere perfectam, à communi omnium Rege & Domino, Deo Opt. Max. accipiunt, & distinctis imperijs atque officijs populo præficiuntur. Atque hi quidem, donec consentiunt, ad utriusque potestatis tutelam, sibi inuicem de suo commodant: ut & potestas ecclesiastica seditiosos & rebelles in Principem secularem subditos, cælesti & spirituali mucrone feriat: & vicissim potestas temporalis & Politica Hæreticos, Schismaticos, & alios à fide deficientes, aut alioqui piæ matri Ecclesiæ non parentes, armata manu persequatur, & temporalibus supplicijs, pœnisiq; civilibus acriter

*Can. Pri-
cipis. 23. 7. 8.*

coerceat. Ast ubi scinduntur in contraria studia, sibi que inuicem aduersantur, tota respublica Christiana vel protinus concidit,

K

vel

vel saltem grauissimè sauciatur : quòd nemo sit, nisi solus Deus, qui causæ illius cognitor, iniuriæque ultor legitimus esse possit.

CAP. XVIII.

* Cap prox-
imo Sum.

CVpienti mihi ad alia transire, morulam iniecit, dubitatio quædam de sensu posterioris argumenti secundæ rationis, his verbis ab autore concepti *. *Item potest qualibet respublica, quia perfectæ & sibi sufficiens esse debet, imperare alteri reipublica non sibi subiecta, & eam cogere ad mutandam administrationem, imò etiam deponere eius Principem, & alium instituire, quando non potest aliter se defendere ab eius iniurijs.* Nam, vt ingenuè fatear, cum hæc primùm apud eum legissem, substiti aliquandiu, vt quis verborum istorum sensus, quantiç; ponderis & momenti esset argumentum, penitus intelligerem. videbatur enim non planè & explicatè illud proponere, quòd modos nullos cogendæ vicinæ Reipub. & eius Principis deponendi, nobis patefaceret. Et cum diu omnia mente versassem, aut hoc ænigma esse statui, aut hunc verba eius sensum interpretationemq; admittere; *Qualibet Respub.*
contra

contra aliam rempublicam, armis animisq;
sibi infestam, cum aliter se ab eius iniuria tu-
eri nequeat, bellum iustum indicere atque
inferre potest, eamque prælijs & armis vic-
tricibus ad pacis conditiones cogere : vel si
non satis sibi adhuc prospectum ea cautione
retur (quia fortè cum populo natura foedi-
frago & rebelli negotium est) totam gentem
in suam ditionem ac potestatem redigere,
eiq; leges & iura dare, Principem abdicare,
imperium auferre, totam denique reipubli-
cæ administrationem suo arbitrio in aliam
formam commutare. Quod si hic verus sit,
ut & esse arbitror, horum verborum intelle-
ctus, argumentum illud nequicquam sanè à
Bellarmino adductum est; Nec enim inde
colligitur quod ipse concludit, nempe *multò
magis posse spirituales rempublicas imperare
temporali reipublica sibi subiecta, & cogere ad
mutandam administrationem, & deponere
Principes atque alios instituere, &c.* tum quia
non sunt hoc casu duæ respublicæ, ut ille fal-
sò assumit, sed vna tantum Christiana, dua-
bus potestatibus nixa, quarum neutra alteri
subijcitur, ut est iam abunde in superioribus
demonstratum : tum etiam quia si ei conce-
damus, esse duas respublicas inter se distin-
ctas,

etas, Ecclesiasticam siue spirituales & temporalem, necesse quidem est fateatur in illa tantum contineri Pontifices & Clericos, in hac verò Principes seculares & Laicos omnes; siue ista ex solis Ecclesiasticis, hanc ex solis laicis componi. licet enim Laici & Clerici simul unam Ecclesiam, & unam Rempublicam Christianam constituent, non tamen faciunt simul unam Rempublicam Ecclesiasticam & spirituales, prout distinguitur à temporali; neque unam Rempublicam temporalem & secularem: sed secundum diuisionem & separationem supradictam, Laici temporalem, & Ecclesiastici spirituales, in casu quo temporalis à spirituali hoc modo distinguitur. Iam verò cum Respub. Ecclesiastica solos Clericos contineat, quorum arma non alia esse debent, nisi preces & lachrymæ, qui fieri potest, ut illa inermis & imbecilla, armatam Rempublicam temporalem mutare administrationem nisi fortè per miraculum cogat?

Nihil ergo hac comparatione & consecutione Bellarmini ineptius, quandoquidem à Rebus publicis simili armorum usu & apparatu instructis, ad Respublicas quarum altera prorsus inermis est, ratiocinando procedit

Quoties

Quoties enim vna Respub. alterius iniurias aut inferendas propulsat, aut acceptas vlciscitur, ijs armis contendit quæ sibi concessa sunt, & quibus iure belli uti potest: corporeis nimirum & visibilibus, quorum impetu corpora hostium sternit, præsidia inuadit, ciuitates expugnat, ac totum Reipublicæ aduersantis statum euertit. At Respublica spiritualis, quam vocat, toto hoc armorum genere deficitur, & quoniam ex Clericis tantum composita est, solis armis spiritualibus, precibus scilicet & lachrymis, pugnare illi fas est. *Talia enim sunt munimenta sacerdotum: aliter nec debent nec possunt resistere* ^{b.}

^{b.} Can. non.
pila. con.
conueniunt.
23. q. 8.

Nam & materiale gladium omnes in persona Petri iubentur recondere. Quo igitur modo spiritualis Respublica, Rempublicam temporalem, fulminum spiritualium contemptricem, ut *administrationis* suæ modum & formam *commutet*, cogere, aut eius *Principem deponere, & alium instituire possit*? Quod si quis fortè proponat, Rempub. Ecclesiasticam in rei tantæ executione profanis secularium hominum armis adiutum iri (Principes enim, & reliqui omnes Christiani, nutritij & defensores Ecclesiæ esse debent) ei statim respondebitur, Rempublicam Eccle-

*1. 1. 1. 1. 1.
p. 1. 1. 1. 1.*

*1. 1. 1. 1. 1.
p. 1. 1. 1. 1.*

siafticam eo casu non cogere Rempub. temporalem, sed esse tantum causam, cur alia Respublica temporalis, cuius auxilio spiritualis illa defensa est & protecta, iniuriam Ecclesiæ factam vindicet. Non secus ac si iniuriæ vel cladis acceptæ in vnius cuius persona, tota Respub. se vindicem præbeat: quo modo in omnes Beniamitas, ob stupratam vnius Leuitæ vxorem, à cæteris tribubus Israel acerbissime sauitum esse constat^e. sic Græci olim Menelai iniuriam Troiano excidio vlt. sunt: & Romani necem à Teuca Illyriorum Regina L. Coruncano allatam, durissimo bello vindicarunt, & Reginam Illyrico excedere, ac tributum quotannis pendere coegerunt^d. Nunquis hîc Beniamitas, Troianos, Illyrios, à Leuita, Menelao, aut Coruncano iam mortuo domitos & compressos esse dixerit, ac non potius ab ijs qui istorum ergo bella susceperunt, hostesque domuerunt? Nunquis similiter Ecclesiasticam Rempublicam esse dixerit, quæ temporalem iniuriam & lasciuiem, in ordinem cogat; ac nō potius aliam Rempublicam temporalem, quæ Ecclesiasticæ Reipublicæ causa bellum suscipit; & sine cuius auxilio Ecclesia ipsa, atque omnes eius ordines prostrati & conculcati

conculcati iacerent ? Quid si nulla temporalis Respub. sit, quæ velit vel audeat armis cum republica Ecclesiasticæ inimica contendere ? quibus tunc se modis vindicet ? Quid multis ? licet suam illis comparationem conclusionemque concedamus, nihil inde effici potest, nisi Papam habere talem potestatem disponendi de rebus temporalibus Christianorum, & eorum Principes deponendi, qualem vel Rex Franciæ in Anglos, Hispanos, aliosue populos vicinos sibi iniurios, vel horum singuli in res Regesque Francorum ipsis infestos habere dignoscuntur : quæ qualis quantaq; sit, ferro tantum cerni potest.

C A P. XIX.

HÆc quanquam secundæ rationi refutandæ sufficiunt, tamen ne quid in hisce doctissimi viri scriptis præteream, quod intactum, aut negligentius tractatum, lectori errorem creare, scrupulumue iniicere possit, operæpretium est, id etiam quale sit excutere, quod ad rationis suæ firmamentum ex S. Bernardo in libris de consideratione ad Eugenium * affert. Monet quidem * *Lib. 4. c. 3.*

Bernardus, gladium materiale esse militis manu, ad nutum sacerdotis, & iussum Imperatoris, exercendum : quod nos certè fatemur. bella namque & iustius suscipiuntur, & foelicius conficiuntur, quando Ecclesiastica sanctitas cum regali autoritate conspirat. Sed animaduertendum est, Doctorem illum tribuere tantummodo nutum sacerdoti, hoc est, belli gerendi consensum & voluntatem : iussum verò & imperium Imperatori. ex quo perspicuum est, non cum alia ratione dicere gladium materiale ad Ecclesiam pertinere, quàm quod in Repub. Christiana, licet imperium belli sit penes Imperatores, & Reges, ac Principes, tamen iustius bella gerantur, ubi Ecclesiasticæ potestatis consensus accessit, quæ potest Dei spiritu gubernata, inter æquum vel iniquum, pium vel impium, solertius iudicare. Sed quid si Imperator nolit ad nutum sacerdotis gladium stringere? imò quid si planè contra nutum sacerdotis strinxerit? Nunquid aliquam S. Bernardus hoc casu potestatem temporalem sacerdoti tribuit in Imperatorem? hoc enim est quod hîc quærimus, & in quo tota nostra versatur disputatio. nullam sanè; quin potius nullam ei competere posse docet,

docet, cum dicat materiale gladium (quo verbo summa potestas temporalis significatur ^b) ab Ecclesia exerceri non posse : sed tantum manu militis & iussu Imperatoris. Quod idem apertius tradit Gratianus, ^c Bernardi ferè coætaneus. Cum Petrus, inquit, qui primus Apostolorum à Domino fuerat electus, materiale gladium exerceret, ut Magistrum à Iudæorum iniuria defensaret, audiuit, Conuerte gladium tuum in vaginam, omnis enim qui gladium acceperit, gladio peribit : ac si aperte ei diceretur, Hactenus tibi, tuisq; prædecessoribus, inimicos Dei gladio temporali licuit persequi : deinceps in exemplum patientia gladium tuum, id est, tibi hactenus concessum, in vaginam conuerte : & tamen spirituale gladium, quod est verbum Dei, in mactatione veteris vitæ exerce. Omnis enim præter illum, vel auctoritatem eius, qui legitima potestate utitur, qui, ut ait Apostolus, ^d non sine causa gladium portat, cui etiam omnis anima subdita esse debet : omnis inquam, qui præter auctoritatem huiusmodi, gladium acceperit, gladio peribit.

Si hæc Bernardi & Gratiani vera sunt, fieri nullo modo potest, ut Papa in Imperatorem, aut alios Principes seculares, temporalem potestatem unquam iure exerceat : ex-

exerceri

^b Imperium.
D. de iurisd.
Paul. ca. 13.
ad Rom.
^c 13. q. 8.
in princ.

^d Rom. 13.

exerceri quippe nisi gladio nequit, & gladius non nisi horum iussu à milite stringi debet: atq; ita potestas hæc temporalis, inanis prorsus & inutilis in persona Papæ esset, cum eius illi executio denegetur. nisi fortè Imperator aliquis tam fatali fatuitate laboret, ut milites contra se arma gestare iubeat, aut tanta sanctitate & iustitia præditus sit, ut ne sibi ipsi quidem parcendum, si deliquerit, edicto caueat. Huc pertinet quod D. Ambrosius scribit, * *materiale scilicet gladium Sacerdotibus usq; ad Euangelium tantummodo fuisse concessum. Lex, inquit, ferire non vetat, & ideo fortasse Petro duos gladios offerenti, Sat est, dicit Christus, quasi licuerit usq; ad Euangelium, ut sit in lege æquitatis eruditio, in Evangelio bonitatis perfectio.*

* Lib. 10.
comment. in
Euan. Lucæ.

(Luc. 22.

Præterea sciendum est, locum illum Evangelij de duobus gladijs, † quem nobis obiectant, non necessario intelligendum esse de gladio spirituali & temporali: imò verò longè congruentius esse sermoni Salvatoris illic habito, ut intelligatur de gladio spirituali & de gladio passionis, sicut Ambrosius doctè pieq; ibidem exponit. Nam Christus extremo illo ante passionem cum Discipulis colloquio, eos admonuit longè alia cōditione

ditione mittendos esse ad prædicationem Euangelij, post ipsius mortem, cum mandatum hoc acceperint, *euntes in mundum universum prædicate Euangelium omni creaturae* ¹ *Matt. 16.* quam antea ab eo missi fuerant, dum adhuc in terris inter viuos ageret : quasi dixisset, hætenus vos ita misi, ut neq; sacco, neq; perâ, neq; calceamentis indigeretis : at post hæc mittam vos ad prædicationem Euangelij, & erit vobis sacco opus & perâ, solitudinis nimirum & patientiæ : atq; etiam duobus gladijs, spirituali scilicet & passionis, de quo dictum est, ² *tuam ipsius animam per-* ³ *Luc. 2.* *transibit gladius. Est enim gladius spiritualis,* inquit ibi D. Ambrosius, *ut vendas patrimonium, emas verbum quo nuda mentis penetralia vestiuntur. Est etiam gladius passionis, ut exuas corpus, & immolata carnis exuvijs ematur tibi sacri corona martyrij, quod ex benedictionibus dominicis colligere potes, qui summam omnium coronarum, si quis persecutionem patiat pro iustitia prædicaui. Deniq; ut scias qua de passione locutus est, ne turbaret discipulorum animos, de se exemplum protulit dicens. Quoniam adhuc hoc quod scriptum est, oportet impleri in me : quod cum iniustus deputatus est. ⁴ Hæc ille. quibus postremò adiungam, ⁵ *Isaia 53.* quod*

quod ipsemet Bellarminus, in libris de sum-
 mo Pontifice, ^{Lib. 5. ca. 3.} contendat non eum sen-
 sum esse illius loci Euangelij, vt intelligatur
 de spirituali & temporali gladio. *Respondeo,*
 inquit, *ad literam, nullam fieri mentionem in*
eo loco Euangelij de gladio spirituali vel tempo-
rali Pontificis, sed solum Dominum illis verbis
admonere voluisse discipulos, tempore passionis
sua in ijs angustijs, & metu ipso futuros fuisse,
in quibus esse solent, qui tunicam vendunt ut
emant gladium. Vnde asserit S. Bernardum
 & Bonifacium VIII. Papam, mysticè tan-
 tum hunc locum, de duobus gladijs inter-
 pretatos esse.

Quod cum ita sit, constetq; tum ex inter-
 pretatione Patrum, tum ex confessione ipsi-
 us Bellarmini, verba Saluatoris non de gla-
 dijs istis, de quibus nos digladiamur, verè,
 propriè, ac strictè esse accipienda, perperam
 sanè allegatur scriptum illud Bernardi, ad
 probandum Papam habere potestatem tem-
 poralem vllò casu in Principes Christianos,
 vel gladium temporalem esse sub gladio
 spirituali; quod nec dicit ibi S. Bernardus,
 nec dicere sine calumnia potuit. Quamuis
 igitur maximè concedamus, locum illum
 Scripturæ, de spirituali & temporali gladio
 esse

esse mysticè accipiendum, tamen ad hoc tantum valebit illa Bernardi expositio, ut intelligamus, Reges & Principes Christianos consilio Ecclesiæ, siue summi Pontificis, bellum gerere debere pro Ecclesia; quod nemo sanus vnquam negauerit. Atque ita Christus (si eius verba mysticè eo modo interpretemur) ostensis duobus gladijs, dixit, *Satis est.* non ut gladium alterum alteri subiiciendum, vel vtrumq; in manu Pontificis & Sacerdotum futurum esse significaret (ea quippe expositio vitiosa est, & tum rectæ rationi, tum antiquorum Patrum doctrinæ repugnat, qua traditur Reges & Imperatores solum Deum in tēporalibus superiorem habere) sed ut admoneret vtriusq; gladij, spiritualis & temporalis, concursus aliquando fore in Repub. Christiana, Principibus ad fidem conuersis; & illis duobus Ecclesiam vndiq; ab iniuria tutum ad defensum iri.

Sed quoniam in hunc insignem D. Bernardi locum incidimus, velim perpendat mecū obiter in eo lector, quod nescio an vllus ante hac animaduernerit. Quid est quod de gladio temporali ad Eugenium Papam scribens, primū dicat, *tuo forsitan nutu, etsi non tua manu euaginandus.* Deinde, paucis inter-

interiectis, subiiciat, eundem gladium nutu sacerdotis esse exercendum, nec addat *forſi-
tan*? Nunquid illud *forſitan*, aut abundat in
priori ſententia, aut in poſteriore deſidera-
tur? Nempe id conſultò vir ſanctus ac pru-
dens: vt perſonam Pontificis ab authoritate
& officio Pontificali, ſiue ſacerdotali, ſubti-
liter diſtingueret, doceretq; permagni refer-
re, vtrum Papa an Eugenius, licet idem &
Papa & Eugenius ſit, aliquid aut veteret, : ut
iubeat: vtrum inquam Pontifex, vt homo a-
nimi perturbationibus obnoxius, gladium
non pro Eccleſia ex officij debito, ſed de-
prauatæ affectionis incitamento ſtringi cu-
piat: an verò vt Sacerdos, id eſt, vir bonus &
pius, non ſuis ſed publicis commodis ſerui-
ens, gladio exercendo & bello gerendo an-
nuat abſtinentie. Quafi diceret; Eugeni Pon-
tifex Maxime, gladius temporalis non ſim-
pliciter & abſolute tuo nutu euaginandus
eſt, ſed forſitan: tunc ſcilicet, cum ob eui-
dentem Eccleſiæ vtilitatem, id illis ſobrio
ſanoq; conſilio ſuadebis, qui gladium in ſua
potestate habent: non autem tunc, cum aut
veteres inimicitias cum aliquo exercere, aut
recens odium effundere, aut ambitioſam
dominandi cupiditatem explere cupiens,
Principes

Principes & populos Christianos inter se committere, aut ipsorum vni bellum indicare atq; inferre cogitabis. Illa enim sacerdotis, ista hominis : illa Pontificis, ista Eugenij, aut alterius Pontificatum tenentis, cogitatio actioq; dicenda est. Atq; hæc quidem verbis illis sensisse Bernardum, res gestæ à Pontificibus quibusdam impensè iracundis & superbis, haud obscure declararunt. Sed ad institutum reuertamur.

C A P. XX.

Tertia apud Bellarminum ratio est. *Non licet Christianis tolerare Regem infidelem, aut Hæreticum, si ille conetur pertrahere subditos ad suam hæresim, vel infidelitatem : at indicare an Rex pertrahat ad hæresim, necne, pertinet ad Pontificem, cui est commissæ curæ religionis : ergo Pontificis est indicare, Regem esse deponendum, vel non deponendum.* & huius quidem rationis propositionem tribus argumentis probare conatur.

Ad eam igitur respondeo. Quod ait, *non licere Christianis tolerare Regem hæreticum vel infidelem, &c.* id adeo falsum esse, quàm quod falsissimum : alioqui damnanda tota antiqui-

antiquitas, quæ Reges Hæreticos & Infideles, Ecclesiam Dei destruere conantes, submisſe pertulit; *non ſolum propter iram, ſed propter conſcientiam*; hoc eſt, non quod deficerentur viribus ad impios Principes exigendos, ſed quod id ſibi per Dei legem non licere iudicaret. Verum quoniam hunc errorem pernicioſiſſimum in libris contra Monarchomachos, ^a atq; etiam ſuperius hoc libro, ^b iam ſatis refutauimus: non eſt quod eius falſitati arguendæ hîc amplius immoremur. Id tantum ſuper eſt, vt vitia argumentorum, quibus falſam ſuam propoſitionem probare nititur, breuiter indicemus.

• Lib. 3.
cap. 6. 7. 8. 9.
• ſeqq.
• lib. 4.
cap. 5. & 6.
• Cap. 11.

• Cap. 17.

Primum argumentum ducit ex Deuteronomio, ^c vbi prohibetur populus eligere Regem qui non ſit de fratribus ſuis, id eſt, qui non ſit Iudæus: ne videlicet pertrahat eos ad idololatriam: ergo etiam Chriſtiani prohibentur eligere non Chriſtianum. Hoc totum verum ſit. Deinde ex his partibus conſeſſis progreditur hoc modo. *Rurſum, eiſdem periculi & damni eſt, eligere non Chriſtianum, & non deponere non Chriſtianum, vt notum eſt: ergo tenentur Chriſtiani non pati ſupra ſe Regem non Chriſtianum, ſi ille conetur auertere populum à fide.*

Reſpon-

ib Respondeo, consequentiam hanc minimè bonam esse, & eiusmodi vitiosis ac fallacibus argumentis multos à veritate auocari. Captio autem in eo est, quòd statuat ac pro certo assumat, idem ius esse vbicunq; est idem damnum vel periculum; quod plane falsum esse mox demonstrabitur. nec ei simile est quod tradunt Iurisperiti, *vbi eadem ratio est, ius idem esse debet*^d. Animaduertendum igitur, eum non dicere, *eiusdem peccati esse eligere non Christianum, & non deponere non Christianum*. quòd si id dixisset, negassem utiq; antecedens: sed dicit, *eiusdem periculi & damni esse*. ex quo perperam deinde colligit, Christianos teneri non pati supra se Regem non Christianum. Non enim sequitur, vbicunq; idem damnum & periculum vertitur, eandem faciendi potestatem concedi debere ei qui in damno vel periculo versatur: nec vbicunq; par damnum est & periculum, ibi par quoq; peccatum meritumue subesse: idque exemplis facile probari potest. Qui plagas accipit, aut fortunis spoliatur, idem periculum & damnum subit, siue per vim à latrone, aut milite desertore, siue à magistratu per iniquam sententiam opprimatur: sed non idem aduersus v-

L

trumq;

^d L. illud ja.
D. ad leg.
Aquil.

• L. vi vim
D. de iust. &
iur. cap. 2. de
homicid.
L. 2 C. quid
lucet vni.
cuiq; sine
indig.
† L. Serva
inuito. 65.
§. cum Pra-
tor. D. ad
S. 1. Trebell.

trumq; remedium comparatum est. in di-
reptorem intruere, & cum, se suaq; tuendo,
occidere ius fasq; est *: seruato, vt aiunt, mo-
deramine inculpatæ tutelæ. At magistra-
tui iniquam sententiam, pro potestate impe-
rij, exequenti, propter rerum iudicarum
authoritatē restare non licet. †. Ecce quam-
uis vtrobiq; idem damnum & iactura spoli-
ati sit, tamen non idem ius vtrobiq; obtinet.
Rursus eiusdem periculi & damni est, in na-
uigium cogitatō conscendere, cuius cari-
nam scis esse quassatam; & illud intrare
quod putas esse probum, cū re vera rimo-
sum ac dissolutum sit. eiusdem dico periculi
est, sed non eiusdem peccati. priore casu ten-
tas Deum, tibiq; tua sponte necem paras:
posteriore verō, si humanam diligentiam ad-
hibuisti, nihil peccas qui ignarus tali te naui
commiseris. Sic eiusdem periculi & damni
est, mulierem, quam insigniter morosam &
iurgiosam esse nosti, propter fortunas vel
formam ducere: & in eam alias incidere
quam nescias esse talem. & tamen qui sciens
prudens in tam manifestum discrimen se
coniecero, haud leuiter peccare videtur,
qui in vitæ degendæ modo, & ratione incun-
da, Deum tentet. At qui fortis suæ, & mul-
eris

eris malitiæ ignarus, talem duxerit, non modo in Numen non committit, sed quotidianis molestiis miserijsq; si eas forti & patienti animo perferat, velut specie quadam martyrij demeretur. Possem multa id genus exempla proferre, quibus argumentum istud Bellarmini captiosum esse cõvincam. Quæ admodum ergo non sequitur, si is qui novit mulierem esse impense improbam, & ita peruersam, ut spes nulla sit cum ea tranquille vivendi, non debet eam sibi vxorem asciscere (quod eo facto in apertum se discrimen cõficiat) ut is etiam qui talem mulierem fortuito & imprudenter nactus est, debeat eam, non obstante matrimonij vinculo, deferere vel repudiare; quamvis eiusdem periculi & damni res sit, si eam retineat. Ita etiam non sequitur, Si Christiani tenentur non eligere Regem non Christianum vel Hæreticum; ut teneantur quoq; non pati iam electum. quia multa impediunt faciendum, quæ factum non dissolunt, ut vberius alibi ostendimus. Atq; hæc quidem ad argumenti istius vim enervandam satis.

CAP. XXI.

Sed cogor tamen hîc diutius insistere, ut
 salium adhuc errorem indicem & conuel-
 lam, quem superiori argumento tanquam
 supplementum adiungit. Nam ut confirmet
 illud quod dixit, *Christianos teneri non pati
 super se Regem non Christianum. &c.* & ne
 quis de ea sententia dubitet, propterea quod
 Christiani olim multos Principes partim
 Ethnicos, partim Hæreticos, sine ullo cōsci-
 entiae scrupulo, tolerarunt simul & coluerūt,
 eo ipso quod Principes erant : ut inquam
 obiectionem hanc efficacissimam, & superi-
 oris sententiae suae peremptoriam aliqua so-
 lutione præoccuparet statim subiicit, *Quod
 si Christiani olim non deposuerunt Neronem,
 & Diocletianum, & Iulianum Apostatam, ac
 Valentem Arianum, & similes, id fuit quia dee-
 rant vires temporales Christianis. Nam quod
 aliqui iure potuissent id facere, patet ex Apo-
 stolo 1. Corinth. 6. ubi iubet constitui nouos Iu-
 dices Christianis temporalium causarum, ne
 cogerentur Christiani causam dicere coram
 Iudice Christi persecutore. Sicut enim noui Iu-
 dices constitui potuerunt, ita & noui Principes,*
 &

& Reges, propter eandem causam, si vires ad-
fuissent.

Multa hîc sunt reprehensione digna, &
quæ miror equidem ab homine tam erudi-
to, & in authoribus sacris profanisq; exerci-
tato, literis vnquam esse mandata. Nam pri-
mum quod ait, defectionem virium in causa
fuisse, cur Christiani olim non deposuerint
Neronem, Diocletianum, Iulianum, Valen-
tem, & similes; id falsissimum esse, testimo-
nijs perspicuis & indubitatis, in libris nostris,
De Regno,^a atq; etiam suprâ hoc libro,^b iam
satis superq; ostendimus: & mox etiam de-
monstrabimus ex principijs ab eo ipso positis
atq; concessis. Deinde nihil ineptius, aut ma-
gis à ratione alienum, imò verò, pace tanti
viri dictū sit, nihil magis delusorium & cap-
tatorium, quàm ad illius falsæ sententiæ fi-
dem faciendam, Apostoli Pauli authorita-
tem *allegare*; in cuius scriptis ne verbum qui-
dem est, quod vel ad literam, vt aiunt, vel
figuratè & per interpretationem, talis senten-
tiæ confirmandæ, sine calumnia & cauillati-
one, accommodari possit. Et verò, vt liberè
loquar, licèter nimis doctrinâ Pauli abutun-
tur, qui ex illa eius Epistola ad Corinth. pri-
ma^c, colligunt licuisse Christianis, Princi-

^a Lib. 4. ca. 5.
^b lib. 3.
cap. 10.
cum seqq.
^c Cap. 6. 7. 8.

^c Cap. 6.

pes Ethnicos vel Hæreticos deponere, & alios in eorum locum instituere. Reprehendit quidē Apostolus acriter eo loco Christianos, tum quia se inuicem litibus vexabant, & iudicia omnino habebant: tum etiam quia ad tribunalia Iudicum Ethnicorum & infidelium, quibus nomen omne Christianum erat exosum, alij alios pertrahabant. Sed hoc ille tamen, non vt ea reprehensione doceret aut significaret, nullam Magistratibus Ethnicis temporalem iurisdictionem in Christianos fuisse, aut potuisse Christianos vlla pactione efficere, ne Ethnici in ipsos politice dominarentur. Verum vt ostenderet, indignum esse religione & professione Christiana, eos qui recens in Christo regenerati erant, & in eius societatem vocati, ¹ malle litigare apud Iudices infideles, quam fratrum, id est, Christianorum arbitrio iudicioq; negotia, & controuersias obortas sopire atq; componere.

Non itaq; abrogat Apostolus imperium Ethnicis hoc sermone, nec indicat Christianos ab illis posse deficere: sed tantum improbat, & vitio vertit quorundam Christianorum procacitatē & pertinaciam, quòd cum haberent fratres, hoc est, eiusdem religionis homines, qui de communi consensu Iudices constituti,

constituti, causas ipsorum iuste ac sapienter intra priuatos parietes, amica affectione disceptarēt, ijs non contenti, ad Iudices infideles & iniquos, & Christianis omnibus infensos, magno cum religionis scandalo, contentiosius prouocabant. Vnde in eum locum D. Thomas, *Sed videtur, inquit, esse contra id quod dicitur 1. Pet. 1. Subditi estote omni humana creatura propter Deum, siue Regi tanquam præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis. Pertinet enim ad authoritatem Principis iudicare de subditis. Est ergo contra ius diuinum prohibere quod eius iudicio non stetur, si sit infidelis. Sed dicendum, quod Apostolus non prohibet, quin fideles sub infidelibus Principibus constituti, eorum iudicio compareant, si vocentur: hoc enim esset contra subiectionem quæ debetur Principibus: sed prohibet quod fideles non eligant voluntariè infidelium iudiciam* Idem ferè in eundem locum scribit Theodoretus. & Lyranus: *Apostolus, inquit, non prohibet hic fideles sub Principibus infidelibus constitutos comparere coram eis quando vocantur; hoc enim esset contra subiectionem quæ Principibus debetur: sed prohibet ne voluntariè recurrant ad Iudices infideles in illis negotijs quæ determinari possunt per fideles.* Nihil

* Rom. 13.
147.

ergo iubet Apostolus eo loco, quod Iudicium infidelium iurisdictionem & imperium in Christianos aut tollat, aut minuat, aut ei aliquo modo præiudicet. imò verò nihil contra eiusmodi subiectionem iuste iubere potuit, cum sit iuris naturalis Dei autoritate confirmati, ut, teste D. Ambrosio, ipsemet Apostolus alibi docet *. Hæc igitur Iudicum constitutio, de qua loquimur, nullo modo eximebat Christianos à subiectione & iurisdictione magistratum Ethnicorum, sed tantum auferbat illis necessitatem interpellandi iudices infideles, cum haberent iudices inter se communi consensu constitutos, quorum sententijs obortæ controuersiæ componi potuerunt. Erant autem hi Iudices re vera Arbitri sine imperio, sine prehensione, voluntariam tantum iurisdictionem exercentes; & ideo si vel refractarius Christianus, vel Ethnicus aliquis Christianum ad Iudicem infidelem vocasset, nihil vocato profuisset Iudicum illorum Christianorum autoritas, quo minus ethnico tribunali se sistere teneretur; teneretur inquam in conscientia, propter subiectionem quam superioribus iure naturali debemus.

Præterea si quis locum illi Apostoli non
lumis

limis oculis percurrerit, animaduertet eum
id ibi negotij sibi dare, vt ad Euangelicam
perfectionem, quæ consilij magis quam præ-
cepti est, Christianos animos erudiat, cum
eos hortetur vt potius iniuriam ferant, &
fraudem patiantur, quàm vt iudicia inter se
exerceant. secundum illud Saluatoris ¹, *si* ¹ *Matth. 5.*
quis te percusserit in dexteram maxillam, præ-
be illi & alteram; & ei qui vult tecum in iu-
dicio contendere, & tunicam tuam tollere, di-
mitte ei & pallium. Et ita Ecclesiæ Patres,
Ambrosius, Primasius, Theodoretus, reli-
quique omnes locum illum intellexerunt.
Nam quod ait, *Iam quidem omnino delictum*
est in vobis, quod iudicia habetis inter vos.
quare non magis fraudem patimini? &c. id
nisi de vitæ perfectione, siue de perfectissi-
mo vitæ statu intelligatur, vix est vt admitti
possit: cum inter omnes constet, eos non de-
linquere, qui iniurijs & contumelijs oppressi,
subleuari se atque iuuari à Iudice postulant.
Facit igitur D. Paulus eo loco, sicut bonus
multorum liberorum parens, qui filios inter
se dissidentes meritò increpat, tum quòd fra-
ternum amorem dissentionibus ac discordijs
violens, tum etiam quòd exortas inter se
controuersias, non de fratrum potius consi-
lio

lio transigere, quàm forensi strepitu inuol-
uere, & iudiciali calculo decidere ac termi-
nare malint.

Hæc cum ita se habeant, Deum immorta-
lem! quæ isthæc miserabilis cæcitas & insci-
tia, vel certè malitia, est, velle ex illis Pauli
verbis colligere, ius fuisse Christianis de-
ponere Imperatores & Magistratus omnes
Ethnicos, si vires illis ad eam rē suppetissent
cum præsertim ipsemet Apostolus alibi
1 Rom. 13.
 præcisè inbeat Christianos omnes *necessita-
te* subditos esse iisdem illis potestatibus Eth-
nicis, *non solum propter iram*, ne si defectio-
nem scilicet molirentur, iratis & infensis po-
testatibus poenas darent: *sed etiam propter
conscientiam*, quòd nimirum sana & salua
conscientia, subtrahere se eorum iurisdictioni
& subiectioni, quæ Dei ordinatio est, aut
eis resistere, nullo modo possent. hoc enim
est, necessitate subditos esse propter consci-
entiam, siue *propter Deum*, ut præcipit D. Pe-
1 1. Petr. 2.
 trus ^b. Adhæc quoque primi ab Apostolis
Christiani omnes, Imperatorem, quamvis
Ethnicum & persecutorem fidei, a Deo con-
stitutum, & solo Deo minorem esse ingenuè
1 Tertull ad
Scapul & in
Apolog.
 fatebantur ^c. Si itaque Christiani propter
conscientiam necesse habebant parere Eth-
nicis

niciis magistratibus, nonne certum est eos, non quia facti, sed quia iuris potestatem non habebant, omni rebellionis & defectionis molimine abstinuisse? Aut si Deo solo minor erat Imperator, & maiorem minor deponere non possit, qui poterant eum subditi Christiani deponere? Nunquid aut Apostolus secum ipse pugnat, aut aliud Petrus, aliud Paulus docuerunt? aut nunquid prisci illi Patres qui Apostolis successerunt, ius suum omne erga Reges & Magistratus infideles vel hæreticos ignorabant? nam vires illis facto exequendo pares, & plusquam sufficientes fuisse, pluribus alibi demonstraui-

mus.
Ex his igitur perspicuum est, Apostoli Pauli auctoritatem nihil quicquam ad superiorem Bellarmini sententiam de Regibus deponendis pertinere, ac proinde largiter ab eo erratum esse, quod in re tam seria, tantique momenti, Apostolicæ auctoritatis fuculo lectori imposuerit. Si constitutio siue creatio Iudicum, Apostoli iussu facta à Christianis, Iudicum infidelium auctoritatem, imperium, & iurisdictionem sustulisset, aut aliqua ex parte abrogasset, vel ab eorū subiectione Christianos exemisset, nihil fuisset Bellarmini

⁴ Lib. 3. de
Regno, cap.
10. 11. 12.
13 & lib. 4.
cap. 5. & 6.

mini argumēto validius; nihilq; eius sententia verius. Sed quoniam illa iudicum constitutio non magis Potestatibus Ethnicis præiudicabat, quam vel regum fabariorum creatio in vigilia Epiphaniæ, vel Principum & iudicum a lasciuente iuuentute in Bacchanalibus, vero Regi, Magistratibusq; præiudicat, nullum inde pro eius sententia argumentum elici posse certum est.

Quoniam autem singula persequimur, admonere oportet, D. Thomam alicubi in ea opinione esse¹, vt existimet ius domini; & prælationis Ethnicorum Principum iustè vltius auferti posse, *per sententiam vel ordinationem Ecclesiæ, auctoritatem Dei habentis*, vt ille ait. D. Thomæ magna apud me auctoritas est, sed non tanta, vt omnes eius disputationes pro Canonicis Scripturis habeam; vel vt rationem vincat aut legem. eius ego Manes veneror, & doctrinam suspicio. Sed non est tamen cur illa eius opinione aliquis moueatur: tum quia nullam suæ sententiæ vel rationem idoneam & efficacem, vel auctoritatem profert: tum etiam quia in explicatione epistolæ Pauli ad Corinth^m. I. contrarium planè sentit: tum denique quia neminem secum antiquorum Patrum

¹ 22. q. 10.
ar. 10.

Cap. 6.

trum consentientem habet, & rationes multe, authoritatesque in contrarium suppetunt. Ratio autem quam adfert est, *qua infideles merito sua infidelitatis merentur potestatem amittere super fideles, qui transferuntur in filios Dei.* Mala ratio, & tanto viro indigna: quasi verò si quis meretur priuari officio, beneficio, dignitate, authoritate, alionè iure aliquo quod possidet, idcirco statim spoliari possit ab alio quàm ab eo à quo id accepit retinetque, vel ab alio expressum mandatum & potestatem ab ipso habente. Quis nescit Cancellarium, Conestabulum, aliosq; Magistratus à Rege dados, mereri quidem amittere dignitatē suam, si qua in re suo officio abutantur? at eam tamen nemo illis auferre potest, quamdiu eos Princeps, à quo solo pendent, dignitate sua fungi patitur. Simili modo Principes infideles, licet *merito sua infidelitatis mereantur potestatem amittere*: tamen quia sunt à Deo constituti, & solo Deo minores, non possunt nisi à Deo destitui imperio ac deponi. Et verò idem Thomas, in expositione epistolæ Pauli superius hoc capite relata, satis aperte indicat, Ecclesiam non habere eam authoritatem qua possit Ethnicos deponere: ait enim esse contra

tra ius diuinum, prohibere ne Principum infidelium iudicio stetur à subditis. Constat autem, Ecclesiam nihil contra ius diuinum, vel iubere, vel prohibere posse. Porro tollere Principibus infidelibus *ius Domini & Prælationis*, est re vera prohibere ne ipsorum iudicio stetur: Ecclesia ergo eam potestatem non habet. Et verò peruoluat quisquis velit historias, nusquam inueniet Ecclesiam id sibi iuris assumpsisse, ut de Principibus Infidelibus siue Ethnicis iudicaret. Nec solum propter scandalum abstinuit, ut putat Thomas eo loco, sed propter defectum potestatis, quia non erat iudex infidelium, secundum illud Apostoli ^{1. cor. 5.}, *quid mihi de ijs, qui foris sunt, iudicare*. Et quia Principes à Deo constituti, solum Deum supra se iudicem habent, à quo solo deponi possunt. Nec ad rem pertinet, quòd Paulus, dum iubet seruos Christianos dominis suis infidelibus omnem honorem exhibere, illud solum addit, *ne nomen Domini & doctrina blasphemetur*. non enim id dixit, quasi ea sola de causa serui dominis obedire debeant, sed quòd præcipue ea de causa. expressit itaque maximum malum quod inde oriri potuit, ut seruos à contemptu dominorum deterreret, nempe scandalum

dalum publicum totius Ecclesiae Dei & doctrinae Christianae. Non vult ergo Apostolus ijs verbis, seruos posse se licite subtrahere iugo seruitutis, inuitis dominis, si id sine scandalo possent Ecclesiae; furtum enim sui facerent^o, iure gentium; sed vult ostendere eos non solum peccare, quod alibi aperte docet^r, sed etiam publicum toti Ecclesiae scandalum generare: quod singulorum peccatis longè gravior & perniciosius est, & super omnia evitandum.

• *Lancilla*
60. D. de
furt. l. 1. C. de
ser. fugit.
¶ Rom 13.
ad Philip. 6.
Coloss. 3.

Reliquum igitur nunc est, ut, quod sumus polliciti, superiorem Bellarmini sententiam de iure abdicandorum siue deponendorum Regum & Principum Ethnicorum, falsam esse, ex principiis ab eo positis & concessis, demonstremus. Res est expedita, nec factu difficilis. Nam libro secundo de Romano Pontifice⁹, fatetur, Apostolos, & reliquos Christianos omnes, aequè subiectos fuisse Principibus Ethnicis, in ciuilibus omnibus causis, atque ceteros homines. verba eius haec sunt. *Respondeo, primum dici posset Paulum appellasse ad Casarem, quia de facto erat iudex ipsius, etsi non de iure: ita enim respondet Ioannes de Turrecremata lib. 2. cap. 96. Summa de Ecclesia. Secundo dici potest, & me-*
lim

¶ cap. 29.

lunt, cum Alberto Pighio lib. 5. Hierarchia Ecclesiastica cap. 7. discrimen esse inter Principes Ethnicos & Christianos. Nam quo tempore Principes erant Ethnici, non erat Pontifex index illorum, sed è contrario illis subiectus erat in civilibus omnibus causis, non minus quàm ceteri homines. Quòd enim non esset Pontifex index illorum, patet: quia non est index nisi fidelium, iuxta illud, 1. Corin. 6. Quid ad me de his, qui foris sunt, iudicare. Quòd verò è contrario esset ipse illis subiectus civiliter, de iure, & de facto, patet etiam. Nam lex Christiana neminem priuat suo iure & dominio. Sicut ergo ante Christianam legem homines subiecti erant Imperatoribus, & Regibus: ita etiam postea. Quare Petrus & Paulus passim hortantur fideles, ut subditi sunt Principibus, ut patet ad Rom. 13. ad Titum. 3. & 1. Pet. 2. Merito itaque Paulus Casarem appellavit, cumq. iudicem agnovit, cum accusaretur seditionis & tumultus in populo excitati. Hæc ille, ex quibus patet non solum defectum virium in causa fuisset, cur primi Christiani non deposuerint Principes Ethnicos, sed etiam quia ius omne, diuinum, & humanum, tali facto repugnabat. idque eodem libro, eodemque capite apertius docet, cum dicat iudicare, punire, deponere,

deponere, ad superiorem tantum pertinere, quod verissimum est, & communi hominum iudicio extra controuersiam confirmatur.

Iam verò ex his certissimis principijs, ab eo positis & concessis, quilibet ratiocinandi peritus facile colliget, Christianos, quantumvis numero & viribus potentes extitissent, non potuisse iure deponere Neronem, Diocletianum, & ceteros Ethnicos & impios Principes. idque hac firmissima & indissolubili demonstratione concluditur.

Subiecti non possunt iure iudicare, punire, vel deponere superiorem:

Atqui omnes Christiani erant subiecti Neroni, Diocletiano,

Et ceteris Imperatoribus ac Regibus Ethnicis.

Ergo non poterant eiusmodi Imperatores vel Reges deponere.

Propositio ab eo concessa est, itemque subsumptio, & certissima veritate nituntur: Conclusio autem ex antecedentibus necessaria consecutione pendet, atque ex diametro opponitur ei quod dixit, *Christianos olim iure potuisse deponere Neronem, Diocletianum &c.* sed quia viribus temporalibus deficiebantur eo consilio abstinuisse. Falsum igitur

illud est, & reprehensione dignum; siquidem aientia & negantia simul vera esse nequeunt. Hinc etiam patet falsitas opinionis D. Thomæ, quam supra hoc capite refutauimus.

C A P. XXII.

Dixi Bellarminum triplici argumento vsum esse, ad tertiæ rationis suæ confirmationem; quæ est, *non licere Christianis tolerare Regem infidelem vel hæreticum &c.* ex quibus primi iam vitia notavi: reliqua autem duo cuiusmodi sint, & quam vim habeant, hoc capite & sequenti peruestigandum est. Secundum igitur argumētum hoc est. *Tolerare Regem hæreticum vel infidelem, conantem pertrahere homines ad suam sectam, est exponere religionem evidentissimo periculo. At non tenentur Christiani, imò nec debent, cum evidenti periculo religionis tolerare Regem infidelem.* Nam quando ius diuinum & humanum pugnant, debet seruari ius diuinum, omisso humano. de iure autem diuino est seruare veram fidem & religionem, qua una tantum est, non multa; de iure autem humano est, quod hunc aut illum habeamus Regem.

Ad

Ad hæc respondeo, Bellannimum & alios, unde ipse ista acceperit, non rectè, neque ex arte hîc ratiocinari: sed duo argumenta simul confuse & permixtim sine forma proponere. Nam pro eo quod assumit, *at non tenentur Christiani, imò nec debent, cum evidenti periculo religionis tolerare Regem infidelem.* reponi debet in bona dialectica. *at non tenentur Christiani, imò nec debent, exponere religionem evidentissimo periculo.* vt inde concludatur, *non licere Christianis tolerare Regem infidelem vel hæreticum.* Nam assumptio quam ipse ponit, nihil ferè aliud est, quam ipsa propositio controuersa. Sed vt aliquid ei largiamur, demus eum optima forma ratiocinationem confecisse, & ad vim argumenti respondeamus. Dico igitur propositionem eius falsam esse, dico inquam, non verum esse, quòd *tolerare Regem hæreticum, vel infidelem conantem pertrahere homines ad suam sectam, est exponere religionem evidentissimo periculo.* sed est tantum pati religionem versari in periculo, in quod incidit vitio Regis hæretici aut infidelis, & cui iam sine culpa populi exposita est: cum nullum eius liberandæ iustum & legitimum remedium, præter constantiam & tolerantiam,

populo supersit. Hoc autem Christianis vitio verti non potest, nisi eadem opera priscos illos Patres, & Christianos omnes acriter incusemus, qui Constantio, Iuliano, Valenti, & alijs Catholicæ religionis desertoribus, quod Imperium legitime essent adepti, sine vlla tergiuersatione, aut minimo rebellionis indicio, submisit paruerunt & quos tollere de medio vel deponere facillime potuerunt, eos, quia Imperatores & Reges erant, sunt omni honore, obsequio, & reuerentia prosequuti. Hi ergo sancti Patres, & optimi eo seculo Christiani, tolerarunt quidem Reges hæreticos & infideles, quanquam eos deponendi maxima facultas & opportunitas (si vires tantum temporales spectemus) ipsis suppeteret: at eos tamen nemo sani cerebri vnquam dixerit exposuisse religionem evidentissimo periculo, per eiusmodi patientiam & tolerantiam Christianam. De eo autem Rege tolerando loquor, qui vel Ethnicus ab Ethnicis est constitutus vbi Christiani non dominantur: vel qui cum inauguraretur, in Christianis est habitus. Nam eligere nullo iure cogente, super se Regem, quem sciunt esse hæreticum vel infidelem, est verè exponere religionem evidentissimo

tissimo periculo, eoq; grande Christianis
piaculum: & qui id faciunt, digni sunt om-
nes qui malè pereant.

Iam verò ad illud quod deducit ex pugna
iuris diuini & humani, respondeo breuiter,
illum valde falli in eo, quòd putet esse ibi
concursum & conflictum diuini & humani
iuris; non sunt enim pugnantia, seruare ve-
ram fidem & religionem, & tolerare Regem
hæreticum vel infidelem, nec alterum de
iure diuino est, alterum de iure humano, vt
ille putat. Sed sunt duo præcepta iuris diui-
ni, colere Deum vera religione, & seruire
atque obedire Regi: quæ simul seruari &
expleri possunt ac debent, vt ipsimet Iesuitæ
asserunt^a: & nos pluribus contra Monarcho-
machos lib. 3. ostendimus^b. Itaque hoc casu
non solum possunt subditi, sed etiam debet,
Regem eiusmodi tolerare, & in vera interim
religione constanter permanere; atque ita
reddere Cæsari quæ sunt Cæsaris, & quæ
sunt Dei Deo. Nam si, quod alibi Bellarmi-
nus tradit,^c non licet Concilio iudicare, pu-
nire, vel deponere Papam nitentem turbare
& destruere Ecclesiam Dei, sed tantum ei
resistere non faciendo quod iubet, & impedi-
endo ne exequatur voluntatem suam: cur non

^a Contra
Arnaud.
pag. 69.
^b Cap. 8.

^c Lib. 2. de
Rom. Pont.
cap. 29.

^a Lib. 1 de
Rom. Pont.
cap. 9 & lib.
3. cap. 19.

similiter, & potiore etiam ratione, idem de Regibus censeamus? cum & ipsi sint populis, teste eodem^a authore, superiores, & iudicem in terris nullum habeant: cumq; præterea nonnullis magni nominis Theologis visum sit, Concilium Oecumenicum maiore supra Papam autoritate præditum esse, quam habeat populus in Principem? quod Ecclesia nimirum semper Dei spiritu regatur, nec temere quicquam faciat. Populus verò turbinibus seditionum frequenter agitatus multa sine consilio, sine iudicio, impie, crudeliter, & iniuste moliatur.

At difficile est Regem impium tolerare, & veram servare religionem; reponet aliquis. Fateor equidem, sed impossibile non est. Impossibilitas (detur venia verbo) ab observatione mandatorum excusat; difficultas non item. Cæterum quod ait, *de iure diuino est servare veram fidem & religionem: de iure autem humano est, quod hunc aut illum habeamus Regem;* id quidem totum verum est. sed caue tamen lector ne capiaris. Omisit Bellarminus quod est præcipuum: addere enim debuit, *at ubi hunc vel illum Regem semel habemus, de iure diuino est, ut ei in civilibus causis cum omni honore & reuerentia pareamus.*

re. amias. Hac adiectione, quam nemo Catholicus negare potest, illud eius argumentum prorsus eliditur. Nam in specie ab eo proposita non concurrunt ius diuinum & humanum, vt ille putat (quod si contingeret, æquum esset humanum diuino cedere) sed concurrunt duo capita iuris diuini, veram scilicet fidem & religionem seruare; & Regem honorare, eique in politicis obedire: quorum vtrunque impleri potest & debet, *reddendo vt dictum est, Casari quæ sunt Caesaris, & quæ sunt Dei, Deo.* vt in persona Papæ conantis Ecclesiam destruere, ex Bellarmini doctrina iam didicimus.

CAP. XXIII.

Superest postremum argumentum, quod subtili sed captiosa interrogatione hoc modo proponit. *Deniq, cur non potest liberari populus fidelis à iugo Regis infidelis, & pertrahentis ad infidelitatem, si coniunx fidelis liber est ab obligatione manendi cum coniuge infideli, quando ille non vult manere cum coniuge Christiana, siue iniuria fidei, vt aperte deducit ex Paulo 1. ad Corin. 7. Innocentius III. cap. Gaudemus, extra de diuortijs? non enim mi-*

nor est Potestas coniugis in coniugem, quàm Regis in subditos; sed aliquanto etiam maior.

Nihil hoc argumento frequentius est in ore omnium Monarchomachon, quòd eò facile quamplurimos fallant. est enim eiusmodi, quò non aliud aut primo aspectu magis moueat, aut penitus inspectum & intellectum minus vrgeat. Ad id igitur respondeo, longè diuerſa & dissimilia hæc esse, *liberari à iugo alienius, & liberari ab obligatione manendi cum aliquo*, & propterea haud rectè componi & comparari inter se: quandoquidem ne ipse quidem coniunx, cui obligatio manendi cum aliquo remittitur, protinus à iugo eius vnde decedit hoc ipso liberatur. cuius rei quotidie exempla nobis Ecclesia suppeditat, quæ coniuges ex varijs causis, quoad torum & mensam, vt aiunt, hoc est, quoad conuersationem & obligationem manendi cum altero coniuge, liberat & absoluit, manente nihilominus matrimonij iugo, quod Christi & Ecclesiæ sacramentum est. Quapropter talis argumenti à coniugibus ducti vis nulla est, nisi à iugo maritali siue matrimoniali, ad iugum regale procedat, veluti si dixerit, *cur non potest liberari populus fidelis à iugo Regis infidelis & pertrahentis*

bentis ad infidelitatem, si coniunx fidelis liber est à iugo coniugis infidelis. Quod si placeat Reuerendissimo Domino Bellarmino, suum illud argumētum in hoc conuertere, vt ponderis & momenti plus habeat, tunc aliter ei respondebo. Nempe aut loqui eum de illis coniugibus, qui cū essent ambo fideles matrimonium contraxerunt, & alter ad hæresim vel infidelitatem postea delapsus est: aut de coniugibus ethnicis & infidelibus, quorum alter ad fidem Christianam conuersus est, altero pertinaciùs in suam superstitionem paganicam incumbente. Si de prioribus argumentum intelligit, malè laudat authorem Innocentium, qui de tali coniugio ne verbum quidē in dicto cap. Gaudeamus: & præterea falsum esset quod pro argumēto nobis obtrudit; videlicet coniugem fidelem liberū esse à iugo coniugis infidelis, quando ille non vult manere cum coniuge Christiana sine iniuria fidei. vt idē Innocētius expresse docet in cap. Quanto. §. si verò. extra. de Diuort. Si vero, inquit, alter fidelium coniugum vel labatur in Hæresim, vel transeat ad gentilitatis errorem, non credimus quod in hoc casu is qui relinquitur, viuente altero, possit ad secundas nuptias conuolare, licet in hoc casu

*casu maior appareat contumelia Creatoris. Et
 rursus idem Innocentius in cap. ex parte ex-
 tra. De conuers. coniugat. in eandem senten-
 tiam rescribit. Matrimonium scilicet inter
 legitimas personas contractum, & carnali
 copula consummatum, in nullo casu posse dis-
 solui, etiam si unus fidelium, inter quos est ra-
 tum coniugium, fieret Hæreticus, & nollet per-
 manere cum altero sine contumelia creatoris.*
 En vt argumentum à coniugibus deductum
 non modo non pugnat pro istorum sen-
 tentia, sed eam acriter oppugnat: veluti si
ἀντιστοιχίαν argumentum aliquis per interroga-
 tionem, hoc modo proponat. *Cur liberari
 debet populus fidelis à iugo Regis infidelis vel
 Hæretici conantis pertrahere subditos ad suam
 sectam, si coniunx fidelis non est liber à iugo
 coniugis infidelis, licet ille noluerit manere cum
 coniuge fidei sine iniuria fidei, & contumelia
 Creatoris. Vt apertè docet Innocent. III. in
 cap. Quanto. §. si verò. De Diuort. & in cap.
 ex parte. De conuers. coniugat. adeo vt Pa-
 norm. in illum. §. Si vero. dicat, ex ratione ibi
 posita sequi, Ecclesiam non posse tale matri-
 monium dissoluere, & liberare coniugem fi-
 delem à iugo coniugis infidelis: cum tamen
 multo facilius possit coniunx fidelis à coniuge*

ge infideli, quàm totus populus à Rege per-
uerti. Sed & vinculum subiectionis quo po-
pulus Regi astringitur, cùm sit iuris naturalis
& diuini, videtur difficilius dissolui posse,
quàm illud coniugium inter se: vt inde quis
facile contendat, non plus in vno quàm in al-
tero Ecclesiam posse.

Quòd si de posterioribus coniugibus ar-
gumentum intelligat, in promptu responsio
est, ex eadem Innocentij epistola Decretali:
nimirum inter tales coniuges non esse ratum
Matrimonium, quantum ad indissolubile
coniunctionis vinculum attinet. & ideo e-
iusmodi coniuges plenam dissoluendi Ma-
trimonij libertatem habent, vt vel mutuo
consensu, & bona gratia, vel *cum ira sui ani-
mi & offensa* discedant; & alter inuito alte-
ro, vbi ei libitum sit, nexum illum coniugij
per repudium & diuortium dissoluat; æquè
enim mulier viro, ac vir mulieri repudium
mittere solet. ^a Vnde idem Innocentius rati-
onem differentiae inter coniuges fideles &
infideles, in eodem capite, hanc tradit. *Nam
etsi, inquit, Matrimonium verum inter infide-
les existat* (quia scilicet secundum præcepta
legunt coeunt ^b.) *non tamen est ratum: inter
fideles autem verum & ratum existit, quia sa-*
cra-

^a L. Turinus
38. D. solut.
marr.

^b Iustit. de
nupt.

eramentum fidei quod semel est admissum nunquam amittitur, sed ratum efficit coniugij sacramentum, ut ipsum in coniugibus illo durante perduret. Non mirum ergo si coniunx ad fidem perductus, à coniungis in infidelitate manētis consortio & potestate liber sit: cum etiamsi ambo in infidelitate mansissent, æquè liberum alterutri eorum fuisset ab altero recedere, & Matrimonium repudio dissolvere: quia nullum initio inter eos ratum & firmum obligationis vinculum intercessit. Et ideo ne coniunx fidelis, ab infideli volente cum eo habitare, recedat, non præcipit ^{c. 1. Corint. 7.} Apostolus ^e, sed consulit: ut doctè & eleganter docet. S. August. lib. 1. de adulterinis coniugijs, & sacri Canones inde desumpti nos admonent ^{d.}.

^{d. 13. q. 1.}
^{can. 8. & 9.}

Quæ cum ita sint, sequitur profectò, aduersarios nequicquam argumentum à coniugibus petere ut populum à regali iugo posse liberari doceant, siue fidelium, siue infidelium coniugia spectent: quòd illi quidem arctissimo & indissolubili societatis nexu copulentur; cuius vinculum neq; propter infidelitatem, neq; propter Hæresim alterutrius infringi, ne quidem ab Ecclesia, potest: ut inde potius ad regalis imperij firmitatem & perpe-

perpetuitatem, quàm ad eius dissolutionem & diremptionem, argumentum nobis suppetat; Hi verò nulla prorsus obligationis necessitate astricti sint in facie Ecclesiæ, quin conuersus ad fidem maritus, si pars eius sine scandalo sequi nolit, aliam suo sibi arbitrio asciscat: & contra, mulier ad fidem perducta, marito renuente, cui volet in Christo nubat. Cum itaq; nullum inter istos ratum coniugium existat, & subiectio politica, ac regalis dominatio; inter omnes gentes, & in omni lege, tam iure diuino quàm humano, rata & probata sit: quid absurdius aut ineptius dici potest, quàm illa inter se componere, & argumentum aliquod ab infidelium coniugum societate & iugo, quod excuti pro arbitrio potest, ad regalis imperij iugum repellendum deducere, & idem de vtroq; quasi de plane similibus, iudicare?

C A P. XXIV.

ADmonui Capite XIII. quinque apud Bellarminum rationes esse, quibus summum Pontificem in omnes Reges & Principes seculares Christianos temporalem potestatem habere contendit. ex ijs tres iam percur-

percurtimus, & quàm parum firmæ sint, quibusq; vitijs laborent, indicauimus. Restat in duas reliquas inquirere, quæ neutiquam meliore iure consistunt. earum prior his verbis ab eo proponitur.

Quando Reges & Principes ad Ecclesiam veniunt, ut Christiani fiant, recipiantur cum pacto expresso vel tacito, ut sceptrâ suâ subiciant Christo; & polliceantur se Christo fidem seruaturâs & defensurâs, etiam sub pænâ regni perdendi: ergo quando fiunt hæretici, aut religioni obsunt, possunt ab Ecclesia iudicari, & etiam deponi à principatu: nec vlla eis iniuria fiet si deponantur.

Huic rationi responderetur, negando consequentiam. Nam licet verum sit, Principes ad Ecclesiam veniētes se sceptrâq; suâ Christo submittere, & vel vtrò ea promissa seu tacitè seu expressè facere, quæ Bellarminus commemorat: non tamen verum est, nec inde sequitur, eos iudicari & deponi posse ab Ecclesia, vel summo Pontifice, si fidem fallant, & pactum ac iusiurandum negligant. quia summa illa Christi iurisdicctio & potestas temporalis in Reges omnes & Mundum vniuersum, quam habet ut Dei filius, non competit Ecclesiæ vel Pontifici; sed tantum illa

illa potestas quam Christus sibi assumpsit, cum inter homines humano more veraretur, secundum quam Papa Christi vicarius est: unde ipsemet Bellarminus ^a perbellè, ^{• Lib. 5. de Rom. Pont. cap. 4.} dicimus, inquit, *Papam habere illud officium, quod habuit Christus, cum in terris inter homines humano more viveret. Neq; enim Pontifici possumus tribuere officia, quæ habet Christus, ut Deus, vel ut homo immortalis & gloriosus, sed solum ea, quæ habuit ut homo mortalis.* At Christus nullum tēporale dominium & potestatem usurpauit, dum in terris ut homo inter homines ageret, ac proinde neq; Ecclesia, ut Ecclesia, neq; Papa ut caput Ecclesiæ, & vicarius Christi, ullam tēporalem potestatem habere potest, ut pluribus explicat & probat idem vir doctissimus illo capite. Quapropter licet Reges & Principes, quando ad Ecclesiam veniunt, Christo Deo regnum subijciant, & Christum iudicem habeant, à quo habent & Regnum: tamen quia de re temporali iudicium est, quando de regno commissio agitur, illum solum iudicem habent; non etiam Ecclesiam vel Papam. Ex quo facile apparet, quàm sint captiosæ illæ rationes & conclusiones, quas Sanderus, à quo sua hæc Bellarminus accepit, ex eiusmodi promissis seu

seu tacite seu expresse factis deducit. Nam quod ad illas interrogandi & respondendi formulas, quas inter Papam & Principes ad Ecclesiam accedentes, verbose & vitiose confingit: respondendum est, illas inepte ab eo conceptas esse, & neq; debere neq; solere in Principum Ethnicorum ad Ecclesiam venientium receptione interuenire, ne Ecclesia aut suspectos eos habere, aut male de ijs ominari videatur. Itaq; ardens in Christum amor, & præsens fidei confessio, vnâ cum ijs promissis, quibus generaliter spondent se Christo nomen daturus, & eius Ecclesiæ filios futuros, diabolo & eius operibus renuntiuros, Dei & Ecclesiæ mandata seruaturus, & id genus alia, vt recipiantur, abundè sufficiunt. Quæ omnia promittunt quidem Christo, acceptante promissionem Ecclesia, tanquam eius sponsa in cuius sinu regeneratur; aut ipso Pontifice non vt homine, sed vt Christi Dei ministro vicariam operam præbente; ac proinde ipsi Christo, per Ecclesiam vel Papam, obligatio principaliter acquiritur. vnde licet alia quoq; omnia sponderint, quæ Sanderus fictitiâ sua formula comprehendit, & pactum conuentum postea neglexerint, aut prorsus contempserint,

ab eo solo puniri possunt in cuius verba iuraverunt, quiq; omnium rerum temporalium dominus est, & quem supra se iudicem in temporalibus solum habent; non autem ab eo cui rerum tantummodo spiritualium & recipiendæ promissionis cura commissa est.

Atq; his quidem simillima sunt, quæ in gubernatione civili quotidie observari cernimus. Qui ad feudorum successionem aspirant, siue iure hæreditario, siue alio titulo vocentur, non aliter ijs frui possunt, quam si prius in clientelam eius qui feudi dominus est, fuerint recepti, id est, nisi prius sacramentum fidelitatis, quod vulgo *Homagium* siue *Hominium* vocant, conceptis verbis domino præstiterint. Quod si feudum regium sit, in quod succedunt, rarò Rex ipse fidelitatis iurandum acceptat, sed ut plurimum per suum Cancellarium, aliumve ad hoc specialiter delegatum, id operis exequitur. Cancellarius itaq; cum Magnates in verba Regis iurantes, ad feuda & dignitates admittit, eas in civili administratione & iurisdictione temporali sub Rege partes obit, quas Pontifex sub Christo in spirituali gubernatione Ecclesiæ, cum Principes ad eam venientes, interposito fidelitatis & pietatis erga Deum

sacramento, recipit. Et ut ille quidem clientem semel recepto, (licet postea fidem frangat, crimenq; committat quod feloniam vocât) ex nulla causa feudum auferre potest, quod solius ius Regis sit, minimeq; Cancellario concessum: ita neq; hic receptos in Ecclesiam Principes, quantumvis grauitur postea delinquant, fideiq; desertores fiant, regnis & ditionibus priuare, aut alio modo *temporaliter* punire potest; quod sit illud soli Deo reservatum. Quanquam igitur Reges & Principes Christiani sunt in Ecclesia, & quatenus filij Ecclesiæ, sunt Ecclesiâ & Pontifici inferiores, tamen quatenus ipsi supremum magistratum temporalem in terris gerunt, inferiores non sunt, quin potius superiores; & ideo licet fortè regnum ex pacto tacito vel expresso commiserint, id illis tamen auferre neq; populus, neq; Papa, neq; Ecclesia potest: sed solus Deus Opt. Max. à quo omnis potestas est, & quo solo in ciuili administratione minores sunt. Nec vnquam poterit vel Bellarminus, vel alius quispiam, efficax ali- quod testimonium ex vllius seculi monimentis eruere, quò nobis planum faciat, Reges & Principes seculares, dum ab Ecclesia ad fidem reciperentur, ita iuri suo renunciassent.

ut & imperium temporale, quod à Deo acceperant, prorsus deponerent, & seipsos in negotijs politicis iudicandos, pœnaq; temporali plectendos, Ecclesiæ subijcerent. Hoc autem si nemo eorum demonstrare possit, necesse est fateantur Reges & Principes eodem iure, eademq; libertate & auctoritate, regna atq; imperia sua post fidem susceptam retinuisse, quibus antequam ad Ecclesiam venissent possidebant: quia, ut aduersarij fatentur, *Lex Christi neminem priuat in re suo*. Si ergo ante baptismum, neminem super se iudicem in temporalibus, præter solum Deum, habebant; neminem quoque post baptismum habere potuerunt. Sed hac de re plura, in primæ rationis refutatione, diximus. Boziana deliria nihil hic moror.

Quod autem huic quartæ rationi subijcit. *Nam non est idoneus sacramento baptismi, qui non est paratus Christo seruire, & propter ipsum amittere quicquid habet.* ait enim Dominus Luc. 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, & uxorem, & filios, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus;* id quorsum spectet non video, nemo certè hoc negat. Sed quid inde? talis ratio nō magis ad institutum pertinet, quam

quod est remotissimum. ut nec illud quod ibi sequitur; *præterea*, inquit, *Ecclesia graviter erraret, si admitteret aliquem Regem qui vellet impunè fovere quamlibet sectam, & defendere hæreticos, ac euertere religionem.* Est hoc sanè verissimum. Sed, ut dixi, nihil ad institutum pertinet. Non enim de ea re hîc quæstio est; sed de potestate temporali Ecclesiæ, siue summi Pontificis, qui eius Vicarium sub Christo caput est: num eam scilicet potestatem habeat, quâ Reges & Principes ritè receptos, si postea fidem fefellerint, ac susceptum in lauacro regenerationis officium deseruerint, temporalibus pœnis coercere possit, necne. huius autem quæstionis neutra pars, hîc sequelis & appendicibus, vel probatur, vel improbatur: ob eamq; causam missas facio.

CAP. XXV.

Quinta & postrema ratio est, ex cura & officio Pastoralis. *Cum Petro dictum est, inquit, pascue oves, ioan. ult. data est illi facultas omnis, quæ est Pastori necessaria ad gregem tendendum. at pastori necessaria est potestas triplex, nimirum una circa lupos, ut eos arceat omni*
ratione

ratione qua poterit: altera circa arietes, ut si quando cornibus ladan gregem, possit eos recudere: tertia circa oves reliquas, ut singulis tribuat convenientia pabula: ergo hanc triplicem potestatem habet summus Pontifex.

Ex hoc principio & fundamento tria, ut illi videtur, argumenta vrgentia deducuntur. Sed ne longius abeat, respondeo in primis ad istud ipsum fundamentum, totum quidem verum esse, ac pro me stare, atq; inde contrarium eius quod ipse asserit bellissime colligi posse. colligi inquam, summum Pontificem nullam omnino tēporalem potestatem habere, aut exercere posse in Principes Christianos, quatenus Christi vicarius, & D. Petri successor est: quinimo non esse necessariam eiusmodi potestatem Pontifici, ad munus suum pastoritium obeundum explendumq;.

Id autem hoc argumento euidenter concluditur. Christus commendando suas oves Petro, dedit ei omnem potestatem necessariam ad tuendum gregem. Atqui non dedit ei potestatem temporalem: ergo potestas temporalis non est necessaria ad tuendum gregem. Deinde progrediemur hoc modo; Absurdum est summum Pontificem, quate-

nus successor est B. Petri, habere plus potestatis, quam habuit ipse Petrus: at Petrus non habuit ullam potestatem temporalem in Christianos: ergo nec summus nunc Pontifex, quatenus successor eius est.

2 cap. 6.

Prioris ratiocinationis propositio, extra omnem controuersiam est. Assumptio autem probatur testimonio & confessione ipsius Bellamini. Nam libro quinto de Rom. Pontif. ^a ubi suam de his rebus sententiam, similitudine carnis & spiritus, stabilire conatur, sic scribit. *Vt enim se habent in homine spiritus & caro, ita se habent in Ecclesia dua illæ potestates. Nam caro & spiritus sunt quasi dua respublica, quæ & separata & coniuncta inuiri possunt. inuenitur caro sine spiritu in brutis: inuenitur spiritus sine carne in angelis. & paulò post. Ita prorsus politica potestas habet suos Principes, leges, iudicia, &c. similiter Ecclesiastica suos Episcopos, Canones, Iudicia. Illa habet pro fine temporalem pacem; ista, salutem æternam. Inueniuntur quandoq; separata, ut olim tempore Apostolorum; quandoq; coniuncta, ut nunc.*

Si separata erant hæ potestates tempore Apostolorum, ut erant re vera, & de iure & de facto: consequitur necessario, D. Petrum nullam

nullam habuisse temporalem potestatem, alioqui falsum esset eas fuisse separatas. Nam si similitudini ab eo propositæ locus est, consequens erit, ut quemadmodum nihil carneum in angelis reperitur, nihilq; in brutis spirituale: ita tempore Apostolorum, nihil temporalis potestatis in Ecclesia esset, aut spiritualis in humana politia. Ergo fatendum est, vel potestatem temporalem non esse necessariam summo Pastori Ecclesiæ, vel ipsum tunc Principem Apostolorum, & summum Pastorem D. Petrum, non omnibus rebus ad pastoralis officij curam necessarijs munitum instructumq; fuisse. Hoc autem ex diametro opponitur ei quod in sua ratione fundamentali, ut ita loquar, iam dixerat. *datam scilicet esse Petro facultatem omnem necessariam ad gregem tuendum.*

Idem etiam probatur ex eo, quod tota potestas politica & temporalis pendeat tunc ab Ethnicis Principibus, quibus ipsemet Petrus, teste Bellarmino^b, quamvis Ecclesiæ caput, & Christi vicarius, de iure & de facto in temporalibus subijciebatur: ex quo sequitur D. Petrum vel nulla potestate temporali præditum fuisse, vel eam ab Ethnicis Principibus accepisse: alioqui, ut modò diximus,

^b Lib. 1. de
Rom. Pont.
cap. 29.

falsum esset has potestates fuisse tunc separatas. At certum est eum nullam ab istis accepisse; proinde nec ullam habuisse. Et verò hæ rationes apertiores sunt, quàm quibus aliquis sine fraude reniti & repugnare possit. ut mirum sit, homines eruditos, ceteraq; pios, ita zelo quodam inconsiderato occæcari, ut dubia pro certis, pro perspicuis obscura, pro rectis contorta, pro expeditis deniq; inuoluta & implicata multis controuersijs & contradictionibus, amplecti & sequi non dubitent. At sedem Apostolicam huiusce potestatis & authoritatis accessione amplificare & ornare student. Ecquis verè Catholicus, propensos in sedem illam animos, unde fidei nostræ fundamentum & firmamentum est, non laudet? Quòd sedem illam ornant, & efferunt, quam nemo satis pro dignitate laudare possit, eos equidem laudo: sed quòd plus ei tribuunt quàm oporteat, idq; magno cum multorum scandalo, id ego sane non laudo. Nam & nos quoq; non minus eam ipsam sedem veneramus, non minus amamus, suspicimus, admiramur: utpote quæ verè sedes Petri est, & in petra qui Christus est collocata, omnes hæreses superauit, atque in Ecclesia summum iure prin-

principatum obtinet. Sed ne eam isto potestatis incremento augeamus, vetat veritas; testimonium nobis perhibente conscientia, coram Deo & Domino Iesu, ante quem in die reuelationis iusti iudicij, & hæc nostra, & illa ipsorum scripta, suis signata meritis apparebunt.

Non est ergo quòd superiorem pro se rationem adferant. Nam Christus quando Petro dixit, *Pasce oves meas*, constituit eum quidem pastorem gregis sui; sed pastorem spiritualem, non temporalem: deditque ei omnem facultatem ad id muneris necessariam: ex quo patet temporalem potestatem non esse Pontifici necessariam: quia Christus eam Petro non contulit. Nec usquam accepimus, aut D. Petrum, aut alium quemlibet Apostolorum, temporali potestate functum esse, cuius imperio in Christianæ fidei desertores, seu directè seu indirectè (ne quis in verbis vim faciat) ciuilibus pœnis Magistratum more animaduerneret. Verum quidem est, effectum esse aliquando, vt spirituales sententiam pœna temporalis, veluti mors aut cruciatus, per miraculum sequeretur; indigente nimirum tunc signis ac prodigijs ad firmandam fidem Ecclesia. cuiusmodi

modi supplicia longè maiorem Christianis animis metum incutiebant, quàm si humano more, poenas Potestati ciuili pendissent. Atque hoc nimirum illud est, quod ad Corinthios scribit Apostolus ^e, *quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate & spiritu mansuetudinis?* Virgam vocat hanc potestatem spirituales, quæ, Deo mirabiliter operante, temporales etiam effectus tunc temporis producebat: vt etiamnum aliquando, apud populos recens Christo lucrifectos, pari de causa producit.

CAP. XXVI.

HÆc cum ita sint, facilius nobis via sternitur ad eorum argumentorum refutationem, quæ Bellarminus ex superiore suo fundamento, à nobis iam explicato, & in ipsum retorto, deducit. Concidunt enim, partim suo pte vitio, partim quòd fundamento cui superstruuntur non satis cohærent. Nam primum ex eo quòd *pastori necessaria est potestas circa lupos, vt eos arceat omni ratione qua poteris*, ratiocinatur hoc modo. *Lupi qui Ecclesiam Dei vastant, sunt hæretici: ergo si Princeps aliquis ex ore aut ariete fiat lupus, id est*

est, ex Christiano fiat hæreticus, poterit pastor Ecclesiæ eum arcere per excommunicationem, & final iubere populo, ne eum sequantur, ac proinde priuare eum dominio in subditos.

Sed fallitur aut fallit, coniiciendo vera simul & falsa in eandem conclusionem. Nam quod ait, pastorem Ecclesiæ posse arcere Principem hæreticum per excommunicationem: id quidem verum est, & ex principio illo necessaria consecutione derivatum. Sed posse quidem, non etiam debere, nisi cum id sine scandalo, & Ecclesiæ detrimento, commodè facere possit: vt superius ostendi.^a Nam vbi periculum est, ne^a cap. 9. pax Ecclesiæ dissolvatur: neue membra Christi per sacrilega schismata lanientur, divina disciplina seuera misericordia necessaria est (id est, totum diuino iudicio & ultioni relinquendum est) Nam consilia separationis (id est excommunicationis) & inania sunt & perniciofa atque sacrilega, quia & impia & superba sunt, & plus perturbant infirmos bonos, quam corrigunt animos malos. Hec S. Augustini doctrina est^b, communi Ecclesiæ^b Lib. 3. cap. 2. contr. epist. Parmeniani, 23. quæst. 4. can. non potest. calculo approbata^c: ex qua patet, quàm temerè & imprudenter Pontifices quidam, Imperatores, & Reges potentissimos, cum magno

magno totius orbis scandalo, & pacis Ecclesiæ dissolutione, per excommunicationem ab Ecclesia separarint, quos longè satius fuisset tolerasse, & eorum delicta indicasse tantum, atque cum gemitu in Ecclesia luxisse, *propter compensationem custodienda pacis & unitatis, & propter salutem infirmorum, & tanquam lactentium frumentorum, ne membræ corporis Christi per sacrilega schismata lanientur*^d. Potuerunt igitur hoc facere Pontifices, sed non debuerunt. *Non omne quod licet, honestum est.* Scitè Apostolus^e, *omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Prima igitur conclusionis pars vera est, posse scilicet pastorem Ecclesiæ arcere Principes hæreticos per excommunicationem.

Quod autem sequitur, *& simul iubere populo ne eum sequantur*: Duas habet ansas, ut cum Epicteto loquar, vnā integram, alteram fractam. Duplicem inquam intellectum; verum vnum, & vitiosum alterum. Nam si id eò dicat, quòd Pontificis sit præcipere subditis, ne Principem hæreticum in sua hæresi sequantur, ne vnà cum eo insaniant & damnatos errores combibant; neue corruptis eius moribus sese infici & inquinari patiantur: æquè verum est, & ex eodem principio

^d August
ubi Sap.

^e 1. Corin. 6.
10.

principio & fonte rectissimè deriuatum : est-
que hic verborum illorum sensus optimus.
Nihil enim Pontificali dignitati, & Ecclesi-
astico ordini vniuerso, tam conueniens est
& decorum, nihilq; populis Christianis tam
vtile & necessarium, quàm vt ad instar anti-
quorum Patrum Ecclesiæ, ipsemet in primis
Pontifex Max. cæterique eius fratres omnes,
prædicent verbum, & insistent opportunè, im-
portunè, arguant, obsecrent, increpent, in
omni patientia & doctrinâ^f : vt tanquam^{1. Tim. 4.}
testes fideles, & serui boni, quos Dominus
constituit super familiam suam, id agant
verbo & exemplo, ne populus Regis sui erro-
res sectetur, neu fidem Catholicam vllis aut
minis, aut muneribus regijs dissimulet, dese-
ratuè. Quod quoniam plerique ipsorum aut
omnino nunc non faciunt, aut segnius certe
multò quàm oportet, & quam ipsimet pro-
uinciam obire debent, mendicis quibusdam
fraterculis mandant : quid mirum si multi
nostro seculo, à caulis dominicis in casses di-
abolicos, errorum velut turbine ac tempe-
state, abripiantur ? Hic sensus, vt dixi, optimus
est. At non eo tamen sensu loqui Bellarmi-
num, tum causa ipsa quam agit, tum clausu-
la hæc sequens, *ac proinde priuare eum domi-*
nio

nio in subditos, palàm demonstrant. Fractam igitur ansam nobis porrigit, sensum certè vitiosum, & planè pessimum. Pastorem scilicet Ecclesiæ, subditis iubere posse, ne vlla Principis eiusmodi mandata capestant, & ne vllū ei obsequiū^a, reuerentiā, obedientiam, honorem, in ijs quæ ad temporalem & politicam gubernationem pertinent, vilo modo exhibeant; ac proinde priuare eum dominio in subditos. hoc autem falsum est, & legi diuinæ ac præceptis Apostolicis contrarium. time
^a *Prov. 24. Dominum, fili mi, & Regem^b. Admone illos Principibus & potestatibus subditos esse, dicto*
^b *Tii. 3. obedire^c. Subiecti estote omni creatura propter Deum, siue Regi, quasi præcellenti. Deum time, Regem honorificate: ^d & id genus alia. Quæ cum de Regibus impijs, & Ecclesiæ persecutoribus dicta sint (quippe non alij tunc rerum potiebantur) non possunt ad Reges pèssimos non pertinere. hoc ergo est quod dixi, fallere eum, aut falli, coniijciendo vera simul & falsa in eandem conclusionem. Verum enim est, Pastorem Ecclesiæ posse arcere Principem hæreticum, per excommunicationem; falsum autem, posse priuare eum dominio in subditos. Nam obedientia Regibus, & superioribus omnibus de-*
bita,

^a *Prov. 24.*

^b *Tii. 3.*

^c *1. Petr. 2.*

bica, est iuris naturalis & diuini : qui possit igitur summus Pontifex, aduersus eam cum populis vlllo modo dispensare?

Nam qui Scripturas sacras diligentius & subtilius perscrutantur, duplex præceptorum Pauli genus animaduertunt : vnum eorum quibus ius diuinum, ad quod prædicandum missus erat, promulgat, & Dei voluntatem, in vetere aut noua lege comprehensam, proponit exponitque. cuiusmodi præceptis innumeris epistolæ eius refertæ sunt, in quibus & hæc sunt, quæ de obsequio & reuerentia Regibus ac Principibus exhibenda præcipit. Alterum verò genus eorum, quæ non à lege naturæ aut expresso Dei verbo pendent; sed quæ per humanam prudentiam Dei gratia adiutam, ad ordinationem diuini cultus, ipsemet Apostolus propria auctoritate constituit. veluti ne bigamo aut percussori mandetur episcopatus ^k. ne vidua non sexagenaria ad diaconissæ officium ^l eligatur, & similia. Atque inter hæc præcepta id interest, quod in ijs quæ sunt posterioris generis, summus Pontifex ex causa dispensare possit : habet enim non minorem in dispositione & ordinatione Ecclesiæ potestatem, quam ipsemet Apostolus; quòd ei, vt
vicario

^k 1. Timoth.

^l Tit. 1.

^l 1. Tim. 5.

• Ioan. de
turris crema.
pa in can.
lector. dist.

34.

• Mat. 10.

• Tit. de le-
gato. §. nunc
offenden-
dum. no. 24.

• Hippolyt.
de Marpl.
fug. 214.

• Cap. cum
ad monaste-
rium. de
stat. mona-
cher.

vicario Christi, & Petri successori, Ecclesia
tota commissa sit: quòdque decessorum su-
orum legibus non obligetur. In illis vero quæ
priori genere continentur, nullam penitus
habet dispensandi facultatem^m: quia *non
est discipulus super magistrum, neque servus
super dominum*ⁿ. Nec potest inferior superi-
oris sui legem infringere, aut eius alicui gra-
tiam facere. Qua de causa Speculator ne-
gat, Papam posse aliquem à licito iuramen-
to absolovere, ° quòd obligatio seruandi iu-
risiurandi, Deoque reddendi, sit iuris natura-
lis & diuini: Negant & alij, Papam posse
dispensare cum aliquo teste, vt ei iniurato
credatur in iudicio^p. Et Innocentius III.
Pontifex rescripto suo testatur, Papam non
posse Monacho licentiam indulgere, vt au-
rerum quarundam proprietatem habeat, aut
uxorem^q.

Non me latet quàm alienâ & nugace ex-
plicatione, interpretes quidam Canonistæ,
qui Papæ potestati omnia subijciunt, locum
illum Innocentij, reluctantis melioris no-
tæ Theologis, à propria & genuina verborum
significatione deflectant. Faceſſebat illis
negotium credo, quod audierant Conſtan-
tiam Rogerij Nortunanni filiam monia-
lem,

lem, a Clemente III. educatam de monasterio Panormitano, ut Henrico VI. Friderici Ænobarbi filio nuptum traderetur (de qua Archiepiscopus Florētinus scribit ^{Part. 3.}, eam, cum ^{tit. 19. cap. 6.} annum iam ageret quinquagesimum, & diu monasticam religionem esset professā, peperisse Fridericum II. atq; ut omnem de partu supposito suspicionem tolleret, *in medio cuiusdam plateæ Panormi sub papilione*, publicè fuisse enixam: edicto antè proposito, ut foeminis omnibus adesse liceret, quæcunq; ad spectaculum venire vellent. *Natus est ergo Fridericus iste*, inquit, *ex moniali iam quinquagenaria*) & quod etiam audierant alium Papam indulgisse Regi cuidam Aragoniæ, ut ex monacho maritus fieret. Quapropter homines isti, Canonistæ inquam, supra modū Pontificibus addicti, cum nollent talia facta reprehendere, ne ambitiosis Papis gratiam adimerent, & non ignorarent verba rescripti ab Innocentio III. emissi, contrarium prorsus asserere, ad illas interpretationis ineptias confugerūt, quas piget huc referre, ne lectorem nugis distineam. At multò illis facilius fuisset, rescripti veritatem & æquitatem tueri, quàm ex singularibus & iniquis Pontificum factis, velut ex quadam viuendi regula,

iis certum velle inducere. Sinamus Pontifices factorum suorum rationem Deo reddere, nec eos in omnibus imitemur. Quod si quis fortè talia nobis facta ad exemplum proponat, respōdebimus cum Ioan. de Turre crem. Syluestro, Soto, & alijs viris doctissimis: esse hæc tantum facta Pontificum, non decreta; & *facta Pontificum non facere fidei articulum.* & aliud esse facere de facto, aliud determinare quod ita possit fieri de iure. Ego, inquit Sylvester, etiam vidi Pontificem facientem maiora cum scandalo totius Christianitatis. & Ioan. de Turre crem. de illicitis dispensationibus loquens, *quod si ita aliquando fuerit factum, inquit, per aliquem summum Pontificem, aut ignarum in literis diuinis, aut excecatum cupiditate pecuniarum, qua pro talibus exorbitantibus dispensationibus solent offerri, aut ut complaceret hominibus: non sequitur quod potuerit iustè facere.* Ecclesia in rebus & legibus regitur, sine debet regi, non talibus actibus, sine exemplis.

CAP. XXVII.

Multorum igitur doctissimorum hominum sententia est, Papam non posse
voti

voti gratiam religioso facere, ut rerum quarundam proprietatem habeat, vel uxorem, secundum verum & simplicem verborum Innocentij intellectum. Et tamen, si quantum res à rebus distant diligentius perquirere, & eas inter se proprijs differentijs & convenientijs, recto iudicio componere velimus: erit certè cur fateamur, longè minorem absoluendi populum à iurisiurandi religione, qua fidem suam Principi libens volens licitè obstrinxit, quam religiosorum vota relaxandi, facultatem Pontifici esse tributam: ut quamvis in hoc fortassis, opinione quorundam, aliquid de plenitudine potestatis efficere posse videatur: in illo tamen planè nihil eum posse putandum sit. Tum quia totus ordo monachalis, alijq; in Ecclesia (ut quidam volunt) ab humanis constitutionibus, & iure positivo profecti sunt, in quos idcirco plena & omnimoda Pontifici potestas est, uti superius paulò diximus. At submissio & obedientia Regibus ac Principibus, atq; omnibus omnino præpositis & superioribus debita, est iuris naturalis & diuini, utroq; testamento confirmata. Nam licet de iure humano sit, ut hac aut illa reipublicæ forma utamur, vel hunc aut illum Principem habe-

amus : tamen vt eum quem semel accepi-
mus reuerreamur, eiq; in omnibus, quæ Dei
mandatis non repugnant, submissè pare-
mus, non humanæ solum, sed naturalis & di-
uinæ ordinationis est : idq; neminem arbi-
tror negaturum. *qui potestati resistit, Dei or-
dinationi resistit.* inde fit, vt quod initio arbi-
trij & voluntatis erat, id, post datam de sub-
iectione fidem, statim in obsequij necessita-
tem conuertatur.

*Appellat
vicarium
caput, vt
specit Christi.
fi.*

Tum etiam, quia ex voto religionis soli
Deo & Ecclesiæ, cuius vicarium caput Papa
est, obligatio acquiritur : ac proinde si Papa,
cui libera negotiorum omnium Ecclesiæ
procuratio dispensatioq; permessa est, obli-
gationem Ecclesiæ quæsitam, velut genere
quodam nouationis in aliam obligationem
transfuderit, simulq; Domino Deo, qui prin-
cipalis in eo negotio creditor est, satisfac-
tum esse, maioris boni promissione vel fa-
cto, interpretetur : haud absurdè fortassis di-
ci poterit, à prioris voti & promissi nexu libe-
ratione contingere : nisi id ob stare quis pu-
tet, quod voti liciti transgressio, simpliciter
& ex sua natura malum sit; malum autem
nullius boni, quantumuis magni, obtinendi
causa facere permissum sit. sed eius obie-

⌚ Rom. 3.

ctionis

tionis dissolutio perfacilis est.

At longè secus res se habet de iureiurando, quod homines alterius obligationis confirmandæ causa, sponsonibus & pactis suis adhibere solent: tale siquidem iusiurandum accessio quædam est illius obligationis, cui securitatis ergò adijcitur, sicut fideiussio, aut nexus pignoris: ac propterea licet iuramentum Deo reddi dicatur, tamen nō Deo principaliter, sed homini cui iuratum est, acquiritur hoc casu obligatio: *quia per iuramētum inrans non intendebat placere Deo, sed satisfacere proximo.*^b quo fit, vt is cui iuratum est, multo plus iuris ex illo iureiurādo nanciscatur, multoq; plus potestatis in eo vel retinendo, vel remittēdo habeat, quàm Ecclesiæ in voto cōcessum est. Ecclesia namq;, siue Papa (vt ij etiam fatētur, qui eius arbitrio omnia subiijciunt) non sine magna & iusta causa dispēsare in voto solenni religionis potest. At verò is cui alius fidem suā, ex causa dandi vel faciēdi, iureiurādo obstrinxit, potest & solus, & sine causa præter meram volūtatem, liberare in totum iurisiurandi religione promissorem; ei que id quicquid est accepto ferre: ita vt eius solius veniā impetratā, neq; amplius Pontificia absolutione ei opus sit, neq;

^b Panorm.
in cap. 1.
no. 4. de iur.
rejur.

si non præstitérít quod promissit, periurij reus coram Deo habeatur. Homo igitur est hoc casu, qui vel vinctum detinere, vel liberum dimittere, arbitrato suo potest. Quæ quoniam consensu omnium ita se habent: qui fieri potest, ut obligationem alicui iure optimo quæsitam, iure inquam naturali, diuino, & humano, per iusiurandum omni ex partelicitum, licito contractui appositum, summus Pontifex inuito creditori auferat? cum non sit in hac specie, sicut in superiore, interpretationi locus, per quam præsumatur satisfactum esse ei, cui principaliter fuit iuratum; contradicēte nimirum & contrarium ostendente creditore: quandoquidem præsumptio veritati cedit*.

* *L. si D. quod vel. ca. l. continetur. 137 § cum sic. D. de verb. oblig.*

Sed esto, auferre ex causa possit, & promissorem iusiurandi vinculo liberare (ne de ea re amplius cum Canonistis hic contendam) auferat igitur: quid ei deinde factum consequens in nostro hoc negotio videtur? liberum fore populum, dices, ab imperio & subiectione Principis, statim atq; iusiurandi nexu solutus est. itane verò? An non perspicis iusiurandum hoc, non esse nisi accessionem tantum confirmatricem illius obligationis, qua fides & obedientia Principi promissa

missa est? an ignoras accessiones tolli & liberari posse, sine interitu principalis obligationis? non enim ut principali non consistente tolluntur accessiones, ita & sublati accessionibus interit principale. Manet ergo adhuc obligatio cui iusiurandum accesserat: quæ quoniam iuris naturalis & diuini est, non minus tenet hominum mentes & conscientias apud Deum, quam si esset iuramento sustentata. *quia Dominus inter iuramentum & loquelam nostram, nullam vult esse distantiam:* ^d quantum ad fidem promissi seruandam: licet magis peccet iurisiurandi violator, propter contemptum numinis: & licet in foro etiam exteriori periurium, propter promissi solemnitatem, grauius vindicetur, quàm neglecta fides simplicis sponfionis.

Quod si & hanc quoq; obligationem Pontifex, *de Apostolica potestatis plenitudine*, rescindere, subditosq; à Regis iugo liberare voluerit: atq; ijs præcipere, ne qua in re Principi suo, *eiussue monitis, mandatis, & legibus, sub pæna anathematis audeant obedire*. Nonne huic præcepto Papæ obsistere videbitur expressum Dei mandatum de Regibus omni obsequio honorandis? An non liceat facere, in eiusmodi negotio & causa omnium maxi-

ma, quod Pontificij interpretes in leuioris momenti controuersijs solent? Nempe, de hac plenitudine potestatis solerter inquirere, conc vsq; se extendat, vt quod Deus diserte iubet, id per illam diserte prohibeatur? aut quod Deus expresse fieri vetat, id per illam licite iubeatur? Deus per Salomonem iubet me timere Regem: & per Apostolos, Regem honorificare, eiq; subiectum esse, & obedire. Hoc certe & naturalis & diuini iuris praeceptum est: vt inferior scilicet superiori pareat, quamdiu id non vetet ille, qui est utroq; superior in eodem potestatis genere: is autem in causa Principis & populi, siue inter populum & principem, quando de imperio & subiectione temporali agitur, est solus Deus, quo solo Rex in temporalibus minor est: vt in spiritualibus Pontifex.

Cum itaq; nemo non ingenuè fateatur, plenitudinem Apostolicæ potestatis non tantam esse, vt in ijs, quæ expresse Dei verbo prohibita sunt aut praecepta, Pontifex dispensare vilo modo possit (quo axiomaticè Bellarminus præcipuè nititur, dum vult ostendere *Papam non posse subicere seipsum sententia coactiua Conciliorum*: *⁊ Papa potestas super omnes, est de iure diuino, inquit, at non*

non potest Papa dispensare in iure diuino) nihil mirari oportet, si mandata diuina de Rege timendo & honorando, multorum subditorum animis ita infideant, vt nullum contrarijs præceptis locum præbeant, sed omnino in id incumbant, ne aduersantibus Pontificum edictis, absolutorijs simul & prohibitorijs, in ea re mos geratur. Sæpe mihi à Magnatibus, & viris minimè malis dictum est, præceptum illud diuinum de Regibus honorandis, tanti apud se esse, & tam altas in animum radices egisse, vt nullis bullis & indulgentijs contrarijs, leuari se posse conscientiaæ falsæ & scrupulo, atq; in interiore homine securos esse, sibi persuadeant: quo minus tam clarum & manifestum iuris naturalis, & diuini mandatum exequantur, & promissum ac debitum suo Principi obsequium præstent. Atq; hæc quidem causa est, cur pauci de Nobilitate ab Henrico III. Imp. nulli à Philippo Pulchro, nulli item à Ludouico XII. Gall. Regibus, propter Bullas & censure Pontificias, depositionis sententiâ continentes, defecerunt. Nam, ne quâ erremus, tenendum est, Apostolicæ potestatis plenitudinem, eam tantum potestatem complecti, quam Dominus Iesus Dei filius, cum in hoc mundo

mundo versaretur, vt homo inter homines habere voluit; & eatenus Papam referre nobis Christum, & eius esse Vicarium (vt supra ex eruditissimi Bellarmini doctrina ostendimus) non autem potestatem illam, quam vt Dei filius, Deus ipse Patri æqualis ab æterno habuit, & diuinitatis suæ omnipotentia: reseruauit: de qua ait, data est mihi omnis potestas in cælo & in terra ^{f.}

Matth. 28.

Quamquam video quosdam vsque adeo ineptire, aut potius insanire, vt hanc omnipotentiam Pontifici etiam tributam asserant; eiq; probando insigne vanitatis suæ argumentum hoc modo contexant. *Christum commisit summo Pontifici vices suas, vt habetur Matth. 16. cap. & 24. q. 1. can. quodecunq; Sed Christo data erat omnis potestas in cælo & in terra. Matth. 28. Ergo summus Pontifex, qui est eius vicarius, habet hanc potestatem. extra de translat. cap. quanto.* Ita Petrus Bertrandus in suis additionibus ad gloss. extrauag. Vnam sanctam. de maior. & obed. qui & hoc præterea ausus est addere, quod parum à blasphemia abest. *Nam non videretur Dominus discretus fuisse (vt cum reuerentia eius loquar) nisi unicum post se talem reliquisset, qui hac omnia posset.* Eratne huic homini cerebrum?

Non

Non mirum si Io. Gerson dixerit *pufillos*, hoc est, Christianos simplices & ignaros, ab eiusmodi glossatoribus & postillatoribus imperitis deceptos, *astimare Papam unum Deum qui habet potestatem omnem in caelo & in terra*. certe tales adulatores iudicium & mores multorum Pontificum corruerunt. Non mirum etiam, si Pius V. Pontifex, Martino Aspilenetæ dixerit, *iurisconsultos* (Canonistas opinor intellexit) *solitos esse plus satis potestatis tribuere Papæ*. De quibus Ioan. De Turre cremata, ^h *mirum est, inquit, quod summi Pontifices loquantur moderatè de potestate eis data: & quidam doctoreculi, sine aliquo* ^{q. 2.} *vero fundamento, volunt adulando eos quasi æquiparare Deo. quò pertinet, quod scribit* ^{In Can. coniunctio- nel. 35. q. 2.} Cardinalis de Cusa, vir in omni Philosophia diuina & humana, atq; etiam in historijs apprime versatus, quosdam nempe scriptores volentes Romanam sedem omni laude dignam, plus quam Ecclesia sancta expedit, & decet, exaltare, fundare se in scriptis apocryphis. atq; ita Papas populosq; decipere.

C A P. XXVIII.

ERror autem istorum hominum, quo potestatem omnem, & diuinam & humanam

nam, Papæ tribuunt, partim ex scriptis apocryphis, ut dictum est; partim ex rescriptis quibusdā Pontificijs, obscurius paulò quàm oportuit conceptis, & malè ad literam, ut aiunt, intellectis, creatus est. Nam, ut verè dicam, nihil nudis & meris Canonistis imperitius: quod non de humaniorum literarum cognitione, & sermonis proprietate intelligi tantum volo: ferenda quippe in illis eiusmodi ignorantia est, tanquam commune seculi illius quo scripserunt malum: sed de artis etiam quam profitentur scientia, quam infinitis distinctionum & opinionum varietatibus obscurarunt. Maxima enim ipsorum pars in Canonibus & Constitutionibus Pontificijs hærebant, nullum aut perexiguum extrinsecus adiumentum ex Theologia, & alijs scientijs, ut oportuit, quærentes. Rescripta illa de quibus loquor, & quæ hominibus istis errorem crearunt, extant sub titulo, *de translatione Episcopi*.^a in quibus Innocentius III. comparat Matrimonium spirituale, quod contrahitur inter Episcopum & Ecclesiam, cum Matrimonio carnali, quod est inter virum & mulierē: primum in eo, quod quemadmodum carnale matrimonium sumit initium à sponsalibus, & fit ratum per nuptias,

^a Cap. 2. 3.
 & 4.

& consummatum per corporum commistionem : sic & spirituale fœdus coniugij, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, in electione initiatum, ratum in confirmatione, & in consecratione intelligitur consummatum. Deinde in eo, quod sententia Domini & Saluatoris in Euangelio : *Quos Deus coniunxit, homo non separet* ; de utroq; Matrimonio, tam carnali quam spirituali intelligenda sit. Cum ergo fortius sit spirituale vinculum quàm carnale, inquit, dubitari non debet, quin Omnipotens Deus spirituale coniugium, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, suo tantum iudicio reseruauerit dissoluendum, qui dissolutionem etiam carnalis coniugij, quod est inter virum & feminam, suo tantum iudicio reseruauit, precipiens, ut quos Deus coniunxit, homo non separet : & rursus, Sicut legitimi Matrimonij vinculum, quod est inter virum & uxorem, homo dissoluere nequit, Domino dicente in Euangelio ; ^b *Quos Deus coniunxit, homo non* ^b *Man. 19.* *separet* : sic & spirituale fœdus coniugij, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, sine illius auctoritate solui non potest, qui successor est Petri, & vicarius Iesu Christi.

Ac ne quis obijceret, Si Deus vtriusq; coniugij, tam carnalis quàm spiritualis, dissolutionem

onem suo tantum iudicio reseruauit, & vinculum spirituale fortius sit quam carnale: qui fieri potest, ut summus Pontifex, quem constat hominem esse, vinculum illud spirituale possit dissoluere? respondet ibi Innocentius, id ea ratione fieri, quod non humana sed diuina potestate separentur, qui auctoritate Romani Pontificis, *per translationem, depositionem, aut cessionem, ab Ecclesia remouentur. Non enim homo, inquit, sed Deus separat, quos Romanus Pontifex (qui non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris) Ecclesiarum necessitate vel utilitate pensata, non humana sed diuina potius auctoritate dissoluit.*

Hæc illa sunt, quibus homines isti in precipitem errorem deferuntur; ut quicquid a Papa fiat, a Deo factum esse putent: quod verba nimirum Innocentij hunc sensum pre se ferant. Nullus est, fateor, in iure Pontificio locus, verbis quidem planior & apertior, intellectu autem difficilior: adeo ut in eo explicando, interpretum omnium ingenia concidant. Nam quid magis intelligenter, planè, & perspicuè dici potest, quam *Non hominem sed Deum separare, quos Romanus Pontifex separat seu dissoluit?* aut quid

cui

cui magis consequens, quàm hoc illi, *Romanum ergo Pontificem posse dissolvere matrimonium inter coniuges carnali copula consummatum?* qua conclusione tamen nihil falsius, ac proinde illud ex quo sequitur, falsum esse fatendum est: quandoquidem sequi falsum ex vero nunquam potest. Quod cum animaduertisset Hostiensis, cum inquam rationem illam tam alienam perpendisset: *Sed* ^{In summa de elect. no. 25.} illa ratio, inquit, non est sufficiens, salua auctoritate & reuerentia reddentis, nisi aliter intelligatur: quia secundum illam sequeretur, quod etiam matrimonium carnale dividere posset auctoritate sua. At Hostiensis tamen non aperit nobis quomodo aliter intelligi debeat: nec potest se inde extricare, ut salua veritate sententiam sustineat. Nam quod arbitratur eam intelligi posse de matrimonio carnali, quod, ut ille ait, ante carnis copulam communi dissensu, auctoritate Papa interueniente, dissolui possit: arg. cap. 2. & cap. ex publico. de conuers. coniugat. Illa certè interpretatio omni prorsus auctoritate & ratione deficitur. Nam quod attinet ad rescripta ab eo allegata, & si qua sunt similia, de illa matrimonij dissolutione loquuntur, quæ fit per electionem religionis, & Monasterij ingressum

^d Cap. ex
parte. 14. §.
non tamen.
d. cap. 2.
de conuers.
coniugat.

* D. Thom. 3.
q. 29. art. 2.
in conclus.
† L. nuptias
D. de reg.
iur.
§ Can. suffi-
ciat. can. cum
initiat. 27.
q. 2. cap. cum
locum. de
pans. &
marr.

sum alterius coniugis, antequam corpora nuptialis thori amplexibus commista sint, quo casu nihil authoritatis Papæ interuentu, aut dispensatione Pontificia opus est; quin mero iure, & communi legis auxilio muniti sunt, qui eo modo quærunt sibi separationem, & matrimonium dirimunt. ^d At matrimonium ratum et nondum consummatum dirimi posse ex alia causa, communi partium dissensu, per Papæ authoritatem, cōstanter cum doctissimis Theologis negandum est. Corporū enim coniunctio & commixtio, nihil quicquā substantiæ & *uolæ*, siue essentiæ matrimonij, aut addit, aut adimit: quippe forma matrimonij consistit, in indiuiduæ animorum coniunctionis & consensus declaratione, qua se inuicem, alter alteri, mutuò tradunt. Liberorum verò procreatio, & eius causa concubitus, non ad constitutionem matrimonij refertur, sed ad finem ^e. Hinc ab ethnicis dictum est, *nuptias non concubitus, sed consensus facit* ^f. idq; facris canonibus & constitutionibus confirmatur. ^g alioqui certè primum illud matrimonium, quod Deus in Paradiso instituit, matrimonium non fuit, donec coniuges inde deiecti, liberis operam dare cœperunt; quo

quo quid absurdius? Adhæc nulla Ecclesiæ constitutio aut traditio, nulla Patrum auctoritas, nulla Pontificis Epistola Decretalis, nulla deniq; ratio certa & solida reperitur, quæ matrimonium ratum, licet non consummatum, ab illa Saluatoris sententia excipiat, *quos Deus coniunxit, homo non separet*. ac ne excipere quidem possit, nisi prius constet, eos qui Sacramento matrimonij, in facie Ecclesiæ contracti, copulantur, non esse à Deo coniunctos.

Sed est, in hac re, sicut in cæteris, tanta interpretum quorundam iuris Pontificij, seu insectia, seu blanditia, ut non solum matrimonium ratum & nondum consummatum, contra communem Theologorum sententiam, sed etiam matrimonium ratum & carnali copula consummatum, à Pontifice, perinde atq; à Deo, dissolui posse, non vereantur asserere: ^b quod si verum esset, quàm infirmum matrimonij vinculum futurum sit inter eos, qui gratia & auctoritate apud Pontificem pollent, aut alioqui occæcatum cupiditate pecuniarum largitionibus possunt corrumpere, alijs iudicandum relinquo. Non est autem quod superioribus Innocentij rescriptis sententiam suam firmari posse

P

existi-

Vide Ca.

matrimonij

de matrim.

tit. 1. c. 4.

et de potest.

et de repræsentat.

dit.

¹ Cap. ex
part. 14. §.
nos autem.
et §. nos 14.
men. de con-
vers. coniugat.

existiment: cū Pontifex ille alibi expresse dicat, ¹ matrimonium inter legitimas personas, verbis de præsenti, *contractum, in nullo casu posse dissolui, nisi antequam matrimonium sit per carnalem copulam consummatum*, alter coniugum ad religionem transeat. neq; enim credibile est, tam doctum piumq; Pontificem, aut sui tam subito oblitum fuisse, aut scientem prudentem, tam pugnantes & dissentientes sententias euulgasse. alius ergo rescriptorum Innocentij sensus querendus est.

C A P. XXIX.

Quod si quis meam de illis sententiam & interpretationem queritet: haud verebor, ut in re obscurissima, dicere, subisto: existimare me tamen pugnam in ijs esse *p̄n̄sō x̄i diabolac*, mentem scilicet optimi Pontificis, & sensum verborum, inter se discrepare: quod in aliorum legislatorum scriptis sæpe contingit, cū aut verbis exprimendæ cogitationi minus aptis utuntur, aut ad perspicuitatem & integritatem constitutionis, particulam aliquam necessariam, aut exceptionem omittunt. Nam alioqui non esset verisimile, cum qui negat Papam posse li-
centiam

centiam monacho indulgere, vt proprietatem rerum habeat vel vxorem, velle affirmare Papam posse coniugij sacramentum, matrimonium inquam ratum & consummatum dissoluere. Quid ergo rei est? Dicam quod sentio. Animaduerti equidem Innocentium ita doctrinam suam in illis rescriptis subtiliter temperasse, vt quamuis vtrumque coniugium inter se componat & compareret in hoc, quòd Dei solius iudicio dissoluantur: tamen vbi de potestate summi Pontificis, & Vicarij *Iesu Christi* loquitur, non amplius ea coniungit, nec matrimonij carnalis mentionem facit, sed tantum spiritualis, quod non censetur ab homine separari, sed à Deo ipso, tunc cum illud Rom. Pontifex *Ecclesiarum necessitate vel utilitate pensata, non humana sed diuina potius auctoritate, per translationem, depositionem, aut cessionem, dissoluit*; quo silentio, & prætermissione carnalis matrimonij, satis innuit illud à matrimonio spirituali, in ratione separationis differre, & tacite excipi: vt Pontificalis auctoritas ad eius dissolutionem non extendatur. quasi expressius hoc modo dixisset, Deus suo iudicio tam carnalis quam spiritualis matrimonij dissolutionem reseruauit. Spirituale

tamen Romanus Pontifex, qui Christi Vicarius & Petri successor est, *Ecclesiarum necessitate vel utilitate, &c.* solvere potest: quod cum facit, *non homo sed Deus separat*, cuius vicem Papa in terris gerit. Cur autem Pontifex spirituale coniugium solvere, & non item carnale possit, evidens atq; in promptu ratio est. quod spirituale nimirum per se, & omni ex parte, ad Ecclesiæ ordinationem, regimen, & œconomiam pertineat, quam Christus totam Petro & eius successoribus commendavit. itaq; non potest non videri concessisse illis hanc spiritualis coniugij dissolventi potestatem, cum sine ea, munus sibi commissum exequi & expedire non possent. ^a ac proinde quicquid ipsi Pontifices, tanquam Hierarchæ, de singulis Ecclesiæ rebus ac personis disponunt, decernuntque; id Deum, qui hanc illis dispensationem & procurationem nominatim commisit, disponere ac decernere credendum est.

^a L. 2. D. de iurisd.

L. Sistor. D. de servit.

L. 3. § qui habet D. de servit. pred.

ruftic cap. 5. de offic. iud. d. 4.

^b Aug. li. 14. de civ. Dei.

ca. 18 Thom.

2. 2. q. 154. art. 2.

^c L. 1. §. in iurac. D.

de iur.

^d iur.

At matrimonium carnale, non ad ordinationem Ecclesiæ, sed tantum ad procreationem sobolis institutum est ^b: ob eamque causam dicitur esse iuris naturalis ^c, & gentium nationumque omnium commune: nec alia ratione ad Ecclesiæ notionem pertinere

quàm

quàm quòd in noua lege sacramentum sit, Dei & animę, Christi; & Ecclesię coniunctionis mysterium continens. & ideo nihil necesse fuit, eius soluendi facultatem, libertatemq; Petro & eius successoribus permittere. Sat habent prospicere & iudicare, an sit matrimonium, vt sciant an sit sacramentum. Quamuis igitur Pontifex in matrimonio contrahendo plurimum possit, omnium scilicet impedimentorum, quę ex iure positivo & ecclesiasticis constitutionibus oriuntur, gratiam facere; atq; efficere vt ritè & rectè contrahatur, quod aliàs non esset legitimum & ratum: tamen vbi vel iure communi permittente, vel Papà in prohibitis dispensante, semel contractum est, nullam vlla ex causa habet eius relaxandi separandique potestatem. Nec ad rem pertinet, quòd sæpe in foro & iudicijs ecclesiasticis, separationem fieri videamus earum personarum, quę diu sub iugalis vinculi spe & specie conuixerunt. Non enim Papa eo casu, neq; iudex autoritate Papę, matrimonium aliquod dissoluit: sed matrimonium quod de facto contractum erat, & matrimonium esse falsò credebatur, non fuisse matrimonium sententiã suã declarat: & personis non legitimè

coniunctis, quòd cubilia sociare sine scelere nequeant, à se abscedere, & solita consuetudine abstinere præcipit. Hoc autem non est soluere matrimonium, aut personas legitime coniunctas, quoad vinculum, separare. Ex quo patet tam Innocentium interpretem, qui quartus postea eius nominis Pontifex fuit, quàm Io. Andr. qui fons & tuba iuris Canonici vocatur, ineptissimè partem istam rescripti Innocentij III. esse interpretatos, *Quos Deus coniunxit, homo non separet.* sua auctoritate, inquit: non autem separat homo carnale matrimonium, cum episcopus, vel etiam archidiaconus, per constitutiones Papæ dissolvit, sed ipse Deus cuius auctoritate facta sunt. quasi vero per constitutiones Papæ dissolvi possit matrimonium? possunt certè constitutiones Papæ impedire, ne matrimonium inter certas personas iure contrahatur; & efficere ut sit nullum, quod contra illarum dispositionem contractum est. At iure contractum distrahere, & eius vinculum diminuire ac dissolvere, nulla neq; Ecclesiæ neq; Papæ constitutio potest. alioqui malè Apostolus, *mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius vivit. quòd si dormierit vir eius, liber* ^{1. Corin. 7. rata est.} male inquam, mortis tantum mentionem

tionem fecit, si alio modo, per constitutiones scilicet Pontificias, soluto matrimonio liberari possit. Quæ cum ita sint, tempus nunc est ab hoc diuerticulo, in quod nimia Doëtorum quorundam assentatio & ignorantia nos compulit, ad eam viam vnde sumus digressi repedare.

C A P. XXX.

Positum iam hoc est, & omnium de rebus diuinis rectè iudicantium consensione firmatum, Papam non posse alicui gratiam facere iuris naturalis & diuini, siue, vt vulgò nunc loquimur, contra ius naturale & diuinum dispensare: & concedere vt impune fiat, quod Deus & Natura vetarunt, aut prohibere ne fiat, quod Deus fieri expresse imperauit: idque non solùm Theologi, sed etiam melioris notæ Canonistæ asseueranter concludunt. Hoc igitur illud est axioma certissimum, circa quod totius huius disputationis cardo vertitur, & ex quo pendet vera solutio eius argumenti, quod ex Bellarmino transcripsimus, in principio capitis vigesimi quinti, suprâ. Admittimus quidem eius propositionem, *Pastori scilicet necessa-*

nam esse potestatem circa lupos, ut eos arceat
 omni ratione qua potest. Admittimus & as-
 sumptionem, Lupos nimirum qui Ecclesiam
 Dei vastant, esse hæreticos, ex quibus conclu-
 dit hoc modo. Ergo si Princeps aliquis ex one
 aut ariete fiat lupo, id est, ex Christiano fiat
 hæreticus, poterit pastor Ecclesie eum arcere
 per excommunicationem, & simul iubere popu-
 lo, ne eum sequantur, ac proinde privare eum
 domini in subditos. Vitiosa collectio; cuius
 loco in bona dialectica reponendum est.
 Ergo si Princeps aliquis ex one aut ariete fiat
 lupo, poterit pastor Ecclesie eum arcere omni
 ratione qua potest. Hoc enim ex propositis
 rectè efficitur, & ideo ijs concessis, negari
 non potest. Hoc totum igitur verum est, &
 totum concedimus: sed istis tamen minime
 coheret aut consequens est, id quod anne-
 dit. Pastorem scilicet posse iubere populo. &c.
 Nam posse, vel non posse, ubi de iure & æ-
 quitate disputatur, non de ipso facto, siue
 de potestate quæ facti est, sed de potestate
 quæ iure permixta est, quæque iuri & rationi
 congruit, intelligi debet: ut dicatur Ponti-
 fex hoc casu, id posse, quod iure atq; ho-
 neste potest. Atque ita res eò redit, ut co-
 gamur inquirere, an Pontifex, de Apostoli-

¶ 1. 6. m. 11.
 De lupo
 inquit.

ex potestatis plenitudine, ut loquuntur, possit imperare & præcipere subditis, ne Principis sui *monitis, mandatis, legibus, sub pena anathematis audeant obedire.* & si de facto id iusserit, an subditi teneantur præcepto eiusmodi Pontificio parere. Nullum certè, ut principio admonui, pro affirmatiua parte argumentum efficax, vel ipsemet excogitare, vel ab alio excogitatum & propositum comperire, hæcenus potui. Pars verò contraria validissimè sustentatur fundamento illo, quod iam iam retulimus. Papam videlicet non posse vlllo modo contra ius naturale & diuinum dispensare: ex quo argumentum, ut videtur firmissimum, hac ratiocinandi forma concluditur.

Summus Pontifex nihil præcipere vel dispensare potest contra ius naturale & diuinum.

Atqui subiectio & obedientia Principibus & superioribus debita, est de iure naturali & diuino.

Ergo summus Pontifex contra eam nihil præcipere vel dispensare potest. & per consequens non potest præcipere subditis, ne principi suo temporali obediant in eo, in quo Princeps est superior:
&

& si de facto præceperit, licebit subditis ei, tanquam extra territorium ius dicenti, impunè non parere.

Vtrumq; propositum est certo certius, ex quibus conclusio necessaria consecutione inducitur. Qui huius argumenti vim enervauerit, is magnam mecum gratiam inibit. ego mehercle, ut ingenij mei tenuitatem ingenuè fatear, non satis perspicio qua possit solida ratione elidi. Nam etsi dicat aliquis, obedientiam superiori debitam prohiberi & impediri posse, ab eo qui est illo superiore superior; & Papam quidem, qui Christianorum omnium pater est, omnibus Regibus & Principibus Christianis, hoc ipso quòd pater est, esse superiorem; ac proinde eum posse iure suo prohibere, & impedire, ne subditi promissam Principi reverentiam & obedientiam exhibeant: nihil quicquam hoc fucato argumento efficiet, quod superiori conclusioni contrariæ officiat. Quandoquidem hoc quod dicitur, obedientiam superiori debitam minui, impediri, vel tolli posse, mandato eius qui est illo superiore superior: id tunc solum verum est, cum is qui prohibet est superior in eadem potestatis, & ut ita loquar, superioritatis specie,

cie, siue in ijsdem rebus, in quibus debetur obedientia. Veluti exemplo gratia, Rex potest militiae suae Praefecto imperium abrogare, & praecipere ne exercitus ei amplius obtemperet: potest & Praefectus ex causa praecipere ne tribuno, & tribunus ne centurioni, & centurio ne decurioni miles pareat: quia omnes in eadem re, in regimine, inquam, & disciplina militari, sed alij alijs, secundum ordinem dignitatis superiores sunt. Idem de ordinibus caelestis militiae, & Ecclesiasticae Hierarchiae est. At verò obedientia subditorum erga Principem, de qua loquimur, consistit in rebus temporalibus, in quibus ipsimet Pontifices fatentur, neminem esse Principe superiorem^b. Quod si nemo ei in tēporalibus superior est, sequitur profectò, neminem esse, qui prohibere vel impedire possit subiectionem & obedientiam quae à suis subditis in tēporalibus illi debetur.

^b Cap. per
Incrabillē.
qui fil. sunt
legit.

Ostendi suprà, has potestates, spirituales & temporales, ita esse distinctas, ut neutra alteri, quatenus talis est, aut dominetur, aut pareat. Nec audiendos esse qui ad istas distinctionum & subtilitatum latebras, seu potius captionum laqueos, *directè & indirectè*, confugiunt. Nam certum est, eum
habere

habere superiorem in temporalibus, cui alius quovis modo imperare temporalia potest, siue qui ab alio in temporalibus iudicari directè vel indirectè potest: quippe iudicium redditur etiam in inuitū^e, & nemo nisi à superiore iudicatur. quia *par in parem non habet imperium*^d. Et verò quantum ad effectum, & exitum rei attinet, nihil prorsus interest, utrum quis *directè an indirectè* imperium & potestatem in alium obtineat. illis enim verbis, *directè & indirectè*, seu maius, *directè & obliquè*, differentia tantum in modo & via, seu ordine apiscendæ potestatis, non autem in eius exercendæ & exequendæ libertate, vi, & effectu, nobis proponitur. Sed per Deum immortalem, quid dici potest absurdius, aut secum magis pugnans, quàm Regem non habere aliquem superiorem in temporalibus^e, *sed liberum esse à vinculis delictorum, nec ullis ad pœnam vocari legibus*^f, quod tota semper antiquitas, totaq; Ecclesia tenuit: & Papam ex causa, siue aliquo modo, hoc est, indirectè, esse in temporalibus Rege superiorem, & eum pœnis temporalibus, regno scilicet atq; imperio, imò & morte posse multare? Nam postquam à Papa de solio deiectus est, atq; inter priuatos

* L. inter
stipulantem.
83. § 1. D. de
verb. obl.

^d L. 4. D. de
recept. qui
arbitr. l. 1. § 1.
à quo. §. tem-
pestuum. D.
ad Sc. Treb.

* D. cap. per
venerabili.

^f S. Ambros.
in Apolog.
David.

priuatos constitutus, quid superest, nisi ut exitum inuidiæ ferat, & aut celeri fuga salutem querat, miseramq; procul patria vitam degat: aut si eo sibi modo non prospexerit, mox publici iudicij reum carcer, vel carnifex excipiat. Inest autem in hac potestate, quam isti homines tribuunt Pontifici indirecte, summa, soluta, & impunita bonos & immerentes Reges opprimendi, atq; tyrannidem exercendi libertas. Nam in primis statuunt, *Pontificis esse iudicare, Regem esse deponendum vel non deponendum.* Deinde ab ipsius iudicio nullam esse prouocationem, *quod solus ipse omnes iudicet, & à nemine iudicetur.* Atq; ita in maleuoli Papæ voluntate situm esset, quoties Regem aliquem, quamlibet bonum, priuato odio consecratur, aliquam indirectæ potestatis causam prætexere, ut eum regno exuat, & priuatum ex Principe reddat. Quod equidem hic non dicerem, (neq; enim tam malè ominari de sanctæ sedis Rectoribus vellem) nisi id à Pontificibus quibusdam, re verâ factitatum esse, superioribus seculis, omnes intelligerent: Et necdum tempus vitam longæui hominis superarit, ex quo Iulius II. Ioanni Nauarræ Regi, nullius sceleris conscio

conscio aut conuicto, sed solum quòd Ludouico Francorū Regi fauisset regnum per Ferdinandum Aragonium hoc Pontificiæ authoritatis prætextu, impiè atq; iniuste eripuit. Quod si talia facere, non est esse superiorem in temporalibus; discere libenter ab istis Magistris cupio, quid sit esse superiorem. Vnum scio (si vera est hæc illorum sententia) Papā plus posse aduersus Reges indirectè, quàm si directè imperium in eos obtineret. qua de re supra ⁶ nonnihil diximus.

Cap. 12.

Responsio
populi ad
Pontificem
subentem
deficere à
pope.

Si igitur summus Pontifex, *de Apostolica potestatis plenitudine*, populum à Regis obsequio prohibere, decreto suo, siue Bulla præcipere conetur. An non statim populus vniuersus, aut singuli de populo possint, Pontifici respondere; Pater sancte, nequam es Regi nostro in temporalibus superior: eoq; non potes obsequium temporale, quod nos illi præstamus, impedire. Cur nos facere prohibes, quod Deus nos facere imperat? An quia tuum est, voluntatem Dei in lege diuina & Scripturis comprehensam interpretari? At non est tamen illa interpretatio adhibenda, quæ legem penitus euacuet, & mandatum omnino destruat ac dissoluat. Siquid dubij aut obscuri est in lege diuina,

diuina, ad sedem Petri, id est, ad sedem quam tu nunc tenes, interpretationis veritatem accepturi confugimus: quod autem per se clarum est & perspicuum, id nulla interpretationis luce indiget. Cum itaq; Dominus & Saluator noster iubeat nos *reddere Cæsari quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei, Deo;* & deinde per Apostolum, *Principibus & Potestatibus subditos esse, & dicto obedire:* Tuum est nobis declarare quæ sunt Cæsaris, id est, quæ à nobis Regi nostro debentur, & quæ sunt Dei; vt sua vtrique reddamus; & in ea rerum distinctione vocem tuam libenter audiemus. At cum dicis, nolite quicquam Cæsari, siue Principi vestro reddere, contradicis Christo, ac proinde vocem tuam non audimus. Fatemur quidem & profitemur, Sanctitatis tuæ expositioni atq; interpretationi in legis diuinæ obseruatione locum esse: sed eam non admitti asserimus, quæ facit vt ius naturale & diuinum sit ludibrio, & penitus contemnatur. Veluti, ne à re qua de agitur aberremus: Iubemur Principibus & potestatibus obedire: tuas in huius mandati obseruatione explicationes, & restrictiones, quæ modò mandatum ipsum non extinguunt, tanquam filij obedientes

tes libenter amplectimur. Veluti cum nul-
lam inde obligationem parendi Regibus o-
riri dicas, nisi in ijs quæ ad temporalem ipso-
rum iurisdictionem pertinent. spiritualia
omnia Vicario Christi, atq; Ecclesiæ reser-
uanda esse. Item cum admones, non esse
Regi obediendum in eo, quod contra ius di-
uinum vel naturale imperat, aut quod alio-
qui bonis moribus aduersatur. At, quando
simpliciter & absolute præcipis, *ne Principi
nostro legitimo, eiusque monitis, mandatis, &
legibus, ulla modo obediamus*: præcepto non
parere non possumus, quia hoc non est man-
datum Dei interpretari, quod Sanctitati
tux conceditur: sed penitus antiquare &
abrogare, quod nullo modo potes. Christus
cum claves regni cælestis Petro tradidit, non
dedit ei potestatem faciendi de peccato non
peccatum^b. Nos igitur communem Cano-
nistarum doctrinam in hac parte sequemur,
qui tradunt, *mandato Papæ non esse parendū,
si vel iniustum sit, vel ex eo multa mala, seu
scandalum verisimiliter est futurum, aut tur-
batio status Ecclesiæ, & reipublicæ Christiani-
oritura*: & ideo si Papa mandaret religiosi-
liquid, quod esset contra substantiam ordinis,
id est, quod repugnaret regula ab ijs professi

^b Felin. in
cap. si quan-
do, nu. 4. de
rescript.
^c Innoc. in c.
inquisitio.
44. de sent.
excom. Pa-
norm. in cap.
cum tene-
mur. c. de
præben.

(vt interpretatur Felinus in cap. accepimus. de fid. instrum. & cap. si quando. de rescript.) non tenentur ei obedire, vt idem Innocentius ^k alibi docet : quem refert & sequitur ^k Incap. ne Dei. 43. de Simon. Martinus de Carazijs in tractatu de Principibus, quaestione 408. & Felinus in d. cap. si quando. & d. cap. accepimus. Quanto igitur minus debent Regum subditi, Pontificem eos ab obedientia, iure diuino & naturali, Regi suo debita, & arctissimo iurifurandi foedere sancita, retrahere conantem audire? Si ob eam causam nos iubet Regis nostri iugum abijcere, quod per obedientiam illi exhibitam spirituale bonum impediatur: respondemus, id quicquid est mali, ex quodam accidente euenire, siue per accidens fieri. malum enim ex bono, aut bonum ex malo, per se oriri non potest. Accidens autem illud dolenter fecimus, sed impedire non possumus. Nos officium Regi debitum, Dei iussu persoluimus. & secundum patientiam boni operis, gloriam, honorem, & incorruptionem querimus. ¹ Ille si debito sibi ob-

¹ Rom. 2.

sequio, & tanto Dei beneficio abutatur, Deum supra se iudicem & vindicem acerrimum sentiet. Nobis non licet officium deserre, & Dei mandatum praeterire, vt bonum

Q

inde

Rem. 3.

• L. de pre-
sio. D. de
publ. in rem.
ad.

inde quantumvis magnum consequatur: ne
eam, quam Apostolus nunciat ^m, damnati-
onem nobis ipsis acquiramus. Qui iubet nos
Regibus obedire, & reddere Cæsari quæ sunt
Cæsaris, nullam bonos inter & malos Prin-
cipes distinctionem facit. ac proinde nec nos
distinguere debemus. ". Si, ut docet B. Au-
gustinus, *is qui cōtinentiam Deo vouerit, nul-
lo modo debet ista compensatione peccare, uti-
deo credat uxorem sibi esse ducendam, qui
promisit quæ nuptias eius appetit, futuram se
esse Christianam. atq; ita acquirat Christo ani-
mam in morte infidelitatis posita fœmina, quæ
parata est, si huic nupserit, fieri Christiana. Qua
nos apud Deum excusatione utemur, si ut
speratum aliquod bonum eueniat, iuristu-
randi religionem & fidem violemus Deo
Regique nostro datam? Nihil enim anima
pretiosius, pro qua Dominus & Saluator
mori dignatus est. Si ergo ut eam Christo
lueremur, peccare non liceat, eccuius rei
causa peccandum?*

Quod autem præterea dicis, te nos ab
huius officij vinculo absolueri, atq; absolu-
tos declarare: id non omnem conscientijs
nostris scrupulum adimit, sed animi pende-
re, ac dubitare magis de tua potestate facit.
quod

quòd sciamus præceptum, cuius tu nobis gratiam te facturum promittis, Dei & naturæ lege esse sancitum: Sanctitatem verò tuam non posse, ne quidem de plenitudine potestatis, legis naturalis & diuini gratiam cuiquam facere. Tibi igitur in spiritualibus, Regi in temporalibus obsequemur. Vtrumq; Deus iubet, vtrumq; præstabimus. Minas denique, quas mandato inferis, miramur quidem, & ex parte metuiamus: sed non ita sumus meticulosi tamen, vt plus eas quàm oportet timeamus; aut ita ijs terreamur, vt metu iniuste excommunicationis, iustum ac iure debitum obsequium Regi nostro denege-
mus. Licet enim vulgò iactetur, omnem excommunicationem esse timendam °: Scire
tamen oportet, iniustam excommunicationem non ledere eum in quem fertur, sed e-
um potius à quo fertur. P Si ideo nos anathe-
matis mucrone ferias, quia nolumus manda-
tum Dei, te iubente, prætergredi, & *malum*
facere: maledictio tua vertetur in benedi-
ctionem, vt quamuis ligati exterius videamur, interius soluti atq; innocentes maneamus.

Hæc illa sunt, & his similia, quæ tam Cleri, quàm Nobilitatis, atq; adeo totius populi

° Can. sen-
tentia, can.
qui inflat. 11

73.

P Can. quo-
modo, can.
illud. 11 q 3.
can. c. r. 11

2493.

Gallicani fidem erga suos Reges ita firman-
runt, vt Pontificibus quibusdam, enixe co-
nantibus eos à Regum suorum obsequio &
obedientia auocare, viriliter restiterint; &
Bullas Pontificias, depositionis, & priuationis
regni sententiam continentes, pro nihilo
duxerint, sed nec se ullis propterea censuris
ecclesiasticis teneri, nullisq; anathematis vel
excommunicationis vinculis iuste inuolui
posse haud vanè crediderunt. Equidem re
vera non video, quid in superiore populi re-
sponsione & defensione reprehendi possit:
nisi id illis vitio vertatur, satisq; ad contuma-
ciam sit, quod non quamlibet Papæ iussio-
nem, tanquam Dei Omnipotentis voce e-
missam, omni cunctatione & æquitatis per-
uestigatione remota, protinus exequantur.
quod nemo vnquam sanus, opinor, iudica-
bit. Cætera enim firmissimis demonstratio-
nibus, & solidissimis diuini & humani iuris
rationibus, & argumentis nituntur. Dei sci-
licet mandatum esse, vt honos & obedien-
tia Regibus & Principibus exhibeatur: nullo
bonorum & malorum discrimine, in eare,
proposito. Omnem Papæ potestatem in spi-
ritualibus consistere. Temporalia Regibus
& Principibus secularibus esse relicta. Pa-
pam

pam non esse Regibus superiorem in temporalibus, ac proinde eum non posse illos temporalibus pœnis afficere: multoq; minus regnis atq; imperijs priuare. Postremò, non posse Papam contra ius naturale & diuinum, quo ista subditis erga suos Principes obedientia præcipitur, vlllo modo dispensare: atq; ob eam causam neq; absolvere subditos ab illa obligatione, neq; in non parentes sibi legitimum obsequium prohibenti, iusta excommunicatione animaduertere. Quæ omnia singillatim autoritatibus, testimonijs, & *ineluctabilibus*, vt videtur, argumentis superius conclusa sunt. Sed ea tamen Ecclesiæ æstimanda relinquam. Is enim ego sum, qui me, meaque omnia, sanctissimæ matris meæ arbitrio iudicioque submitto.

C A P. XXXI.

QUæ hætenus à nobis dicta sunt, de suprema Regum & Principum in rebus temporalibus dominatione, deque obsequio illis non denegando in omnibus quæ Dei mandatis & bonis moribus non repugnant: ea quidem, solemni & diuturna antiquorum Patrum, & totius Ecclesiæ obseruatione

Q 3

confir-

confirmantur. Nam quanquam maximam
opportunitatem & facultatē habebant de-
turbandi, & deiiciendi de solio malos Prin-
cipes Christianos, à quibus erant multis pri-
uatis publicisque iniurijs lacesiti, ijs tamen
de Principatu controuersiam nullo modo
mouerunt: nullam humani obsequij parti-
culam denegarunt. erroribus tantum ipso-
rum liberè, sapienter, & animosè restiterunt,
atq; ita multitudinem in officio erga Deum
& Regem continentes, vtrumq; præceptum
de Deo & Rege timendo honorandóque ad-
implerunt. Et verò hoc præcipuum remedi-
um est conseruandi à lapsu, & reuocandi ab
erratione animos: atq; etiam via & ratio
expeditissima Reges & Principes, insana hæ-
resi efferatos, ab immanitate ad humanita-
tem, ab errore ad veritatem, ab hæresi ad fi-
dem, reducendi; eamque rationem Patres
antiqui in eiusmodi casibus semper inibant;
quæ si posterioribus seculis Pontifices alij
fuissent secuti, ac non superbam illam & o-
diosam, in Reges & Imperatores, tempora-
lem dominationem sibi arrogassent, melius
quàm nunc cū república Christiana agere-
tur, & forsitan hæreses istæ, quibus nunc pre-
mimur, fuissent in ipsis cunabulis suffocata.

Nam

Nam & euentus rerum, in hunc diem, satis docent, parum aut nihil proficere Pontifices, dum hac sublimi, lubrica, & præcipite viâ incedunt: sed sæpius turbas, schismata, atque bella eo modo in Christianis gentibus excitare, quàm fidem Christi propagare, vel Ecclesiæ vtilitatem & libertatem augere. Quàm fuerit inutilis & perniciosus Christianæ reipub. Gregorij VII. (qui primus Pontificum hoc iter tentauit) in Henricum IV. conatus, satis iam superius demonstraui. Quis autem ignorat quàm parum profuit, imo quàm multum obfuerit Ecclesiæ, Bonifacij VIII. impetus & censura in Philippum Pulchrum: similiter & Iulij II. in Ludouicum XII. Franciæ Reges: Clementis VII. & Pauli III. in Henricum VIII. & Pij V. in Elizabetham Angliæ Reges? Nonne hi omnes Principes Papale illud imperium, ultra spiritualis iurisdictionis fines protensum, tanquam meram arrogantiam, & usurpatâ dominationem, non solum non agnouerunt, sed spreuerunt atq; riserunt? De postremis duobus Pontificibus ausim liquidò affirmare, (est enim orbi notissimum) in causa eos fuisse perdendæ religionis in Anglia, quòd istam tam inuidiosam, & latè patentem potestatem,

testatem, in regni illius Principem & populum, sibi assumere & exercere conati sint. quanto igitur rectius & sapientius Clemens VIII. qui spirituali & paterna charitate, & virtute nomini suo idonea, nutantem regni Francisci in religione statum erigere ac stabilire maluit, quam fastuosa & minace temporalis imperij authoritate contendere? quod sciret eam raro, ac vix vnquam fœlices exitus habuisse.

Regibus quidem, & Principibus omnibus, qui soli Deo & gladio se regna & principatus debere, haud vanè gloriantur, innatâ quadam animi elatione peculiare est, velle potius gloriose occumbere; quam alieno imperio sceptrâ submittere, & iudicem ac superiorem aliquem in temporalibus agnoscere. Ob eamq; causam ne expedire quidem Ecclesiæ, & Reipub. Christianæ videtur, Papam eâ in Principes seculares potestate præditum esse, propter varias quæ inde oriuntur cædes, calamitates, & religionis, rerumq; omnium miserrimas mutationes. quo magis mirari licet quorundam hominû, qui sibi sapere videntur, imbecille iudicium, qui, vt tam odiosæ potestatis inuidiam à Pôntifice remoucant; leniantq; indignationem Regum,

Regum, quibus illa tantopere displicet; non verentur prædicare & sparsis in vulgus libellis affirmare *, temporalem istam Pontificis in Reges potestatem, ipsismet etiam Regibus apprimè vtilem esse: quòd, vt illi dicunt, homines interdum magis retineantur in officio, metu amissionis temporalium, quam spiritualium rerum. Egregia ratio scilicet, & ijs digna qui Principes & priuatos nullo discrimine habent, omnesq; vno pede metiuntur. faciunt nam homines illi intelligendo, vt nihil intelligant. quasi verò metus ille qui in priuatos cadit, Principum quoq; animos occupare soleat, qui se aduersus omnem humanam potentiam, & vim, atq; impetus externos, satis tutos & munitos esse, sola imperij potestate arbitrantur. Ad eos tantum ratio illa referri debet, quos temporalis potestatis terror, & ordinariæ iurisdictionis seueritas, metu poenarum à delinquendo reuocant: hi enim (quia certum est eos, si quid deliquerint, pecuniaria vel corporali poena coërcitum iri) maleficijs plerumq; abstinent, non propter cōscientiam, sed propter iram, & metum amissionis temporalium. At Reges non in eadē causa sunt, sed supra omnes leges humanas, omnēq; ius positiuū, soli

Deo

* In libello
qui Gallicè
inscribitur,
La verité
defendue co-
tre le plas-
doyè d' Au-
thoris Ar-
naud.

Deo administrationem reddituri, & quanto tardius, tanto seuerius puniendi. Aduersus priuatos executio parata est, quam nequeant nisi ex indulgentia Principis euitare. Aduersus Principes quæ potest fieri executio, cum nullis humanarum legum sanctionibus teneantur, *nullisq; ad pœnam vocentur legibus, tuti imperij potestate?* Nam quod in iure expressum est: *Principem legibus esse salutum*; id Latini pariter & Græci interpretes, cum de omnibus legibus, tum maxime de pœnarijs intelligunt, vt ijs Princeps etiam si delinquat, non coërceatur. siue vt Græci dicunt, ἡ πρὸς ἀμαρτίας οὐ καὶ ἀξίη. Quæ res facit, vt Reges amplitudine potestatis & armorum fiducia erecti, temporalium amissionem nihil timeant; quandoquidem vix vllus eorum tam peruersus existit, quin partis suæ complurimos sectatores inueniat, quorum ope consilioq; , siue arte siue armis agendum sit, solium & sceptrum tueri se posse arbitretur. ob eamq; causam, tantum abest eos imperiosis Pontificum, de regnis auferendis, minationibus terreri, vt ijs potius in pietatem & religionem accendantur. Et verò satis constat, temporalem hanc potestatem, quam Papa super omnes mortales

ab aliquot retrò seculis sibi vendicat, Principibus vsque adeo esse exosam, vt ne ij quidē qui Petri sedem vel maximè venerantur, & summam successorum eius potestatem in spiritualibus agnoscunt, illius temporalis dominationis commemorationem haurire auribus, sine indignatione possint. quòd talis nimirum imperij Pontificalis nullum in sacris literis, vel traditionibus Apostolorum, vllius antiquorum Patrum scriptis, testimonium, ac ne vestigium quidem appareat, & rem tanti momenti, tantam dico regnandi libertatem, euinci sibi sine manifesto Dei verbo, & euidente probatione, neq; ipsi ferre possint, neq; vlla iuris ratio, aut æquitatis benignitas patiatur.

Quapropter cordatis hominibus plerumq; visum est, Pontifices tranquillitati Ecclesiæ, facilius consulturus, si more maiorum in spiritualis iurisdictionis finibus conquiescant, & pro sua Apostolica charitate precibus & lachrymis orando, obsecrando, obrestando, humiliter à malis Regibus contendant, rectā vt in viam redeant; quam si odiosa hac tēporalis potestatis interminatione (per quā nihil aut parum proficiunt) morum & fidei emendationem ab iisdem, velut per vim & metum

tum conentur extorquere. Quod si tam sint obstinati in malo Principes, vt nullis moueri lachrymis, nullis precibus flecti possint, Dei auxilium implorandum, Deiq; iudicio relinquendi. Sed ad cætera nunc pergamus.

C A P. XXXII.

Secundum argumentum quod Bellarminus ex quinta sua ratione, superius à nobis relata, deducit, his verbis ab eo proponitur. *Potest pastor arietes furiosos destruentes ouile, separare & recludere: Princeps autem est aries furiosus destruens ouile, quando est Catholicus fide, sed adeo malus vt multum obstat religioni & Ecclesie, vt si Episcopatus vendat, ecclesias diripiat, &c. Ergo poterit pastor Ecclesie eum recludere* (dicendum potius excludere, recludere enim, aperire est) *vel redigere in ordinem ouium.*

Argumentum hoc quidem admittimus, & præterea quicquid inde necessaria consequitione inferitur: inferri autem nihil aliud potest, nisi Pastori Ecclesiæ, quo nomine Papam hic intelligimus, ius fasq; esse expellere malum Principem de ouili Domini & eum excludere, ne cum reliquo grege Chri-

stiano

stiano in caula Dominica conquiescat : id est, cum extra communionem Ecclesiæ & Sanctorum, per excommunicationem eijcere, atq; omnibus regenerationis in Christo commodis spoliare, ac tradere satanæ, usq; ad legitimam errati & contumaciæ satisfactionem. At hæc tota pœna spiritualis est & ecclesiastica, & maxima quidem omnium quas habet Ecclesia^b : ultra quam ^{b Can. corri. piantiur. 24.} quod agat, vel contra priuatum, nihil est : ^{93.} nisi ut Principem politicum delinquente superiorem adeat, & ei pro vindicanda piæ matris iniuria, supplicet; qui quoniam nutritius Ecclesiæ est, in eius desertores & rebelles animaduvertere corporalibus & ciuilibus pœnis debet. At hoc auxilio temporali destituitur Ecclesia, quando ipsemet summus Princeps est, qui committit propter quod meritò excommunicari possit, quia ipse nullum habet superiorem, nullisq; ad pœnam legibus vocatur tutus imperij maiestate. licet igitur Pastor Ecclesiæ siue Papa, excludere eum ab ouili per excommunicationem possit, atq; ita bonis omnibus spiritualibus priuare, nihil tamen eorum quæ ciuili & humana potestate possidentur, tollere & adimere ei potest: quia non ecclesiasticis, sed

sed pollicitis legibus, quæ in manu Regum sunt, res tales subijciuntur. & sicut nemo Christianus potest siue Princeps, siue priuatus, Papæ iudicium in spiritualibus effugere: ita nec subditus aliquis quocunq; ordine & loco sit, Regis seu Principis sui iudicium in temporalibus declinare. Nam quod clericorum causæ alijs quam politicis iudicibus committantur, id singulari Principum beneficio & priuilegio indultum est, quandoquidem iure cõmuni non minus Clerici quam Laici imperio temporali secularium Principũ subfunt. idq; ea ratione constat, quam ipsemet Bellarminus tradit ^b. nempe, *Clerici praterquam quod clerici sunt, sunt etiã ciues, & partes quadam Reipublicæ politicae.* inde est, quod olim, sub optimis & pijs Principibus Christianis, causæ omnes Clericorum solite fuerint, tam ciuiles quàm criminales, modo non ecclesiasticæ, apud politicos & temporales magistratus agitari ^c. Suam igitur, quæ nunc fruuntur, in hac re libertatem, Clerici omnes Principibus secularibus accepto ferre debent, vt capite 15. suprà ostendimus. Vnde miror eundem Bellarminum asserere, Papam potuisse eximere simpliciter Clericos, propria authoritate, per legem canonicam,

^b Lib. 1. de
Clericis c. 28.

^c Vide S.
cap. 15.

canonicam, à subiectione tēporalium Principum. Id enim, pace tanti viri dicam, est falso falsius. quia lex Christi neminem priuat iure dominiōque suo : priuaret autem, si per eam ius & dominium temporale, quod Principes, antequam fierent Christiani, in clericos habebant, ipsis inuitis auferret. Deinde cū ipsemet Papa exemptionem suam non alio iure, quā Principum largitate & beneficio nactus sit (nam vt aduersarij fatentur, subiectus erat de iure & de facto Ethnicis Principibus, sicut alij ciues) absurdum est dicere eum potuisse liberare alios ab illa subiectione. alioqui id in eum conueniret, quod impij Iudēi blasphemātes Christo Saluatori exprobrarunt ^d: *alios saluos fecit, seipsum non potuit saluum facere.* ^d Math. 27.

Nec maior in hac re Patrum in Concilijs, quā Papæ, authoritas esse potuit. quapropter locus hic postulat, vt alium etiam errorem coarguamus, qui ex quorundā Conciliorum decretis, non satis perpense consideratis latissimè emanauit, & nunc nescio ad quos tandem non pertingit : Concilia nempe liberasse clericos à potestate & iurisdictione magistratuum ciuiliū; quo nihil quicquam magis à veritate alienum.

Nus-

Nusquam enim in aliquo Concilio reperitur, Patres id sibi authoritatis assumpsisse, ut iudices seculares imperio & iurisdictione in Clericos priuarent, aut villo modo prohiberent, ne de Clericorum causis apud se in iudicium deductis cognoscerent: nisi postquam singulari Principum beneficio, quod à Iustiniano incepit, id fori privilegium clericis concessum est. Nam cum ipsimet illi Antistites, qui Concilijs intererant & præerant, temporalibus potestatibus subditi essent (ut docet S. Augustin. in expositione capituli 13. epistolæ ad Roman.) fieri non potuit, ut aut seipsos aut alios, propria authoritate, ab illa subiectione liberarent. Sciendum itaq; est, priscos illos Ecclesiæ Patres, apud quos disciplina ecclesiastica, cuius nunc neglectus nimius est, syncerè & seuerè vixit, omnem navasse operam, ut clerici non solum doctrinâ, sed morum etiam probitate, & vitæ innocentia, populo præluerent. ob eamq; causam Clericos omnes monuisse, & Conciliorum decretis siue canonibus sanxisse, ne ipsorum aliquis, aduersus alium, querelas vllas ciuiles aut criminales ad secularem iudicem deferret: sed ut controuersias suas omnes, vel inter se amicorum

eorum arbitrio componerent, vel, si id nol-
lent aut nequirent, eas Episcopali saltem iu-
dicio terminarent. Atque hæc quidem eo-
dem, aut certè non absimili consilio statue-
runt, quo D. Paulus in epistola 1. ad Corinth.
prohibuit ne Christiani alij alios ad Ethni-
corum & infidelium iudicum tribunalia co-
gerent, ibique contenderent: de quo modò
agebamus ^e. eo inquam consilio fecerunt id ^{* Cap. 21.}
Patres isti, vt si quid humanitus Clericis
contingeret, quod laicis scandalo esse po-
tuit (veluti vitia quæ humanâ fragilitate
committuntur) id rectius & occultius apud
proprijs Episcopos emendaretur, nec ad au-
res imperitæ multitudinis perueniret, quæ
sæpè doctrinam moribus metitur, & aut cõ-
temptui aut ludibrio eiusmodi Clericorum
lapsus habere solet. & præterea ne Clerici,
qui pacis & cõcordiæ studiosi esse debent, &
charitatis ac patientiæ exemplum opere &
sermone præbere, litium & discordiarum vi-
am sternere secularia iudicia frequentando,
viderentur.

His ergo decretis Conciliorum nihil iuri
laicorum detractum est, quo minus de cau-
sis Clericorum cognoscerent. Non enim ve-
tuerunt Patres, imò nec vetare potuerunt,

R

ne

ne iudices seculares causas clericorum ad se perductas disceptarent, definirentq; (id enim fuisset Principibus & Magistratibus ius dominiūque suum eripere, quod lex Christi non permittit) sed vetuerunt ne Clerici alij alios ad eiusmodi iudices pertraherent, canonicis siue ecclesiasticis pœnis in non parentes constitutis. Hoc autem constituere, rectè & legitimè sine cuiusquam iniuria potuerunt: quemadmodum bonus multorum liberorum pater, præcipere potest filijs, & sub pœnis domesticis prohibere, ne inter se de vllis controuersijs apud iudicem contendant, sed vt de patris aut fratrum sententiā litem omnem discordiamq; consopiant: nec id liberis imperando, legitimorum iudicium potestati quicquam præiudicat. Ita planè Conciliorum Patres filijs suis, id est, clericis, actionum inter se apud seculares iudices exercitio interdixerunt, non auferendo quidem laicis cognoscendi & iudicandi facultatem, sed adimendo clericis pristinam ipsos impune adeundi libertatem. Hoc autem non est eximere clericos de potestate & iurisdictione magistratuum temporalium, sed tantum viam & modum inire, per quem clerici aduersus clericos negotium habentes,

iur

ius suum facile cōsequantur, sine vllō foren-
si strepitu laicorum. Atq; hæc ita prorsus se
habere ne quis omnino dubitet, operæpre-
tium esse existimaui, ipsa Conciliorū decre-
ta subiungere, ex quibus malè intellectis error
iste ortus est: vt inde lector narrationis no-
stræ veritatem intelligat.

Primum ergo quod de hac re aliquid de-
creuit, fuit Concilium Carthaginense ter-
tium, anno Domini 397. celebratum: cui
interfuit S. Augustinus, & subscripsit. eius

Concilij can. 9. sic scribitur. *Item placuit, vt
quisquis Episcoporum, presbyterorum, & dia-
conorum seu clericorum, cum in Ecclesia ei cri-
men fuerit intentatum, vel ciuilis causa fuerit
commota, si relicto ecclesiastico iudicio, publi-
cis iudicijs purgari voluerit, etiam si pro ipso
fuerit prolata sententia, locum suum amittat,
& hoc in criminali iudicio. In ciuili verò per-
dat quod euicit, si locum suum obtinere volue-
rit. Cui enim ad eligendos iudices vndiq; patet
authoritas, ipse se indignum fraterno consortio
inducat, qui de vniuersa Ecclesia male sentien-
do, de iudicio seculari poscit auxilium: cum pri-
uatorum Christianorum causas Apostolus ad
Ecclesiam deferri, atq; ibi determinari præci-
piat. Ecquod hic verbum est, ex quo proba-*

*Cui enim ad
eligendos &c.
Hoc ideo di-
citur, quia
tunc tempo-
ri magistra-
tus solebant
dare indices
privati cau-
sis disceptan-
di postulato
litigatorum,
& de eorum
consensu: &
ideo clerico-
rum consor-
tio indignum
iudicabant,
qui iudicem
potius lai-
cum quam
clericum
postulabat.*

bili aliqua ratione colligi possit, Concilium
 voluisse clericos magistratum secularium
 iurisdictione eximere? aut clericis laicos non
 esse legitimos iudices indicare? quin planè
 contra ostendit, se non negare seculares iu-
 dices de causis clericorum rectè cognosce-
 re & iudicare posse, nec se ipsorum senten-
 tias, quasi à non competente iudice latas im-
 probare; sed tantum id agere, ut eorum cle-
 ricorum leuitatem & procacitatem coer-
 ceat, qui post causam in Ecclesia tractan-
 coeptam, spretis & relictis iudicibus ecclesi-
 asticis, laicorum se arbitrio iudicioq; com-
 mittunt. quo casu, non improbat quidem
 Concilium sententiam à seculari iudice la-
 tam, nec eum non legitimum iudicem fuisse
 pronunciat, sed tantum pœne nomine priuat
 clericum fructu & emolumento talis senten-
 tiæ, propter eius improbitatem. Quod au-
 tem illius Concilij Patres tunc agnoscebant
 Magistratus ciuiles esse legitimos iudices
 clericorum, ex eo satis intelligi potest, quod
 decretum hoc suum ad eum casum restrinx-
 erunt, quo crimen clerico *in Ecclesia fuerit*
intentatum, vel ciuilis causa fuerit commota.
 extra hos casus ergo, clericis licebat impu-
 nè, per hunc Canonem, in foro ciuili causas
 suas

suas persequi, & coram iudice seculari litigare.

Sequitum deinde est celeberrimum Concilium Chalcedonense ann. Dom. 451. quod Can. itidem 9. sic statuit. *Si quis Clericus adversus Clericum habeat negotium, non derelinquat proprium episcopum, & ad secularia percurrant iudicia. Sed prius actio ventiletur apud proprium Episcopum, vel certè consilio eiusdem Episcopi apud quos utraq. partes voluerint, iudicium obtinebunt. Si quis prater hac fecerit, canonicis correctionibus subiacet.* Ecce ut Concilium hoc sermonem dirigit ad clericos, ne proprijs episcopis relictis, iudices adeant seculares: non autem ad Magistratus & iudices temporales, ne venientes ad se clericos audiant, & causâ cognitâ pronuncient, ac iudicatum facere, iuris ordine compellant. nihil ergo potestati laicorum hoc Canone detrahitur. quinimo verba illa canonis siue decreti, *sed prius actio ventiletur apud proprium Episcopum*, satis ostendunt Concilij Patres id solum exigere, ut causæ omnes clericorum in prima instantia apud episcopum ventilentur; deinde si opus fuerit, ad secularis iudicis examen deferatur: neq. enim verisimile aut credibile est, ver-

bum illud *Primum* à tot summis & sapientibus viris otiose & superflue positum fuisse: atq; ita canon ille omnino conuenit cum Nouella Iustiniani constitutione 83. in clericorum gratiam facta. *Ne Clerici apud proprios Episcopos primum conueniantur, & post hoc apud civiles iudices.* Non ergo infirmatur hoc canone, sed potius confirmatur iurisdic-
tio secularium iudicum in clericos.

Eodem modo in Concilio Agathensi, sub Alarico Rege, anno Dom. 506. Patres qui eo conuenerant, can. 32. statuerunt, *ne clericus quenquam præsumat apud secularem iudicem, Episcopo non permittente, pulsare.* quem canonem Gratianus in suum Decretum, mutata lectione, & sensu detorto, non sine flagitio transtulit. Nam quod dixerat Concilium, *Clericus ne quenquam præsumat, &c.* id ille ad suam sententiam hoc modo corruptam traxit: *Clericum nullus præsumat apud seculare iudicem, Episcopo non permittente, pulsare.* Ut prohibitio etiã Laicos includat, ne Clericum coram iudice seculari conueniant: cum tamen solis Clericis facta sit, nulla de laicis habita mentione. quinimo patet secunda illius canonis manifestè ostendit Concilium ita demum laicis Clericos ad se-
cularia

¶ XI. q. 1.
Cas. Cleri-
cum.

cularia iudicia trahentibus succensere, & poenas ecclesiasticas proponere; si per calumniam vexandi animo id egerint. Sequitur enim in eo Canone: *Si quis verò secularium per calumniam, Ecclesiam aut Clericos fatigare tentauerit*, apud seculares iudices scilicet litigando, & conuictus fuerit, ab Ecclesia liminibus, & à Catholicorum communione, nisi dignè penituerit, coerceatur. Corruptum autem Gratianus non solum huius Concilij sententiam, sed etiam epistolæ Marcellini Papæ, in eadem Caus. & quæst. can. 3. & pro *Clericus nullum*, posuit *Clericū nullus*. ut mirum non sit, Canonistas, qui Gratiani tantum collectanea perlegebant, falsa lectione deceptos, in hunc quem carpinus errorem incidisse. sed mirum est Bellarminum corruptam illam Gratiani lectionem utrobique sequutum esse, ac non potius veram & genuinam ipsorum authorum in suis Controuersijs, lib. 1. de Clericis. cap. 28.

In Matisconensi autem Concilio I. sub Guntramno Rege habitum, anno Dom. 576. Canon 8. in hunc modum conscriptus est. *Ut nullus clericus ad iudicem secularem, quemcunque, alium fratrem de clericis accusare, aut ad causam dicendam trahere, quocunque loco præs-*

mat: sed omne negotium clericorum aut in Episcopi sui, aut in Presbyteri, aut Archidiaconi presentia finiatur.

Et in tertio Concilio Toletano, quod Æra 627. hoc est ann. Dom. 589. regnante Recaredo Rege celebratum est, Canone 13. de Clericis similiter statuitur. *Diuturna indisciplinatio, & licentia inolita presumptio, usque adeo illicitis ausibus aditum patefecit, ut Clerici conclericos suos, relicto Pontifice suo, ad iudicia publica pertrahant. Proinde statuimus hoc de cætero non presumi. Si quis hoc presumpserit facere, & causam perdat, & à communione efficiatur extraneus.*

Hæc illa sunt solennia & ferè sola factorum canonum decreta, in quibus errorem suum fundant, qui falso putant Concilia potuisse eximere, & de facto exemisse, Clericos de potestate Laicorum: quos tamen ipsimet Canones adeo perspicuè redarguunt, ut nihil necesse sit alia, ad eam opinionem conuellendam, aliunde accersere. Atq; hæc ego quidem, non eo animo & consilio, ut privilegia clericorum exagitem, aut quod ea illis inuideam, vel detrahi cupiā. Sciunt qui me norunt, quo semper loco Ecclesiasticos homines habuerim habeamq; Sacerdo-

tes

tes Dei, vt parentes, veneror, omniq; hono-
redignos censeo. Sed eos, tanquam humilis
filius moneo ne ingrati sint, nec benefacto-
res dedignentur, à quibus tot illis priuilegia
acceserunt. Principes temporales vt Patro-
nos, & libertatis suæ vindices, ac protecto-
res, colere & suspicere tenentur: & non, vt
quidem eorum nunc faciunt, negare ea se
Principibus debere; sed libertatem & ex-
emptionem omnem Pontificijs & Canoni-
cis constitutionibus accepto ferre; quo nihil
ab ingratissimis animis proficisci potest ingratius.
Non enim à Pontificibus sed à Principi-
bus secularibus, nec à Canonibus sed à legi-
bus, quicquid habent temporalis libertatis
acceperunt.

C A P. XXXIII.

Amplius dicam, & veritatem dicam, li-
cet odium fortassis mihi parituram ab
illis quibus omnia sunt inuidiosa, quæ suo stu-
dio & desiderio vel minimùm aduersantur.
Dicam ergo, & grande verbum proloquar,
cuius fortè aut nondum meminit quisquam,
aut, si meminit, saltē eos quorū intererat id
scire, non vt debuit cōmonefecit. Clericos
scilicet

scilicet per totum orbem, quoecunq; ordine vel gradu sunt, non esse adhuc vlllo modo exemptos & liberatos à potestate temporali Principum secularium in quorum regnis & regionibus vitam degunt, sed perinde ac ceteri ciues ijs subiectos esse in omnibus, quæ ad politicam & temporalem administrationem & iurisdictionem pertinent, inq; eos ius vitæ ac necis, sicut in ceteros subditos ad eiusmodi Principes pertinere; ac proinde quidem posse Principem (de eo loquor qui superiorem in temporalibus non agnoscit) Clerico delictum quodlibet non ecclesiasticum committenti, culpam vel clementia & indulgentia condonare, vel debitis lege supplicijs vindicare. Hoc etsi durum, & paradoxo simile ijs fortè videatur, qui contrariæ opinionis errore imbuti se in solius summi Pontificis ditione ac potestate constitutos arbitrantur, nec vllis præterea humanarum legum constitutionibus obligari: faxo tamen breuiter vt planè intelligant nihil hoc verbo esse verius, dummodo faciles aures velint rectæ rationi aperire. Pendet autem eius veritas ex ijs qui supra, de melioris notæ Theologorum sententiâ, posita sunt & probata: & inde necessaria atque euidenti

con.

conclusionem mox demonstrabitur. Primum igitur positum est & concessum, atq; etiam firmissimis rationibus & testimonijs confirmatum, Christianos omnes tam Clericos quam laicos in Regum & Imperatorum manu ac potestate fuisse, quamdiu Ecclesia sub Ethnicis Principibus militabat: Atque hoc quidem demonstrationis nostræ fundamentum est: cui illud accedit, quod similiter positum est & concessum, nempe *legem Christi neminem iure dominioq; suo priuare*, quia *non venit solvere legem sed adimplere*. ac proinde Principibus postea ad fidem perductis certum est clericos omnes eodem ordine & loco mansisse, quantum ad subiectionem temporalem, quo prius erant, Principibus in infidelitate constitutis. quia lex Christi neminem priuat dominio suo, ut dictum est. atq; ea ratione priuilegia & exemptiones à pijs Principibus clericis sunt concessa, quibus nequaquam opus illis fuisset, si clerici non pleno iure, ut antè, sub Principum potestate & iurisdictione mansissent. Hæc adeo clara sunt & aperta & tam supra tot testimonijs, tot monumentis, probata & testata, ut ea repetere hoc loco, aut illis aliquid addere, opera superuacanea videatur. quod sequitur

quitur ergo videamus: videamus inquam, quo modo ex istis principijs superior sententia nostra, manifesta demonstratione, & concludendi necessitate procedat. nempe hoc modo. Nusquam memoriæ proditum est ab vlllo scriptore, Principes qui istis Clericos priuilegijs & exemptionibus donarunt, ita eos à se liberos dimisisse, vt sibi amplius non subessent, nec Maiestatem agnoscerent, imperiūque parerent (legantur quæ de priuilegijs illis scripta sunt, ne minimum quidem in ijs tantæ libertatis testimonium reperietur.) Id tantum clericis largiti sunt, ne apud magistratus seculares, sed apud proprios Episcopos & iudices ecclesiasticos cōueniantur: hoc autem non est eximere clericos de potestate ipsorum Principum, aut eorum iurisdictioni iudicioq; præiudicium facere, siquando illis libitum fuerit de causis Clericorum cognoscere, quæ modo merè spiritualia non sunt. imo non potuerūt Principes, nec adhuc possunt, clericos in suis regnis constitutos ea libertate donare, ne ipsis potestate temporali subsint, neue delinquentes ab ijs iudicari & puniri possint, nisi eadem operâ sese principatu atq; imperio abdicent. est enim proprium Principum inseparabile,

parabile, animaduvertere posse in delinquentes, & omnia reipublicę membra, ciues inquam omnes, pœnis & præmijs legitimè gubernare. Et sicut in corpore naturali membra omnia capiti subijciuntur, atq; ab eo reguntur, vt monstrosum planè corpus appareat, in quo superflua & à capitis imperio aliena membra conspiciuntur : ita etiam in corpore politico, necesse est membra omnia Principi, seu capiti, esse subdita, & ab eo regi, hoc est præmijs vel pœnis affici secundum merita singulorum. Atqui clerici (vt farentur aduersarij) ^a *praterquam quod clerici sunt, sunt etiam ciues, & partes quadam reipublicæ politicæ.* quod verum est ; & eâ ratione inter regni ordines numerantur, primùmque locum obtinent. Ergo vt ciues & reipublicæ politicæ partes, Principi subsunt ; nec possunt ei in temporalibus, quamuis id ipse vellet, non esse subiecti : alioqui verò aut ipse Princeps non esset, aut non illi ciues. Stultum igitur est existimare Clericum in quacunq; causa conuentum (modò non merè spiritualis sit) posse summi Principis consistorium declinare, aut eius cui, ex certa scientia, Princeps causæ cognitionem specialiter mandauit. Nam quod Principes per raro

^a Bellarm.
lib. 1. de Cler.
ric. cap. 28.

• Surini in
commentar.
ann. 1545.

• *Infrâ cap.
vii.*

raro de causis clericorum cognoscunt, aut
suis eas magistratibus mandant, id non po-
testatis sed voluntatis defectum arguit.
Hinc est, ex hoc inquam Principum secula-
rium in clericos imperio temporali, quod
nostro seculo Carolus V. Imperator vocari
in ius ad se fecit, Hermannum Archiepisco-
pum Colonensem, ut de criminibus a clero
& Vniuersitate ei obiectis se purgaret: ^b
quodq; multis in locis Principes sibi quæ-
dam clericorum delicta specialiter vindi-
canda reseruarunt: eaque suis magistrati-
bus cognoscenda & iudicanda committunt.
ut sunt illa crimina quæ privilegiata vocan-
tur in Gallia, veluti maiestatis, gestationis
armorum, adulterinæ monetæ, infractæ se-
curitatis, & similia: neq; per hoc ullam cle-
ricis iniuriam fieri, aut ecclesiasticam liber-
tatem aliqua ex parte impediri, minuiue pu-
tandum est. Multi ecclesiasticam liberta-
tem in ore habent, qui prorsus, cuiusmodi il-
la sit, ignorant. nos eam alio loco ^c, quid sit,
& in quibus consistit, vberius explicabimus.

Quæ cum ita sint, nemini, credo, obscu-
rum esse potest, omnem Clericorum liber-
tatem temporalem, tam quoad personas
quàm quoad res, à secularibus Principibus
esse

esse profectam: non autem, vt quidam putant, vel iure diuino debitam, vel à summo Pontifice, aut canonibus, ijs tributam. Nam quod Bellarminus pro supplemento & ratione adfert, ^d vt probet Papam & Concilia ^{4 Dist. lib. 1.} exemisse simpliciter clericos de potestate ^{cap. 18. de} temporalī, *legem scilicet Imperialem cedere* ^{cleri.} *debere legi canonica*, id non vniuersè verum est, sed tunc solum, quando lex canonica de rebus merè spiritualibus & Ecclesiasticis lata est: subiectio autem vel libertas clericorum in ciuilibus negotijs, non est res merè spiritualis & ecclesiastica, sed potius politica & temporalis, quo casu sacri canones non dedignantur imitari leges ciuiles. ^e Nec maior vis in eo est quod subijcit, *Papam posse Imperatoribus iubere in ijs, qua ad Ecclesie auctoritatem spectant.* quasi diceret, Papam potuisse cogere Imperatorem emittere Clericos de sua potestate, quia libertas Clericorum spectat ad Ecclesie auctoritatem. Nam hoc quoq; falsum esse ex eo dignoscitur, quod nunquam maior fuit Ecclesie auctoritas, quàm tunc cùm Clerici omnes Principibus Christianis, & Principum Magistratibus, temporali subiectione paruerunt. Nec ista quidem clericis exemptio

^e Cap. 1. de
noni oper.
nunciat.

emptio & libertas ad augendam Ecclesiæ authoritatem concessa est, illa quippe non minor antea fuit; sed ad eos liberandos à vexatione & molestijs, quas sæpe secularium iudiciorum rigor & seueritas adferebant.

Hinc illa existit quæstio. Liceatne Principibus, in suo cuique territorio sine vllâ Ecclesiæ iniuria, priuilegium istud exemptionis clericorum, à secularium iudicum cognitione, aliquo casu reuocare, atq; ad ius commune & statum pristinum rem totam reducere? De qua non ita pridem consultus & interrogatus, nihil dum respondi, nisi notuam eam mihi videri, & deliberationem difficilem: licet enim à nonnullis proposita sit, à nemine tamen pro dignitate tractata est. Mouebat consultores communis & vilitata adimendorum priuilegiorum ratio, quam solet ipsemet Pontifex, omnesq; Principes obseruare: ea est, si aut reipublicæ noxia esse incipiant, aut causa propter quam concessa erant defecerit, aut ipsis priuilegiarij ad malum & illicitum finem abutantur. Et causam quidem huius exemptionis concedendæ adhuc durare, semperq; duraturam dicebant; reuerentiam nempe quam omnes ei hominum generi exhibere debent:

cuius

eius tamen abusum, non sine magno totius ordinis ecclesiastici scandalo, multis in locis adeo frequentem esse, vt id illis beneficium meritò adimi posse videatur. Hæc illi. Sed nos ea de re in libris, *de corruptione seculi*, si Deus vitam & vires dederit, vberius & explicatius disputabimus.

C A P. XXXIII.

AD argumentum nunc igitur reuertor, quod capitis 32. initio propositum est, & respondeo, nihil illud ad bonorum quorumlibet temporalium nedum ad regni ademptionem pertinere. Certum enim est, & certo certius, excommunicationem, quâ solâ separantur & excluduntur perversi Christiani à consortio fidelium, & communione Ecclesiæ, nemini patrimonium & bona temporalia auferre; nisi ex eiusmodi causa procedat, quam Princeps temporalis, poenâ publicationis bonorum vindicandam, suis legibus nominatim sancierit. Quo casu non Papa sed Princeps, non excommunicatio sed legis ciuilis latio bona excommunicato adimit. Papa certè, ne clerico quidem à se excommunicato & deposito, siue degradato,

S

bona

** Cap. cum
non ab ho-
mine, de
iudic.*

bona patrimonialia auferre potest. ^a Malè quidem ageretur cum gente Christiana, si per solam excommunicationem, latam à iure vel ab homine, excommunicatus rerum suarum dominio excideret: quandoquidem bona semel à fisco harpagata, vix vnquam ad veterem dominum reuertuntur. atq; ita excommunicatio quæ medicinalis esse debet, esset quodammodo exitialis: propterea quòd excommunicatus, licet culpam iusta poenitentia eluendo, in pristinum statum gratiæ fuerit restitutus, bona à fisco occupata, & forsitan consumpta vel alij donata nunquam aut ægre recuperare posset.

Censuræ igitur ecclesiasticæ, quarum grauissima est excommunicatio, in animas, non in opes laicorum agunt. sicut è contrario, poenis civilibus corpora, non animæ afficiuntur. Cùm itaq; non pontificali sed Principali authoritate, fontes & facinorosi bonorum amissione plectantur: cùm inquam non Pontifex sit, qui ecclesiasticæ iurisdictionis potestate, & vi ac virtute excommunicationis, alteriusue censuræ quantumlibet iustæ & grauis, bona temporalia alicui priuato adimit: sed Princeps tantum politicus, qui vt Ecclesiæ gratificetur, & ei factam iniuriam

riam vindicet, nunc has nunc illas, arbitrato suo, poenas in eius contemptores, legibus à se latis sancire consuevit : quò fieri potest, vt Papa ipsimet Principi, qui super se neminem in temporalibus iudicem habet, quiq; legibus nullis ciuilibus tenetur, Regnum, Principatum, ditionem, dignitatem, omneq; dominium, sola Pontificia & ecclesiastica auctoritate eripiat ? Nunquid plus ei potestatis in Principes, quàm in priuatos, Dei lege, tributum esse constat ? aut nunquid Principibus quàm priuatis duriore & deteriore conditione est viuendum, vt quod Ecclesia in priuatum nequeat, id in Principem possit exercere ?

Sed vt huius rei veritas alià adhuc ratione euidentius appareat, quæro ab istis, vtrum Papa maiore nunc cum auctoritate Regibus & Imperatoribus præsideat, quàm quàm olim præditus erat, antequam Constantini & aliorum Principum largitate, ad temporalem principatum esset euectus ? an verò pari omnino ; eà scilicet quam Christus Petro contulit, & quam nemo mortalium augustinare vel amplificare potest, quamque, amisso omni principatu seculari, non eo minus ad finem vsque seculi retinebit ? Et si

maiore, unde illa tandem ? à Deo ne, an ab hominibus ? neutrum certè sine manifesta calumnia affirmari potest. Ecquis enim, cui sanum est cerebrum, vnquam dixerit, nouum aliquod imperium in Reges & Principes Christianos à Deo Pontifici datum, ex eo quod ipse temporaliter quibusdam in locis regnare, & diadematus simul ac mitratus in oculos hominum prodire cœperit ? aut si dicat, vlla id possit vel ratione vel authoritate comprobare ? Multo autem minus talis ei ab hominibus authoritas accessit. quia vt vulgò dici solet, *actus agentium non operantur ultra ipsorum voluntatem.*^b & quamuis Reges & Imperatores Christiani, suas Christi vicario ceruices in spiritualibus submiserint, & adhuc submittunt (qui modò fidem orthodoxam profitentur) tamen nemo omnium in temporalem Papæ ditionem & potestatem cōcessit. nemo non liberam atq; intactam suam iurisdictionē secularem sibi reseruauit. quod si fortè aliter ab aliquo factitatum inueniatur, id exceptionis loco habendū est, per quā regula in non exceptis solidius confirmetur. Ex hoc autem fundamento, quod certissima ratione nititur, argumentum optimum ad hanc formā redigi potest.

Summus

^b L. non om-
nis 19. D. de
iur. cred.

Summus Pontifex non habet nunc maius imperium in Principes temporales, quàm habuit antequàm ipse esset Princeps temporalis.

Atqui antequam esset Princeps temporalis, nullum in eos temporale imperium vllò modo habuit.

Ergo nullum nunc quoq; in eos vllò modo habet.

Propositionis veritas adeo est perspicua, vt eam alijs argumentis ostendere, nihil sit necesse. Assumptum autem probatur hoc modo.

Nemo inferior & subiectus habet imperium in suum superiorem & Dominum, vt possit eum iudicare in eo ipso in quo est ei subiectus.

Papa antequam fieret Princeps temporalis, erat Regibus & Imperatoribus, quantum ad temporalia, inferior & subiectus.

Ergo non habuit in eos temporale imperium, vt possit illos in temporalibus iudicare.

Huius quoq; syllogismi propositio omnem extra controuersiam est, cùm nemo nisi à superiore iudicari possit, à superiore inquam

quam in ea ipsa re de qua iudicium constitutum est. Nam, ut sæpius dictum est, *par in parem non habet imperium*. & per rerum naturam fieri non potest, ut unus & idem sit simul inferior & superior, in eodem potestatis genere, respectu unius & eiusdem: non magis quam ut idem sit pater & filius respectu unius & eiusdem, eaq; ratione utitur Bellarminus ut probet Papam *non posse submittere seipsum sententia coactiva Conciliorum*^e. Assumptionem fatentur aduersarij, cum affirmant, & rationibus liquido confirmant, *exceptionem* (seu maius exemptionem) *clericorum in rebus politicis, tam quoad personas, quam quoad bona, iure humano introductam esse*^d. Nam teste Augustino, *iura humana, sunt iura Imperatorum, quia ipsa iura humana per Imperatores & Reges seculi, Deus distribuit generi humano*^e. Ab Imperatoribus ergo & Regibus habent Clerici, quicquid exemptionis & libertatis est, quâ nunc in rebus politicis toto orbe perfruuntur, ut supra proximo cap. ostendimus: idq; gratuito: non enim ut ea Clericis beneficia concederent, cogi ab Ecclesia ullo modo potuerunt. quandoquidem nulla id lege diuina expressum & cautum reperitur: & lex Christi ne-

minem

^e Lib. 2. de
Concilijs. ca.
18.

^d Reg. lib. 1.
de cler. cap.
viii.

^e Can. q. 1.
de reg. diff. 8.

minem iure dominióq; suo priuat, vt ipsi fa-
tentur, & nos sæpius monuimus. Ideóque,
vt ipsorum fert doctrina ^f, *Episcopi Regibus* ^{Author.}
in temporalibus rebus, & Reges Episcopis in ^{responsi ad}
spiritualibus subiecti esse debent. His omnibus ^{præcip. ca.}
consequens est, Clericos communi reliquo- ^{apologia,}
rum ciuium iure in rebus politicis & tempo- ^{quem multi}
ralibus vsos fuisse, & secularium iudicium ^{Bellarmini}
potestati æquè subiectos, atq; cæteros ciui- ^{esse dicunt.}
tatum incolas, antequam istis exemptio-
num priuilegijs à Pijs Principibus donaren-
tur: nec vllum in ea re inter episcopum Ro-
manum, siue Papam, & alios clericos di-
scrimen fuisse, multi sancti Pontifices inge-
nuè fassi sunt. Quod ergo fieri potuit, factum
esse fingamus: Pontificem scilicet nullo ad-
huc Principatu aut priuilegio temporali do-
natum, sed sicut eius coepiscopi & fratres in
Gallia, Hispania, Britannia, alijsq; in regnis,
sub alieno imperio vitam degere. Nonne su-
perioris argumenti necessitate euinceretur,
non posse eum Principes, quibus temporali-
ter subiectus est, in temporalibus iudicare ac
punire? Aut ergo maius nunc imperium in
Reges & Imperatores nactus est, per exemp-
tionem & priuilegia ab ipsis concessa, quàm
antea habuit; aut eos adhuc non poterit in

temporalibus iudicare.

Quod si fortè aliquis tam sit ineptus, ut dicat, Papam semper hanc potestatem ab ipso Christianæ Ecclesiæ primordio habuisse, iudicandi scilicet ac deponendi malos Principes, sed iniuriâ temporum, ex accidente quodam impeditum fuisse, ne eam exerceret, quamdiu illis quoad temporalia subijci-ebatur: nunc verò, postquam temporali Principum iugo subtractus est, & Princeps temporalis effectus, nihil esse quod impediat quo minus iurisdictionem illam liberè exerceat. si quis inquam hæc tam vana iactitet, non aliud ei respondendum est, nisi non solum falsa, sed etiam *absurda* esse quæ dicit, hoc posito quod aduersarij fatentur, quodque verissimum est: Pontifices nimirum, antequam à pijs Principibus temporali iurisdictione penitus eximerentur, fuisse ipsis de iure & de facto subiectos. Impossibile enim est eos tunc habuisse illam potestatem: quia non competit nisi iure superioritatis. implicat autem contradictionem, Papam fuisse iure superiorem, & iure subiectum, eodem tempore, & in eadem potestatis specie, respectu vnius & eiusdem. & naturalis rerum ordo non patitur, ut
inferior

2 Rom. 13.

inferior siue subiectus superiori & dominanti imperet. Cum itaque absurdum sit, & impium, existimare Christum Salvatorem, *qui non venit soluere legem, sed adimplere*, aliquid contra legem naturalem, & sanctissimam viuendi normam statuisset, necesse est magno eos in errore versari, qui asserunt Petro, & in eius persona cæteris Pontificibus ei succedentibus, supremam hanc, de qua sermo est, potestatem, à Christo fuisse collatam: cum nihil ad eius rei fidem faciendam adferant, præter rationes quasdam remotas, & parum firmas, ex similitudinibus, comparisonibus, allegorijs, & id genus alijs confarcinatas, vt ex ijs quas iam refutauimus videre est: quæ omnes reiiciendæ sunt, & nihili faciendæ, quando ad eas positas & cōcessas absurdum aliquod, vt in proposito, consequitur; vel quando probabiliore, & fortiores rationes in Scripturarum & Patrū autoritate fundatæ contrariam sententiam propugnant.

Superest postremum Bellarmini argumentum, in quo refutando non multa opera opus est. *Tertium, inquit, argumentum est: Potest pastor, ac debet, omnes oues ita pascere, vt eis conueniat. Ergo potest ac debet Pontifex Christianis*

*Christianis ea iubere, atq. ad ea cogere, ad qua
quilibet eorū, secundum statum suum, tenetur.
id est, singulos cogere, ut eo modo Deo serviant,
quo secundum statum suum debent. debent
autem Reges Deo servire defendendo Ecclesi-
am, puniendōq. hæreticos & schismaticos. Ergo
potest ac debet Regibus iubere, ut hoc faciant,
& nisi fecerint, etiam cogere per excommu-
nicationem, aliasq. commodas rationes.*

Non video equidem quid hoc argumen-
to contineatur, quod Pontificis authorita-
tem & potestatem temporalem confirmet,
infirmetue. Nam eius principium de pastu
spirituali necessariò intelligendum est. fa-
cultates enim Pontificiæ, quamvis magnæ
sint, reficiendis omnibus ouibus pastu cor-
porali non sufficerent. finis quoq., siue con-
clusio, de coërcione & compulsionem spiritua-
li intelligi debet: ait enim *cogere per excom-
municationem, aliasq. commodas rationes,*
subaudi Ecclesiasticas. Papa enim est pastor
Ecclesiasticus, non temporalis, nisi quatenus
ipse nunc certis in locis temporalem princi-
patum obtinet. Concedimus ergo totum
istud argumentum, & ultro fatemur, ac pro-
fitemur, Papam omnibus Principibus spiri-
tuali potestate imperare, illisq. iubere posse,

ut faciant quæ ad suam suorumq; salutem
 pertinent, & ni faxint, *etiam cogere per ex-*
communicationem, aliasq; commodas rationes.
 Commodæ autem rationes sunt omnes ra-
 tiones spirituales, non autem temporales,
 nisi à temporali magistratu expediantur. Idq;
 animaduertens Ioannes Driedo in libris de
 libertate Christiana ^h, postquam ostendit ^h Lib. 2. c. 2.
 duas hæce potestates & iurisdictiones iure
 diuino in Ecclesia esse distinctas, & *omnem*
potestatem secularem in spiritualibus subie-
ctam esse Papali potestati, ita ut Papa ratione
curæ pastoralis potestatem habeat in Imperato-
rem Christianum, perinde atq; pater spiritualis
in filium, & tanquam pastor in ouem suam, ut
possit eum iudicare & corrigere, si laberetur in
heresim, aut denegaret publicam iustitiam pau-
peribus & oppressis, aut leges conderet in præ-
iudicium Christianæ fidei. (quæ omnia nos
 quoq; asserimus) Nullam aliam iudicij &
 correctionis Papalis, in Imperatores sic de-
 linquentes, pœnam, nisi solam excommuni-
 cationem ponit : quod sciret nimirum Pon-
 tificiam potestatem & iurisdictionem spiri-
 tualibus pœnis esse contentam, nec progredi
 ulterius posse, nisi in temporalis potesta-
 tis fines excurrat, & alienam iurisdictionem,
 iurq;

iure diuino à sua distinctam & separatam inuadat. Non est autem cōmoda ratio & via, quam incunt aduersarij, de malis Regibus imperio deponendis: quin potius omnibus modis incommodissima. tum quia vix vquam ipsis Pontificibus aut Ecclesiæ feliciter succedit: sed infinitas in Ecclesiam & Rempub. Christianam calamitates, intestinis discordijs, schismatis, & bellis ciuilibus, solet inuehere; tum etiam quia respectu Papæ, cui spiritualia tantum commissa sunt, talis ratio non potest non videri prorsus aliena, atq; ex usurpata iurisdictione procedere: ac proinde¹ neq; commoda, neq; iusta, neq; possibilis est censenda. Hactenus rationes omnes, & ex rationibus argumenta, quibus Bellarminus conatur ostendere Papam habere supremam in Principes seculares potestatem *indirectè*, pro ingenij mei tenuitate, trutina nudæ & apertæ veritatis expendi.

¹ L. filius. 15
D. de cond.
instit. l. 4. §.
condemna-
tum. D. de re
iudic.

C A P. XXXV.

PVtabam initiò, cū hoc opus ordiret, satis esse, rationes omnes quibus vir iste doctissimus vtitur, diligenter excutere. Sed quoniam remittit nos ad alia, quæ apud Nicolaum

colaum Sanderum extare dicit (*vide plura, inquit, apud Nicolaum Sanderum lib. 2. cap. 4. de visibili Monarchia, ubi etiam multa ex ijs, quæ diximus, inuenies*) operæpretium me facturum arbitror, si illa quoq; Sanderi, quæ reliqua sunt, in medium protulero; ne nostræ scriptiōis lector curiosus, aliquam aduersæ partis rationem omissam esse queratur: & ideo omissam putet, quòd talis sit quæ facillè conuelli nequeat. Constat quidem inter omnes, qui illos Sanderi libros non raptim & limis oculis percurrerunt, omnem eum mouisse lapidem, & plurima præter cæteros argumenta corrogasse, vt Papam istâ, qua de agitur, temporali potestate in omnes Christianos præditum esse demonstret. Sed verisimile tamen est, virum illum, aut acerbiorē in suam Reginam Elisabethâ odio, cuius è regno exulabat, aut nimio in summum Pontificem Pium V. studio, cui multis nominibus erat deuinctus, aut alio, nescio quo, affectionis animi fumo vsque adeo fuisse occæcatum, vt non viderit se multa, non solum falsa & aliena, sed etiam à communi sensu & rationis iudicio abhorrentia, pro certis & solidis argumentis vsurpare. Eius ergo reliqua argumenta à Bellarmino

mino de industria, ut opinor, prætermissa, ad compendium huc transcribam.

1. Argumen-
tum.

Vnum igitur ex eo deducit, quod Sauli regnum ablatum fuerit, quia præcepta Domini, per Samuelis ministerium ei nuntiata, non observauerat. Vnde sic colligit. Ergo cum post Spiritum Sanctum de cælo missum, non minor possit esse nunc in Ecclesia Christi spiritualis potestas, quam in Synagoga olim fuit: etiam nunc fatendum est, eum Regem, qui Dominum per summi Pontificis os loquentem audire contempserit, regni iure ita priuari posse, ut alius interim ab eodem Pontifice in Regem ungatur, utq. ab illo die is verè sit Rex, quem Pontifex ritè inunxit, aut aliàs consecrauit, & non is qui manu satellitum armatum regni solium occupavit.

2. Argumen-
tum.

3. Reg. 11.

Aliud ex eo, quod Abias Silonites, viro adhuc Salomone, prædixit Ieroboam decem tribubus præfuturum. Ex quo intelligitur, inquit, vel totum regnum, vel partem aliquam, ab iniquo Rege per spirituales Ecclesia potestatem auferri posse. Quæ enim potestas olim fuit in sacerdotibus & Prophetis, eadem nunc est in Pastoribus & Doctoribus Ecclesiæ, quorum est ita salutem animarum consulere, ut non patiantur, per impij Regis inobedientiam

dientiam & tyrannidem, insuit a multitudi-
nis populum ad schisma & haresim compelli &
pertrahi.

Tertium ex eo, quod Elias unxit Asael <sup>3. Argu-
mentum.</sup> Regem super Syriam, & Iehu Regem super Is-
rael, & Eliseum unxit in Prophetam pro se ^{b. 3. Reg. 19.}
ut qui fugisset manus Asael, occideret eum
Iehu, qui autem fugisset manus Iehu, interfice-
ret eum Eliseus. Qua figura, inquit, quid aliud
significatum est, quam complures potestates id-
circo in Ecclesia Dei excitatas erectasque esse, ut
quod per unam earum non fit, per alteram fiat:
quarum potestatum ultima & suprema sit pe-
nes prophetas, hoc est, penes Ecclesia Dei pasto-
res & doctores? Nam ut Elisai gladius ulti-
mo loco enumeratur, velut quem nemo effuge-
re possit, etiamsi gladium vel Asaelis, vel
Iehu effugerit: sic spiritualis potestatis censu-
ra evitari nullo modo potest, etiamsi quis pote-
statis secularis gladium effugerit. Spiritualis
enim potestas non utitur corporali aut visibili
gladio, qui certis modis impediri potest, sed u-
titur gladio spiritus, qui pertransit omnia lo-
ca, & usque ad animam illius pertingit quem
petit.

His deinde Historiam Eliæ, varijs notis
& allegorijs à se excogitatis, prolixè interpo-
latam,

latam, argumenti loco attexit : vt ostendat
 materialem gladium parere spirituali : &
 non solum summum Pontificem, sed reli-
 quos etiam Ecclesiæ Pastores, habere pote-
 statem tam in corpora & bona, quàm in a-
 nimas omnium Christianorum; quod ante
 eum nemo sanus, vel per somnium vnquam
 cogitauit. Id autem quàm inscitè, & parum
 congruenter, ex propositis à se argumentis
 deducat capite proximo patefaciam.

Argumentum autem ex Eliæ persona, &
 rebus ab eo gestis, ad suum institutum in
 hunc modum accommodat. *Elias per gladi-
 um spiritus, hoc est, per preces suas precepit
 igni, vt de calo descenderet, atq; eos Qua-
 quagenarios consumeret, qui despecta Pophe-
 ta spirituali potestate, dicebant ad eum in ter-
 rena potestatis nomine: homo Dei, Rex pra-
 cepit vt descendas &c. & pra terrena pote-
 state contemnebant illam spiritalem potestatem,
 qua Elias præditus erat, & cum irrisione sa-
 lutarunt eum, homo Dei. atque ita deinceps
 progreditur. Nonne potuisset Elias, ad cuius
 vocem ignis de cœlo descendit, & Quinqua-
 genarios deuorauit, dicere alicui Principi
 viro aut magistratui, si affuisset, quia isti mi-
 lites me, & in me Deum, cuius propheta sum,*

• 4. Reg. 1.

con-

contemnunt, irruunt in eos, & occide eos? aut
 quod ministerium ignis de caelo praeiuvit, idip-
 sam non poterat gladius terrenus praestitisse?
 Si ignis, inquit, nobilius elementum est, quàm
 terra vel etiam ea metalla quae ex terra effodi-
 untur: non video quin is qui ignem euocavit
 de caelo, qui imperio ipsius satisfaceret, multò
 magis potuerit Magistratui gladium portanti
 dixisse, ut eum gladium pro se contra quem-
 cunque Regem exereret ac stringeret. Cuius
 sententiae firmitas tantum hoc tantum ab eo
 positum est, nihil apud prudentes viros refer-
 re, quid ex ijs fiat, quae eiusdem ponderis &
 momenti sunt. Non addam hinc quartum &
 quintum argumentum, quibus utitur ex hi-
 storijs sacris de Ozia ^d, & Athalia ^e. quod
 ea nimirum Bellarminus inter exempla re-
 tulit, de quibus post, suo loco, agendum est. ^{4. Reg. 15.}
^{2. Paral. 26.}
^{4. Reg. 11.}
^{2. Paral. 23.}
 Haec sunt igitur illa Paraleipomena, ad quae
 Bellarminus nos remittit, & quae minimè
 mirum est eum (utpote disputatorem subti-
 lem & acutum, & oratorem non parum ve-
 hementem) leuiter tantum indicasse, nec
 in suum opus transtulisse. tot quippe mani-
 festis & insignibus vitijs laborant, ut non ab
 homine Theologo & in diuinis exercitato:
 sed a sciolo aliquo profano, Theologia &

T

Scrip-

Scripturis intemperanter abutente, exco-
gitata videantur. adeo scilicet nihil est eo-
rum, quæ argumenti loco in illis assumit,
quod cum quæstione & re controuersa co-
hæreat.

C A P. XXXVI.

*Primi argu-
menti resu-
latio.*

PRimum itaq; in eo fallitur, & errat lar-
giter Sanderus, quod aliquas Synagoge
partes fuisse in abdicando Saule autumet.
est enim plusquam manifestum, id totum
extraordinario Dei iudicio atq; imperio, &
quo omne regnum & potestas est, absq; vlla
sacerdotum, seu Synagogæ ordinaria iuris-
dictione, mandatum, denunciatum, & exitu
rerum completum fuisse ac peractum: ex
quo liquet, comparisonem Ecclesiæ Chri-
sti & Synagogæ, vel Samuelis & Papæ, per-
peram & inscienter in hac re ab eo factam
esse. Nam quanquam fateamur, quod res
est, non minorem Ecclesiæ Christi, imo lon-
gè maiorem, quam Synagogæ, spirituales
potestatem esse: tamen non idcirco, non in-
quam ex comparatione potestatis & autho-
ritatis vtriusque Ecclesiæ, consequitur, sum-
mum Pontificem posse Regem, Dei manda-
ta aut negligentem aut contemnentem, in-

re regni priuare, & alium eius loco inaugurare: quoniam Synagoga nunquam ea potestate prædita fuit. Nusquam enim in veteri Testamento legitur, Synagogam Iudæorum, aut eius pro tempore Pontificem, Regi alicui legitimo Israelis vel Iudæ, quantumlibet impio, peruerso, & crudeli, regnum abrogasse, siue eum regni iure priuasse (vt ille ait) & alium eius loco substituisse. quo fit vt nullum inde argumentum, nullumq; exemplum in noua lege sumi possit.

Prætereo quod Samuel, licet magnus propheta fuerit, Pontifex tamen non fuit, ac ne sacerdos quidem; sed tantum Leuita^a: qui propterea nihil ordinariâ spiritualis iurisdictionis potestate aduersus Saulem facere potuit: multoq; minus secularis iudicij auctoritate, quod ea se antea, populo Regem petente, publicitus abdicasset. Nudum igitur ministerium Samuel in hoc negotio exequendo, propè inuitus, & precibus ac lachrymis reluctans, præbuit: & accepto speciali mandato, tanquam diuini iudicij nuncius à Domino missus, extraordinaria legatione functus est. Idq; ex eo patet, quod ubi ad Regem venit, *Sine me*, inquit, *& indicabo tibi quæ locutus sit Dominus ad me nocte*. Fa-

^a Elietonym.
lib. 1. aduers.
Iovinian.
vide Gene.
brar. in
Psal. 98.

cessat igitur hoc argumentum ab extraordinario Samuelis ministerio, & Saulis reiectione nequicquam petatum: utpote cum quo ordinaria Ecclesiæ Christianæ, vel summi Pontificis potestas, nullam comparationem aut proportionem, nullam conuenientiam vel similitudinem, vlllo modo habeat. Deus Saulem statim reiecit, & stirpi eius regnum ademit. At Reges alios, qui videbâtur Saule nequiores, super populum suum regnare, & regnum ad filios transmittere, passus est. Ita placitum fuit in oculis eius. *Deus ultionum*

^b *Psal. 91.*

^c *Psal. 113.*

Dominus libere egit^b. & omnia quacunque voluit fecit^c. nec alia quærenda ratio; minus vult miseretur, & quem vult indurat. nec ei quisquam dicere potest, quid me fecisti

^d *Rom. 9.*

sic^d? Nunquid idem de Ecclesia aut summo Pontifice credendum? sunt illis certiffines ac termini, quos præterire non possunt.

^e *Ad Can.*

coniunctio.

Mat. 23. 9. 2.

Ecclesia iuribus & legibus regitur, siue debet regi, ut ait Ioan. de Turre cremata^e. Et ideo neq; Ecclesiæ, neq; eius Rectori Pontifici, de regnis & rebus omnibus, absoluta libertate, & more diuino statuere, cunctaq; pro arbitrio disponere, permissum est. id illis tantum licet, quod de ipsorum potestate sacris voluminibus, aut traditionibus Aposto-

licet

licis comprehensum est. Quæ cum ita sint, nemo ratiocinandi peritus non statim videat, argumentum ex rebus à Samuele gestis deriuatum, non posse ad Pontificiam iurisdictionem stabiliendam vlllo modo concludi: nisi vel ab ordinaria Synagoga (in qua tamen Samuel primas non tenebat) ad ordinariam Ecclesiæ Christianæ potestatem, vel ab extraordinario Samuelis ministerio, ad extraordinarium similiter Papæ ministerium deducatur: quorum illud a Synagoga ad Ecclesiam, licet in forma, vt aiunt, rectè concludi possit, inefficax tamen est quantum ad propositum, quia peccat in materia: quòd Synagoga nimirum nullam vnquam in Reges temporalem potestatem habuerit. Hoc verò, non nisi eo casu valet, quo idem nunc Papæ, quod olim Samueli, contingat: vt scilicet quemadmodum Dominus ad Samuelem de Saule locutus est, ita ad Pontificem aliquando nominatim de certo aliquo Rege abdicando, & alio in eius locum substituendo loquatur. tunc enim quin par Samuelis Papæ potestas sit, parque in exequendo Dei mandato ministerium, negari non potest. Sin minus, sin inquam nihil Pontifici in aurem expressim loquatur Dominus,

E Job. 34.

quî fieri potest, quæso, ut, cum Regem aliquem de solio pellere propria authoritate cupiat, contendat se id facere exemplo Samuelis, quem Deus cum speciali mandato, & extraordinaria missione, ad suum de Saulis abdicatione decretum nunciandum delegauit? Samuel certò sciebat Dominum reiecisse Saulem & totam eius sobolem, ne regnaret, id enim Dominus indicauit. At Papa nescit an Deus reiecerit eum necne, quem ipse cupit deponere, nisi hoc ei Deus speciatim reuelauerit. Quandoquidem nihil certius ex Scripturis, quàm Deum Reges malos, & verbi sui contemptores, varijs de causis tolerare, atq; ad tempus regnare facere: quos ubi visum ei est, aut conuertit protinus aut euertit. & sæpe contingit ut quos Papa, qui secundum faciem iudicat, regno indignos ex præsentis vitæ statu & moribus pronunciat; eos Dominus, cui omnia sunt præsentia, conuersis ad bonam frugem animis, regno dignissimos esse ostendat. cuius rei memorabile iam exemplum nostra ætate, nec ita pridem vidimus. Quis enim ignorat (ad laudem & gloriam tanti Regis hoc dicam) Henricum IV. qui regni Francici habenas scelicissimè nunc moderatur,

tur, atque vtinam diutissimè moderetur, à Gregorio & Sixto Pontificibus, non solum excommunicatum & anathematizatum, sed ita reiectum & abdicatum fuisse, omniq; iure regni priuatum, vt eum etiam suis censuris, cuiuscunque regni vel principatus incapacem declararent: quorum iudicium re ipsa irritis Dominus, & Regem illum ab ipsis reprobatum, regno amplissimo dignissimum esse ostendit. Hęc igitur cum ita se habeant, atq; ad nutū diuinū variētur, quī scire possit, aut cognoscere voluntatem Dei Pōtifex, nisi instar Samuelis fuerit p̄monitus? (Quod igitur ait Sanderus, *eum Regem, qui Dominū per summi Pontificis os loquētem, &c.* verum est in casu quo proponatur Pontifex ea exequi quę Dominus ei speciali reuelatione imperarit. Alioqui verò quid dicemus? Ergone Philippus Pulcher, quod Bonifacium superbissima ambitione tumentem audire noluit, Dominum per summi Pontificis os loquentem audire contempsit? vt ob id regni iure priuari, & alius eius loco substitui à Bonifacio potuisse credatur? Ergone Ludouicus XI. quia Iulium II. loricatum & militis magis quam Pontificis partes obeuntem, audire noluit, Deum per os Pontificis lo-

T 4

quen-

quentem ita contempsisse videtur, ut & ipse & eius fautores damnari, & regnis exui, arbitrio hominis privato odio æstuantis meruerint? talia credere, inscitiam Deus bone, an insaniam appellem? Hæc de primo Sanderi argumento à nobis proposito satis.

Secundum eius argumentum (ut ingenij mei imbecillitatē ingenuè fatear) quorsum spectet vix satis intelligo. Nam ut ad id, de quo agitur, probandum aliqua eius vis & efficientia sit, atq; ei consequens quod concluditur, necesse est duas falsissimas suppositiones, tanquam veras & necessarias, prius admittere: quarum vna est, Eos qui vel aliquid euenturum, Deo reuelante, prædicebant; vel aliquid faciendum, eodem iubente, præcipiebant, potuisse id quicquid erat, suo iure, hoc est, propria authoritate, & ordinaria muneris sui potestate, sine vlla speciali reuelatione iussûve diuino, mandare faciendum, aut alias per seipsos exequi ac perficere: quasi Ahias Silonites, quem Deus singulari mandato: d Ieroboam miserat, ut ei nuntiaret se decem illi tribus de regno Salomonis daturum, his verbis. *Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego scindam regnum de manu Salamonis, & dabo tibi decem tribus.*

tribus. quasi inquam Ahias, sine eiusmodi expresse Dei mandato, & sine vlla speciali reuelatione, potuisset vel Ieroboam, vel alium quemlibet, in regnum aut partem regni Salomonis vocare: quo nihil aut falsius aut absurdius dici potest. Altera verò suppositio est, Sacerdotes & Prophetas omnes, in vetere lege, dandi & auferendi regna, prout saluti populi expedire iudicassent, potestatem habuisse. quod & ipsum quoq; falsissimum est: & cuius nullum neq; exemplū, neq; vestigium, aut indicium aliquod in Sacris literis reperitur. Cū itaq; huius secundi argumenti tota vis in his duabus falsis suppositionibus ita fundata sit, vt nisi ijs concessis, rectè concludi nequeat: satisq; cōstet, à potestate delegati à Principe, ad potestatem ordinarij, non esse firmam consequentiam: quis non innato quodam iudicio cernat, hoc totum quod ab Ahia predictione traxit, tam ab eo quod probandum suscepit, quam quod maximè esse remotum?

Tertium quoq; argumētum est eiusdem generis: quid enim commune habet missio extraordinaria Elia, ad certa negotia specialiter exequenda, cum ordinario Pontificis officio? aut quæ cohærentia & connexio harum

*Delegatus à Principe, in causa sibi commissā, est maior ordinario & potest cum cō-
peller.*

rum propositionum esse potest; Elias, Domino nominatim iubente (id enim omisit Sanderus, quod sine vitio tamen præteriri non potuit) *Vnxit Asael Regem super Syriam, & Iehu Regem super Israel, & Elisæum Prophetam pro se*: Ergo summus Pontifex potest regna, & principatus, quibuslibet auferre vel conferre, prout expedire censuerit. Coniungi enim hæc inter se nequeunt, nisi hoc posito & concessio medio, *tantum posse Papam, ordinaria sua iurisdictionis auctoritate, sine expresso Dei mandato, quantum Propheta, Domino specialiter & expressim iubente, potuerunt.* quod sine magna diuini Numinis iniuria dici non potest.

Quod autem ad gladium Elisæi attinet de quo loquitur: eum doctè primùm, ac piè per allegoriam explicat, vt scilicet intelligatur de gladio spirituali, qui est in Ecclesiâ, & in manu summi Pontificis, quem nemo qualifqualis est, siue Rex siue Imperator, potest effugere: quique postremo loco recensetur à Domino, tum quia ineuitabilis est, & propterea plus cæteris timendus: tum etiam quia illis solum corpora, hoc animæ occiduntur. At postea dum progreditur suo more, & locum illum Scripturæ, atq; alium de vindicta

Eliz

Elizæ in duos Quinquagenarios & eorum milites, ad potestatem temporalem summi Pontificis, per interpretationem transfert, in scdum illum errorem prolabitur quem suprà notauimus. Prophetas nimirum, sine vlla speciali delegatione vel reuelatione diuina, potuisse iure arbitrii q; suo multare & punire, etiam capitali supplicio, eos omnes quos Deus, vel ad Maiestatis suæ gloriam manifestandam, vel ad seruorum suorum iniurias vindicandas, occulta dispensatione per miraculum, aut aliter vlcisci decreuerat: & quod Deus vno tantum modo faciendum præcepit, id ipsos alijs modis & medijs, vt libitum illis erat, exequi potuisse. Vt inde Papam, (cuius non minor, imo maior in noua lege, quam fuerit olim Prophetarum & Sacerdotum in vetere, potestas est) autoritate Apostolica tantundem posse facere, velut necessaria consequutione ostendat.

At quis nesciat Deum multa precibus seruorum suorum concessisse, multa & sine precibus, eorum gratia mirabiliter operatū, quorum nihil illis, ipso non prius iubente, aggredi vel tentare, nedum exequi ac perficere, vllō modo aut medio licuisset? Cuius rei in personis Prophetarum perspicua atq; in

in promptu ratio est. Siquidem inter omnes constat neminem prophetarum, cum imperio & iurisdictione ordinaria, populo Hebræo præfuisse, præter admodum paucos, qui Prophetæ simul ac Principes populi & Iudices erant: ut Moyſes, Iosue, Samuel, Dauid. Cæteri verò quantumlibet enthuſiaſtici, in priuatis ſine vlla temporali Dominatione agebant, ea ſolùm nunciantes & exequentes, de quibus Dei ſpiritu admonebantur: eratq; omnis eorum præſcientia ita diuinitus temperata & coërcita, ut neq; omnia, neq; omni tempore, ſed quatenus quidque Dei ſpiritu cum illis communicabatur, cognoſcere ac prædicere poſſent. Cuius rei teſtis eſt Iadon Propheta, qui cum à falſo Propheta deciperetur, affirmante angelum ſibi in ſermone Domini eſſe locutum, nō intellexit eum mentiri; quia id ei Dominus non reuelauerat: ac propterea fraudulenter ſeditus, atq; ad interitum perductus eſt.

3. Reg. 13. teſtis & Eliſæus, qui, miſera Sunamitide ad eius pedes iacente, dixit Giezi volenti eam amouere, *dimitte illam, anima enim eius in amaritudine eſt, & Dominus calauit à me, & non indicauit mihi*^h.

4. Reg. 4. Quod igitur quærit Sanderus, An non potuerit

potuerit Elias dicere alicui Principi viro, aut magistratui si affuisset, *irruere in istos milites, & occide eos? & an peccasset ille Princeps, si ad verbum Eliae, Regis subditos occidisset*: id non nisi cognito diuinæ iussione tenore in singulis negotijs resolui potest. Itaq; quod ad Eliam hoc casu attinet: Si Deus illi concessit, vt vel specialiter gladio, vel generaliter quoquo modo, in tales fontes animaduerteteret, nemini dubium est, quin gladij potestatem & executionem cuilibet mandare sine culpa, & mandatum suscipere quilibet sine peccato, potuerit. Sin verò Dominus, vt est verisimile, hoc ei tantum reuelauerat, se impios illos derisores, igne cælitus demisso perditurum: id ei tantummodo expectandum erat, aliud autem nihil humano more in eos moliri, aut pœnas ciuiles suo arbitrio statuere, sine scelere licuit: quòd nullam neq; ordinariam, neq; mandatam & delegatam, ad id faciendum, iurisdictionem à quoquam, Deo hominèue, accepisset. Ob eamq; causam peccasset ille quidem grauitè, si Principi viro aut Magistratui tale quid iussisset, aut suassisset: peccassent & hi, si eius iussa capescendo, Regis subditos interemissent¹. Nihil certius, & apertius po-

test

¹ L. non solum. II. §. si mandato. D. de iniur. lib. reprehendenda. C. de iniur. & sub-

test hac distinctione proponi : vt mirum sit tam absurdam Sanderò sententiã excidisse, qua putet Eliam potuisse simpliciter, & sine expresso Dei iussu, Regis militibus necem, quoquo modo libuisset, inferre. Rationes autem, quos firmandæ suæ sententiæ adtribet, friuolæ sunt, & prorsus indignæ quæ ab actoris iudicij homine, præsertim Theologo, ad eiusmodi quæstionis decisionem afferantur.

Quod ministerium ignis de cælo præbuit, inquit, id ipsum non poterat gladius terrenus præstitisse? Sanè quidem poterat, & non solum gladius, sed telum aliud quodlibet, si Deo imperante fuisset adhibitum : nec vllus vnquam de eo dubitauit. At quoniam Dominus aduersus Quinquagenarios igne tantum ultionem parabat, deq; eo Prophetam

*tyran in
illum locum.*

in spiritu certum fecerat^k; alio se vindicare instrumento vel modo, neq; debuit Elias neque potuit : nisi id ei pariter eodem spiritu fuisset indicatum. quia in non reuelatis, neque ordinarius neque extraordinarius iudex erat. Præterea si, quod leges humanæ statuunt, cum damnatur aliquis, vt gladio in eum animaduertatur; ani-

*¹ L. aut dā-
num. 8. §. 1.
de pen.*

maduerti gladio oportet, non securi, vel telo, vel fusti, vel laqueis, vel quâ alio modo¹ : quis tam

tam

tam auersus à vero est, atq; ab omni ratione, ut certum necis genus à Domino præscriptum, in aliam formam speciémq; ab homine mutari posse credat? Cùm enim in omnibus negotijs *fines mandati diligenter custodiendi sint* ^m, tum maximè in diuinis iussionibus: Deus *mandauit mandata sua custodiri* ^{nimis} ⁿ.

^m L. diligenter. D. mandati.

ⁿ Psal. 118.

Ex his patet, leuissimū esse quod firmamēti loco apponit, *nihil apud prudentes viros referre, quid ex ijs fiat, quæ eiusdem ponderis & momenti sunt*. inq; eo duplex eius error est; vnus, quòd proloquium illud nimis vniuersè & generaliter producat ad omnia, quæ vel natura, vel arte, vel manu fiunt: cū tamen quantum ad actiones humanas attinet, certum sit, sententiam illam in ijs tantum locum habere, quæ homines vel sponte sua, vel accepto mandato cum libera agendi facultate, faciunt. veluti homicidam eum dici, qui mortis causam dolo malo homini, quouis modo vel instrumēto, præbuit: quòd in eiusmodi maleficio nihil refert, quid ex ijs fiat, quæ eundem effectum producant, siue, vt ille ait, *quæ eiusdem ponderis & momenti sunt*. Ast vbi quid fidei alicuius, certa formā, certòq; modo peragendum, strictè & nominatim

natim commendatur, id leges. mandatario aliter exequi, non concedunt: vt ex loco quem superius retuli, alijsq; Ciuilis & Pontificij iuris innumeris, satis patet. Alter eius error est, quod nihil interesse putet, vtrum impij homines cœlesti fulmine à Deo, an ab humana potentia telorum impetu feriantur, quod dicat ea esse eiusdem ponderis & momenti. Nam licet vnus extremorum suppliciorum effectus sit, mors nimirum interitusque damnati: tamen permagni refert, quo illa modo & medio fontibus inferatur. quia sicut criminum, ita & pœnarum gradus sunt, & inde fit vt ex genere vltionis, seu grauitate vel leuitate supplicij, de sceleris indignitate, quanta sit, per pœnæ ad peccatum proportionem iudicemus. ° Pœnarum quippe & præmiorum distributio geometricam proportionem exigit. Scitè poeta. P.

° L. persi
ciendum D.
de pœn. lib.
Pedius, D.
de incend.
rum naufr.

¶ Hora, lib. 1.

Saty 3.

¶ Greg. lib. 7.

epist. 53. can.

quia sancti.

tas, dist. 90.

° Lib. 2. de

baptismo. c.

tra Donati

stas, ca. 6. in

¶ Can. non

asseramus.

24. q. 1.

ad sit

Regula peccatis quæ pœnas irroget æquat:

Ne scutica dignū horribili sectere flagello.

Sed quem maior sequitur culpa, maiore

plectatur vindicta. ¶ Præclare vt cætera Au-

gustinus: ° quis dubitauerit hoc esse sceleratius

commissum, quod est grauius vindicatum? Im-

prudenter ergo ille pœnas omnes, ferro,

flam-

flamma, fame, alijsue modis sumptas, eiusdem ponderis & momenti esse statuit: vt officio suo functum prophetam fuisse concludat, si quos Deus cælesti fulmine percussurum se indicauit, eos ipse terreno gladio curasset trucidari. Quis nescit, in poenis non humano more sumptis, sed cælitus & prodigiose immissis, Dei Omnipotentis iram & vltionem multò clarius elucere? aut quis tam imperitus rerum æstimator, qui eiusdem ponderis & momenti supplicijs perijsse eos dicat qui terræ hiatu deglutiti, viui in infernum descenderunt, atq; eos qui sunt ordinarijs, vel extraordinarijs, humanarum legum poenis absumpti? Ac de his quidem Sande-ri rationibus, à Bellarmino non sine causa prætermis- sis, satis mihi hætenus dixisse videor. Nunc igitur ex hoc diuerticulo ad Bellarminum reuertamur.

CAP. XXXVII.

EXcussi huc vsque meam intelligentiam, vt in omnes, quæ apud Bellarminum vel Sanderum sunt, de temporali Pontificis potestate rationes diligentius inquirerem. Reliquum igitur nunc est, vt ad exempla à Bellarmino proposita, infirmum & debile probationis genus, mentem & manum pari studio conuertam. Ait enim suam sententiam dupliciter probari posse, rationibus & exemplis. Quàm vellem equidem rationes firmiores protulisset. Amor sedis Apostolicæ ita me afficit, vt potestatem omnem quam author iste ei tribuit, iure optimo tribui posse vehementer cupiam. Sed iam audiuius rationes, audiamus & exempla.

Primum est, inquit, 2. Paralip. 26. ubi legimus Oziam Regem, cum sacerdotum officium usurparet, à Pontifice fuisse de templo eiectum, & cum propter idem peccatum leprâ à Deo percussus fuisset, coactum etiam fuisse ex urbe discedere, & regnum filio renunciare. Quod enim non sponte sua, sed ex sententia sacerdotis urbe & regni administratione priuatus fuerit, patet: Nam legimus Leuitici 13. Qui-
cunque,

cunque, inquit lex, maculatus fuerit lepra, & separatus est ad arbitrium sacerdotis, solus habitabit extra castra. Cum ergo hac fuerit lex in Israel, & simul legimus 2. Paralip. 26. Regem habitasse extra urbem in domo solitaria, & filium eius in urbe iudicasse populum terra, cogimur dicere, fuisse eum ad arbitrium sacerdotis separatum, & consequenter regnandi autoritate priuatum. Si ergo propter lepram corporalem poterat sacerdos olim Regem iudicare, & regno priuare: quare id non poterit modò propter lepram spiritualem, id est, propter haresim quæ per lepram figurabatur, ut Augustinus docet in quaestionibus Euangel. lib. 2. quest. 40. præsertim cum 1. Corinth. 10. Paulus dicat, contigisse Iudæis omnia in figuris? Hæc ille.

Miratus sum sæpenumero, nec adhuc mirari satis possum, homines doctrinæ opinione claros, tam supinè & oscitanter mentis suæ sensa literis aliquando mandare, ut videantur aut non legisse authores quos laudant; aut quos legerint, planè non intellexisse; aut de industria ipsorum sensum adulterare voluisse. Quod vitium nostra ætate frequens est; in qua plerique scriptorum alienam fidem sequuti, non ex ipsis fontibus,

sed ex riuulis & incilibus, aliorum incuria & culpa vitiose deriuatis, assertionum suarum testimonia & authoritates hauriunt: ita ut quæ primi seu malitiose, seu negligenter, ad alienum sensum detorserunt, ea alij, ipsorum scrutinio & iudicio confisi, pro certis & indubitatis, in suos libros transcribant. Quod quanquam in Bellarmino perrarum est, utpote scriptore fideli & luculento, tamen negari non potest, quin Sanderum & alios temerè sequutus, in tribus capitibus de asserenda temporali Pontificis potestate, præsertim verò in superiore exemplo & sequenti proponendo, haud leuiter lapsus sit.

• Lib. 5.
cap. 11.

Ostendi iampridem, in libris aduersus Monarchomachos, ^a falsissimum esse *Oziam regnandi authoritate ad arbitrium sacerdotu fuisse priuatum*. Etenim profectò nihil in tota Regum historia expressius continetur, quàm Oziam à sextodecimo ætatis anno, quo regnum inijt, in annum vsque sexagesimum octauum, qui vitæ eius finis fuit, Regem perpetuò mansisse: nec vllò vnquam tempore, regni authoritate fuisse priuatum. *Habitabat quidem seorsum in domo libera*, ac proinde munia Regis, quæ facta sunt, per morbum obire non poterat. Sed id ei ius regni,

regni, siue regnandi authoritatem non ademit. Alioqui & pueros inauguratos, ut olim Ioam ^b & Iosiam ^c, & legitimæ ætatis viros, si in mentis aut corporis morbos grauiores inciderint, Reges esse negandum est: cum illi moribus, hi morbo, à regni procuratione, quæ in facto consistit, arceantur. Manebat certè Rex Ozias quamdiu vixit. Ait enim Scriptura, ^d *Anno vigesimo septimo Ierobo-* ^d *4. Reg. 15.*
am Regis Israel, regnavit Azarias (qui & Ozias & Zacharias dictus est) *filius Amasia* ^e *4. Reg. 22.*
Regis Iuda. Sedecim annorum erat cum regnare cœpisset, & quinquaginta duobus annis regnavit in Ierusalem. & iterum eodem capite.
Anno quinquagesimo secundo Azaria Regis Iuda, regnavit Phacee filius Romelia super Israel in Samaria. Mortuum autem esse hunc Azariam siue Oziam, sexagesimo octavo ætatis anno, regni vero sui quinquagesimo secundo, testatur Iosephus ^e. Si ergo Ozias annū agens decimum sextum regnare cœpit, & annos quinquaginta duos regnavit, Scriptura teste, obiitq; annum agens sexagesimum octavum, ecquod in eius vita momentum reperitur, quo iudicatus & regni iure priuatus est? Fuit ei interea Curator filius, sicut *his qui in ea causa sunt, ut superesse*
rebus

^b 4. Reg. 11.
^c 4. Reg. 22.

^d 4. Reg. 15.
^e 2. Paral. 26.

^e Lib. 9. antiq. 11.

¶ L. huius qui.
 11. D. de tu-
 dor. & cur.
 dat. l. 2. D. de
 curat. furios.

rebus suis non possint, adhiberi solet ^f. Additur enim in ea historia, *Ioatham filius Regis gubernabat palatium, & rexit domum Regis, & iudicabat populum terra*. En ut Ioatham, filius Regis vocatur, viuente & ægrotante patre, & gubernator palatij, ac rector domus Regis. Iudicabat autem populum, quia iudicia ad Regem venire non poterāt, propter vim morbi, & separationem ex legis diuinæ præscripto, ut ibi docet Lyranus. Denique ait Scriptura, *Dormiuitque Ozias cum patribus suis, & sepelierunt eum in agro regaliū sepulchrorum, eo quod esset leprosus: regnavitque Ioatham filius eius pro eo*. En iterum ut Ioatham non nisi à morte patris regnare ccepit. Quamuis itaque verum sit, Oziam fuisse ad arbitrium sacerdotis separatum propter lepram, quia id lege diuina, disertè cautum erat: non tamen verum est, eum regnandi autoritate fuisse priuatum, aut cœctum renunciare regnum filio, ut isti falso asserunt. Autoritas regnandi, & regni administratio plurimum inter se differunt, & non minus quam proprietas & possessio. Autoritas est semper in persona Regis, & cum iure regni coniuncta: administratio autem & procuratio, siue gubernatio apud alios esse potest,

potest, ita vt vnus Rex sit, alius regni administrator. Vnde qui in Regum infantia, aut morbis grauioribus, præcipuam regni curam gerunt, gubernatoris, rectoris, tutoris, protectoris, alioue simili nomine insigniuntur: & publicum nihil suo proprio nomine, sed Regis infantis, vel ægrotantis, nomine & autoritate proponunt, & pertractant.

Hoc igitur exemplum de Ozia', tantum abest vt pro temporali Pontificis in Reges potestate aliquid faciat, vt ad eam impugnamdam & euertendam plurimum valeat. Nam si, (vt ille ex Apostolo refert, & nos fatemur) Iudæis omnia in figuris contingebant: siq; lepra corporalis, ob quam separabatur aliquis à multitudine filiorum Israel, & extra castra solus habitabat, figura fuit lepræ spiritualis, id est, hæreseos, teste Augustino: Si deniq; sacerdotium Aaronicum, figura fuit sacerdotij nouæ legis. Ex his figuris duo argumenta, ad hanc quæstionem appositè deducuntur, quorum alterum, spirituales Papæ potestatem in Reges & Principes Christianos egregiè confirmat; alterum verò hanc, qua de agitur, temporalem eius potestatem, omnino fictitiam, usurpata, atq; à iure diuino alienam esse ostēdit.

Prius igitur argumentum hoc modo contextitur. Quemadmodum sacerdotes olim Regem Oziam, leprâ percussum, è templo expulerunt, vt extra ciuitatem habitaret: ita nunc summus Pontifex Regem hæresi infectum, quæ lepra est spiritualis, iudicare potest, & separare à communione fidelium per excommunicationem, atq; ita cogere eum habitare extra ciuitatem Dei, id est, Ecclesiam Catholicam, donec fuerit à lepra mundatus, hoc est, donec hæresim abiurauerit. quod si lepra talis ad mortem vsq; ei adhæreat, non est sepeliendus in sepulchris Regum, in Ecclesia nimirum, sed in agro, quia leprosus est, id est, hæreticus. Quod autem dixi Papam posse separare Regem hæreticum à communione fidelium per excommunicationem, de separatione spirituali animorum, non corporum intelligendum est. Subditi enim, Regi excommunicato obsequium denegare non debent.

Posterius verò argumentum hac forma rectè concludi potest. Sicut iudicium sacerdotis de lepra corporali, in vetere lege, nihil nisi separationem leprosi, & relegationem extra castra vel ciuitatem operabatur: & sicut iudicium sacerdotis de lepra Azariæ, siue

Oziæ,

Oziæ, non potuit ei auferre ius regni, siue regnandi authoritatem, sed tantum necessitatem ei imposuit habitandi seorsum extra ciuitatem (nam quòd actu, siue de facto, vt aiunt, regnum non administrabat, id non propter sententiam sacerdotalem quæ leprâ indicabat, sed propter vim morbi perpetui corporalis accidit) Ita nunc quoq; censura & sententia summi Pontificis, qua Regem aliquem hæreticum iudicat & declarat, quamuis faciat Regem manere extra ciuitatem Dei, id est, Ecclesiam Catholicam, vt dictum est : tamen non potest ei ius & authoritatem regnandi auferre. atque ita figura cum figurato bellissimè conueniet. Est enim in his veteris testamenti figuris iuris & potestatis Papæ in Reges imago non delineata modò, sed expressa : vt si ab umbra ad corpus, à figura ad figuratum, aliquod idoneum argumentum trahi possit; nullum his euidentius aut certius, ex antiquæ legis constitutione, ad nouæ legis obseruationem, à quoquam adaptetur. Quod si aduersarij ex omnibus veteris legis figuris, vnum aliquod tale, pro suæ sententiæ firmamento, concinnare poterunt, me iudice palmam ferent, certè me nunquam habebunt repugnantem

nantem. Secundum nunc igitur exemplum videamus.

CAP. XXXVIII.

Secundum est, inquit, 2. Paralipomen. 23. *Subi cū Athalia tyrannicè occupasset regnum, & foueret cultum Baal, Ioiada Pontifex vocauit centuriones & milites, & iussit eū, ut Athalias interficerent: & pro ea Ioas Regem creauit. quòd autem Pontifex non suaserit, sed iusserit, patet ex illis verbis 4. Reg. 11. Et fecerunt Centuriones iuxta omnia, quæ praeceperat eis Ioiada sacerdos. Item ex illis, 2. Paralip. 23. Egressus autem Ioiada Pontifex ad centuriones & Principes exercitus, dixit eis: Educite eam (Athalias Reginam) extra septa tēpli, & interficiatur foris gladio. Quod autē causa huius depositionis & occisionis Athalia, non solum tyrannis eius fuerit, sed etiam quod foueret cultum Baal, patet ex illis verbis quæ ponuntur immediatè post eius occisionem. Itaque, inquit Scriptura, ingressus est omnis populus domum Baal, & destruxerunt eam, & altaria, & simulachra eius confregerunt. Mathan quoq̃, sacerdotem Baal interfecerunt ante aras.*

Noscio

Nescio equidem quid Bellarminum mouerit, vt hoc exemplum, tam remotum, & alienum, ab hac materia & controuersia, nobis obtruderet: nisi quia illud ante se ab alijs propositum animaduertat, veritus fortè ne, si id ipse præteriisset, indiligentiæ vel præuaricationis apud Sixtum V. Pontificem ab æmulis accusaretur, qui supra modum imperiosus, ac Iesuitarum societati parum fauens, vt à pluribus eius societatis Patribus accepi, in animo habuit, totum illum ordinem ad arctiorem viuendi regulam, & habitum religiosum cogere à Presbyteris secularibus colore, forma, vel signo aliquo exteriori distinctum. Itaque mirari licet, quo modo Bullam ab eo impetrarunt, vt Academia Pontinussana Dictaturam perpetuam occupent, id est, vt perpetuo Rectores sint, contra formam & constitutiones foundationis illius Vniuersitatis à Gregorij XIII. factæ. Sunt qui putant Bullam illam esse supposititiam, vel obreptitiam: certè quamuis vera sit, & à Sixto concessa, valere tamen non debet, nec vim vllam habere, quia statim ab eius creatione fuit impetrata, quo tempore quicquid Pontifices concedunt, id non tam impetratum ab illis, quàm extor-

tum

a *Glos. in*
proam. reg.
Cancell. Ne-
nisa. in syl.
imperial. Re-
buff. in tract.
ut beneficia
aut. vacat.
no. 9. & 10.

tum esse censetur ^a. Sed ad rem.

Exemplum de Ioiada & Athalia nihil ad hanc disputationem pertinere, ex eo liquet, quod omnis nostra quæstio in eo versetur. An Pontifex, tanta in legitimos Reges & Principes seculares potestate præditus sit, ut eos certis de causis de solio deiicere, & iure regni priuare, atque alios eorum loco inungere, & inaugurare possit. Exemplum verò de Athalia, est de muliere quæ nullo iure regnum possidebat, sed immani tyrannide, per vim & scelus & cruentam regiae sobolis necem: quæ propterea in ea causa fuit, ut iniussu Ioiadæ sacerdotis, cædi iustè à quolibet priuato potuerit. Sed quia tale quid tentatu periculosum, & factu difficile videbatur, aduersus eam, quæ defuncti Regis Ochosiæ mater erat; ideo Ioiadæ Pontificis consilio & auxilio erat opus: aut certè alterius cuiuspiam, qui similiter vel authoritatis suæ pondere, vel sanctitatis opinione, milites & multitudinem ad id facinus egregium conuocaret atq; adeo concitaret.

Quòd autem non tam imperio quam suassu Ioiadæ id factum sit, patet ex eo quod dicitur: *misit Ioiada Pontifex, & assumens centuriones & milites introduxit ad se in templum*

plum Domini, pepigitque cum eis fœdus. idque ibi notant interpretes. Verba autem *iubere* vel *præcipere*, de quolibet dici solent, qui primas in factione vel societate obtinet. Nihil itaque in hoc exemplo reperitur, quod vel minimam convenientiam aut similitudinem habeat cum assertionem, quæ ab aduersarijs probanda suscipitur. Assertio est, legitimos Principes, hoc est, eos qui electionis vel successionis iure, regna & principatus obtinent, posse, certis de causis, à summo Pontifice imperio deponi. quid ergo ad eam probandam attinet, exemplum de tyranno & tyrannoctonia proponere? Nunquid inter veros Dominos ac legitimos possessores, & prædatores atque alienarum possessionum inuasores, nihil interesse putant? An autem alia deponendi & interimendi Athaliam præter tyrannidem, causa fuerit, nihil curo. satis est eam fuisse tyrannum^b, & violentam occupatricem regni, ad hoc ut nulum ex parte illius obstaculum vel impedimentum iuris esset, quo minus & præcipitari de solio, & à quolibet de multitudine cædi posset. quod de Rege legitimo dici similiter nequit; cuius personam, quantumvis impiam, ius regni, atque imperij potestas,

^b Tyrannum
hic in fami-
nino genere
posuit, ut
Thucydides,
πάλιν τύραν-
νον. lib. 1.

stas, ab omni iniuria, & poena huma, protegere ac tueri semper debet. vt ex SS. Patrum scriptis alibi ostendimus. Sequitur nunc tertium.

C A P. XXXIX.

Tertium exemplum, inquit, est B. Ambrosius, qui cum Episcopus esset Mediolanensis, & proinde pastor & pater spiritualis Theodosii Imperatoris, qui Mediolani sedem suam ordinariè tenebat, primum excommunicauit eum propter eadem, quam Thessalonica à militibus fieri imperauerat. deinde praecepit ei, vt legem ferret, ne sententia lata de cade, vel bonorum publicatione, rata essent, nisi post triginta dies à sententia pronuntiatione, vt nimirum si quid per iracundiam precipitanter dictasset, intra tot dierum spatium reuocare posset. Atqui non potuit Ambrosius excommunicare Theodosium propter eadem illam, nisi prius causam illam cognouisset & diiudicasset, licet criminalis esset, & ad forum externum pertineret: non potuit autem cognoscere & indicare eiusmodi causam, nisi etiam in foro externo legitimus iudex Theodosii fuisset.

Pra-

Præterea cogere Imperatorem ad legem politicam ferendam, & præscribere ei formam legis, nonne manifestè ostendit posse Episcopum interdum temporali potestate uti, etiam in eos qui potestatem super alios acceperunt? & si Episcopus quilibet id potest, quanto magis Princeps Episcoporum?

Est & hoc quoque exemplum prorsus à re qua de agitur alienum: utpote in quo nec mentio, nec vestigium aliquod temporalis potestatis Episcopi in Imperatorem cernitur: nec aliud quicquam, unde talem potestatem Episcopo convenire, probabili aliquo argumento concludatur. sed totum ad illam spirituales potestatem Episcopi pertinet, qua summum Pontificem in omnes Christianos, cuiuscunq; sint ordinis vel dignitatis, præditum esse, & corde agnoscimus & ore profiteamur. Ambrosius Imperatorem, propter peccatum ex iniusta multorum occisione contractum, excommunicavit. Nonne hoc ad spirituales Ecclesiæ iurisdictionem pertinet, quam tunc Ambrosius episcopali autoritate exercebat? At non potuit excommunicare, inquit, nisi prius causam illam cognovisset & dijudicasset, litet esset criminalis, & ad forum externum perti-

pertineret. De facto quidem potuit (vt faciunt inconsiderati sacerdotes, quos ego vidi aliquando excommunicationem ferre, incognitâ causâ: sed de iure non debuit, alioqui certè iniquus iudex fuisset, si sinè causæ cognitione pœnas à reo expetisset. Sed esto, causam cognouit, & animaduersione dignam iudicauit, eoque Imperatorem excommunicauit. quid inde? *Non potuit autem cognoscere & iudicare eiusmodi causam*, inquit, *nisi etiam in foro externo legitimus iudex Theodosii fuisset.* Hui, capti sumus, ni sophisma caueamus: latet in hac assertione fallacia fallacissima, ex verbis, *in foro externo.* Forum duplex est, politicum seu ciuile: & ecclesiasticum seu spirituale. Politicum forum omne est externum: ecclesiasticum verò aliud externum, aliud internum. Externum forum ecclesiasticum est, in quo, de causis ad Ecclesiæ notionem spectantibus, palam tractatur & iudicatur: & si criminales sunt, vindicta de ijs per excommunicationem, interdictionem, suspensionem, depositionem, aut alijs modis, secundum Canones pœnales, sumitur. Ac de eodem crimine cognoscunt sæpe iudex temporalis & iudex spiritualis siue ecclesiasticus, etiam in foro
exte-

exteriore: sed vterque in suo foro, & ad di-
 uersas poenas imponendas: veluti de adulte-
 rio cognoscit iudex politicus, *ut sacrilegi
 nuptiarum gladio feriantur.*^a cognoscit &^a *L. quam.*
 iudex ecclesiasticus qui animæ curam ge-^{ni. 30. C. ad}
 nit, *ut peccati moneat delinquentem,* &^{l. 1. ul. de a.}
perseuerantem peccare, spiritualibus poenis
 coercet. Forum autem internum Ecclesiæ,
 (quod forum animæ, & forum poenitentiae,
 & forum conscientiae vocatur) illud est, in
 quo sacerdos de reuelatis sibi à confitente
 peccatis cognoscit & iudicat, & poenitentiam
 pro modo delicti, arbitrati suo iniungit:
 vulgò enim hodie receptum est, constitutio-
 nes poenitentiales esse arbitrarias, ut non
 solum Episcopus, sed quilibet confessarius
 discretus, possit regulariter eas moderari, &
 in foro animæ^b mitigare. Si ergo Bellarmi-^b *Can. de liu*
 nus per *forum externum*, intelligat forum *ubi glos. vlt.*
 ecclesiasticum, quod spiritualibus tantum *dist. 50. glos.*
 poenis contentum est, concedimus totum *in can. men.*
 quod dicit. Erat enim Ambrosius legitimus *suram. ad*
 Theodosij iudex in illo foro, idq; ipso facto *verb. Sacer-*
 & effectum palam ostendit, cum eum excom-
 municaret. sed hoc posito & concesso, nihil
 inde ad temporalem Episcopi vel Papæ au-
 thoritatem confirmandam elici potest. quia
 tam

tam iudicium quam supplicium erat spiritu-
ale. Sin vero Bellarminus per *forum exter-*
num, intelligat forum politicum, falsissi-
mum est quod proponit. Quemadmodum
enim distinctæ sunt à Deo potestates, Ec-
clesiastica & Politica, ita etiam distincta
fora, distincta iudicia. *Idem enim mediator*
Dei & hominum Christus Iesus actibus pro-
prijs, & dignitatibus distinctis, officia potesta-
tis utriusq. discrevit.^c Magnam certè Am-
brosio iniuriam facit, si eum, post adeptum
episcopatum, cognovisse & iudicasse de
causis criminalibus in foro civili arbitretur.
Non erat ergo Ambrosius iudex legitimus
Theodosij in foro externo politico, quod sa-
tis est ad probandum eum non potuisse iu-
dicare, vel punire Imperatorem pœna ali-
qua temporali. At dices, Ambrosius cognov-
it & iudicavit de cæde. Verum est; sed non
ut iudex politicus & temporalis, non inquam
eo fine cognovit de crimine, quo iudex se-
cularis. Scitum est ex Aristotele^d, plures de
vno & eodem subiecto variè, alio atq; alio
modo & fine, atq; intentione cognoscere.
Idem angulus rectus est, quem inuestigat
geometra ut sciat, & quem faber ut opere-
tur. sic idem crimen est, de quo cognoscit
iudex

^a *Can. cum*
ad verum.
96. dist.

^d *Lib. 1.*
ca. 7. Lib. 2.

iudex laicus, ut reum morte, exilio, pecunia, vel qua alia temporali poena multet: & de quo iudex ecclesiasticus, ut pro modo delicti poenam spiritualem & poenitentiam iniungat.

At coegit Imperatorem ad legem politicam ferendam. ergo temporali in eum potestate usus est. Nugæ. Si coegit, qua potestate, & cuius rei metu coegit? id nos historiae summa docebit, quæ est eiusmodi. Iniecerat Ambrosius Theodosio vinculum excommunicationis, cuius nexu cum liberari cuperet Imperator, negat Antistes se prius id facturum, quam aliquem in eo fructum poenitentiae videat. *quam, inquit, poenitentiam ostendisti post tantum scelus, aut qua medicina curasti gravissima vulnera?* Respondit Imperator, Episcopi esse temperare & adhibere medelam vulneri, hoc est, poenitentiam peccatori iniungere: poenitentis verò ijs quæ adhibentur uti, id est, iniunctam sibi poenitentiam peragere. Hoc audito, Ambrosius Imperatori ferendæ legis, de qua loquimur, necessitatem, pro poenitentia & satisfactione imposuit: qua constituta (nam statim Imperator legem præferibi iussit) Ambrosius eum vinculis excommunicationis exolvit.

• Cap. cum
non ab homi-
ne. de iud.

Nulla igitur Ambrosius temporali potestate, hoc casu in Theodosium usus est; sed totum quicquid est vi ac virtute spiritualis iurisdictionis præcepit. Nec Imperator, metu poenæ temporalis, morem Antistiti gessit. Nam si noluisset parere, sed, ut mali interdum Principes faciunt, excommunicationem pariter & absolutionem contempsisset, nihil ultra quod ageret habuisset Ambrosius *. Sed quia pius Princeps animæ suæ timuit, ne spirituali vinculo diutius ligata, squalorem sordesq; ex longa carceratione contraheret, obsequutus est voluntati Pontificis, & ut absolutionis ab eo beneficium acciperet, temporale officium, quodè republica esse videbatur, Episcopo admonente impendit. Vnde author historiarum, *tali tantaq; virtute & Pontifex & Imperator erant illustres. Nam utrumque ego admiror, illius quidem libertatem, huius verò obedientiam: itemq; feruoris flammæ illius, & huius fidei puritatem.*

Coëgit itaque Ambrosius Theodosium, quemadmodum nostri quotidie confessarii suos cogunt poenitentes, quibus delicti veniam & absolutionem sæpe denegant, nihil munus vel onus, quod illis poenitentiae loco im-
impo-

imponunt, seriò se executuros promittant: cum tamen nullam in eos temporalem iurisdictionem habeant. Coëgit & eo modo, quo quisque nostrum solet vicinum vel conciuem suum cogere, cum id, quod à nobis sibi dari feruè postulat, denegamus, nisi ille prius aliquid quod optamus, aut nostra aut amicorum gratià fecerit. Deniq; tritum est & vulgare, dici aliquem ratione, amore, dolore, iracundia, alijsq; animi affectionibus & passionibus cogi, citra vllam seu temporalis seu spiritualis iurisdictionis potestatem.

Hæc cum ita sint, est quidem in hoc exemplo animaduersione dignum, Ecclesiasticam potestatem, metu poenæ spiritualis, cogere homines sæpe ad temporalia peragenda, vt Ambrosius hic Imperatorem. & econtrariò Ciuilem Potestatem, metu poenæ temporalis, ad spiritualia non raro adigere, vt cum Princeps hæreticos vel schismaticos, metu corporalis supplicij vel ademptionis bonorum, ad Ecclesiam redire compellit. & tamen neque illa temporalem, neque hæc spiritualem poenam potest, nisi per accidens, irrogare. Sequitur quartum.

Quartum est Gregorij I. inquit, in priuilegio quod concessit monasterio S. Medardi, &

habetur in fine epistolarum. Si quis, inquit, Regnum, iudicium, iudicium, vel quarumcunque per, & auctoritatem huius Apostolicæ auctoritatis, & nostri præceptionis decreta violauerit, cuiuscunque dignitatis vel sublimitatis sit, honore suo priuetur. Si viveret hodie B. Gregorius, & superiora sua verba eo sensu accipi intelligeret, quasi ipse potestatem habuisset priuandi Reges suo honore & dignitate: exclamaret profecto talium inosam esse interpretationem, & se nunquam tale quid vel per somnium cogitasse; & verò quæ a ibi scripta ab eo sunt, fidem planè abrogant huic expositioni. Sunt igitur ista non imperantis, sed impetrantis verba, quibus admonet & adiurat omne genus hominum, ne privilegium à se datum violent, quòd si violauerint, Deum vindicem fore, qui eos suo honore priuet. quod genus admonitionis, & imprecationis, nunc semper addi solet extremis Bullarum & constitutionum Pontificiarum, hoc modo. Nulli erga omnium hominum licet hanc paginam, &c. infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius

eius incurrat, siue quod idem est, *se non erit incursum.*

C A P. XL.

EX his facile cernit lector, verum esse quod saepius antè præmonui; Nulli vel in sacris literis, vel in sanctorum patrum scriptis, vestigium aut exemplum temporalis potestatis Pontificiæ reperiri. ac proinde haud rectè eos facere, imò grauitèr peccare, qui sententiam per se falsissimam, argumentis & exemplis tam alienis & remotis, nituntur confirmare. Indoctos hoc modo decipiunt; à doctis deridentur. Ostendi iam planè vim nullam inesse exemplis superioribus, ad probandum id quod aduersarij affirmant. De sequētibus verò exemplis minus curo: Nam licet quædam eorum instituto aduersariorum congruant, & Pontifices temporali potestate, in postremis Ecclesiæ seculis, vfos aliquando esse indicent: tamen quia nihil nisi singularia quorundam Pontificum facta continent, quos homines fuisse, & humano more in rebus gerendis labi potuisse, nemo negat (ita vt, quod ante ex Soto retulimus, vulgari proverbio nunc iactetur, *factum Pon-*

tificum non facit fidei articulum. Ideo de factis illorum, quibus talem potestatem exercere nisi sunt, iuris quæstio & disputatio adhuc superest, recte ne an secus peracta sint. Nec illud nos mouere debet, quod authores historiarum, qui facta illa Pontificum literis mandarunt, nullam reprehensionis notam adiecerint, sed potius probarint, laudarintq;. Nam pius rei causas complures fuisse video. Primum quia omnes eius temporis scriptores, aut monachi erant, aut saltem clerici, quibus præcipue augere dignitatem Pontificiam cura fuit, ideoq; summo opere cauebant, nequa Pontificum facta sogillarent, atq; iniustitiæ arguerent. Deinde quia tanta sanctitatis Papæ tunc temporis opinio fuit, ut gesta ab eo, tanquam a Deo facta, vulgus amplecteretur. Vnde non sine causa Io. Gerson dixit, *vulgum existimare Papam esse unum Deum, qui habet omnem potestatem in celo & in terra.* Vidi ego ante quinquaginta annis in Scotia, cum staret adhuc regnum fide & religione integrum, Papæ Romani nomen (ita enim Scotice loquebantur, *the Pape of Rome*) tanta in veneratione apud multitudinem fuisse, ut quicquid ab eo dictum factumue esse narrabatur, oraculi instar,

facti, & facti diuini loco, ab omnibus habe-
 retur. Denique quia præsens illis imminabat
 periculum, quod multorum adhuc manus li-
 gat, linguamque occludit, ne si quid Papæ in-
 gratum exarassent, & eius facta reprehē-
 dissent, tam scriptor quam scriptum diris
 Pontificijs statim percelleretur. quod mi-
 nimè mirum ijs videri potest, qui Sixti V.
 iram & arrogantiam eo usque exarisse no-
 rant, vt, sicut antè admonui, illustres Bellar-
 mini disputationes delere atque extinguere in
 animo habuerit, quod non satis fute ambi-
 tioni senserunt esse ab illo Theologo indica-
 ret; cum tamen plus ei cecere quam oportuit
 tribuisset. His accedit, quod præcipuum hi-
 storicum officium in narrando, non in iudican-
 do consistit. Vnde multi, memoriâ magis
 quam iudicio pollentes, animos ad histori-
 eam narrationem appulerunt, & nudâ tan-
 tum ac simplicæ rerum gestarum relatione
 contenti, earum æquitatem omnibus æsti-
 mandam in medio reliquerunt.

Licet ergo scientiam, & fidem rerum ge-
 starum, illis hominibus debeamus, qui eas
 scriptis suis posteritati reseruauerunt: æqui-
 tatem tamen eorum quæ gesta sunt, non
 ab ologio scriptorum, sed vel ex autori-
 tate

• L. Sed licet
12. D. de off.
Praesid.

tate Scripturarum, vel ex traditionibus Apostolorum, vel ex antiquis Ecclesiae decretis, vel deniq; ex recta naturalis rationis norma addiscimus. Atq; ita eò res semper redit, ut de cuiusq; facti æquitate sit inquirendum, nec quid author historiae laudavit vel vituperavit, sed quid iure meritq; laudari aut vituperari debuit, perscrutemur^a. De exemplis itaq; non laboro, quæ neq; in Scripturis extant & commendantur, neq; aliquo saltem eorum quos diximus modo, laude digna demonstrantur. Etenim profectò periculi plena res est, aliquem exempla, non hac statera hisq; ponderibus examinata, ad imitandum proponere: quandoquidem ad antiquitatis monimenta accedentibus, mala quam bona sæpius occurrent. Quia de causa Imperator iudices omnes sapienter admonet, *non exemplis sed legibus esse iudicandum*, atq; in omnibus negotiis non id eos sequi oportere, quod ante ipsos à maximis Magistratibus factum est, *sed veritatem, & legum & iustitiæ vestigia*^b. Hæc suadent, ne reliquis exemplis à Bellarmino productis, prolixius & exquisitius discutiendis immoretur, nisi fortè aliquid subesse animadvertero, quo lector incautus, veri specie & opinione, capi possit.

• L. nemo
index. 13.
C. de sent. &
interloc.

possit. eorum igitur aliqua, quæ & qualia sint, videamus.

Quintum est Gregorij I l. inquit, qui Leoni Imperatori Iconomacho à se excommunicato prohibuit vestigalia solui ab Italis, & proinde multavit eum parte imperij.

Equidem arbitror hoc exemplum rei gestæ veritatem non continere, quanquam id ita ab historicis quibusdam relatum esse scio. Ut ita credam facit tum singularis quædam illius Pontificis cum summa morum integritate coniuncta eruditio, tum Platina de hac re testimoniū, qui inter alia eius Pontificis facta egregia, illud cōmemorat, quòd sua autoritate obtulerit Italis volentibus ab illo impio Principe deficere, & alium sibi Imperatorem deligere. ita enim Platina. *Tum vero Leo tertius Imperator, cum aperte inuehi in Pontificem non posset, edictum proponit, ut omnes qui sub imperio Romano essent, sanctorum omnium, Martyrum & Angelorum, statuas atq; imagines è templis abaderent & auferrent, tollenda (ut ipse dicebat) idololatriæ causa. qui vero secus fecisset, eum se pro hoste publico habiturum. Gregorius autem tanta impietati non modo non obtemperat, verum etiam omnes Catholicos admonet, ne in*
tantum

*tantum errorem timore vel edicto Principi
ullo modo dilabantur. Qua cohortatione adeo
certè animati sunt Italiae populi, ut paulum
absuerit quin sibi alium Imperatorem deligi-
rent. Quo minus autem id fieret, authoritate
sua obstare Gregorius annixus est. Addit au-
tem, hunc Pontificem, ut sanctissimum vi-
rum decuit, literis sapius Imperatorem adma-
nuisse, ut omisis quorundam improborum er-
roribus, veram tandem amplecteretur fidem:
& abolere sanctorum imagines desineret, quo-
rum memoriâ & exemplari ad virtutis imita-
tionem excitarentur homines.*

Huic ego auctori fidem in hac re potius
quàm alijs historicis etiam antiquioribus,
maximè verò peregrinis, adhibeo: quòd is
iussu Sixti IV. Pontificis aliorum Pontifi-
cum vitas conscripserit, idq; Romæ, ubi
multa ei ex antiquis monumentis adiumenta
suppetebant, ad indagationem veritatis re-
rum in Vrbe atq; in Italia gestarum: quibus
alii, ut apparet, destituti, non nisi incertam
famam, & sparfos hominum rumores (qui
sæpe quod factum volunt, factum narrant)
pro certa & explorata veritate acceperunt.
Si Platina superiorem historiae particulam
silentio præterijffet, istorum certè, qui de
Gregorio

Gregorio aliter scripserunt, sententiam velut tacito consensu confirmasset: at cum ita eos scripsisse non ignoraret, (utpote homo multum in illis historijs versatus) & nihilominus eorum sententiam manifesta contradictione impugnet, verisimile est eum multo melioribus & certioribus testimonijs in rerum ab hoc Pontifice gestarum relatione usum esse. Quapropter humanius videtur, & veritati congruentius, Platinam in hac re sequi, atq; in Zonaræ scriptis mendacium arguere (cum satis experimento comperitum sit, hallucinari frequenter eos, qui ex aliorum relatione, dicta factaque populorum alibi degentium literis complectuntur) quam innocentem optimi Pontificis vitam, fœda nota iniustitiæ & rebellionis maculare. Nam licet verum sit eum, pro sua in omnes spirituali potestate, Imperatorem hunc meritò excommunicare potuisse: tamen prohibere ne populus, Romano imperio subiectus, censum daret Cæsari, siue vectigalia Imperatori pederet, quamdiu manebat Imperator, non sine manifesta legis diuinæ, & Euangelicæ doctrinæ præuaricatione potuit. Leonem autem hunc, quantumlibet impium, ad mortem usq; Cæsarem mansisse,

se, & neq; à populoneq; à Pontifice ab imperio depositum & abdicatum fuisse satis inter omnes constat. Dico igitur falsum esse quod scribunt Centuriatores Magdeburgenses, hunc scilicet Pontificem, doctrina & moribus insignem, patriæ suæ proditorem extitisse. Dico etiam falsum esse, quod superiore exemplo proponit Bellarminus, eundem nempe Pontificem multasse Leonem Isaurum Iconomachum parte impenj. Nihil enim quicquam mali, ut & hac Platinæ historia liquet, neq; in patriam, neq; in Principem commolitus est. Sequitur nunc sextum.

C A P. XLI.

S*extum est Zacharia, inquit, qui rogatus à Primoribus Francorum Childericum deposuit, & in eius locum Pipinum Caroli Magni patrem Regem creari iussit.*

Priusquam aliquid de hoc exemplo dicam, operæpretium est, inuolutam de eo historiam euolvere; & totum illud Zachariæ factum cum sententia cui probandæ adhibetur, iunctis utrinq; circumstantijs, breuiter componere: ut inde facilius lectori appareat,

pareat, quàm parum efficacitatis ei. infit vt
propositam aduersariorum sententiam con-
firmet.

Primum igitur in illa historia animaduer-
sione dignum est, Childericum, & alios
quosdam ante eum Reges Merovingios,
omni prorsus regnandi authoritate destitu-
tos, nihil nisi inane atque inutile Regis no-
men habuisse. Nam & opes & potentia regni
penes palatij præfectos, qui Maiores domus di-
cebantur, & ad quos summa imperij pertine-
bat, tenebantur: qui vsque adeo Regibus su-
periores erant, ijsq; dominabantur, vt Rex
præter inutile Regis nomen, & precarium vitæ
stipendium, quod ei præfectus, siue Major
Domus, prout videbatur, exhibebat, nihil al-
liud proprij possideret, quàm vnā & eam per-
parui redditus villam, in qua domum, ex qua fa-
mulos sibi necessaria ministrantes, atq; obsequia
exhibentes, pauca numerositatis habebat. Vt
scribit Eginhartus in vita Caroli Magni.

Si quis igitur rem propius intueatur, in-
ueniet binos tunc quodammodo Reges fu-
isse in Francia: vnum qui instar regis Sca-
chorum, nomen tantum Regis, sed nullam po-
testatem regiam habebat. vt loquitur Aimor-
inus. • Alterum verò, cui Maior Domus
siue

• Lib. 4.
cap. 61.

siue præfectus aulæ nomen erat, *apud quem summa regni potestas consistebat*. Hic nomine tenus quasi sub Rege erat, autoritate verò & potestate supra Regem: ita ut nihil ei deesset præter nomen ad plenam perfectamque regnandi maiestatem; quod etiam aliquando ei à populo deferrebat, ut summum illud quod gerebat imperium, summæ dignitatis nomine significaretur. Itaque Aimoinus de Carolo Martello Pipini patre loquens, qui magnum Sarracenorum exercitum, ex Hispania in Gallias irruentem, fudit: *Dei victo*, inquit, *adversariorum agmine, Christo in omnibus præfule & capite salutis & victoria, Rex Carolus salubriter remeavit ad propria, in terram Francorum soliam principatus sui*. En ut Maiorem Domus Regem vocat, propter eam ipsam, qua præditus erat, regalem potestatem.

Deinde in ea historia notandum est, Francorum præceres longam Regum suorum ignaviam pertractos, ad Maiorem Domus Pipinum Caroli filium, pacis bellicque artibus instructum, mira consensione oculos animosque conuertisse: quæ res eum ita in spem regni crexit, ut *regium nomen non dissimulanter affectarit*: quod ut facilius sine odio

& scandalo multitudinis assequeretur, statuit in primis tentandum per legatos Pontificem Romanum, & eius consensum expectandum: ratus nimirum, quod res erat, Pontifice annuente, populum vniuersum, propter sedis Apostolicæ sanctitatem & reuerentiam, facile in eius sententia acquiesciturum.

Tertio sciendum est, Zachariam Papam generaliter consultum fuisse *de causa Regum* qui in illo tempore fuerunt in Francia, uter potius Rex vocari debeat, isne qui nomen tantum Regis, sed nullam Potestatem regiam habebat, an verò qui industria virtuteg. sua, negotia publica moderaretur. & generaliter respondisse, melius esse illum vocari Regem, apud quem summa potestas consisteret: quo responso adducti Proceres, Pipinum sibi deligunt Regem. Non dubium tamen est, quin Pontifex de Hypothesi certior factus fuerit, Childericum nempe abdicandum, qui falso Regis nomineungebatur, & Pipinum eius loco ad regni fastigium euehendum. Sed ita opinor eum generaliter respondisse, quia generalis sententia, nullius certæ personæ notam continebat, & integrum Franciæ Optimatibus iudicium, ut inde quod optabant colligerent,

rent, relinquebat. atque ita Papa non simpliciter deposuit Childericum, sed deponentibus consensit. Verum quia eius consensus præcipuè spectabatur, dicitur præcisè ab historicis quibusdam Childericum deposuisse.

Postremò, in ea historia seriò & diligenter perpendendum est, quòd Zacharias Papa, auditis Pipini legatis de mutatione regni & Childerico deponendo, rem illam tam insolentem & arduam esse iudicabat, *ut initio minimè auderet tam magni momenti cogitationem suscipere*, tametsi iam satis intellexerat Merouingiorum socordiam ingens religioni & reipublicæ Christianæ detrimentum afferre : donec compertum exploratumq; habuisset, Proceres omnes Francorum à Pipino stare, eumq; Regem cupere : & præterea Childericum esse postremum Merouingiorum, hominem sine liberis, adeo stupidum, *ut ingenuo dolori amissum regnum ipsi futurum non esset, nec usquam esse qui eius vicem quererentur*. Hæc illa erant, quæ iuncta cum singulari studio & amore quo Pontifex Pipinum prosequabatur (eò quòd ipse, & pater eius Carolus, multis ecclesiam Romanam & sedem Apostolicam officijs essent demeriti) Zachariam mouebant, ut Francis, eam
Regum

Regum mutationem cupientibus assentiretur.

Hæc quanquam ab historicis de hoc negotio ad hunc modum conscripta sunt, tamen magna nobis adhuc causa dubitandi de illius facti æquitate relinquitur. Scio Belaminum alibi, ^b nimia huius facti Zachariæ æquitatis fiduciâ, audacter affirmare, neminem sanæ mentis negaturum, factum illud fuisse iustum. At nihil proponit, cur non sapientissimus quisque iniustum id fuisse asseueret: nullam dico rationem probabilem & efficacem reddit, quâ sapiens sibi persuadeat, Papam Francis in deponendo Childerico iustè consensisse. quandoquidem nullo casu licet malum facere, ut bonum inde quantumvis magnum consequatur. Deponi autem Regem legitimum à proprijs subditis, aut deponentibus consentire, cum ille solum Deum supra se habeat, cui soli gestorum suorum rationem reddere tenetur, per se & simpliciter malum esse, iam satis ostendimus. Argumenta autem duo quibus ad depositionis illius iustitiam probandam utitur, adeo incerta sunt ac friuola, ut illa ab eo proposita esse mirer. Nam primum, quòd facti Zachariæ æquitatem, e-

^b Lib. 2. de
Rom. Pontif.
cap. 17.

nontu rerum metitur, quasi ideo factum illud iustum censeretur, quod illa regni mutatio prosperos & foelices successus habuerit (*praesertim, inquit, cum eventus docuerit mutationem illam foelicissimam fuisse*) id adeo plebeium est & puerile, ut ne cogitari quidem à tanto viro, nedum scribi debuerit.

————— Careat successibus opto,
Quisquis ab eventu facta notanda putet,

Quid enim? Nonne postea in eodem regno Franciæ, mutatio à Carolouingijs ad Capeuingios, per summam iniustitiam facta est? Nam Hugo ille Capetus, animi magnitudine & rebus potens, cum eius conatus nemo reprimeret, ut atque armis (vero haec capto & incarcerato) regni se diademate insigniri obtinuit. Vnde Gaguinus eum regni-
surpatorem vocat. & tamen inter omnes constat, mutationem illam foelicissimam fuisse, & ut quidam putant, occulto Dei iudicio factam, ut Pipinus, qui Merouingijs regnum per iniuriam eripuit, tandem aliquando patrem in sua sobole iniuriam pateretur. Itaque Carolouingij non ita diu regno potiti sunt si cum Capeuingijs conferantur. Capeuingij verò longe diuturnius stabilium in sua gente imperium habent, &
spero

spero in perpetuum habituros.

Alterum quoque argumentum nihilo efficacius est, quod a Bonifacii episcopi sanctitate trahit, qui Pipinum, iussu Zachariæ, Regem vinxit & coronauit. adde inquit, quod qui iubente Pontifice Pipinum Regem inuinxit & coronauit, vir sanctissimus fuit, B. videlicet Bonifacius Episcopus & Martyr, qui certe auctor iniustitiæ, & sceleris publici nunquam fuisset. leue inquam hoc est & nullius momenti argumentum. Nam Bonifacius nudas executoris mandati Apostolici partes in illo negotio obibat, ideoque nihil eius sanctitati detraxit, quod iubente Pontifice peregit: quippe tenebatur Papæ sententiam exequi, licet sciuiſſet eam esse iniustam ^c: & ideo licet reum feciſſet Zachariam iniquitas imperandi, innocentem Bonifacium esse ostendisset ordo seruiendi, & parendi necessitas. ^d illæsa igitur conscientia Bonifacius mandatum Zachariæ etiam iniustum exple-re potuit. At fuit Zacharias iste bonus Pontifex; fieri potest, nec id negamus, fuit quoque Dauid bonus Rex & Sanctus; & Theodosius bonus Imperator: fuere Marcellinus & Liberius boni Pontifices; attamen nemo eorum non aliquid reprehensione dignum admisit.

^c Cap. Pa-
loran. 9.
quia verò, de
off. ind. deleg.

^d Can. quid
culpatur. 23
q. 1. can. mi-
les. 23. q. 5.

admisit. Quidni ergo Zacharias odio vel amoris indulgere, & humano more iustitiam aliqua ex parte violare potuerit? Notum est Zachariam tunc Pipini auxilio, contra Astulphi & Longobardorum iniurias, plurimum eguisse. an non ingens illa erat ad expugnandam iustitiam machina? amor, odium, & proprium commodum, faciunt iudicem *sape verum & non cognoscere.*

• Aristot.
lib. 1. Rhet.
ad Theode-
tem, cap. 1.

Sed ne quid ultra de huius facti Zachariæ æquitate contendamus, esto quod optant, demus factum illud fuisse iustissimum. Quid inde, quæso, roboris & firmamenti accedere potest ad probationem temporalis potestatis, quam Papæ in Principes tribuunt? Nunquid aliud, quàm ut eius facti exemplo, Papa nunc faciat quod tunc fecit Zacharias? nempe ut alicui populo Regem suum, paribus de causis, abdicare cupienti consensum præbeat? hoc est, si Rex is sit qui nomen tantum habet, sine vlla regnandi auctoritate, aut potestate regia: quiq; & liberis orbus, & animo adeo ignauo ac stupido est, ut sine cæde & sanguine deponi: & nemine eius vicem dolente, aut partes tutante, ex Principe priuatus reddi possit. Nam argumentum ab exemplo nihili est, nisi pa-
res

res utrobique & casus & causæ sint. Hoc ergo exemplum Zachariæ quid ad immensam illam potestatem stabiliendam confert, qua sequentibus seculis freti Pontifices, interdum Reges potentissimos, & omnibus copijs florentes, animique & corporis viribus præstantes, non populorum rogatu vel consensu, sed proprio motu, per bella, per cædes, per schismata, per maximas reipublicæ Christianæ calamitates, regnis priuare & sceptris spoliare se posse gloriati sunt, & conati? Nunquid facti Zachariæ exemplo id illis licere, quisquam sapiens iudicabit?

Sed de hac re
fatis.

C A P. XLII.

H*anc supremam partem libri nobis Authoris obitus inuidit.*

